

18850.

Laulu ja mängu leht.

Ruukiri Eesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja:

Dr. H. A. Hermann.

Esimene aastakäik.

(Seinakuust 1885 kuni küünlakuuni 1886.)

Artus.

Trükitud Wilhelm Just'i juures.

S i s e k o r d.

	Lehekülg.		Lehekülg.
Ametnikkude sõna peab kuulma	70	Maria Luigi Cherubini	31
Armsad laululehe sõbrad	41	Mängu-seltsilised	92
Aratus	5	Miba peame laulma	73
Carl Maria von Weber	21	Mihail Nikolajewitš Glinka	35
Catarina Gabriella	6	Mis on lauluõpetuse siht ja määr	24
Dimitri Bortnianski	11	Mozart ja Salieri	59
Õesti laulust ja mängust 1, 10, 18, 26, 34, 42, 58, 74	74	Mujalt maade muusikast	79
Õimeise aastatäigu lõpusõna	89	Mujalt muusika üle teated	64, 96
Felix Mendelssohn-Bartholdy	91	Pillimehe koer	85
Franz Abt	25	Põhjamaa õppil	17
Franz List	75	Raimondi Ave Maria	68
Gaetano Donizetti	37	Seletused	23
Georg Friedrich Händel	42	Sõnumid ja teatused	16, 39, 63, 79
Giacomo Meyerbeer	67	Tants wasta tahtmist	53
Gioachino Antonio Rossini	36	Teiste maade muusika elust	2
Giovanni Pierluigi da Palestrina	12	Teretus	1
Hans Georg Nägeli	25	Trio Pariisi Triboli aias	86
Henri Etienne Mehul	76	Tõtt ja nalja 8, 16, 24, 32, 39, 64, 70, 80, 88	88
Johannes Rappell	3	Ühe laululinnu elust	24, 44, 51
Kindral Tom Pouce	87	Ühel jõululaupäeva õhtul	57
Kontadin Kreuzer	50	Üks Arabia laululind	41
Kuda komponeeritakse 8, 22, 47, 77,	96	Üks kolkjuhtumine	49
Kuda sünnib hääl ja heli	81	Üks lillekimp	65, 76, 82
Kuda üks tuntud Eesti laul sündis	89	Üks suur klaverimängija	33
Kust on tulnud laul	16	Unustatud muusikant	94
Kõige ilusam laul	95	Vincenzo Bellini	38
Lauljatele ja mängijatele	9	Waeue muusikant ja ta seltsimees	83
Laulu häälest 31, 46, 62	62	Wanemuise hääl	96
Laulu tähtsus ja tulu	23	Wolfgang Amadeus Mozart	19

ENSV
 Riigikogudekogu
 Nr. 5/16006

1 VI 46
 Saametrant.
 Kul. 50.-

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. R. N. Hermann.

Ilmub kuus korda.
Sind aastas kättesaamiseks 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Se ära tuua aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.

Tellimisi wõ ab
iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele kirjadele: „Dr. R. N. Hermann, Tartus.“

T e r e t u s e k s.

Kallis Gesti rahwas! Armsad lauljad ja mängijad! Siin ilmub jälle uus ajakiri. Ta tahab Gesti laulu ja mängu edendada; ta tahab ka selles asjas täiesti ja iga pidi Geslane olla; ta tahab meie rahwa südameid soendada ja osawõtjatele siin ja sääl mõne lõbusa filmapilgu walmistada. Tulge siis juurde, kallid suguwennad ja õed kes laulu ja mängu armastate! Wõtke seft armsast ettevõttest lahkesti osa! Jah, wõtke osa! See asi on feda wäärt. Kallis, ilus, helisew laul ja mäng peab siin lehe läbi südant liigutama. Lõbusad kirjeldused, õpetused, jutud ja teatused peawad laulu ja mängu nii kui ka nende sünnitajaid ja loojaid tundma õpetama. Tulge juurde, seft see on armas! Ei siin ole mingit wiha ega pahandust, mingit põlgamist ega parteid; siin on üksnes armastus, iludus, lõbudus, hääduš, kenadus. Tulge mehed ja naesed, peiud ja neiud, wanemad ja lapsed, rikkad ja waesed, laulu ja mängu waim wõtab kõiki ühel armul ja lahkusel wastu ja wõib kõikide õiglane sõber ja meelejahu-taja olla. Tema tahab teid igapäewaseft elust ka wahel iluriiki wiia. Meie ei mõista muuga siin algada, kui soowime, et selle lehe kohta tõeks läheks, mis meie suur lauluisa Kreuzwald nii armsasti luulis, kui ta ütles:

Kellel taewas kallist kinki,
Laula laulu annet annud,
Mõisterikkust päha pannud:
Seda istutagem pinki,
Pajataja laua taha,
Et ta laulu lahutelles,
Dilmetefi otsutelles
Sepitaks maailmas paha.

Laulu loodi seie ilma
Inimeste laste ilus,
Läheb elu tuul meil wiluks,
Tõsttem taewa poole silma,
Waattem jädenawat karja:
Päike, kuu ja taewatähed,
Need ep Looja laulu lehed,
Kosutawad laulja jarja.

Kes kas päewal kestel õöl
Taewa k'raja tähendelles
Nure waewa wähenelles,
Troostiks tuleb meile töööl:
See on sündind õnne-taimu,
Keda Jumal ehitanud,
Ilma pääle lehitanud
Süütama meie waimu.

Gesti laulust ja mängust.

Gesti rahwas armastab laulu ja mängu, see on ühe sõnaga muusikat. Heäralist felget ja kaunist tunnistust sellest annawad laulu- ja mängu-koorid maal ja ka linna-des Geslaste piiris. Need koorid õpiwad enamasti alati hoolega laulma ja mängima, ja üsna sagebasti on nende laul ja mäng armas ja ilus kuulda.

Uga ei mitte üksnes praeguse aja kohta käi Eesti rahwa laulu ja mängu armastus; juba wanast ajast on meil teada, et Eesti esiwanemadgi laulu ja mängu armastasiwad. Mendel on mististi juba wäga wanal hallil ajal oma laulud wõib olla ka mängutükid olnud. Uga neist on wäga wähe meie ajani ulatanud. Eesti rahwa etu ning ajalugu on niisugune olnud, mis muusikat ei edendanud. Pärispõlwe ajal surus Gestlane oma lauluhimu alla ja waitis. Siis unustas Eesti rahwas ka oma laulud ära. Uga kui wäga Gestlased on laulu armastanud, sellest on meile weel wanast ajast sõnumid järele jäänud. Kui nad kord Wõnnu linna oliwad ümber piiranud ja waenlastel juba linnas nälg olnud, siis tuli linnas ühele meelde linna müüri pääle minna ja sääl mängima ja laulma hakata. Ümberpiirajad kuulsiwad kena laulu ja mängu ja — jätsiwad ümberpiiramise järele. Nii mõjus neisse laul.

Eesti endine laul sündis Eesti rahwuslike kandle abil, mida nad Jumalast kingitud mäguriistats pidasiwad. Pärast on ka kannel enam pruugist ära saanud. Kõneleme sellest edespäi, sest Eesti kannel on ilus riist.

Mõni ainuke laul on pärispõlwest läbi pääsnud ning annab nõrka märku ja tunnistust sellest, määrane Eesti esiwanemate laul on olnud. Meist mõnest laulust näeme siis ka, et ta koguni teist moodi on olnud kui praegune laul. Endiste Eesti rahwaulude toonijärg on hoopis teine üleüldsest Europa rahwaste toonijärjest ja täib rohkem wanade kiriku-toonijugudega ühte. Nii palju kui meil teada ja ära näha, on wanade Gestlaste laul ja hääle seadmine kõige rohkem wanade Greeklaste muusikaga ühte läinud, ehk küll ka Greeklaste muusikast õige wähe teada on.

Eesti esiwanemate laul oli enamasti „leelutamine“ (muusikalises keeles „recitatio“). See sündis nõnda, et üks laulja, kellel nii hästi häält kui ka luuleannet oli, laulis ühe wõi kaks rida ette, ja siis laulsiwad teised kooris sedasama järele. Niisugust laulu oli paari kümne aasta eest weel jägedasti kuulda, aga nüüd on ta juba kadumas. Uga seda peab igaüks tunnustama, et jäärane laul täis elu ja waimustust, wõimu ja wäge on. Säärase laulmisega waimustasiwad Eesti esiwanemad endid suurtele wahwuse-tegudele sõjas ja rahulisele tööle kodus. — Pärispõlwe ajal sündis laul üksnes jala ja tassa.

Sellest ajast, kui Luteruse ust meie maale tuli, on kiriku-laul hästi siginenud, ja iga kogudus mõistab kõiki neid laulusid, mis kirikus waja on laulda.

Üksi selle aastajaja teist-ajal kuni meie päiwini on laul ja mäng alles kõlama lõõnud. Meie waatame siis ka edespäi nende meeste töö pääle, kes meile kõige rohkem laulusid on loonud ja paneme nende töösid ja raamatuid tähele.

(Järg jääb tulema.)

Teiste maade muusika elust.

I.

Laulu ja mängu poolest on teistes haritud maades palju elu ja tegewust. Kõige wanem ja ärksam on Italia maa muusikalistes püüdmistes olnud. Kui teistel maadel waewalt alles teati, mis muusik on, siis oliwad Italia maal juba suured komponistid elamas ja ilusaid helisid sünnitamas. Pääle Italia maa tuli Saksa maal iseäranis Italia elustawa eesmärgi järele õige rohkesti taunist muusikat harimise alla, ja Saksa meistrid on mitmed maailmakuulsaks saanud. Praegu ühel ajal Saksa maaga sai ka Prantsuse maal muusika harimine ja armastus elawaks, ja Prantsuse häälemeistrid seisawad niisama kõrge auu sees kui Italia ja Saksa omad. Nimetatud kolm maad, Italia, Saksa ja Prantsuse maa, on muusika poolest kõigest teistest maailma maadest ees. Italia laul ja mäng on täis südant sulatawat ilukõla, elawust ja lõbu ilma juure waimulise sugawusetä; Saksa laul ja mäng on sügawa mõtteline, wägew ja raske ning liigutaw, aga tal puudub elawust ja oma jagu ilukõla ning lõbu; Prantsuse maa laul ja mäng on täis kuumust ning elustuse, lõbus-

tuse ja waimustuse tuld, mis hinge warsti põlema ja ilutsema paneb, aga ilutõla ja sügawuse poolest on wähe puudust. Suur hulk maailma-kuulsaid toonide meistrid on Italia, Saksa ja Prantsuse maalt wälja tulnud.

Nende kolme maa järele tuleb muusika poolest Ungari maa, kelle muusik elustuse ja waimustuse wõimu poolest südant ja hinge sütitades Prantsuse omast mööda käib, enese sügawuse poolest Saksa omaga ühe wääriline on ja üksnes ilutõla poolest wähe tagasi jääb; Ungari muusik on isäralik ja tundmusrikas ja täis uudist. Siis tuleb Wene maa, kus ka palju muusika eest hoolt kantakse; Wene muusika on rahmusline ja isemoodi täis tundmust, haledust ja kurwa meelt, mõni kord aga ka wäga wõimu ja elustust, kuna ilutõla ja sütitust nii palju ei ole. Nüüd wõiksite Belgia Rootsi, Norra ja Daani mängu ja laulu juurde arwata, mis loomu poolest lahe ja mahe, sõbralik ja meelitan, trööstiw ja rõõmu ärataw, mõni kord ka hale ja kurblik on.

Siia wähele wõiksite ka Soome ja Eesti maa laulu ja mängu nimetada, mis weel tööd ja harimist nõuab; aga temal on küllalt elawust, wäge ja wõimu, sügawust, elu ja waimustuse sütitawat tuld ja isemoodi rahmustist uudist, kui ta ka laheduse ja ilutõla poolest nii rikas ei ole kui Rootsi ja Italia omad.

Siin on ka nimetada Järi, Hispania ja Poola muusik, mis oma loomu poolest õige palju Prantsuse muusika jarnane on. Seda tõugu on ka Serbia, Tšehhi ja teiste Slaawi sugu rahwaste nii kui ka Rümänia ja wiimaks Läti rahwa laulu ja mängu arwata; wiimastel on üpris palju rahwawiisid, mis uuelmal ajal on kofku forjatud.

Nimetada on siis weel Inglise ja Amerika mäng ja laul, mis mitte wäga rikas tõla ja ilu poolest ei ole. Enamasti on Inglise ja Amerikas teiste rahwaste laul ja mäng helisemas, sest Inglise ja Ameriklased ise suurend toonide loojad ei ole. Nad kuulawad kõige rohkem Italia, Saksa ja Prantsuse muusikat.

Kõik teised rahwad maailmas on muusika poolest waevalt nimetada. Ka suur Hiina rahwasgi, keda üksi terve neljas jagu kõigest maailma elanikkudest on, ei ole midagi muusikas osanud teha, waid õpib alles nüüd Euroopa maa meistrite töödest kuulma ja tundma, mis muusik õieti on. Nii hästi nemad kui ka iga muu rahwas, kes uuelmal ajal haridust on tundma ja maitsma saanud, peab efiti seda õppima kuulma ja tegema, mis juba kuulsate muusikaliste rahwaste seas on loodud ja sünnitatud, alles siis wõiwad nad ka ise muusikat luua ja ette tuua.

Sellega oleme pilgufese nende rahwaste pääle heitnud, kelle seas kõige kallis muusika-kunst auu sees peetakse. Aga see kunst on üle-ilmline. Tema wõim wõtub kõigi rahwaste südamed enese armsasse wangistusesse. Ogu üks inimene mis rahwa liige tahes, ei ta wõi külmaks jääda, kui helisew armas laulu wõi mängu häääl kõrmu kõlab. Üksnes nurja lainud ja kowaks jäänud kurjategija süda ei liigu ega tunne rõõmu muusikat kuuldes.

Aga sest ei ole ammuugi küllalt, kui meie üksipäinis rahwaid tähele paneme. Terwed rahwad ei tee mitte muusikat, waid üskitub meistrid, kellele Jumala poolest selle kõige kunsti tarwis on anded antud. Paneme siis edespistes lehtedes neid mehi ja naisi tähele, kes eneste suure usinuse ja kõrgete arbidide läbi on laulu ja mängu wite küllidega ritastanud ja igawese auu pärgajid selles kunstis osaks saanud.

Johannes Kappel.

Teadmata ja warjul on iga inimese tulerwi; aga kõigi asjade looja ja juhataja poolest on siiski juba wara ära määratud, mis inimesest pärast poole peab saama. Ka meile surelikkudele on seda mõni kord märkida ja nimelt loodud anni läbi, mida talendiks hüütakse. Talent on see waimu-omadus, mille abil meil ühte wõi teist asja isäralik himu on õppida ja elu ajal eneste kutses wallida. See mees,

Kellest siin mõne sõna tahame kõneleba, on ka ühe niisuguse talendi omanik ja on seda talenti juba ka meie armsa Eesti rahwa kasuks tarwitanud: tema talent on lõbus ning armas muusika-mäng.

See oli aastal 1855 ilusa õitswa jaanikuu 20. päewal, kui Rapla kirikunõisa juures Eesti maal Johannes Kappel ilmale tuli. Isa Kappel oli see kord sääl waeste laste majajä ja kooliõpetaja. Järgmisel aastal wõttis isa Kappel Paides uue koha, kus ta kooliõpetajaks, organistiks ja kooriks tuli. Neis ametites on wana herra Kappel weel praegugi Paides, ja meie soowime talle tublid jõubu ja pikka iga. Noor Kappel kolus ja kaswas kaunisti.

Wäga wana juba näitas wäikese Johannese juures suur himu muusikut õppida. Isa Kappel oli suur muusiku-sõber, oskas ise orelit ja wiulit ilufasti mängida. Kerge on siis ka armata, et ta oma wäikest poega iga pidi piüüdis kauni talli kunsti sees toetada ja õpetada. Noor Kappel ei olnud ka laisk, ja õppimine läks tublil sammul edasi. Alles 8-aastasest elueas oli tema, aga wõis juba kreiskooli minna ja wõis koolis orelimängija ameti enese pääle wõtta. Aga see ei olnud weel kõik: Pühapäiwiti wõis wäike poisike koguni juba hästi orelit mängida. See tegi isale suur t rõõmu ja äratas imespanemist kõikide seas, kes seda nägiwad.

Klaweri-mängimises andis ta isa esiti pojale õpetust, ja siis sai ta ühe kooli-preili käest weel 30 tundi. See oli kõik ja wististi wähe, aga noor Kappel oli agar, ja suure hoolega haris ta end enese jõulud edasi, sest et põhjus täes oli. Kõige armsamaks mänguriistaks oli ja jäi temal orel. Selle juurde jäi ta ka pärast ja jõudis tema mängimises üpris kaugele ja suurele osamusele. Sage mängimine nootidest andis sõrmedele wiledust ja osamust. Õppides ja õpetades kaswas Kappel nooreks meheks.

Aastal 1872 wõttis noor Kappel, ehk küll alles 17 aastane, juba kooliõpetaja koha Peterburis ühes pensionis ja jäi sinna kuni oma 20. eluaastani. Ka sellel ajal ei jätnud ta muusikat hooletusse, waid haris teda hästi.

Aastal 1876 läks Kappelile õnnesta Peterburi konservatoriumi (muusika suurekooli) õpilaseks jaada. Kappeli suured annid oliwad sõpru ja awitajaid leidnud, kes seda oma hää sõna ja toetuse läbi wõimalikuks tegiwad. Sellega oli siis Kappeli südamelik soow, muusikas kõige kõrgemat õpetust saada, täide läinud. Ta walis orelit enesele uilemaks mänguriistaks ja õppis teda professor Homilius'e juhatusel. Näiud tuli küll tõsist tööd. Kõik, kes konservatoriumisse astuwad, peawad eest otjast pääle hakkama, nõnda siis ka Kappel klawerimängus. See oli talle õige ränk, sest et ta juba enne raskemaid tüffa mängida wõis. Aga ka see ränkus sai hoole läbi mõidetud. Kõige õppimine orel- ja klawerimängus, kōmponeerimises, muusika ajaloo ja muude mänguriistade tundmises kestis kuni 1881. aastani. Siis oliwad kõik ettelugemised kuulnud, ja Kappel astus leheküü 9. päewal eksami ette, mis ta orelimängus tegi. Katsetükk, mis Kappel pidi ette mängima, oli Joh. Sebastian Bach'i raske „Tocatta, d-moll“ ja Merckeli lõbus adagio „Sonatesti“. Wiimast tükki soomisiwad katfujad tema ilu pärast teist korda kuulba, ja pääle selle mängis Kappel weel korral „Meil tuleb abi“ raske wiitis. Eksam oli üpris ilufasti ja hõlgawasti korda läinud, ja Kappel sai isearalise usinuse ja hoole ning andide eest muusikas ja orelimängus waba kunstniku diplomi. Kui hoolega Kappel on õppinud, näeme ka sellest, et pärast eksami tema suure hõbe-auraha wääriliseks armati, mis Keiserlik Kõrgus Suurwürstinna Jekaterina Michailowna ise oma käega pidulisel koosolekul kõikide ees Kappeli kätte andis. R. R. Suurwürst Konstantin Nikolajewitsch, konservatoriumi kõrge kaitfija, ei olnud ise päälinnas. Peterburis on Kappel korda kolm awalikult kontfertil mänginud ja iga kord suur t kiitust leidnud.

Kõige oma õppimise juures ei ole Kappel oma sugurahwast mitte ära unustanud. Konservatoriumis olemise ajal ilmufiwad juba tema fulest järgmised tööd: „Järwa

maa õppit", „Keisri Aleksandri II. mälestuse laul" ja suur ilus „Kroonimise laul". Pääle nende on veel siin ja seal Kappeli laulusid trükitis ilmunud, ja umbes 30 laulu on veel trükitmata. Kõik need laulud on Eesti keeles ja, mis trükitud, on raamatupoobides saada.

Neli aastat on Kappel Peterburi Eesti seltsi laulukoori hoolega juhatanud ja alles selle 1885. aasta algul ameti teise kätte andnud.

Ra Eesti rahwa suure hulga ette on Kappel aastal 1880 Tallinnas astunud, kus ta Eesti kolmanda suure laulupidu kontsertisid juhatas.

Praegu on ta organist Hollandi kuniingliku saatkonna kiriku pääl. Sellel kohal on Kappelil võimalikuts saanud abieluse heita, milleks wäga õnne soowime.

Sellega oleme Kappeli elulugu lühedalt lugejatele jutustanud. Igaüks näeb sellest juba isegi, et tema suur ja tubli muusikamees on. Tema orelimäng on ilus, wäga ilus, südant liigutaw; tema klaverimäng on wagaie aga kindel, näitab, et kunstnik oma asja tunneb ja on ütlemata ilus kuulda. Kappel on ka osaw komposist ja on lauluwiisid loonud, mis armsad on kuulda. Tema rohkest muusiku-haliksast tohime ka edespidi mõndagi kaunist ja kõlawat laulu wõi mängutükki Eesti rahwale loota. Kappel on oma usinuse ja töö läbi Eesti nimele auu teinud: Jääne temale jõudu ja õnne soowides tema ilusate kunsti awalduste sõbraks ja ootajaks.

U r a t u s .

Ühel talwisel õhtul 1877. aasta lõpul istus üks üliõpilane Tartus oma toakeses. Raamatud oliwad laua pääl tema ees. Ta õppis, mis tal õppida oli, et nõutud eksamisiid teha. Tema mõtted käiswad mõnigi kord raamatutest eemale igapäewasesse elusse. Kes tema nägu waatas, see nägi, et ta tõsine ja kurw oli. Elu mured oliwad juba noorest eest saadik teha enamasti üksnes elu karebat külge tundma õpetanud, ja puubus oli sageasti tema wali saatja olnud. Aga niisugustel aegadel oli laul ja mäng tema kõige armsamad ja kallimad trööstijad olnud. Klaver seisis tema toas, sest see mänguriist oli tema lahke ja lõbus seltsilane. Suure hoolega oli ta kopifaid kogunud, kuni nii palju sai, et selle kaunis hää mänguriista jõudis nõuutada.

Ra nimetatud õhtul ei juutnud ta ennaft talitjeda, waib istus kalli seltsilase ette ja laulis kaasa mängides mõne laulu, mis ta südamest tuli. Siis istus ta jälle laua äärde oma töö juurde. Aga täna see ei tahtnud just hästi minna. Kõiksugused mõtted käiswad ta pääst läbi. Ta oli ka mõnegi Eesti laulu loonud. Mõnigi neist oli ka trükitis ilmunud. Need laulud oliwad mõnegi meele pärast olnud; teised ei pidanud neist ühtigi lugu. Muidugi teada oli ka see tema kõrwa tunginud. Alles hiljuti oli üks tema tehtud laulude kogu wälja tulnud. Ühed ütlesiwad, et need laulud igawad, teised, et nad üksluised on, kolmandad leidsiwad mõnda muud wiga. Noor mees teadis jeda. Ta hakkas kahtlema. Ta kahetjes mõni kord, et oli laulusid loonud, mis mitte hääks-arammist ei leia.

Niisugustes mõtetes ja siin ja seal õppides oli õõ hiljaks läinud, ja hommik oli lähedal. Säääl nõudis uni oma õigust, ja tormawate mõtete mõjul heitis ta woodisje, kus teha wäljumus wiimaks wõidu enese kätte sai. — Tundi kolm läks mööda.

Aga kuule, mis see on? Mis kõla kostab kuulja kõrwa? Kas see on wõimalk? Üffe tagast kostab kena meeste-hääline laul! Ra une kairus uinuja kuuleb. Pooles unes küsib ta imeks pannes: „Mis see tähendab? On see nii? Wõi on see paljas ilus unenägu? See on ju minu oma tehtud laul!" — Wähe ajal kõlab laul ifka kõwemalt ja kenamalt. Noor mees läheb täiesti ärksaks, kargab woodist üles. „Si see ole unenägu!" hüüab ta. Nuttu kuub selga ja muud riided, mis tõtates kätte on saada ja kõige rohkem waja on! Laul on õffas. Noor mees teeb üffe lahti.

„Tere hommikut“, ütlemad lauljad. „Tere tere!“ vastab noor mees ja küsib kohe: „Kelle kohta käib see laul?“ „See laul käib jelle laulu tegija kohta; tulime teda lauluga inesti äratama“, kostavad lauljad neli meest. „Kas tõesti minule?“ küsib noor mees, kelle imekspanemine ikka enam ja enam kasvab ja kelle näol rõõm ja kahtlus näha on. „Kui Teie selle laulu tegija olete, siis käib ta Teie kohta, ja meid on digesti siia juhatatud“, ütlemad lauljad. „Jah mina olen selle laulu tegija. Aga olge hääd, astuge tuppa. Kuft kaugelt fuguennud on?“ ütleb äratatam. „Meie olene Wõru maalt siia tulnud, ja armastus on meid ajanud“.

Muttu tegi nüüd passija natuke sooja jooki. Waheajal kõlas veel mõnigi mõnus laul, ja siis wõeti wähe pruukosti. Kui veel mõni sõbralik sõna oli wahetatud, siis jätsiwad lauljad Sumalaga.

Rääkimata tundmuses jäi noor mees oma toakesele. Jah see oli sündmus! Nüüd, kus ta juba ise enese juures kahtles ja pea nõuiks wõttis ei midagi enam teha, jesi et ta oma tööd kõlbmataks arwas, tulewad korraga Cesti pojad kaugelt, kes armastusest aetud on, temas julgust ja waimustust äratama, Cesti pojad, kes wäljal ja metsas on koos olnud neid laulufid õppimas. Nad näitawad, kuida ka Cesti laulud wõiwad kaunisti kõlada, kui neid aga ilusti puhtasti õpitakse ja üleüldse laulbafje. Ja noor mees wõtab otsuse: „Ma tahan oma nõrka jõudu mööda Cesti rahwale veel mõne laulu luua, kuni paremad laulu-loojad ilmuvad.“ — Ta on püüdnud oma sõna pidada. See lugu oli aga temale õnnelikuks mälestuseks.

Catarina Gabriella.

Küll on mõned jutud imelikud, mida loeme, ja mõnegi juures hüüame uskumata pään wangutades: „Kas see wõiks tõsi olla?“ Aga ometi on iga-päewane elu tihti veel palju imelikum. Seba näitamad iseäranis juured kunstnikud, kelle elu enamaasti alati mõnest asjast koguni imelik on. Seba näitab ka Italia kuulja kunstlause neitsi Catarina Gabriella lugu, kes omal ajal nii hästi oma laulu kui ka näo iluga terwet ilma imetjema pani ja kellest paari sõna kõneleme.

See ära rääkimata ilus naesterahwas ei olnud mitte fuurt fugu inimeste laps, waid oli alatust rahwast wõsunud. Tema isa oli kofk ühe kardinali juures. Kui kardinal ühel päewal oma atas jalutas, kõlas korraga ingli-farnane armas lauluhääl tema kõrwu. Ta jäi seisma ja kuulas täis imekspanemist. Laul sai otja, ja kardinal küsis oma saatja teenri käest: „Kes on see laulja, kes oma häälega minu aeda nii armsaks teeb ja ilustab?“ Saatja ütles: „See on kofa tütar ja on 14 aastat wana.“ Kardinal lastis kohe tütarlapse oma ette kutsuda ja käskis kõiki laulufid laulda, mis laps mõistis. Catarina oli wäga ilus, elaw ja ei mitte häbelik tüdruk ja kuulas kohe sõna, kui kardinal käskis. See tundis ka pea ära, et wäikesel tütarlapsel suur talent oli, mida tema isa juba ammugi oli märganud, aga et ta waene mees oli, ei juutnud ta tütre häält koolitada lasta. Tal ei jäänud muud nõuu üle kui wiis tüdart nii tihti kui wähe wõimalik näitemängudesse ja kontsertidesse, kus laps rohkesti laulmist kuulda sai ja päälegi fagebaste kuulsate lauljate laulu. Ne itfikesol oli nii häa pää, et ta palju ka üsna raskeid laulufid ja aariatid meeles pidas ja imekspanemise wäärt ojawusega tõbus järele laulis, ilma et ta õpetust oli saanud.

Kardinal oli neitsi lauluannist nii waimustatud, et ta oma kuuluga teda kõrgesti koolitada ja temale ka laulmises kõige paremat õpetust anda lastis. Kui ta mõni kord wõõraspidu oli, siis lastis ta seda ime-last ette iaulda, ning kõik olwad siis täis waimustust.

Catarina edenes ja kofus ilusaks, waimutaks, sõnataks ning lipris armsaks neiuks. Kui ta 17 aastat wanaks oli saanud, siis laulis ta, efimeft kord awalikult,

leidis wäga suurt waimustust ning süttas mitmegi noore mehe hinges armastuse tuld enese wastu põlema. Eht küll kaswu poolest wäike, ostas noor neiu ometi nõnda enmast pidada, et keegi tema madala sündimise pärast ei julgenud teda halwaks arwata. Kes tema sugu ei teadnud, arwas et noor neiu kõrges kajas on sündinud, nii peentke oli tema koinbe ja wiis. Kõik suurt jugu noored mehed oliwad ilusa neiu jalgade ees, ja igaüks püüdis tema hääd meelt äratada eht ühte naeratawat pilku temalt saada. Aga Gabriella mõistis neid hästi nagu narwitefi kõie ostas tantsitada ja põnewuses pidada.

Mitme linna theatri poolt kutsuti teda ooperi-lauljaks ja pakuti talle kõige suuremat palka. Tema wõttis Neapeli näitemängumajas koha, kus ta toredalt elas, ja pärastud hulgad raha teenis, sest kui tema ooperis wõi kontserdis laulis, siis jooksis rahwast murdu toktu. Ka keiserliku koha luuletaja Metastasio oli tihti tema juures külalisteks. Tema, kes juba 53-aastane raul, hakkas inglismaast ilusat neiu tulistelt armastama. Ta süda lõendas noore põlwe palawuses ilusa neiu wastu. Aga nagu kõiki teisi, nii naeris neiu ka teda wälja ja lastis teda tundide kaupa ees-toas oodata, enne kui mõne sõnaga teda õnnestas.

Wäike laululind läks aega mööda tujukaks ja oma-digulisteks, mis ka ime ei olnud, sest et kõik teda kumardastwad ja imeks paniwad. Kui tal lusti oli, siis laulis ta; aga tuli teine tugu, siis ei saanud kõige maailma wõimus wäikestest roosi-suuft mitte piukugi kuulda.

Kulda ja kallid kiwa langes arwanata palju tema sülle. Seda wiisi tuli ta Sidsilia saarele, kus ta ülemeal enam piiri ei tundnud. Ta nõudis kõige koledamad hinnad ja — sai ka. Ta laulis jää, kus, millal ja kuda ta meelest hää oli ja ei tartnud ka wahest enese asemel oma õde Francescat laulda lasta, kui tal korraga tugu tuli kontserdil mitte laulda, kuju teda oodati, eht küll õde hästi laulda ei mõistnud. Sgas linnas, kus teda kuulda taheti, pidi ka tema tujud pääle kauba wõetama, kui mitte, noh, siis ei laulnud, tee mis tahte.

Üks kord oli Sidsilia asukuningas teda enese lauda kutsuda lastnud, ühes hulga kõrget sugu külalistega. Et Gabriella koha ei tulnud, siis saatis kuningas ühe teenri temale järele, kes kuulama pidi, miks neitsi ei tule. Kästjalg leidis Gabriella sohwa pääl sirakil raamat käes, ja kui ta auwastlikult kuninga käsku täitis, siis wastas Gabriella, et ta kutsumise koguni ära unustanud. Kuninga kutsumist ära unustada, see oli suure nuhtluse wääriline tegu! Kuningas wõttis aga nõuaks tema ilusa laulu pärast andeks anda ja wõttis neitsi, kui see pidule jõudis, nõnda wastu, nagu ei oleks midagi olnud. Aga kui Gabriella meelega nii fandisti laulis kui wõimalik, ja nii, et waewalt keegi kuulda jõudis, siis ahwardas kuningas teda wangi panna. „Aa,“ wastas kange-taelne ise-meelne tüdruk, „Teie wõite mind karjuma sundida, aga ei millalgi laulma.“ Asukuningas lastis teda nüüd tõesti kase teist künneks päewaks soola ja leiwa pääle panna. Wangis oli ta täis rõõmu ja lusti ja muretjes aja-wiidu eest, kinkis waestele hulgad raha, maksis oma kaaswängide wõlad ära, laulis iga päew oma kõige ilusamaid laulusid nii ära ütlemata kenasti, kuda üksnes tema seda mõistis teha, ja seda wiisi läks wangipõli mööda. Nagu suurt wõitjat wõeti teda wastu, kui ta wälja tuli, ja waesed, kellele ta hääd oli teinud, oliwad täis rõõmu.

Pärast läks ta Wene maale, kus keisrinna Katarina II. teda wäga armulikult wastu wõttis. Kui sellest palgast kõneldi, mis Gabriella oma laulmise eest pidi saama, siis nõudis tema wiis tuhat dukatit, mis selle aja kohta suur hind küll oli, aga Gabriella oli harjunud nii saama.

„Wiis tuhat dukatit!“ hüüdis keisrinna Katarina üsna ehmatades. „Kuda nii suur summa! Enam ei anna ma kellelegi oma ülemale sõjapäälikule!“

„Mun seda küll“, wastas Gabriella rahuga; „siis wõite Teie Majesteet enesele oma ülemaid sõjapäälikuid lasta ette laulda.“

Keisri proua hakkas heleda häälega naerma ja ei pannud seda sõna sugugi pahaks, vaid arwas koguni õigeks, ehk küll sõna liig ninakas oli. Gabriella jai nõutud summa. — Selle pääle läks noor neuu Inglise maale. Aga Inglise ei armastanud tema laulu, nagu noor naesterahwas seda mujal oli harjunud. Selle pärast läks Gabriella peagi jälle Inglise maalt ära.

Gabriella oli nüüd juba pea 50 aastat wanaks jaanud. Ta läks Rooma linna tagasi ja elas siäl nagu mõni wüürsti proua, ja tema pidudel oliwad kõige suuremad ja kõrgemat inimesed sisse ja wälja käimas, ehk küll ta tujud tema warandust hästi oliwad wähenanud. Kui liiga kulu ta taga ajas, näeme sest loost: Ühel päewal oli üks Florenzi mõisnik Gabriella juures kogemata oma kallistest piisidest tehtud wärwliid ära rebestanud. Juba teisel päewal saatis Gabriella temale 7 pudelit Hispania wiina, mis kõige kallimate piiside sisse oliwad mähitud.

Ehk küll tujutas ja imelik, ei unustanud ta oma waeleid wanemaid ära. Tema wanemad ja wemad saiwad kõige paremat elu tema läbi maitsta: Ta oli kõige parem tütar ja õde. Ta suri 56 aastat wana Bologna, kuhu ta pärast hääle ja ilu kaotamist oli eloma läinud.

Kuda komponeeritakse?

Küll mõnigi laulu ja mängu armastaja on ilusat laulu kuuldes mõtelnud: „Oh kui mina ka ostaksin sääraist ilusat laulu wõi mängutütti teha!“ Ja hale meel on tema pääle tulnud, ning ta pidi enese wastu tunnistama: „Si see ole võimalik, peaksin weel palju õppima, aga jaks ei ole raamatuid.“ Seda wiisi on küll mitmed ja mitmed noored inimesed, kellel kaunid anded muusika tarwis oliwad, koguni kängu jäädud, ja nendel ei ole mitte võimalik olnud eneste amet harida, eneste talenti kasuga tarwitada. Meie tahame siin oma poolt abi pakkuda. Võib olla, et ka meie rahwa seas mõni waim ärtab, kes muusikalises komponeerimises kõrgeks tõuseb. Siis võib ta neist lehtedest eesti õpetust leida.

Aga kuda komponeeritakse? Nõnda küsib mõnigi laulu ja mängu armastaja, sest ta tahaks ka ise nõnda laulu ehk mängutütti sünnitada. Jah, seep see on! Selle küsimise pääle ei ole wõimalik lühedalt wastata, vaid inimene peab õppima. Nii palju wõime ütelda: Nagu kirja- ehk raamatukirjutajale sõnad mõttesse tulewad, mis ta paberi pääle kirjutab, niisama tulewad lauluwiisi tegijale toonid ehk hääled mõttesse, ja ta kirjutab nad üles. Kirjutaja kirjutab seda ilusama kirja, mida rohkem ta on õppinud, niisama kirjutab õppinud ja harjunud häälemeister lauluwiisi nootideesse. Nootide kirjutamiseks on aga weel enam õppinist waja kui sõnade kirjutamiseks. Meie tahame seda õpetust edespõldest lehtedes nõnda püüda anda, et igaüks, kellel muusika-annet on, sellest aru saab. See tõd nii palju.

Tõtt ja nalja.

Anton Rubinstein, praeguse aja klawerimängijate kuningas, arwab tihhti, kui tal küllalt hää tuju ei ole, et ta hästi ei mängi. Ühel niisugusel pahal tujul pärast kontserti, milleks ta end wäga jandisti arwas mänginud olemat, ütles ta ise end pilgates: „Niende nootidega, mis minul klaweri alla kufkusiwad, annab teine klawerimängija terve kontserdi.“

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. R. N. Hermann.

Ilmub kuus korra. Sind aastas kätteleatmisega 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Se ära tuua aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.	† † †	Tellimisi wõ ab iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wastu. Toimetuse adreß tellimise, raha- ja muudele kir- jadele: „Dr. R. N. Hermann, Tartus.“
---	-------------	---

Lauljatele ja mängijatele ning nende sõpradele.

Kallid Gesti vennad ja õed, kes Teie laulu ja mängu armastate! Teie ette astub meie wäike „Laulu ja mängu leht“ uuesti. Ta palub Teilt lahket wastuwõtmist. Ta ei arwa enamast mitte asjata leheks ega paljaks ajawiitjaks, waid ta tahab ühes teistega tööd teha inimesi paremaks ja kaunimeelelisemaks tehes. Kas wõib kallimat ja ilusamat eesmärki olla, kui see on, et keegi südame-hääduse edendamist enesele kohusteks teeb? Ei ialgi! Aga laulul ja mängul on see kallis otstarbe. Juba wana lõbus luulesõna ütleb: Kus laulbaste, jääb istu rahul maha, ei kurjad inimesed laulda taha. Oh kui selgesti ütleb see sõna seda, mis laul teeb ja wõib! Säär, kus laulu-hääl heliseb, ei ole mingisugust paha. Kõik kurjus, õelus, wiha, wihkamine on laulja rahwa seas kadunud, ning armastus ja muud kaunid omadused on maad wõtnud.

Wõtte siis, armsad suguwennad, seda lehte, mis armast laulu ja mängu kunsti meie rahwa seas tahab edendada, eneste iseäralise arwu ja hoole alla! Urge laste temal ilmumist raskeks minna ega teba koguni ära surra! Elagu ta lauljatele ja mängijatele rõõmuks ja meelehäaks priskesti edasi! Toogu ta meile igal kuul wärsket lugemise ja laulmise wara! Juba on mitmes kohas iseäranis koolimajades ja mujal Gesti lauluwennad ja õed koftu heitunud laulmise tarwis ja on hulga kaupa seda lehte tulla lastnud. Peats igal pool seda tehtama, siis ei oleks kartust, et leht seisma jääb.

Laul ja mäng enamasti on see wõim olnud, kes ka meie rahwast enese rahwuse tundmisele ja isamaa-armastusele äratanud, nagu ta Gesti wapraid esivanemaid waimustas ja elustas. Jäägu wägew ja wõimuline lauluwaim, see ilus hiilgaw helisewa häälega ingel, ka edespidi meie selka! Ohutagu ta wabaduse ja isemaalsuse meelt meie hinges leetima! Kosjutagu ta meie Gesti ühenduse taimet ja paisutagu seda juureks ilusaks haljaks puuks, mis kewadesel õhul õitseb ja pärast magusat kaunist wilja kannab! Waulgem nagu lõõd lõõrimad ja kääb kuffumad, et metsad mühawad, kolgad kohawad ja laaned lastumad!

Teie, Gesti mehed ja peiud, tugewad tammed ja noored jõuikad jalakad! Wõtte see leheke oma hoole alla! Teil on jõudu küll teda elul aidata. Teie suus kõlab laul wägewal wõimul, ja mõjub muusika mäng waru müraga, kui aga tahate. Teie, Gesti naesed ja neiud, lõbusalt lehtawad lilled isamaa luhal, Teile on laul nagu loodud! Selle pärast wõtte iseäranis Teie see leheke oma helduse hoolde ja leidku tema Teites enesele ilusaid ja kaunid kaitsjaid ja edendajaid!

Siis aga Teie, Gesti mängumehed, meie rahwa lõbuloojad ja iluhelide ilmutajad, ka Teile saab meie leht midagi tooma, kui Teie temast osa wõtate. Siis weel

koolid, seltsid ja muud kogud, kes laulu ja mängu edendate, ka Teie võtke see leht oma hoole alla!

Kui kõik ühel meelel on, küll siis jõuame laulu ja mängu tarwis lehte alal hoida. Wäljamaal antakse priijugustele lehtedele fuuri abirahastid, et nad mõiksid elul olla. Meie leht seda ei wõi loota, waid on wäga rahul, kui ta tellijaid leiab ja kui seni tulnud tellijad uussi jõpru talle toorwad, mida wäga palume teha. Tuhat terwist ja jõudu kõikidele, kes laulu eest hoolt kannawad! Ewengu ja hellsegu Gesti laul ja mäng!

Gesti laulust ja mängust.

(Särg.)

Laululoojatest endistel aastasadadel ei ole meie maal ega meie rahwa seas kuulda olnud. Wõib olla, et neid mõni oli, aga kaugemalt tutwaks ei ole neid saanud, kuna laulusalmikuid küllalt on Gesti keeles tehtud. Laulu-salmikute loomises on meie suur ja kuulus, õnnis Gesti fuguwend Dr. Fr. Kreuzwald nejele pärasteje põlwe rahwa seas närtsimata ning furemata nime toimetanud ja ütlemata ilulisi luuletusi päranduseks jätnud. Tema kirjatöö meie rahwa waimuwara kaswatamiseks algas juba 1835. aasta ümber, nõnda siis nüüd aastat 50 tagasi. Mitmed tema salmikuteft on ka wiisi alla pandud ja kõlawad rahwa seas, kui neid laulda wõetakse.

Slawamal ja kõrgemal kombel hakkas laul 1840. ja 1852. aastate wabel. Sel ajal ajutas ja juhatas endine Põltsamaa kirikuõpetaja G. Hörjshelmann Põltsamaal tubli laulukoori, kes omal ajal terwel Gesticlaste maal kuulus oli. Wana isa J. W. Jannseni laulab: „Siis käisin kord kord ka Põltsamaal, kus lauluheli kõlas.“ Tähele on panna, et Hörjshelmann ka esimene Gesti laulude looja on. Nõnda siis oliwad esimesed laulud Gesti keeles ka tõesti Gesti keeli sõnade tarwis tehtud ja ei mitte Saksa ega muusi keelest wõetud. Hörjshelmann andis trükkis wälja kaks raamatut; need oliwad „Waimulikud koorilaulud“ ja „Kuus wäikeft laulu.“ Need oliwad omal ajal wäga tuntud raamatud, aga nüüd ei ole neid enam saada. Nende ribad kirjutaja on nüüd 30 aastat pärast tema furma tema suuremad laulud trükki andnud, ja see laulude kogu kannab nime: „Põltsamaa endise õpetaja G. Hörjshelmanni laulud.“

Kõige esimene Gesticlane, kes Gesti rahwa laulu suuremal kombel hakkas harima, on meie suur kirjamees J. W. Jannsen. Temal oli kirjamehelise ande kõrwal ka kaunis muusikaline talent, mida ta osawasti mõistis tarwitada. Tema fuleft ilmus juba nüüd aasta 30 eest „Gesti Laulik“ ja wiisid selle raamatu salmikute juurde, ja need wiisid jaiwad pea kõik täiesti Gesti rahwa omaks. Pärast, aastal 1866 ja 1867 ilmus trükkis „Koorilaulja kodu ja kirikus“ 2 annet, mis J. W. Jannseni enese tehtud lauluga „Jehowa“ algab. Iseäranis tutwaks on Gesti rahwa seas saanud Jannseni wiis „Nüüd üles, Wene alanad.“ Koguni suurt aratust Gesti laulule nii kui ka Gesti rahmuusikale asjale ja elule üleüldise tõi esimene suur Gesti laulupidu Tartus aastal 1869, mida pidu Gesti rahwa wabatsjaamise 50-aastajeks mälestuseks peeti. Laulude kogu selleks piduks andis ka J. W. Jannsen wälja ja nimetas teda „Gesti rahwa 50-aastase jubelipidu-laulud.“ See suur pidu oli nii hästi kui täiesti Jannseni afutus ja laps ja jääb unustamataks, nii kaua kui Gesti rahwa üle kõneldatakse. Mis Jannseni nime iseäranis suureks teeb, on see, et tema töö nii hästi kirja kui muusika põllul seda otstarbet täitis, mille tarwis ta oli tehtud; see on teise sõnaga: Jannseni waimutöö läts rahwa sekka ja sai rahwa luuks ja lihaks.

J. W. Jannseni kõrgeandeline tütar Lydia „Koidula“ nime all, nüüdne proua Dr. Michelson, ei wõi siin ka nimetamata jääda, sest et temalt wäga mitmed salmikud sündsate wiisidega ühendatud on Gesti rahwa omaks jaanud, kui ta ka ise lauluwiisid ei ole loonud ega noodiraamatuid wälja andnud. Tema salmikud on iseäranis wägewad.

Cesti muusikalist kirjandust on ka õige kaunisti ebendanud Cesti kirja- ja poliitamees E. R. Jakobson. Tema ei ole küll ise lauluviisid loonud, aga ta püüdis iseäralise rõhuga Cesti rahwa enese ja Soome viisid nii hästi rahwa suust kui päris Cesti ja Soome meeste sulest koguda ja trüki läbi avaldada. Selles põhjusmõttes on nimelt avaldatud „Wanemuise Kandle hääled“ I. jagu aastal 1869 ja teine jagu 1871. Nende kahe raamatu läbi on Jakobson Cesti rahwalaulu hääde teinud, et ta mitmed Cesti komponisti N. Kunileid'i (Säbelmann'i) laulud on Cesti lauljatele pärida jätnud. Kunileid oli väga kõrge waimuga ja suure andega häälelooja, aga tema ei oleks ise wist küll midagi Cesti keeles trüki andnud, kui mitte Jakobson seda ei oleks teinud. Nüüd on Kunileid unustuse eest hoitud, kui ka tema laulusid rohkem ei ole järele jäänud kui wiis tükki ja pääle selle mõned rahwalaulud, millele ta on teised hääled juurde pannud. Pääle nende on E. R. Jakobson veel wälja andnud wäikeste laulude kogu „Rõõmus Saulja“; selles on enamasti tema „Kooli Lugemise raamatu“ salmikute viisid sees. Jakobsonile tuleb seda kiituseks arwata, et ta rahwa enese waimu ka muusika läbi äratada püüdis.

Nimetame siin wahel iseäranis neid, kes osawusega Saksa laulusid on Cesti keelde seadnud ja selle raamatud veel praegu pruugitawad on:

Praost N. S. Willigerode andis trüki laulude kogu nimega „Laulusalgufene“ I. jagu 1870 ja II. jagu 1872 trükitud. Laulud on ilusti walitud ja kaunid sõnad all. Sellesama juhatusel on ka „Kontserdi laulud“ aastal 1881 wälja tulnud. Need on sündjad suurte Saksa meistrite laulud, mille seas ka F. Brenner, endine Tartu ülikooli muusikdirector mõne on teinud. — Siis on siin ka nimetada wäike laulude kogu „Laulu pärlid“ mis P. Abel 1869 on trüki andnud, ilus kogu ja kaunid sõnad all. — Siis on ka „Salmikud meestefoorid,“ mis J. Nebokat kokku pannud, õige pruugitaw ja ilus kogu. — Mitmest tükkist puudulised ja wigased on „Laulud Sõrwe maalt“ 2 jagu, mille sees ka mitmed raamatu kirjutaja tehtud laulud, aga tihti väga waletoonidega ja mõtteahtrad. Niisama waewased on G. F. Rinne kogutud „32 Laulu“ aastal 1869 ja „42 Laulu“ aastal 1873 trükitud; koguja on liig wahhe õppinud ja on mitmed Saksa laulud koguni ära rikkunud neid ümber seades; mitmed armastuse laulud on jäänud waimulikud sõnad saanud, ja Beethoven'i „Waluwalkile“ (tantsumüütele) on koguni waimulikud sõnad alla pandud! Neid laule wõib üksnes asjatundja ettevaatlikult pruukida. Paremad on sellesama kirjutaja kogutud „16 Laulu“ meestefoorile 1873. Sõnad on kõigil neil lauludel wiltsjad, sest et kirjutaja hästi Cesti keelt ei mõista. —

Wäga ilus ja tähelepanemise wäärt on kõik, mis F. Kuhlbars on wälja andnud; nõnda nimelt on siin nimetada „Laulik koolis ja kodus“ aastal 1868, siis „Wanemuine ehk Neljakordne Laululõng“ 1870 ja „Kuuljad waimulikud segafoorid“ 1873. Kõigil on üpris ilusad sõnad all. Mõned laulud iseäranis „Wanemuine“ nimelise kogu seest on oma sõnade suure ilu pärast rahwalauluks saanud, näit. „Rui Kungla rahwas kuldsel a'al,“ „Cesti maa mu ifamaa“ j. m. Need sõnad on Cesti luuletustele otse ehteks ja auuks.

Koolide tarwis on F. Jung kõlbulisi laulusid wälja andnud, nõnda „Laulud kolme häälega“ I. jagu 1871 ja II. jagu 1876. Nende seas on ka mõned Jung'i enese tehtud. (Järg jätk tulema.)

Dimitri Bortnianski.

Wene-Greeka usu kirikutest, iseäranis Peterburi suuremates templites, on tihti väga ilusad koorilaulu kuulda, mis magusasti kõrwa ja südamesse mõjub. See on Greeka usu jumalateenistuse liturgia laul, millega sagedasti pikemad waimulikud koorilaulud ühendatud on. Mitte ise enesest ei ole see laul nii kaugele jõudnud; waid selle juures on mitmedgi meistrid harinud ja tööd teinud. Üks kõige kuulsamatest Wene

Kirikukomponistidest on Dimitri ehk Demetrius Bortnianski. Tema on Wene kirikulaulu palju kõrgemale ja kaunimale järjele tõstnud kui see enne oli. Ta nimi ei ole ka Eesti muusikutundjate seas tundmata.

Bortnianski sündis aastal 1751 Ukraini maal (mõne teise sõnumi järele Moskwas). Lapsepõlves oli temal üpris ilus ja kõlaw soprani hääl. Suhtumise läbi kuulsivad teda mõjavad inimesed. Nende abil ja soovitusel sai tema keiserliku laulukoori liikmeks. Bortnianski ei olnud sel ajal wanem kui kõigest 7 aastat. Ta mõitis iga kuulja südamet omale helijawa hääle- ja terawa laulutundmisega enesele. Naste ei olnud arwata, et taast edespidi suur laulumeister saab. Kui ta nooreks meheks oli sircunud, siis tõusis tal, nagu hõlpsalt arwata, suur himu laulukodumaale Italiasse minna laululoomist täielisemasti õppima. Peagi sai see soov talle võimalikuks täide minna. Italias Venedigü linnas oli jellel ajal iseäranis Galuppi nimi kuulus. Selle juurde läks Bortnianski, õppis temalt hoolega ja sai pea osawaks komponistiks. Ta reisis nüüd jälle Peterburi tagasi ja sai jään aastal 1779 keiserliku laulukoori juhatajaks. Tema juhatusel tõusis see koor kõige paremate ja esimete sarnaste kunstafutuste jekka Europas. Et keiserlik perekond ka temast lugu pidas, on isegi mõista. Selle koorile kirjutas ta hulga laulutõõsid, nagu jumalateenistuse-, koori- ja muud laulusid. Bortnianskist nasti ja nastokka maal praegu nii hästi Wene kui ka mõlia-

maal palju lugu. Tema laulusid ei laulda mitte üksnes Wene kirikutes, waid ka igal pool Luteruse usu waimulikul teenistusel ja kirikutes.

Uga ei mitte üksnes waimulikka laulusid loonud Bortnianski, waid ka mitmed laulumängud ja ilmalikud laulud on ta kirjutanud, mis aga mitte nii kuulsaks ei ole saanud kui tema waimulikud hääletõõd.

Bortnianski suri aastal 1825 mihklikuu 28. päewal Glufowis, kõikidest auustatud ja kõrgeks peetud ja ka keiserliku poja poolest kõrgete auunimede ja auutõtete wääriliseks arwatud. Tema laulud aga kõlawad edasi.

Giovanni Pierluigi da Palestrina.

Nõnda on Italia maa kõige kuulsama muusika-meistri nimi, keda weel praegu iga muusiku-sõber tunneb ning auustab. Tema on nõnda ütelda Italia häälewõimu sünnitaja ja isa. Waneme tema elu liihedalt tähele.

Palestrina sündis aastal 1524, mõned ütlewad 1514, sest kindlasti ei ole aastanummer teada, Palestrina linnakeses. Selle linna järele hakati teda ka nimetama, ja tema õige nimi ei ole täiesti teadagi; üteldakse mõnes kirjas, et see Sante olnud, nii et ta täis nimi oleks Dieti Giovanni Pierluigi Sante da Palestrina. Umbes aasta 1540 eest saadeti ta Rooma linna, kus ta emast nii hästi teaduses kui muusikas

foowitti, sest et laul oli väga ilmalikuks läinud. Kardinal Medici, pärastese paawst Pius'e IV. läbi sai Palestrina selleks määratud, kes kiriku-laulu küll kunstlikul, aga lihtlabasel, auuwäärilisel, tõsisel järjel pidi muendama. Tema tööle langes ka kõige ülem auuhind wõiduproowil. Nüüd käis tema käsi lahke paawsti läbi faunis hästi, ja 1565 tõstis teda paawst enese kabeli-komponistiks. Kuus aastat pärast seda sai ta jälle oma endisele kohale koorilaulu-poiste kapellmeisteriks ja wõttis kuulsa muusika-meistri Nanini ajutatud muusikakooli juhatusse enese pääle. Mästa 1580 ümber sai ta würlt Giacomo Boncompagni muusikameistriks. Tema elu, mis küll täis kuulsust aga ka tihti täis waewa ja puudust oli, lõppis aastal 1594 kuumakuu 1. päewal. Tema abikaas, kellest temal neli poega sündis, oli juba enne 1560. aastal surunud, ja kõigest üks ainus poeg, nimega Hygin, elas kauemini kui tema ja andis mitmed isa laulud pärast isa surma wälja. Kui suures auus Palestrina enese aja rahwa juures seisis, näeme sellest, et teda üleüldiselt „häälwõimu würlstiks“ nimetati.

Palestrina on palju suuremata iluga laulusid ja muud toonitöösid järele jätnud, mis enamasti kõik waimulikud on. Mõnedgi tema tehud laulud on ka Cesti keeles ilmunud, ja selle läbi ei ole tema nimi Cesti rahwale mitte tundmata. Katoliki kirikutes on tema laulusid ühte puhku veel kuulda.

Tema laulusünituste tunnismärk on see, et nad kõik väga tõsised, pikalabased ja kõrge, auuwäärilise loomuga on, sest kirikus ei sallinud tema mitte kerge, rutulise liig rõõmulise tuumaga laulu, mis wagaduse tundmust inimese südames küllalt ei ärata.

~~~~~

Maria Luigi Cherubini.

Kõige suuremate muusikameistrite seas on Cherubini nimi esimeste ning auusamate hulgas. Nii kaua kui maailm seisab ja muusikat armastab, saab ka selle mehe nime tuntama, tema töösid auustatama ja tema kõrget waimu iluhelide sünnitamises inimestatama.

Cherubini sündis aastal 1760 mihklikuu 8., teised ütlevad 14., päewal Florenzi linnas Italia maal. Tema täieline nimi oli Maria Luigi Zenobio Carlo Salvatore Cherubini (üttele: kerubiini). Tema isa oli juba tubli muusikus ja õpetas poega oma kunsti tundma. Aga poeg läks õppimises nii suure sammuga edasi, nagu seda ka kõige julgem ei wõinud loota. Wiskest 9-aastast poisikest, kes juba selles warases elueas komponeerimist õppis ja oma jagu ostas, peeti diguufega imelapsiks. Veel suuremaks tõusis imekspanemine, kui Cherubini laulusid kirikus wõidi ette laulda ja ta ise alles 13-aastane oli. Selle läbi tõmbas ta Toskana suurherzogi, pärastese keiser Leopoldi II. tähelepanemist enese pääle. Suurherzog andis noorele muusikajüngerile nii palju abi, et see wõis selleaegse muusikameistri Sarti juurde Bologna'sse veel edasi õppima minna. Sarti oli osaw ja tark õpetaja ning tegi Cherubini kirikumüüside komponeerimise kombega tutwaks. Noor komponist ei olnud veel 20 aastat wana, kui ta juba esimese ooperi (laulumängu) komponeeris, mille nimi oli „Quinto Fabio“. See laulumäng etendati Alessandrias ja wõeti nii suure auuga wastu, et noor laulude looja ühe korruga kuulsaks meheks sai. Sgalt poolt näitemajade juhatajate poolest tuli temale tellimisi uusi laulumängusid teha, nõnda Roomast, Livorno'st, Florenzist, Benedigust ja Mantuast. Enesele ka wõõral maal kuulsust ihaldades läks Cherubini aastal 1784 Londonisse, kus ta lahets talwets jäi ja kaks laulumängu komponeris. Tema nime auu kaswas ühte puhku. Pärast käis ta Pariisis, kust teda 1787 jälle isamaale Italiasse tagasi kutsuti Turini linna, kus ta väga ilusa laulumängu „Iphigenia“ sünnitas ja etendada lastis. Aga 1788 läks ta jälle Pariisi linna tagasi, kuhu ta nüüd kauemaks ajaks jäi ja sääl Italia ooperit juhatas ning konservatoriumis õpetajaks oli. Sääl on ta hulga laulumängusid (ooperid) teinud nõnda näit.: *Lotofia* (1791), „*Eliza*“ (1794), „*Medea*“ (1797), „*Anakreon*“ (1803“ ja kõigi oma muusikatööde krooni „*Wesandja*“ (1804). Kõik need laulumängud on

täis kõige kõlawamat hääle ilu ja tegiwad oma meistri nime üle ilma kuulsaks, iseäranis aga Saksa maal.

Waheajal oli Napoleon I. Bonaparte, pärastne keiser, wägewaks kindraliks saanud ja wõitis ühte wõitu teise järele. Wägew mees armastas ka muusikat ja armas enesel digust olewat Cherubini laulumängudes ühte ja teist laita ja muutusi soowida. Aga Cherubini kui asjatundja ja kõrge meister oma kunstis ütles talle suu sisse: „Kindral, lööge Teie lahingutes waenlasi ja wõitke wõitluid, seda Teie mõistate, aga jätke muusik minu teha, sellest ei tea Teie midagi!“ Seda ütelist ei andnud Napoleon talle andeks, ja Cherubini pidi koha käest ära andma, ta läks aastal 1805 Wiener linna, kus keiserliku laulumängu kapellmeistriks sai. Küll püüdis tema sõber ja komponist Mehul Napoleoni juures asja nii kaugele wiia, et Cherubini tagasi kutjutaks ja ei wõtnud Cherubini kohtagi enesele, ehk küll Napoleon seda temale pakkus. Ei aidanud! Pärast wõitis Napoleon, kui keisriks oli saanud, ka Wiener lühikeseks ajaks ära ja tegi Cherubini ametist lahti. Ta läks 1809 Brantsuse maale ja elas ühe sõbra prints Chimay juures erawiisil, kuni ta 1816 pärast Napoleoni langemist Pariisi kuningliku muusikufeltri ja kirikulaulu juhatusel sai. Aastal 1821 sai ta koguni konservatoriumi direktoriks ja jäi keske ametisse üle 20 aastat, kirjutas veel kuulsa operaamatu komponeerimise tarwis ja kolm ilusat laulumängu. Veel oma 73. eluaastas sünnitas ta wäga ilusa laulumängu „Ali Baba“. Aga wanadus wõttis wõimust. Aastal 1841 pani Cherubini wanaduse pärast konservatoriumi direktori-ameti maha ja elas veel kõigest ühe aasta rahulisel elu, rikas auu ja wäärtuse poolest. Ta suri Pariisis paastukuu 15. päewal 1842. Nõnda oli selle suure meistri elulugu. Meie nimetame siin veel ühte tema tööd, see on pikk furlaul „Requiem“, mis peaaegu ilusam on kui Mozarti kuulus „Requiem“. Suremata ja närtsimata tööd on see mees enesele järele jätnud, ja nüüdne ning tulew põlv auustab tema mälestust.

Üks Arabia laululind.

Nagu Arablased kõigis teadustes ja kunstides rääkimata kaugele on jõudnud, nõnda ka muusikas. Aga meile on sellest dige wähe tutwaks saanud, sest et Arabia keelt wähe mõistetakse. Järgmises ütiks anname wäikese loo, mis näitab, määrane wõim Arabia laulul sees on, iseäranis, kui ta õrnast suust tuleb.

Neiksi Hubaba oli Medina linnast. Tema oli Irani maa mehe Ibn Romana päris-ori. Aga Ibn lastis teda hästi kaswatada ja pidas temale kõige paremaid õpetajaid, nagu Ibn Sureidsch, Malek ja teised. Laulmist õppis Hubaba suurte lauljannade Dschemile ja Azza-al-Meila juhatusel. Hubaba sai suureks lauljannaks ja mängijannaks. Ta oli wäga ilus ja lahke neiu, ja tal oli imeline wiisakas ja kõlaw hääle. Tema dige nimi oli Alija. Nime Hubaba sai ta alles pärast kalif Jeseb'i käest, kes teda enese paleisse wõttis.

Kalif ostis tema ja teise pea niisama õppinud laululinnu Sellama suure raha eest enesele. Kalif hüüdis, kui ta Hubaba oli ostmud: „Mul ei ole ialgi, jeni kui ma riiki walitsen, nii suurt rõõmu olnud kui täna. Nüüd wõin lauletajaga hüüda: Tema on reissitepi maha pannud ja maitses nüüd õnne, nagu teekäija, kes kodu saanud.“

Jeseb armastas Hubabat kõigel eluajal. Ta oli kuulnud, kui kaunisti neitsi laulis ja veel päälegi nõnda: „Oh Jeseb! minu armastus on minu wastu nii suur, et ma päewal, mil sind esimest korda nägin, peaaegu õnnest oleksin surmud!“ Suldan lükkas eesriide uhest kõrwa ja nägi laulwa neitsi pehmel istmel, selg tema poole. Nähes, et Hubaba mitte kawalat mängu ei mänginud, waid teda ei olnud oodanud, hakkas ta neitsit veel enam põlawalt armastama. Hubaba ostas tema meelt jahutada ja südant sütitada ning walitses üsna tema üle.

Aga Omajjadide sugu, iseäranis Mostema, üks nende päänees, ei olnud mitte jellega rahul, et kalif (sultan) nii wäga Hubabat armastas ja temaga elas, aga riigi

pärast küllalt hoolt ei kandnud. Nad noomisivad sultanit ja tuletasiwad talle tema eelkäija Omar'i lugu meelde (kes nende eneste läbi ära kihwtiti 720 aastat pärast Kristust). See mõjus. Jesid wõttis otjuse wiina ja oma neitsit maha jätta. Aga Subaba lubas luuletajale El Ahnes'ile tuhat kuldtükki, kui ta talle uue ilusa laulu loob. Vähejal reedel pani ta täpele, mil kalif templisje patwele läks. Siis läks Subaba tee äärde, kust sultan mööda pidi minema. Kui sultan tuli, siis hakkas imeilus neitsi kõlawa häälega laulma seda laulu, mis ta El Ahnes'ilt oli jaanud. Sulttan waotas silmad kinni, et neitsit mitte näha ja hüüdis: „Pea kinni, Subaba! Jäta mind!“ Aga Subaba laulis edasi, ning siis tuli saim: „Elu ei olegi elu ilma armastujeta, selle pärast wihta kadestate pahu sönu!“ — Müüd ei jõudnud sultan end enam talitseda, jooksis Subaba juurde ja hüüdis: „Alla nimel, sul on õigus! Taewas mõisttu Moslema hukka!“

Kui kalif neitsit kuulis laulwat, siis oli ta tihti nagu meelest ära, nii mõjus temasje neitsi armas laul. „Kas oled ial inimest näinud, kellesje laul nõnda mõjub nagu minusje?“ küsis ta Subabalt. — „Olen küllalt, wastas Subaba, „minu esimene õpetaja oli weel rõõmsam ja täiem waimustuse tulb, kui ta mind kuulis laulwat.“ See pahandas kalifi; tema lastis selle mehe Medinast kutjuda ja kinni seotud enes ette tuua. Subabale andis ta käju nüüd laulda, ja waene mees oli oma kõbidutes nii rahutu ja hullas ja mõllas nii, et ta pärast laulu nagu furnult maha jäi. Jesid naeris kõigejt wäest, lastis mehe kõbidud lahti teha ja kintis temale tuhat kuldtükki. Ka Subaba poolest sai endine õpetaja rohkesti kingitusi ja läks Medinaasje tagasi.

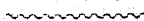
Teine lord ütles Jesid Subabale, kelle ta enesese abikaasaks oli teinud: „Targad ütlewad, et ühelgi päewal inimene täiesti õnnelik ei wõi olla, waid ikka tuleb midagi waele, mis õnne rikub. Seda ütlesust on mul nõuu proowida. Mina tahan täna terve päewa sinuga ühes õnnelik olla, minu Subaba. Ma käsen, et keegi mind ei pea ehtitama tulema, olgu ülem wõi alam, suur wõi väike, minister wõi jani“.

See sündis, nagu kalif tahtis Terwel päewal jäi toa uks kinni, kus sees tema üksi Subabaga tahtis wiibida. Pärast sõõti mairits Subaba ühte granat-duna. Üks õunatükk jäi õrnatejele kõrisje kinni, ja laululind suri lāmastusesje. Jesid oli walu pärast arust ära. Kolm päewa pidas ta armastatud furnut kaenlas ja kattis tema huuleid juwandnistega ega ei suutnud uskuda, et tema kallis Subaba tõesti furnud on, waid püüdis teda enesje hingedhuga elule äratada. Wiimaks jõudsiwad tema sõprade palwed teda liigutada, et luba andis Subabat maha matta. Laululinnu õrn teha pandi kallise riidesje. Kalif läis ije walust murtud ja keeletu kuni hauale. Säääl tegi, kuna ümberjeisjad leinates wait oliwad, suu lahti ja ütles: „Müüd wõin ütelda, nagu tart Kotjeir: Minus troost minu südamele, mis armastust peab umistama, on meeleheitmine. Sõber, kes täna minu juurde tuleb, wõib ütelda: Waata, jäääl on mees, kelle haul täna wõi hommen ööüül waagub!“

Sala palawit neelas kalifi terwist jellest päewast. Subaba kõige armsam ümardaja pidi ühte puhju tema ümber olema Subabast kõnelema. Ühel päewal käis kalif Subaba tubades ja hüüdis: „Siin ma olin temaga õnnelik!“ Noor ümardaja ütles: „Jah nüüd ei ole sinu armastajale südamele muud kui tühjad toad järele jäänud.“ Kalif nuttis nagu laps.

Kaks nädalit pärast Subaba jurina suri ka kalif. Walu oli teda furmanud. Ta pandi Subaba kõrwa hingama.

Sulttan Jesid oli kõigejt neli aastat walitsenud, aastast 720 kuni 724 pärast Kristuse sündimist.

Kust on tulnud laul?

Ingel pani hella käega
Keeled piiga pöues liikuma,
Jume jooksis priske palgele,
Paistis laulikule südame.

Paulik rändas läbi mitme maa,
Jffa ühte lugu laulis ta;
Dõpik õppis hääled heinamaal,
Hõiskas õue õit'wa rimma na'al.

Oja ärtas, kuuldes kaunist häält,
Hüppas alla oru westi päält,
Nuttas rõõmjast' läbi lillemaa,
Saatis kandlel kaldal kõlama.

Jmestelles küsib kuulija:
„Kust on tulnud laul? kes kuulija?“ —
Ingel pani hella käega
Keeled piiga pöues liikuma Mangu Siib.

Sõnumid ja teatused.

(Jaani- ja heinakuust 1885.)

Jaanipäew on laulu ja mängu poolest meie rahwa seas kaunis kofunud, ja endise täratsemise asemele on ilus Jaani laupäewa pühitsemine laulmisega ikta enam hakanud maad wõtma. Nõnda on Võttsamaal, Laiusel, Miikkis, Simunas, Tudulinmas, Toris näitemüügil ja paljudes muudes kohtades ilusad kontserbid olnud. Jaani päewal on ka mitmel pool kontsertisid olnud, üks neist Pühajärwel Dtepääs ja teine Keila kirikus.

Kaunid laulmised on ka olnud Walgutil uue herra wastuwõtmisel jaanikuu 22. p., pärast oli sääljamas heinakuu 14. p. uue kolimaja sisseõuistamine ja pääle selle kontfert. — Ka Laxwastus on hiljuti kontfert olnud. — Üks Tartu neiude kwartett käis Tormas, Kodaweres, Rakweres ja Narwas ning andis kirikutest ja mujal kontsertisid.

Ka Läti piiril Hoomulis on Jaani laupäewal esimest korda Gesti keeli kontfert olnud, millest Gesilaste seas ka palju Lätlasti on osa wõinud.

Suuremal mōõdul on laulu ja mängu kuulda lastud suurtel kontsertidel, mis heinakuu 21. ja 22. päewal Wõrus ja just neilsamadel päewadel ka Wiljandis tehti. Neist kontsertidest wõtsiwad kumbasgi maakonnas mitmed laulukoorid osa.

Tartus etendasiwad jaanikuu 22, 23. ja 24. päewal Tallinlased näitemängusid, mis hästi läksiwad ja mille wahel ka lustilikud laulud kuuljatele rõõmu tegiwad. Jseäranis Haamann oma kentsafate lauludega tegi palju nalja. — Wanemuise felfis teewad igapäepäiised aiapidud, millel mängu ja laulu rohkesti kuulda ja näite-mängu näha, -päältkuljatele rõõmu ja meelejahuluft.

Hiiu Kärda laubriku segakoor pühitfes heinakuu 21. p. oma 30-aastast alus-tusepäewa. See koor on wististi praegustest Gesti laulukooridest kõige wanem, ja tal olla 25 lauljat. Soowime südamest õnne edastijõudmisefks.

Tõtt ja nalja.

Wali sõna. Üks edew aga uhke komponist Lodi tuli kord kuulsa klawerinängija Fielbi juurde Moskwa selle aastajaja algul. Lodi palus Fielbi, et ta enese uut laulu „Mozarti jurm“ wõiks ette mängida. „Armas isand Lodi,“ ütles Fielb ja ei tõusnud tooliltgi üles, „kui Mozart oleks Lodi jurma pääle laulu teinud, siis kuulaksin küll, aga nüüd jätke mind parëmini rahule.“

Franz Liszt on kõige suurem klawerinängija maailmas, aga wanaduse pärast ei mängi ta enam. Üks tema auustaja soowis temalt käekirja näha ja mälestufeks jaada. Liszt kirjutas wasta: „Armas herra! Mina ei anna sellelegi enam enese käekirja mälestufeks. Termitades Franz Liszt.“ Sellega oli siis kuulus mees ometi soowi täitnud, ehk küll sõnadega ei luba täita.

Laulu ja mängu leht.

Ruufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. M. Hermann.

Ilmub kuus korra.

Sind aastas kättesaamiseks 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Ise ära tuua aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wastu. Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele kirjadele: „Dr. K. M. Hermann, Tartus.“

Põhjamaa ööpik.

See oli talwekuu esimesel poolel aastal 1884, kui Tartu linn täis kõnet ja juttu kihas: Põhjamaa ööpik oli linna tulnud! Tema laulis nii armsasti ja ilusasti, et kellegi süda liigutamata ei jäänud. Kõige raskemad raskused ja keerulisemad keerutused laulmises ei olnud tema kõlawale keelele nagu olemasgi, sest kõige kergemal kombel helisewad nad nagu mängul tema suust wälja. Triilerid ja ettelöögid käiswad siin nagu walguise wirwendused imets panewa kuulja kõrwu. Kord lööritas löbus löpsuw heli kõrgel, kord jälle madalamal mahedal südant sulatawal häälel ja pani rinda rõõmul tujuma ja paijuma. Ei see olnud siis ka ime, kui Tartus igauks jeda laululindu kuulama püüdis minna; kellel see iganes wõimalik oli.

Uga kes oli siis see põhjamaa ööpik? Kes oli see laululind, kes nii armsasti laulis ja kellel nii tena ja taunis heli oli? Kes liigutas ja sulatas kõikide südant, rõõmustas rindu ning mölgutas meeli? See ei olnud küll lind, kes sulgi kannab, waid ta oli neitsi, ja tema nimi on Alma Fohström. Tema'p see on, teda põhjamaa ööpikuks hüüti ja weelgi hüitakse. Diguje pärast peaks teda Soome ööpikuks nimetatama, sest et ta Soome rahwa feast on wälja wõsunud. Seesama Soome wenasrahwa kuuljam tütar oli ka, kes Tartu elanikkude südameid liigutas: Tema andis talwekuu 9., 11. ja 13. päewal 1884 Tartus ülikooli suures aula-saalis kontsertisid, ta pani Tartlaste meeli oma iluhelide wõimul aima wainustujete joowastujesje. Iga laulu järele, mida Soome laululind ette helistas, käis käteplakjutamine, nagu jeda waewalt enne Tartus oli kuulnud.

Keegi ei arwa küll, et aga Tartus üksi neitsi Fohström nii suure wainustujega on wastu wõetud. Ei jugugi, waid juba terwes Europas ja Amerikas, ühe sõnaga terwes haritud maailmas, on see armas ilus Soome öde auustatud ja imestatud laulik. Üks köit, kus maal ta ilmub, igal pool wõetakse teda suure rõõmu- ja wainustujega wastu.

Seda wiisi ei ole lugu mitte algusest olnud, waid nagu nii mitmed teised, nõnda on ka see neitsi enne juure waewa ja usinuse, hoole ja mure läbi nii kaugele jõudnud, et teda ilma rahwad imets panewad. Nus hääle ja kõrged anded üksi ei tee mitte suureks lauljaks, waid seks on ka pikka ja hoolast õppimist waja. Sündinud on Alma Eweline Fohström Helsingis Soome päätinna nääriluu 2. päewal 1861. Helsingi elanikkude seas on ilusa neitsi mälestus alles elawalt meeles. Sääle kõnelatakse, et tema isa tubli kaupmees olnud. Wäikesje Alma hääle kõlanud sagedasti oma isa majas ja teinud kuuljatele rõõmu. Praegune Soome rahwusline theater (näitemängu-hoone) oli esimene koht, kus wäike tütarlaps juba 12. eluaastas oma

ilufat häält kuulda lastis iseäranis kontsertides ja laulumängu-tükkides. Neitsi awaldas nii rohket lauluannet, et tema wanemad nõuiks wõtsiwad teda Peterburisje saata, kuhu ta siis ka läks ning aastal 1875 kuni 1877 kuulsa lauluõpetaja proua Missen-Salomoni käest õputundisid laulmises wõttis. Pääle selle õppis ta komponeerimist ja klawerimängimist. Selle aja sees laulis tema maailmauulsa klawerimängija Anton Rubinsteini kontsertides ühes, sest see muusikameister märkas pea, misjuguine täht muusikalises taewas Alma Fohströmi tõusmas oli. Ka kõige kõrgemal kohal ei jäänud neitsi helisew hääle tähele panemata: Soome laululind kutsuti koguni keiserliku perekonna kontserdile laulma. See oli Alma Fohströmi kuulsuse alus. Aastal 1877 läks ta wanema õe feltsis wäljamaale, kust ta 1878 tagasi tuli ja isalinnas Helsingis lauluarmastajaid näitemajas waimustas. Aga Fohströmi nime kuulsus tungis juba ka mujale maailma, ja kawa ei jäänud ta Helsingisje. Teda kutsuti Berliini, kus ta kõigi kuuljate südameid leekima sütitas. Müüd ei olnud edespäi neitsi Fohströmi elu muud kui alaline wõidu-teenfond. Ta reisib ühes sõjawa wiulimängija Dengremont'i feltsis kontsertisid andmas, käis siis ford korralt Italias Reggio d'Emilias, Warsawis, Mailandis, Rumänias, Bukarestis ning siis ka kaugele Amerikas igal pool leidis ta imekspanemist ja kulda. Aastal 1884 sumel laulis ta jälle Berliinis suure tiitusega. Säält siis ta tuligi mitmes linnas teel kontsertisid andes Tartu.

Nagu sellest lühikesest eluloost näha, oli preili Alma Fohström juba maailma-kuulus, kui ta Tartu tuli. Ehk küll juures laias maailmas temale rääkimata juurt auu ja rikkust on sõjaks saanud, siiski ei unusta ta oma sündinise see on Soome maad ja rahwast mitte ära, waid tunnustab end igal pool Soome rahwa tütreks ning laulab oma kontsertidel pea ikka ka Soome keeli laulusid. Mis aga meil Eesti lastel ka tähele panna ja meeles pidada tuleb, on see, et ilus lahke Soome neitsi estimest korda ka Eesti teeles Tartu ülikooli aula-saalis laulis. Nii kawa kui Tartu ülikool seisab, ei ole weel Eesti keel tema juures aulaks helisenu, ehk küll ta sest Eesti laste maal seisab, aga Alma Fohströmi sula-helilisest juust kõlas Eesti keel tal-rewku 13. päewal 1884 imeks panewate kuuljate kõrwa. Jhusab Koibula sõnad: „Miks sa nutab, lillekene, nupud jul täis piisaraid? Kas ja tanget hinge-malu, hellake, ka tunda said?“ käiswad läbi aula ja ärataiswad tutwa rahwawiisi saatusel iseäranis waimustust kuuljate südames, kes Eesti lastes olivad. Suur käte platsutamine oli wastus, mis neitsile länu tunnistas. Eesti üliõpilased kintiswad lauljale ilusa hõbekäärõnga lillekimbuga mälestuseks. Mõne päewa järele laulis neitsi Fohström ka Tallinnas Eesti keeli.

Pärast läks laululind Wene maale, kus ta wäga mitmes linnas, nagu Samaras, Saratowis, Tambowis ja mujal kontsertisid andis ja siis pikal kunsti-teenkonnal Inglise maale jõudis, kus ta praegu, kui seda kirjutame, wiibib ja Inglise kuninganna ning muude Inglise poolest auu ja kulda saab. Pea on tal nõuu jälle Amerikasje minna. Soowime, et õnn ja terwis alati kaunile Soome neitsile feltsis jääks, üks kōit kus ta oma finiste filmade, kulla karwa juukste- ja priske jumeka-näoga ilmub enese jumaliku heli kuulutama.

~~~~~

Eesti laulust ja mängust.

(Järg.)

Et Eesti noodikirjanduse põllul, nagu see hõlbus arwata ja nagu see iga rahwa juures juhtub, oma jagu puudulisi raamatuid on ilmunud, see on tõsi. Juba ees pool oleme niisuguseid mõne nimetanud. Siin tuletagem weel mõned meelde ja läheme siis jälle hääde raamatute juurde. — Aastal 1869 andis F. Brandt wäikesel laulukogu trüffi, mille nimi oli „Pisufene laulu- ja mängimees.“ Selles raamatuteses on koguni ka mõni Eesti rahwawiis, aga wäga walesti ja puudulijesti üles kirjutatud ja harmoniseeritud. Ka Saksa laulud ja kaanonid, mis jääb sees, on muist

walesti tehtud ja muist muidu puudulised. — Earnane kannis puuduline laulude fogu on felfamal aastal ilmunud „Waimulikud Laulud Eefi rahwale“. Need on ühe J. N. wälja antud Sakfa laulud, milleft aga mitme fokkufõla rifutud. — Aaftal 1870 ptbi laulude fegu „Hofanna Kiriklikud foorid jne.“ J. Nebokat'i pooleft ilnema. See oleks lüdu-wääriline eitewõte olnud, aga jäi kahjuks pooleli, ja kõigeft ühte poognat müüdatfe raamatufaupluftef. Mifs ta feisma jäi, on teadmata. — Wäga puuduline, milts ja foguni lauluje wäärt on laulude fogu, mis nime kannab „Waimulikud ja ilmlifud laulud“ ja mis G. F. Kot on 1872 trütki andnud. Üksnes paar laulu on wähe tarwitada, millele raamatu fokkupanija ife ei ole sõnu teinud, aga fuurem hull on nii ära rifutud, et ei sõwad ega felle läbi wiis mitte midagi ei kõlba; kõige nurjatun on laul nr. 9, mis wift raamatu kirjutaja töö on. See raamat peafs Eefi raamatufauplufteft foguni kaduma, feft ta on Eefi noobi kirjandufefe häbits.

Aaftal 1877 on ilmunud meeftefoori laulude raamat nimega: „6 Kiriku-foori laulud“ (peab olema „laulu!“), mis F. Hollmanni komponpeerinud ja wälja andnud. Need laulud oleffiwad püdanud parem trütkimata jääma. Komponift on püüdnud ifeäraline (originell) ja kiriklik olla, aga on igawaks läinud! Suured pikad 6 laulu on fees, aga nad on nii ükskuihed ja otfe weibrad, et neid wõimalik ei ole laulda; päälegi on sõnad nii wiletfas Eefi keeles, et ei tea, kas peab fälal Wõru wõi Tallinna murre fees olema. — Hoopis parem on fellefama fokkupanija teine laulude fogu, mis nime kannab: „Laulu wara, Waimulikud ja ilmalifud laulud . . . fegaja meeftefoorile“; efimene and ilmus 1877, teine and 1880 ja kolmas and 1885. Sees on õige ilufad Sakfa laulud wälja walitud ja trütki antud. Sõnad on ka fiin mõned oma jagu fegajed. Teifes andes leiame mõned D. v. Samfoni tehtud laulud, mis üfina ilufad ja parafad laulda on. Siin meie teada on efimeft forda üks Siimi maa rüütli-fugu mõisnik Eefi keeles laulufid teinud. Ka Hollmanni ja Brenneri pooleft on fälal raamatus mõnda awalbatud, mis muidu mitte kuulda ei ole. „Laulu wara“ on fooridele foomida. (Jääb pooleli).

Wolfgang Amadeus Mozart.

Kellel oleks küll wõimalik lühifefte sõnadega teatada, kes Mozart oli?! Kes wõiks wäiffes kirjatatüts niifugufe Jumalafst õnnifstatud mehe lugu ära jutufstada! Jah, fee on rafte! See mees oli üks õige hülgawamaid tähti muufika taewas, ja tema hülgwus feftab tema töödes ühte puhku edaf. Oma kornbes iluhääli luua on temaga waewalt keegi wõrrelda. Mfs Cherubini Italias, feda oli Mozart Sakfa maal.

Mozart'i täieline ristinimi oli Johann Chryfoftomus Wolfgang Amadeus. Ta oli fündinud Salzburgi linnas Auftrias aastal 1756 näärilku 27. päewal. Tema ifa oli tubli muufikant. Wäike Mozart oli alles 4 aastat wana, fiis hakkas ifa nagu naeru päraft juba temale wäiffei tüffa ja laulufid ette mängima. Aga waata imet! Laps, feda fiis alles fiiles kanti, hakkas kõif järele mängima. Nagu imetegu waatafiwad ja kuulafiwad feda teifed inimesed. Juba 5 aasta wanadufes tegi fee foguni fuure imels-panemife wääriline poiffite laulufid ja mängutütkfiid. Seda ei ole küll enne ega päraft keegi laps teha jõubnud. Hüglafte fannul jäi poiffite ifta täiemaks mängimifes nii hästi klaweri ja orel'i kui ka wiituli pääl ja päälegi pea ilma õpetufeta. See oli fuure-angeline waim! Et Mozartil ka wäike õde Anna oli, kes niifama fuuri muufikalifi andeid awalbas, fiis arwas ifa, e: niifugufeid imelapfi wõib näidata. Ta läks nendega reifima 1762, kui wäike Mozart alles 6-aastane oli, ja lapjed andfiwad mitmes juuremas linnas konfertifid. Ara rääkimata imetufega kuulati neid igal pool, ifeärans Münchenis ja Wienis. Aasta päraft feda leiame imelapfed Pariifis, kus Mozarti efimesed häälefünnitufed juba trütkis ilmufiwad.

Nüüd algas Mozartile otfe wõidu- ning auuteefond: Londonis pani teda Englife

kuninganna imets ja teised kõrgemad ning alamad inimesed niisama, ja ta jäi sinna kahets aastaks. Siis tuli ta Hollandisje tagasi Prantsuse maale, siis Schweitzisse, igal pool kõige suuremat imets-panemist aratades. Aastal 1766 jõudis Mozart isaga jälle Salzburgi, kus nüüd ligi aasta isa pojale hoolega õpetust andis ja teda kunstis täiendas. Mozart komponeeris nüüd juba ühte puhku. Siis läks Mozart jälle Wieneri, säält rüügete eest Damiigi ja pärast, kui töbi möödas, jälle Wieneri. Siin tuli 1768 keisri poolt käsk, et 12-aastane Mozart pidi ooperi komponeerima. Mozart oli pea ka sellega valmis, aga ooperit ei näideldud, sest et wanemad muusikatundjad poisikeste üle kadepad olivad. Aga ei jeda suurt waimu jõudnud keegi kinni pidada, ja tema tööd leidiswad ifka enam kiitust. Aastal 1769 läks Mozarti perekond jällegi Salzburgi, kus tema — 13-aastane poisike — konzertmeistriks ametisse pandi. Aga juba selle aasta lõpul reisis isa Mozartiga Italia maale, kus tema mängu jälle igal pool nagu imetegu kuulati. Siin komponeeris nooruke ka mitu ooperit, mis kõik ära lõpmata waimustus- ja kiitusega theatrites etendati. Meie ei arwa tarwis olewat kõigi ooperite nimesid siin üles panna, mis Mozart loi. Kus oli jeda enne sündinud, et wäike poisike ooperisid oskas teha! Itaalialased olivad nagu waimustuselt joowastanud.

Italiast reisis Mozart jälle Salzburgi, kust ta kõigest ühe korra Wieneris käis. Ühte puhku komponeeris ja sünnitas ta uusi laulumängusid.

Oma elu 21. aastal seisis Mozart kuulsuse ja kõrguse ladwal, ja teda loeti kõige suuremate ja osawamate meistrite seffa. Ta wõttis end Salzburgis ametist lah-
ti, sest et jälne piiskopp temaga sandisti ümber käis. Ta läks Müncheni, Augsburgi ja wiimaks Pariisi. Igal pool leidis Mozart auu küllalt, aga eluülespidamist mitte. Ta oli nüüd ametita ja kannatas tihti suurt puudust ja häda. Wiimaks aastal 1779 kutsus piiskopp Mozarti jälle Salzburgi, mida linna Mozarti armastatud ema enam ei näinud, sest et ta teel suri. Mozart wõttis isa soovil jälle oma endise koha, kus ta kõigest 400 kuldnat (umbes 350) rubla palka sai.

Nüüd algas aeg, mil Mozart oma kõige armsamad ja kaunimad ilutoonide meistritööd imestawale ilmale sünnitas. Meie ei ole, nagu ülemal üteldud, tarwiliseks arwanud kõiki Mozarti ooperisid nimetada, aga 7 tema ilusamat ooperit ütleme siiski nime pärast ära. Esimese nimi oli „Domenea“, mis ta weel Salzburgis 1780 komponeeris, kust ta päale selle Wieneri läks ja jään neiu Constance von Weberiga end laulatada lastis, kellega ta jurmani õnnelise abielu elas. Wieneris komponeeris ta siis järgmised ooperid „Sala-äravimmine“ „Serailist“ (1781), „Figaro pulm“ (1785), „Don Juan“ (1787), „Nii teemad kõik“ (1790), „Titus“ (1791) ja „Nõiawile“ (1791). „Don Juan“ ja „Nõiawile“ on nii wäga ilusad, et neid kõige ilusamateks kõlahäälte sünnitusteks terme maailma ooperite muusika-waaranduses arwatakse, sest ooperite loojana seisab Mozart üle kõigi teiste meistrite. Loobame, et ka Eesti rahwas neid ilutoonide töid kord kuulda saab. Ei wõi siin ka nimetamata jätta, et Mozart wahel ajal iga muud sugu laulusid ja mängutükke tegi. Würlst Richnowski seltsis käis Mozart 1789. aastal ka Dresdenis, Leipzgis ja Berlinis, kus temale kohta patuti, aga ta ei wõtnud. Ta jäi Wieneri. Küll oli ta nimi ternes Europas üpris auustatud ja kuulus, aga ometi käis Wieneris ta käsi enamasti sandisti, sest ta sai õige wähe palka, ja puudus ning häda oli tihti tal majas külaliskes.

Töö läks tal suurel toonide meistril wiimaks üle jõuu. Kui tema wiimane ooper „Nõiawile“ (Zauberflöte) theatris oli kõige suuremat ja waimustawamat kiitust leidnud ja tema kuulus „Requiem“ (Surmalaul) walmis saanud, jäi ta haigeks ja suri jõulukuu 5. päewal 1791. Suur leinamine oli tema surma pärast, sest ta ei saanud wanemaks kui kõigest 35 aastat. Oh misõuguseid ilutoonide töid oleks ta teinud, kui ta weel kauemini oleks elanud! Aga ka oma lühikesel eluajal on ta määratu suure hulga tooniwärkide järele jätanud. Umbes pool tuhat laulu ja mängu-

tüfki (nende seas paarkümmend ooperit, hulk suuri kontserdi-tüfka, suuri ja vähemaid waimulikka ja ilmalikka laulusid, löbutükka tantju ja ettenängimise tarwis jne.) on ta järele jätnud. Juba pea on sada aastat tema surmapäewast mööda läinud, aga weel tunnistab iga muusikamees, et jarnast laulumängude loojat ei ole tõusnud. Suure meistri Mozarti mälestus jääb igawesti fetema.

Carl Maria von Weber.

Pärast suremata meistrit Mozartit oli Weber, kelle täieline ristinimi Carl Maria Friedrich Ernst, kõige tähtsam ooperite ja laulude looja. Tema isa Franz Anton von Weber oli Mozarti abikaasa onupoeg ja ise tubli muusikus, kes esiti Gutinis jääle würstpiiskopi kapellmeister ja pärast 1787. jaadik ümber reisiija muusikus ja theatri juhataja oli.

Carl Maria von Weber sündis Gutinis jõulukuu 18. päewal aastal 1786. Isa ja wanem wend Frix andsiwad temale muusikas esiti õpetust, mis aga hästi ei tahtnud minna; näis nagu ei saaks Weberist ial muusikatundjat. Aga kui Weber 10-aastaseks oli saanud ja tubli klaverimängija Heuschfeli ning aasta pärast Salzburgis Michael Haydn'i, kuulsa Josep Haydn'i wenna, ja wiimaks Münchenis Kalcher'i ja Barefi käest õpetust sai, läks tema muusika-õppus hästi ja ruttu edasi, sest juba Weberi 12. eluaastas ilmusiwad mõned tema mängutükid trükkis, kuna tema esimeised tööd ühes tulekahjus ära põlesiwad, nende seas üks ooper: „Armastuse ja wiina wõim“. Weber oli waheajal kwiitriiki-kumsti ära õppinud ja pidi kwiitriikijaks heitma, aga himu muusikat endendada ei andnud rahu, ja ta hakkas jälle komponeerima, kirjutas Freiburgis elades ühe ja Salzburgis teise ooperi, wõttis 1803 Wienis Bogleri käest weel õpetust, sai 1804 Breslawis theatri kapellmeisteriks, läks säält 1806 muusika juhatajaks Carlsruhesse ja 1807 Stuttgarti, kus ta prints Ludwigi sala-kirjutajaks ja tema tütarde muusika-õpetajaks heitis, aga säält oma isa juu läbi 1810 lahti sai ja koguni Würtembergi maalt wälja aeti. Nüüd käis Weber mitmes linnas nagu Frankfurttis, Darmstadtis, Münchenis, Leipzigis, Berlinis, Gothas, Weimaris jne., ja wiimaks 1816 wõttis ta theatri kapellmeisteri kohta Dresdenis Saksa ooperi endendamiseks. Säält heitis ta ka näitlejanna Caroline Brandt'iga abielusse.

Nüüd tuli Weberile aeg, mil tema nimi terwes maailmas kuulsaks sai. Eht küll Italia ooperi kapellmeister Morlacchi teda kaetjes ja kuusas, küsigi tõusis ta ifka kõrgemale, ja tema juhataw ooper fofus hästi. Suurt waimustust ja kiitust tõi Weberile näitemängu „Preciosa“ muusik, mis aastal 1820 Kopenhagis esimest korda mängiti ja mis täis ära ütlemata ilu on. Kõige hülgawamate tähtede sekka muusika taewas tõusis Weber oma komponeeritud ooperi läbi, mille nimi „Priikütt“ („Freischütz“) on. See on muusikatöö, mille ilu weel praegu imeks pandakse. Esimest korda mängiti seda laulumängu Berlinis 1821. aastal, ja ta äratas ära rääkimata waimustust. Aastal 1823 sai jälle kuulus ooper „Suryanthe“ walmis, ja teda mängiti esimest korda Wienis, kus ta suurt waimustust sünnitas. Et Weber pääle nende ooperite weel palju laulusid ja lühemaid ning pikemaid mängutükka loi, nii kui ta liig palju tööd muusika juhatamiseks tegi, siis hakkas ta põdema. Sellegi pärast hakkas ta weel uut ooperit looma, mille nimi „Oberon“ sai. Selle ooperi komponeeris ta Londoni Coventgardi theatri juhataja soowi pääle. Küll oli ta waheajal terwisewett pruukimas, aga ei mõjunud: üsna haige reisis ta Londonisse ja juhatas jäält juriituu 25. päewal oma uut ooperit „Oberoni“. Doper wõeti nii juure waimustuse- ja kiitusega wastu, et seda waewalt mõimalik sõnadega ära ütelda, ning haiget meistrit kanti Londonis nagu kätel. See töö oli aga nõrgale terwile liig, ja Weber jäi nüüd Londonis wäga raskesti haigeks. Saanituu 5. päewal 1826 heitis see suur iluhelide meister mõõral maal hinge. Ta on närtsimata iluga muusikatööd järele jätnud, ja tema ooperitest on palju laulusid terwe maailma omanduseks saanud.

Waewalt läheb kufagil mõni kontsert mõõda, kus mitte Weberi laulusid wõi mangu-
gütüüfifid eite ei tooda, mida ta sabade kaupa on loonud.

See oli lühedalt suure muusikameistri elu. Meie Eestlastele on aga Weber
weel išeäransis tähtjas: Tema mitmed laulud on ta meie rahwale wäga tutwaks
saanud; kes Eestlane ei tunneks „Oh mets, kui armajasi' kohad ja“ wõi „Waat'
päite ka“, mõlemad „Preciosa“ feest, ja weel palju teisi! Išeäraline tähtjus on
aga Weberil meie kohta, et tema tihhi nimetatud laulumäng „Preciosa“ Eesti keeles
esimene oli mängida; see laulumäng etendati 1884 aasta algul „Wanemuise“ seltsis
Lartus seltsi muusikajuhataja Wiira juhatusel. Seni ajani ei teatudgi Eesti keeles,
mis üks ooper ehk laulumäng on. Praegugi weel, kui „Preciosa“ Wanemuise seltsis
mängitakse, on ikka jaal puupüsti kuuljaid täis, ja kõik on tiiki ilu üle täis wai-
mustust. Niisugusel ajal on siis ka sünnis, et suuremata laulumängu-tegijat Carl
Maria von Weberit meelde tuletame, kes alles üsna täies mehe-eas 40 aastat wana
wõõral maal ilmast lahkus.

Kuda komponeeritakse?

(Järg.)

Kes komponeerida tahab, see peab kõige esiti nootifid selgesti tundma ja nii
kaugele olema, et ta ühte lauluwiisi nootidest wõib ära laulda. Enne ei ole tal su-
gugi wõimalik ise laulu teha. Tema peab nootide nimesid, seisu, pikkust, takti, wõt-
meid ja muud tarwilisi muulusi ja liikumisi õppinud olema. Et kõik meie lugejad
komponeerimise õpetusest, mida meie tahame anda, kasu saatsiwad, siis arwame tar-
wis olewat lühedalt esiti ka noodiõpetuse läbi wõtta, sest muudu ei oleks asi täielik.
Nootifid õpetades läheme siis nagu ilma märkamata iluhelide sünnitamise juurde.

Suurespanemise wäärt aga ka niisama raske kui kerge aru saada on, et kõik
need kuuljad muusikameistrid, keda maailmas on auustatud ja kõrgelt peetud, ometi
wiimajel põhjal muud ei ole teadnud kui seitset heli ehk tooni, mille wahel pääle
nende weel wiis poolt heli ehk poolt tooni on. Ka kõige suuremal ja ilusamal män-
gul wõi laulul, mis meie rinda rõõmustab ja hinge ilutsema paneb, ei ole rohkem
toonifid kui need 12 tükki, millest ta on kokku pandud. Jah, seda on tõesti ära
rääkimata imeks panna, et igawene waim, kes maailma üleiludsuses asub, on nii suu-
red iluhelide imed nii lihtlabaste põhjuste sisse warjule pannud. Oh peaks see mi-
nul ka korda minema laulu ja mängu armastajatele ära seletada ja näidata, kuda
neid 7 heli ja 5 poolt heli lauludeks ja mängutükkideks muudetakse! On keegi sellest
nii lihtlabasest ja ometi ka jälle nii sügawast ja suurest saladusest aru saanud, siis
wõib tema komponeerida, see on laulusid ja mängutükkifid luua ehk sünnitada, siis
seisab temal iluhelide suur ning armas riit filmade ees. Nus tundmus ja teadus
tõuseb tema hinges ja waimus, ning tema pääs mängiwad kõige suuremad ja ilusa-
mad muusikafoorid ja laulufogud kõige lõbusamaid lugufid, ilma et teised sellest mi-
dagi kuulaksiwad, kes neid 12 tooni weel mitte pole tundma saanud.

Sõna komponeerima on Ladina keelest wõetud ja on kahest sõnast „con“ (kokku)
ja „ponere“ (panema) sündinud, ta tähendab siis sõna sõnalt ümber tõlgitud nii
palju kui „kokku panema“. Ja tõesti ei ole komponeerimine muud midagi kui nende
12 tooni kokkupanemine ilusateks lauludeks ehk mängutükkideks. — Kes komponeerima
tahab õppida, see peab seda, mis meie järgmises õpetame, läbi lugema, ka süügi,
kui ta juba noodi-tundja on.

Waatame nüüd esiti nende ülemal nimetatud 7 tooni pääle ja kõneleme 5 poo-
lest toonist pärast. Nende 7 tooni nimed on Ladina keeli tähtedega märgitud, ja ni-
mest: c, d, e, f, g, a, h. Need nimed on hoollega järgi mõõda päha õppida. Ilma
oreli- wõi flaverita ei ole wõimalik komponeerimist selgeks saada, selle pärast mingi
igauks, kellel hinu õppida, ja lastu enesele orelit wõi flaverit pääl näidata, kus
c, d, e, f, g, a, h on.

Tunneb õppija need 7 tooni orelil või klaveril püäl, siis on temal juure hoolega nende toonide wahesid tähele panna. Siin ep see raskus on-zi, et nii mitmed talgi komponeerida ei saa, sest et nad toonide wahesid ei õpi. Toonide wahed ehk wõõra keeli nimega intervallid on siis väga tähtsad. Aga mis on siis toonide wahedest õppida? Seda, et muist helidel täis toon ja muist helidel pool tooni wahet on. Nõnda on siis nimelt kõige suurema hoolega tähele panna ja päha õppida seda: c ja d wahel on täis toon wahet; d ja e wahel niisama täis toon; aga e ja f wahel on pool tooni wahet; f ja g wahel on jälle täis toon; g ja a wahel ka täis tooni; a ja h wahel niisama täis toon. Müüd on 7 tooni möödas ja tulewad uued 7 tooni, milles jälle muidugi teada c, d, e, f, g, a, h on. Endise h ja uue c wahel on jälle pool tooni ja ei mitte täis toon wahet.

Orelil või klaveril klahwid näitawad, et efiti üks kord c, d, e, f, g, a, h seisab, siis tulewad needjamad nimed teist, kolmandat jne. korda. Ühest c-st teise c-ni on üks oktav, ühest d-st teise d-ni on ka oktav, ühest e-st teise e-ni on jällegi oktav ja nõnda kõigist seitsemest toonist. Ülemaal seiswa seletuse jätele on siis ühel oktaivil, mis ühest c-st teise c-ni ulatab muidugi teada 7 wahet ehk intervalli, ja need on: 1, 1, $\frac{1}{2}$, 1, 1, 1, $\frac{1}{2}$ tooni, kui täie tooni wahet 1 ja poole tooni wahet $\frac{1}{2}$ märgine.

Toonistid endid tähendatakse ka Ladina keeli nimedega ja numbritega ja on tarwis seda teada; nõnda nimelt hüütakse c esimeseks, Ladina keeli prima ja numbriga 1.; d teiseks, secunda, 2.; e kolmandaks, tertia ehk terz, 3; f neljandaks, quarta, 4.; g viiendaks, quinta, 5.; a kuueandaks, sexta, 6.; h seitsmendaks, septima, 7.; uus c kahesandaks, octava 8; ja uus d üheksandaks, nona. 9.

Seda, mis siin on õpetatud, tuleb hoolega meeles pidada, siis saab komponeerimine, kui weel mõned eesõpetused on antud, palju kergem olema. (Järg jääb tulema.)

Laulu tähtsus ja tulu.

Muusik on kunst: tundmuist häälel awalbada Kunst kujutab kauniduse ja pa-leusi meeltele (silmale ja kõrwale) arusaadawaks. — Laulmine on ka muusik, on kunst, on luulerikasie mõtete sõnutelemine inimlikul lauluhäälel. Ta on hinge keel, sest et ta hingest hingesse räägib. Ta on tundja südamega inimese emakeel. Süda-mest tuleb tõise tundmuise lauluheli ja äratub nagu elektri säde sala-wäega sarnase tundmuise wõõras jüdames. Ja üksnes seda kõrgemat toimetuismäära peab õige muusik oma kõige ülemaiks põhjus-seaduseks. Laulmine on kunstide seast kõige waimu-likum, kõige kaunim; sest laulus julawad ühte mäte ja tundmuis, sõna hääli seletabes ja hääli sõnu kaunistabes. Laul (nii kui muusik üleüldise) waigietab ja rõõmus-tab meelt, liigutab ja ülendab jüdant; ta puhastab eluwiiisid ja kergitab isegi teha haiglast olekut. Muusik on üleüldine keel, millest igal ajal iga rahwas termes maailmas aru saab. Ju wanast ajast saadik on jumalateenistuste juures muusikat pruugi-tud, mis läbi igawest Jumalat kiideti. —k.

Seletused.

Kunst on Saksa keeli sõna, tuleb sõnast können: wõima. Seda mööda on kunst meie keele järel umbes wõim. Ta on oma kõrgema ehk päris tähenduse järel wõim, mis igawest kaunidusi waimuwallast meelte-piirise kutsub.

Muusika (Greeka keeli musike, Ladina keeli musica) tuleb sõnast Musa. Selle nimega tähendasiwad wanad Greeklased kauniste kunstide kaitsejaid jumalusi. Meid oli 9: Klio, kuulutaja; oli kujutatud raamatu-rulliga, see tähendas ajalugu. Kalliope, kaunisti-kõneleja; krihwli ja wahatahwliiga: wägimeeste lugu. Melpomene, laulja; leinaja näowarjuga: kurblik näitemäng. Thalia, rõõmuline; karjakepiga ja kentsaka näowarjuga: naljakas näitemäng. Erato, armas; keelte mänguristaga: nalja ning

armastuse laul. Eutèpe, rõõmustaja; flöte-(wile)-pilliga: mängu- ja laulukunst, nimelt tundmuste kuuletus. Terpsichore, rõõmus tantsija; lüra-mänguriistaga: tants. Polyhymnia, laulurikas; parem käewarjs liikuga kaetud: kõrgem laulu- ja kõnekunst. Urania, taewaline; taewakeraga: tähetundmine. — Muusikunsti deks peeti nimelt laulu- ja mängu-, luule- ja kõnekunsti. Wiimaks hakati muusika nimega ühes laulu- ja mängukunsti tähendama; sedasama tähendab nüüdgi veel muusik.

Bass, Labina keeli sõnast bassus: sügaw, madal; Italia keeli basso.

Bariton, Greeka keeli sõnast barys: raske sügaw ja tonos: hääl, heli.

Tenor, Ld. k. sõnast tenere: kinni pidama. Mõni jada aastat tagasi oli asi nii, et mitme häälega lauludes kõrgem meestehääl päriswiisi laulis (ja mitte diskant). Päris- ehk pääwiisile antakse aga muusika-õpetuses nimeks: cantus firmus, (Ld. k. cantus: laul, ja firmus: kindel; kuna nüüd sellel häälel pikemaid nootiid kinni pidada oli kui teistel häätel, mis kui pääwiisi kaastäijad rohkem liikuwad, siis anti sellele pääwiisi laulja häälele nimeks: tenor.

Alt, Ld. k. sõnast altus: kõrge, sest et ta kõrgem kui meestehäälne bass ja tenor on.

Mezzo-sopràn, It. k. mezzo: pool, Ld. k. sõnast medius:; kesmine, pool. It. k. sopra, Ld. k. supra: üle, ülewel, ülemine hääl.

Discant, Ld. k. sõnast dis ja cantus. Discantare tähendab kõige päält laulu mitmesse harusse ehk mitmehääleliseks minemist; cantus-firmusest ehk tenorist kõrgemat häält kutsuti altus, sellest veel kõrgem hääl sai nimeks diskantus. Warsti anti pääwiis diskandi häälele laulda, ja nüüd sai niisugusele wiisile nimeks: koraal (choral) see on koori-laul, aga koraal tähendab nüüd teist ja nimelt kirikulaulu. —k.

Mis on lauluõpetuse siht ja määr?

Kahe sõnaga võime seda ära kosta: õpi õigesti ja hästi laulma!

Õigesti laulmiseks on waja, et laulja osaw on, nootidest ja taktist selgesti ja usinasti aru saama, noodi järele iga järgmist häält eelminewast häälest õigesti ja kindlasti üles wõtma ja nootidest lauldes ühtlasi ka laulu sõnu ligi laulma.

Hästi laulmine nõuab, et lauljal hästi haritud ja harjutatud laulu-hääl oleks, mis puhtasti ja kaunisti heliseb ning kõrgesse ja madalasse rohkesti ulatab, ning et laulja lauldes parajasti hinge tõmbaks ja laulu sõnu, nende silpisiid ja tähti laitufeta kuulda annaks.

Kõige selle ette on waja, et lauljal loomu poolest laulu kuulmist oleks, mida harimise läbi tuleb teritada, ja tundja ning tähelepanija meel, et ta igas tüüis wõiks muusika mõttest aru saada ja seda mõtet oma laulmisega elawamaks teha.

Meie ajakirjast saawad lauljad ja laulu õppijad juhatusst leidma; kuid õppijate poolt on waja hääd tahtmist ja wäsimata hoolt. —k.

Tõtt ja nalja.

Keiser Joseph II. Austrias armastas muusikat ja komponeeris ka mõnda laulu. Üks kord tahtis ta teada saada, kuida tema üks laul teiste asjatundjate meele pärast on ja laskis laulu ette laulda. Pärast küsis ta näitleja Venucci käest: „Kudas on see laul?“ Venucci wastas: „Pole suur asi.“ Keiser ütles nüüd: „Üsna tõsi, sest ta on minu tehtud laul.“ Venucci ehmatas ja piüdis oma ütelist wähegi tagasi wõtta, aga Majesteet ütles pääd wapustades: „Urge meelitajaks hakate! Teie esimene otsus on minule armisam, sest ta tuli õigest südamest.“ Mõnda pidas keiser asjatundjatest otskohesest meelest lugu.

Laulu ja mängu leht.

Kuukiri Eesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja väljaandja Dr. K. M. Hermann.

Jumub kuus korra.

Sind aastaks kättesaatmisega 1 rubla, pooles aastaks 60 kop. — See ära tuua aastaks 80 kop., pooles aastaks 50 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wästu. Toimetuse aadress tellimise, raha- ja nuudele kirjale: „Dr. K. M. Hermann, Tartus.“

Hans Georg Nägeli.

Iseäraline wägi ja wõim on rahwa-lauluwiiis. Ta soendab südant ja mõjustab meelt. Igaühel on ta meele pärast, igauks tunneb temast rõõmu. Kõige rohkem on ta muidugi lauluseltsidele kasulik. Rahwawiiiside ilud ei ole küll palju suurtes näitemajades kõlamas, aga seda laiemalt ja üleüldsemalt helisewad nad päale selle iga lauluarmastaja suus. Ei see siis ole ka ime, kui rahwalikkude lauluwiiiside loojate nimed pea weel rohkem ja laiemalt tuntud on, kui suurte laulumängude sünnitajate omad, ehk küll rahwawiiiside loojatele raha ega rikkust kokku ei jookse, nagu tihti teistele.

Üks niisugune tähtjas rahwawiiiside sünnitaja oli Hans Georg Nägeli. Lihlabane, nagu tema loodud laulud, oli ka tema elukäik. Weil on selle pärast wähe temast waja rääkida. Tema sündis aastal 1773 Schweiži maal Zürichi linnas. Täis osawõtmiist rahwa elu kohta ja kõrgete muusikaliste annetega oli temal himu ja lust nii palju kui võimalik laulu rahwa jekka wälja laotada. Ta ise oli suure hoolega komponeerimisi õppinud ja sünnitas mitmesuguseid kaunid laulusid. Aastal 1792 läks talle õnneks ühte noodiraamatute kauplust enese sündimise-linnas asutada, ja see läks hästi korda. Seda wiisi oli temal võimalik laulusid rohkem rahwa jekka laotada. Tema enese sünnitatud laulud kandiswad tema nime ifka kaugemale ja tegiwad teda kuulsaks. Ka kirjutas ta muusiku-õpetamise ja komponeerimise üle mitmed raamatud, mida muusika-õppijad ning asjatundjad weel praegusel ajal hää meelega loewad ja õpivad. Aga sellest ei olnud weel küllalt. Teades, et juures hulgas koostäimine inimeste waimustust suurendab, wõttis ka nõuaks iseäralisi pidusid laialilaotamiseks asutada. Wäsimata tegi ta niisuguste pidude kasuks tööd, ja tema hoole läbi peeti mitmed juured laulupidud. Tema peetakse selle pärast kõigi laulupidude isaks ja sünnitajaks, jekt et enne ilmas niisuguseid pidusid ei olnud. — Rohkesti tegewa elu järele pani ju:m tubli mehe filmad aastal 1836 jõulukuu 26. päewal kinni.

Tema lauluwiiisid ei ole aga mitte unustatud, waid nad kõlawad weel täna päewani täies iluuses ja helis. Palju neist lauludest on ka Eesti lauluarmastajatele wäga tuntud, ja neid on Eesti laulukogudest küllalt leida. Nad on iga kord jälle uued, kui neid mängitakse ja laulatakse.

Franz Abt.

Waewalt on kellegi teise Saksa laulumeistri nimi Eesti lauljatele nii tuntud, kui Franz Abti nimi on. Küll ei ole see mees mitte kuulsaid ooperid teinud, nagu teised suured muusikameistrid, ei ole ta ka palju muid suuremaid kontserbi-tükka komponerinud, ja ometi on tema nimi tuntud igal pool maailmas, kus iganes lauljaid

ja lauluarmastajaid leitakse. Mis on siis olnud, mis tema nime nii kuuljaks on teinud? Need on tema laulud olnud, mis seda tegivad. Franz Abt on enamasti lihtlabaseid rahvamüüsiidid komponeerinud, mida igal pool kuulda on. Mitte igaljuhul ei ole võimalik suurt laulumängu (ooperit) kuulda saada, aga lihtlabane lauluviis ulatab ka kõige alamasse ühtsuse ja ja teeb jään röömu ja rõõstib ning tõstab meelt. Need mehi on ka küllalt, kes Abti laulusid liig igapäevaseks ja igavaks peavad, aga ometi ei ole kellegi teise laulud nii rahva seka tunginud. Paneme tema elulugu lühedalt tähele.

Franz Abt on sündinud aastal 1810 jõulukuul 10. päeval Eilenburgis Sachseni provintsis. Vanemate soovi pääle valmistas ta ennast Leipzigit kirikuõpetajaks ette. Kuid ta oli näinud, et mitmed laulud, mis tema oli teinud, suure kiitusega vastu võeti, siis kasvas tema sees ikka enam see nõuu täiesti muusikale end pühendada. Ta õppis oma teaduse kõrval ka ikka laulmist ja mängimist, et tõd ka müüsiuguseks laulude loojaks saada, nagu enne teda juba Högeli, Scher ja muud olivad. Viimaks jättis ta kirikuõpetajaksõppimise fogumi maha ja elas nüüd täiesti muusika edendamiseks. Tema laulud olivad ta nime juba nii kuuljaks teinud, et teda Schweizi maale Zürichi linna theatri kapellmeisteriks kutsuti. Siin oli tal suureta leib ja lõbus töö. Tema laulud tegivad teda ikka kuuljamaaks. Mõne aasta pärast jättis ta kapellmeisteriameti maha ja edendas nüüd üksnes meestekoorilaulu. Teda valiti mitme lauluseltsi laulujuhatajaks, ja viimaks valisivad teda 24 ühendatud lauluseltsi enestele ülemaks juhtijaks. Seltside poolest matseti temale rohket palka, ja tema laulusid osteti pea terwes haritud maailmas. Selle läbi oli Abti ja ta perekonna elu lõbus, sest ta oli vaeajal ka abieluse heitnud. Aastal 1852 kutsuti ta Braunshweigi linna, kus ta esiti alam ja pärast ülem Braunshweigi herzogi koja kapellmeister oli. Sesse ametisse jäi ta kaua ja sünnitas ikka enam ja enam ilusaid laulusid. Aastal 1869 läis ta Wene maal, kus ta iseäranis Moskwas ja Peterburis oma laulude armastajate poolest suure auuga vastu võeti ja kus ta ka mõned kontserdid andis. Aastal 1872 kutsuti teda üle Atlanti mere Amerikasse, kus teda müüsamati ära rääkimata suure auu- ja rõõmuga igal pool teretati ja kõrgeteks peeti ja kust ta suurte kingituste ja hulga rahaga jälle Saksa maale tagasi tuli. Eiese ametit pidas ta hoolega ja on laulumängude juhutamises väga tährjas olnud. Viimaks aastal 1882 pani ta ameti maha ja läks Wiesbadeni wajaht elu elama ja wana põlwe pidama. Kõigeht 3 aastat oli see tal võimalik, sest hiljuti 1885 paastukuu 31. päewal (uue kalendri järele) tuli surm ja pani laulude meistri silmad igaweks rahuks kinni.

Nii on mõne sõnaga selle mehe elukäik, kes nii palju väga laiast kõlawaid laulusid on loonud. Nagu juba üteldud on tema laulude hull õige suur, umbes tuhande ümber. Nende seas on ka rohkesti lauluviisidid klaveri kaasmänguga. Laulud on enamasti kõif kerged, aga tungiwad eneste lihtlabaste iluhelide mõjul sügawasti südamesse. Nendes kõlab Abti waim ja nimi weel kaua pärast meid, kui ta ka ise juba elawate seast on lahkunud.

Cesti laulust ja mängust.

(Sürg.)

Aastal 1878 ilmus tähtjas raamat, kust laulmist ja noodi-tundmist võimalik on õppida. See on M. Grenzsteini kirjutatud „Kooli laulmise raamat“, mida ühte koku 6 jagu on. Pääle noodiõpetuse on selles raamatus suur hull lauluviisidid enamasti laste laulda ühe, kahe, kolme ja mõned ka nelja häälega. Raamat on laulu- ja noodiõppimiseks kõigiti kõlbuline, ja õpetus on selge ning aru saadaw. Raamatus on teiste rahwaste lauluviiside kõrwal ka oma jagu kaunid Cesti wiisidid, muist rahwa suust ja muist Cesti meeste tehtud. See raamat jääb küll kauaks ajaks ainjaks laulmise õpetuse haakaks. — Pääle selle on „Kooli laulmise raamatu“ kirjutaja weel mõndagi

laulu komponeerinud, mis ühes ja teises raamatus on ilmunud ning Eesti laulwara ilul rikastanud ja lauldes kaunisti kõlavad.

Keisri Majesteedi Aleksandri II. 25-aastase juubelpäeva mälestuseks pühitseti aastal 1880 Tallinnas suur laulupidu, mis Eesti laulupidude seas kolmas oli. Selleks piduts anti meestekoori laulude fogu wälja, mille nimi on: „Eesti tänu-laulupidu laulud“. Koostajad ja trükkijad oli Dr. H. Rosenthal. Laulud on kõlbulised. Enam jagu on juba enne teistes laulukogudes ilmunud, ja üksnes 2., 5. ja 14. nummer on täitsa uued. — Seltsamal ajal ilmus ka õige ilus ja kõlbuline laulude fogu nimega „Laulu-fogu, 1880ma jubeli aasta mälestuseks wälja annud P. Abel ja Dr. M. Weste J. Erlemanni, J. Säbelmanni ja teiste abiga“. Laulud on meestekooridele ja on muist juba enne Eesti keeles ilmunud, aga on ka niisuguseid, mis koguni uued. Sõnad on ka kõlbulised ja ilusad ja on selle pärast see laulukogu meestekooridele kiita. — Eesti keeles on ka hää hulk Läti rahwawiisid aastal 1881 ilmunud nime all: „Lõbus Lõuke“, meeste häältele. Trükkijad on A. Linde. Mõni ainute wiis on ka muudest rahwasteist wõetud. Need lühikesed rahwawiisid on teiste pikemate sekka õige kenad laulda. — Pääle selle on veel sel ajal mõned wähemad laulud ilmunud, mida me siin pikemalt ei hakka nimetama.

Tähtjas Eesti laulude looja on J. Kappel, kellest juba siin lehes teises kohas oleme kõneleminud. Nimetame siiski ka siin veel tema tööd lühedalt. Aastal 1881 ilmus tema ilus ja kõlbuline laulude fogu „Särwamaa õõpik“, nelja häälega laulud meestekooridele. Laulusid on 10 selles kogus, millest 8 tükki Kappeli enese tehtud, lõik wäga ilusad wiisid. Aastal pärast seda ilmus „Eesti Keisri laul. Ündsja Keisri Aleksandri II. mälestuseks. Nelja häälega laul meestekoorile.“ Laulus on palju mõjusaid ja wägeward mõtteid; oleks üksnes soovida olnud, et ka foolo, duo, recitatiivi ja muud iluhohtasid sees leitaks. Wäga ilus ja otse meistritükk on suur „Kroonimise laul juure- meestekoorile klaveri kaasmänguga“ ilmunud 1883. Wägewardi hääle meile siin juurte annetega mehe muusika mastu, mis enesele sarnast otseb. Kes koor waewa ei karda seda iluhelide tööd ära õppida, see näeb, mis iludused selles laulus warjul on. See toonitöö on Eesti muusikakirjandusele auuks ja ehteks. Pääle selle on Kappeli poolest veel üks laulukogu, milles tema uuemad laulud sees on. (Särg jääb tulema.)

Ühe laululinnu elust.

Kes Tallinna Telliskopli furnu-aial natuke tahab otstida, see leiab jäält pea ühe hana, mis kõigist ära unustatud on. Selle hana pool kustunud päälkiri nimetab ühte nime, mis minewal aastajal ja käes olewa aastajaja hakatusel üle terve haritud maailma kõlas. See nimi on: La Mara. Seda nime kandis nimetatud ajal üks maailma-kuulus lauljanna (laulja naesterahwas). Müüid on ta, nagu üteldud juba õige unustatud, ja üksnes ühest wõi teisest kirjast loeme imeks pannes, kuida see laululind omal ajal lõik päältkuulajad on imestama pannud. Paneme tema elust mõne juhtumise täna lugejate silma ette.

Umber sada aastat tagasi jõitis ühel päewal üks kuninglik töld Berliinist Potsdami linna. See wähe on waewalt 30 wersta pikk, aga tee oli sellel korral alles wäga sants ja liiwane. Raudtee töld, mis müüid selle wähe kolme weerandi tunni sees ära lendab, oli see kord alles tundmata, sest et raudtee alles meie aastajaja leibus ja wäljamõeldus on. Selle pärast läks jõit ka kuningliku tollaga üsna pikka müüda.

Tõllas ei istunud rohkem inimesi kui üks ainus noor ilus tüdruk kääritud ja puuderdatud juustega. Tütarlapse näol oli põnewust ja ootamist näha. Sellegi pärast waatastwad tema targad terased silmad elawalt ümberkaudist kohta, mis just ilus ei olnud, sest lahjad põllud, liiwased paigad ja männa-mets oli üks teise järele näha, ning harwa puutus ka mõni waewane talumaja silma. Täsa õhtas tüdruk

tõllas: „Minu sünnimisekohas Kasselis on palju ilusam; aga eht tuleb see ka siin.“ — Üks looke lendas laulu lõõritades kõrgesse õhku ja andis tütarlapse mõtetele teise joone. Ta ohkas jälle: „Jah, siinul linnukesel on hää! Ei siin ole suure hoole- ja hirmuga õppida, ega suure walju kuniuga ees, kes Saksa laulikuid halwaks peab ja wihtab, laulu-proowi teha, ja siinul on ka alati hää hää. Aga kas ka minu hää hää on?“ Lühikeste kõhatamise järele wõttis ta tafa tooni ja lõõritas siis korraga niisuguse ilukeerutuse heledal häälel taewa poole, et kufar ehmatades inestama jäi ja hobusedgi kõrmu kikitasiwad.

„Ma mõtlen, et asi forda läheb,“ ütles tütarlaps ise-enelega rahul olles. Kuningas peab nägema eht õiguse pärast kuulma, et Italia ja Brantsuse laulikud mitte üksi laulda ei mõista, waid ka Saksa laulikud seda oskawad.“

Waheajal oli tõld Potsdami ligidale jõudnud. Kusate metsa-tukkadega kaetud mäekünkad oliwad näha ja läikivad tiigid ja järwed. „Oh siin on tõesti wäga ilus; üsna juba lööb ilutsema.“

Pea pööras tõld ühe puistänama sisse, mis ühte juurde pargi-aeda wiis. Marmorikujud oliwad siin igal pool üles pandud, ja kewadene ilu oli siin kõik pööfad, puud ja wõsud juba lohkama pannud. Burtskawad kaewud ajasiwad wee-voorustid kõrgesse üles puude latwadeni, ja järwe läikival pinnal kiikusiwad luiged toredasti ja rahulisti edasi. Juba oli ka suur uhte palei näha, millesse lai marmoritrepp juhatas.

Põksuna südamega waatas noor tütarlaps üles uhte lossi pääle ja ütles tafa: „See on Sanssouci (üttele: „sangsusii“), suure Preisi kuninga Britsu jumelofs.“

Pea pidas tõld ühe kõrwalise trepi ees sinni. Üks teener seisis walmis tõlla ust lahti wõtma ja palus noort neiu enese järele tulla. Teener juhatas teda siis pikfadest korridoribest läbi ühte ettetuppa, kus üks kambri-husar kuninga elukambri ees wahti pidas, et iga soowiniist filmapiik täita, mis kuningas peaks awaldama. Teener ütles husarile: „Siin on mamsel Schmebling“. Nende sõnadega jättis teener noore neiu husari juhutada.

„Astugu mamsel aga siia tuppa,“ ütles husar ja wiis teda teise tuppa, mis palju toredam ja uhkem oli. Neissi Gertrude Schmebling oli noore neiu nimi ja oli juba sel ajal õige kuulus laululind, nii et Preisi kuningale temast oli kõnelbud. Noore neiu süda tuskus weel kõwemini, sest pea pidi ta ju kuningas ees oma häält kuulda andma. Tuba oli aga efiti tühi, ja keft tuba seisis laud kõigest ühele ainjale inimesele kaetud.

„Soo! Nüüd tehku mamsel, nagu oletas ta kodu; külap wiist pikast teest on ta wäsimus kallale kippunud,“ ütles husar. „Aga kuningas Majesteet . . .?“ küsis Gertrud. „Majesteet on käskinud, et mamsel alles kell 11 tema ette faab. Selleni on weel pool tundi aega. Seni kaua on wõimalik wähe keha karastada.“

Et weel aega oli, see kergitas lauliku südant, ja keha karastamise mõte oli ka wäga tema meele parast. Gertrud tõmbas lahkest hingest. Husar tõi mitmesuguseid söökisid lauale, mis õige isu äratafiwad.

„Nüüd wõtku siis mamsel üsna julgesti pruufosti,“ ütles ta häameelelistesti oma muste kihmu keerutades, mis tema walge parufa kõrwal koguni kentsakad näha oliwad. „Tühja kõhuga ei lähe keegi hää meelega lahingusse,“ ütles ta juurde ja läks hää isu soowides toast wälja. Gertrude istus warsti laua juurde ja fõi wahwasti. Oh kui maitsew leem! Ja kui hää lõhn kanaprael! Jah, husaril oli õigus, neiu pidi keha karastama, enne kui lahingusse läks.

Ta oli juba leent jõunud ja näris praegu kanatiima, kui ta korraka ehmatas ja ruttu noa ja kahwli käest ära pani. „Minu Jumal, kui mina ilma mõtlemata olen! Kui kõht on täis, siis jääb hing lauldes kirni! Hääd, et weel õigel ajal selle pääle mõtlefin! Natuke leent ja kanatiima wõin weel süüa, aga siis mitte enam, siis ei tule mulle sest kahju. Klaasike marjamiina wõin ka juua.“

Waewalt oli ta fõõnud ja lauast üles tõusnud, kui ühe kelluse heledat kõla kuulis. Kambrihuwar astus tippa ja ütles: „Müüd on aeg, mamfel! Argu aga kartku mamfel! Külap mamfel oma asja oskab ja nii hästi teeb, et kuningas Majesteet rahul on.“ Nende sõnadega wiis ta noore neiu kõrwal olewasse toredasse kuningas kontserdi-saali, mis päält ümarguseks mõlwitud oli, ja põrand oli väga iu-fast marmorist, niifama ka seinad. „Jah, siin kõlab laul hästi!“ ütles neiu nagu enesele. Kest saali seisis kena klawer, mis küll meie aja juurte kontserdi-tiimklawerite kohta üsna härjapõlweks, aga selle aja kohta muudugi kõige paremate mänguriistade jekka arwata oli. Seina ääres oliwad noobi-kapid, ja kahe atna wahel seisis ühe laua pääl kast, kus sees kuningas wile (flöte) oli, mille pääl kuningas ise väga ilu-fasti mõistis mängida.

Ka jaalis ei olnud veel kedagi. Gertrude jäi kartes ühe wahela seisma. Müüd pidi ta ju oma aja suurema mehe ette astuma, kes Saksa laulikuteft lugu ei pida-nud, ja pidi näitama, mis ta wõis. Need mõtted käiswad uuesti tema pääst läbi. Kas läheb korda tema rahul-olemist enesele saada?

Uga ei olnudgi enam aega niifuguseid mõtteid mõtelda ega tundmuft tunda, kui juba kardetud ja oodatud filmapilk oli kätte jõudnud. Teises seinas olew üks läks lahti, kuningas astus saali ja läks ühe noobi-kapi juurde, kus ta nootifid kraa-mima hakkas, ilma et enne näis tähele pannud olewat, et noor tütarlaps teisel pool seisis ja kuningas poole teretades kummardas. Kui see natuke kaua kestis, pani noor neiu seda pahaks, et ta tähelepanemata jäi ja julges wahela kõhatada. See mõjus. Kuningas pööras end ümber ja waatas oma wägewate hiilgawate uurimate filma-dega noore tüdrukut otfa, nagu wanal Britifil üleüldse niifugused kiirgawad filmad oliwad, mis üsna inimese südamesse näiswad ulatawat.

„Tema on siis neitsi Schmebling; astugu ta ligemale! Minule on tema laulu kiidetud; minu theatri juhataja on teda Leipzigis kuulnud. Kus on tema laulmist õppinud?“ Nõnda kõneles küstides kuningas, selle mood oli teistega rääkides ei mitte „fina“ ütelda, waid ikka „tema“.

„Kui laps olin, siis õpetas mind Kasfelis mu isa, kes minule ka wiili-mängi-mise õpetust andis,“ wastas neitsi, selle hääl wahela wärises.

„Kes oli tema isa?“ küstis kuningas edasi.

„Wiwa waene muusiku-õpetaja“, oli neitsi wastus.

„Ja kes temale kõrgemat õpetust muusikas on andnud?“

„Minu isa wiis mind, kui alles kümne-aastane olin, Londonisse, kus wiiluliga kont-ferti andfin. Ma leidfin palju kiitust, ja minul oli foguni auu Ingliise kuningas ees mängida.“

„Wiili-mängimiseega ei taha ma tegemist teha, waid ma tahan laulu kuulda,“ wõttis kuningas üsna karedalt kõne otfast finni.

Natuke kahwatades kõneles Gertrude edasi: „Londonis lastis minu isa mu häält kuulfa lauluõpetaja läbi katsuda, selle nimi on Paradisi. Selle nõuu pääle jätfin wiilimängimise maha ja hakkasin tema juhatusel all täiesti laulmist õppima. Pärast pöörasin ma jälle Saksa maale tagasi ja õppifin Leipzigis Hilleri juhatusel all weel täiemini laulmist.“

„Noh külap näeme pea, mis ta on õppinud“ ütles kuningas. „Saksa lauljad hirnuwad muudu nagu hobused. — Istugu ta siia klaweri ette. — Kas ta wõib ka kõhe noobilehest uut laulu ära laulda, mis ta enne weel ei ole laulnudgi, ja sinna klaweriga kaasa mängida?“

„Mina loodan, et kõik wõin laulda ja ise kaasa mängida, mis aga Teie Ma-jesteedil mulle ette panna helbus on,“ ütles neitsi alandlikult.

„No noh, kuulgu ta, tema lubab liig palju! See ei ole kerge.“

„Olge Teie Majesteet nii helde mind proowi pääle panna.“

Kuningas oli noobi-kapist, milles ta oli kraaminud, ühe mitmehäälise ooperi

wälja wõtnud. See ooper oli kuulsa meistri Graun'i tehtud, aga ei olnud veel trükitud, ja üksnes kuninga käes, kuna keegi teine seda toonitööd veel ei olnud näinud. Kuningas lõi säält seest ühe raske aaria-wiisi lahti ja pani noore neiu ette. Kui see esiti aaria tähelepanemiseega läbi luges, ütles kuningas: „Ahah, kas ta näeb, ta ei wõi ometi kofe kõike lehe päält ära laulda ja mängida; ta peab enne veel seda läbi waatama, mis ta laulab.“

„Undke andeks, Majesteet, asi ei ole just nii! Mina loen enne üksnes sõnad läbi, et wõiksin teada, misjaguse rõhuga neid pean laulma.“

„Ah joo! No see on iseasi ja on ka tarwis. Aga nüüd hakaku ta pääle. Tahaksin kuulata.“

Wäike eesmängu järele algas aaria tase recitativiga (kõne moodi lauluga). Suba esimesed neitsi wägewa ja sellegi pärast pehme kella-kõlawa selge hääle toonid paniwad kuningat hoolega kuulama; seda ta ei olnud oodanud. Pea äratas ütle mata selgesti üteldud sõnad ja tundmusega ilus heli, mis täis waimu ja elu oli, veel enam ta tähelepanemist. Aga pääle selle ei ütelnud kuningas veel midagi.

Selle järele tuli üks wiisrikas adagio (pikalise taktiga laulu oja). Selles näitas noor neitsi, kuida väga südamekult ning armjasti helisewalt paraja häälega wõis laulda ja oma heli kõige osawamal kombel paisjuda ja wäheneda, kaswada ja kahane da lasta. — Kuningas jäi ka selle oja lõpmise järele veel wait. Nüüd tuli aaria wiimane allegro (rutulise taktiga oja), milles neitsi ära rääkimata sorawuse- ja osawusega ning inestamise wäärilise kindlusega kõige rängemad keerutused, trillerid ja nuratud toonid kergesti ja hõlpsasti, nagu oleks see mänguasi, kuningale ette wiristas, nagu loote löö ritab, ja kui lõpu-akkordid möödas oliwad, siis ütles kuningas, selle näost selgesti üsna imespanemist näha oli, neitsile: „No kuulgu ta, tema wõib laulda!“

„Mina ei hirnu siis mitte nagu mõni hobune, kõrge Majesteet?“ julges neiu natuke kelmlikult filmi pilgutades küsida.

„Ei, tõesti mitte!“ hüüdis kuningas. „Tema wõib kõigi nende Italia pagana naes-terahwastega wõidu laulda, kes hirmus palju raha palgaks nõuawad ja oma tujukuga ja jändamistega mulle tihti meelepaha teewad. Ah jah, kas temal ka tujusid on?“

„Ma loodan, et ei ole, Majesteet“, wastas Gertrude. „Mina olen wajuusti taswatatud ja tean, mis mu kohus on.“

„Oma kohust ära tunda ja teha, see on pääasi“, lisas kuningas juurde. „Pea n ka enese kohust tegema, ja see ei ole mitte kerge. — Tema näib üsna mõislik naesterahwas olewat. — Kas ta ei taha minu ooperis Berlinis primadonnaks (kõige esime- jeks distandi-lauljaks) heita?“

„Oleksin selle auu üle väga õnnelik, Majesteet“, wastas neiu rõõmsalt.

„Aga kui palju palka nõuaks ta selle eest?“ küsis kuningas hääl tujul.

„Seda jätan Teie Majesteedi määrata, nõnda kuida seda minu tegemise järele ära jõuan teenida“, ütles noor laululind alandlikult.

Kuningas muustas ninatubakat ja ütles siis nagu näha väga rahul olles: „Tema on alandlikum kui need Italia cantatriceed (lauljad naesterahwad), kes ialgi küllalt ei jae. Noh, tema sahu ei pea see olema. Mina saan temale niisama palju andma, kui Minonti naesterahwas sai: Kuustuhat taakrit aastas. Kas ta on sellega rahul?“

„Teie Majesteet olete liig armuline“, kostis noor neiu hiilgwal näol.

„Na, hää küll. Mis veel tarwis, seda õiendab minu näitemängude juhataja Berlinis temaga. — Aga seda ma ütlen temale: Tujusid ei tohi tal olla, ei ka armusest ega himu mehele minna. Siis on meie sõprus otjas, siis tean juba, kuida lugu tuleb!“

Neude sõnadega ning armulise päänikutusega läks kuningas wälja, ja noor lau- lutiud jäi ukse ja õnnelik saali: Oli ju temal õnnets olnud kuninga lugupidamisest ja inestust äratada ja Saksa kunsti avusse tõsta. Rõõmsa südamega jõudis ta Berlini, kus ta ooperilauljaks heitis. Kuida lugu pärast läks, jutustame edespidi. (Järg jääb tulema).

Lauluhäälest.

Häälte piirid ja feltsid. Inimese hää l ulatab läbi ühe, kahe, kolme astetonna (oktavi). Kui kaugele umbes ja läbistikku häältepiirid ulatavad ja mis selle järele kellelegi häälele nimeks antatse, tähendame s'ia üles:

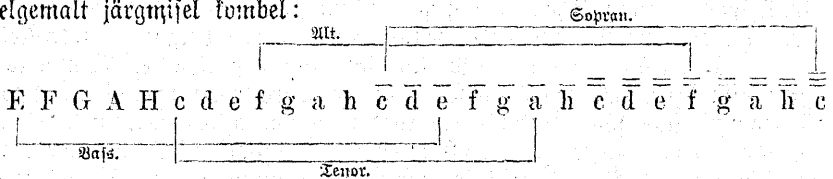
Meestehääled:

Bass = E kuni e
 Bariton = A kuni g
 Tenor = c kuni a

Naesterahwa ja poisikeste hääled:

Alt = f kuni F
 Mezzo-Sopran = a kuni a
 Sopran ehk Diskant = c kuni c.

Weel selgemalt järgmisel kombel:

Nagu eesfeisew tabel näitab, on naesterahwa hää l meesterahwa häälest kõrgem, niisama tenor bassist ja sopran altist. Pääle selle on iga häälefelt oma iseloomu: meestehää l on „jäme“, naesterahwa hää l on „peenitene“; sopran ja tenor on hele, alt ja bass on tume. Seep see on, mis igale häälele tema mõnu annab, ja seda hääle iseloomu tähendame sõnaga „häälekaja“. Bariton ja mezzo-sopran on wahel-mised hääled niisama madaluse ja kõrguse, kui tumeduse ja heleduse poolest.

Igal lauljal on kahte loomu häält: rinnahää l ja päähää l (falssett).

Rinna-hää l on kõrwa kuuldes loomulikum, heliseb täiesti ja lahedasti rinnaft ja kaelaft wälja. Pää-hää l algab säält, kuhu rinnahää l lõppis, on nõrgem, wäsitab lauljat, sest et tema sünnitamine raskem. Enamasti tenoril ja diskandil on teda waja sää l, kust laul wäga kõrgesti käib.

Mõistlikku paraja harjutamise läbi tuleb häält nõnda painutada, et rinna-hää l paar astet kõrgemale ja pää-hää l paar astet madalamale hakkab ulatama ja et laulja üles ehk alla ühe astme pääl lauldes rinna-hääle päält pää-hääle pääle ja ümber pöörbud ilma märkamata üle minema harjub.

Häälte waljus ja täius. Wali ehk suur on igauhe hää l seda mööda, kuida tema hääleriistad on. Mehel on näitufeks tugewam rind kui naesel ja selle pärast ka waljum hää l. Ise asi on weel hääle täius. Mõni hää l on küll wali, aga nagu õones, teraw, käre; selle wastu on mõni wäike, tasane hää l täis, ümar-gune, pehme mõnus. — Kes arwab, et tema hää l rohke ma hingetõmbamise ja kangema wäljalitsumise läbi täiemalt ja waljumini heliseb, effib, sest niisugusel kombel sünnitatud hää l on inetu käre ja ksendamine; päälegi on see kopsule ja seega terwijele kahjulik. Ei sünni selle pärast mitte liig walju häälega laulmist mõnufaks pidada; paraja tasase häälega laulmine on ilusam.

Inimene mõib oma häält paisuda ja kahaneda lasta; olgu üht nooti lauldes, ehk mitut. Niisugused harjutamised on tulusad, sest nende waral harineb lauluhää l ilusaks ja wäljahingamine parajaks. Wana-aegsed laulufosolmeitrid lastsiwad oma õpilasi hääle paisumist ja kahanemist (messa di voce) ikka ja ikka hoolega harjutada. Siot'a sünnib seda ühe astme ja noodi pääl harjutada, siis mitme pääl, sest wiimne on raskem.

Hääle puhtus. Puhas on hää l, mis mingi möödra hääle-, kätina- ega ka hinaga segatud ei ole. Kui häälepaelad inimesele hingetõris, mis õhku wirwetama pannes hää l sünnitawad, wämmas, siis ei jõua nad tahtmise sunnil enam häält õi-

gesti üles võtta, ja hääл vajub lauldes, ehk kirjub alla. Digesti ja puhtasti laulda on üksnes võimalik hääл muusikakuulmise toel. Kui see kuulmine puudulik ja harimata, siis ka hääл ülesvõtmise ja laulmine ialgi puhas ei ole. Kellel loomu poolest muusikakuulmine hääл, seegi võib üksnes harjutamise varal hääлt puhtasti üles võtma ja kinni pidama osavaks saada. Hoolega sünnib selle pärast hääлharjutusi iseäranis hääлte järge (tonleiter) laulda. „Mäliline tilkumine õnnistab kiwi.“ Mäliline harjutamine mõjub ka sellele, kelle kõrv muusika hääлtest jagu saama võis on.

Hääл puhtus ja selgus on ka sedamoodi, kudas suu- ja keelehooldmine on. Kurgulae kofkutiskumiseft, keele kõrgesse-painutamiseft, hammaste kooshoidmiseft sünnib inetu hääл, nagu on: kurgu-, nina-, suulae-, hammaste-hääл.

Kurguhääл on kuulda, nagu oleks ta rasmane ehk jälle tägistatud. Et hääл sügavam ja tumedam oleks, suruvad mõned inimesed kurgu-sõlme alla, selle läbi sünnib siis kõlbmata hääл, ehk ka selle läbi, et keelepära tagasi surutakse. Selle pärast sünnib püü hoidmist tähele panna ja ei sünni alumise lõua ja kurgusõlme mahajurumine mitte sallida. Üleüldse tuleb kõõlde suujagude, nimelt kurgupära kofkutiskumist põlata.

N i n a h ä ä л ilmub esitiks, kui suupära kofku kistakse, kus juures enamasti ka kurgusõlm kõrgemale tõuseb, teiseks, kui keel pära poolt kõrgesse painutatakse. Ammetiks saanud läbi nina laulmist (ja rääkimist) saab võõrutada, kui keelt suus wagusti ja madalas olema harjutatakse; lufika warre ehk pliiatsipulga abiga võib teda maha suruda ja maas hoida, kui ta wäga ülesse on harjunud painduma. Üleüldse pangu iga laulja oma keelt lauldes tähele ja harjutagu teda wagusti suu põhja pääl maas olema.

S u u l a e - h ä ä л ei ole ka mitte ilus, siiski ometi mitte nii inetu, kui kurgu- ja ninahääл. Ta ilmub, kui hääл (õht) kurgust tulles mitte kõhest teed suust läbi ei pääse, waid kui temale keel rahutumalt jenna tänna lükates mitmesugust takistust teeb. See wiga paraneb, kui keelehooldmise kohta seda tähele pandakse, mis eespool seletatud.

H a m m a s t e - h ä ä л sünnib, kui alumised hambad päälmistele liig lähedal peetakse ja suu lauldes pea-aegu kinni on — võõrdub, kui hambad ja suu parajasti lahti hoitakse, mida ju hääл, puhta hääл, sünnitamiseks üleüldse waja on. — **S u u l a h t i h o i d m i s t** tuleb nimelt tähele panna ja harjutada, et iga hääл ja iga laulufõna, silp ja tähehääл puhtasti ja selgesti suust wälja wõiks heliseda. Enamasti kiidetakse küll piferugust suulabku (○), aga see võib üksnes a ja ä kohta maksta; sest teised hääled nõuavad igauks isefugust huultekuju. Hammaste-lahst arwatatakse a tarwis lähe sõrme laiune parajaks. Muudugi mõista, ei wõi see mõdt iga teise tähe kohta maksta.

Muuljalju seekord lauluhääлest. Toores meel laadatralliga, aga haritud meel tunneb üksnes puhtast, laitufeta, ilusast lauluhääлest rõõmu. Hääлte seast kõige kaunim on haritud inimlik lauluhääл. Ka laulmises ja nimelt laulmises maksab nõudmine: **k u d a s ?**

—k.

Tõtt ja nalja.

Kuulus wiulimängija Joseph Joachim waatas talwe ajal sagedasti läbi afna poisikeste jääkingajooksu päält. Wiimaks tuli tal enesel ka himu sest juureft rõõmufst oja võtta, ta läks uhkel tujul ja juure sammuga jää poole. Jää pühkija küsis anupalikult, kas ta tohiks talle paari jääkingasid jalgade külge siduda. „Jah, mu armas isand,“ wastas kunstnik, „aga ma ei oska nendega mitte jooksta.“ Pühkija taotas wiulimängija kahkluse sellega, et ta talle õpetust anda lubas, sidus kingad jalga ja hüüdis: „Mii herrra Joachim, nüüd ajage end hästi sirgu ja toetage jääkingade pääle — nii — nüüd wirutage see jalg siia, ja teine sinna poole wälja — ja siis jooksege nii, et lind ka mitte järele ei saa.“ Joachim tegi ka selle nõuu järele, wistas ühe jala paremale ja teise pahemale poole wälja. Aga enne, kui ta wiimsesega walimis sai, leidis ta end pikali jääл maas, kuhu keegi patju alla pannud ei olnud. „Ja, ja, ja!“ ütles pühkija kahhisedes, kus juures ta tuigerdajat kunstnikku jalgade pääle aitas, „ei see ole nii ferge õppida kui wiulimängimine.“

Paulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. R. A. Hermann.

Sisub kuus korra.

Sind aastas kättefaatmisega 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Ise ära tuua aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.

Tellimisi võtab

iga raamatukauplus ja muusikaedendaja vastu. Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudese kirjadele: „Dr. R. A. Hermann, Tartus.“

Üks suur klaverimängija.

Klaverimängijaid on maailmas lugemata hulk elanud ja elab veel praegu. Sulus ning armas on kuulda, kui õppinud mees klaveri ette istub ja mitmed tüüdid puhtasti ja kaunisti ära mängib. Aga ometi on suuri mängijaid, kellele nõnda ütelda Sumala poolest iseäraline talent on kätte usutud, õige wähe. Mendel on forme-des iseäraline wõim, mida igauks peab wait olles imets panema.

Üks niisugune taewasti õnnistatud klaverimängija oli omal ajal Johann Nepomuk Hummel. Tema sündis aastal 1778 talwekuu 14. päewal Bresburgis Ungari maal. Esimest õpetust sai ta isalt, kes kroonu muusikameister oli. Pärast oli ta kaks aastat Mozarti õpilane. Aastal 1788 kuni 1795 käis ta isa saatusel mitmel maal kontsertifid andmas, ja igal pool kuulati teda, nagu mõnda imet reisest ilmast. Siis wõttis ta weel õpetust komponeerimises Albrechtsberger'i, Salieri ja Haydn'i käest. Aastal 1804 kuni 1811 oli ta Haydn'i asemel würst Esterhazy kapellmeister ja pääle selle klaveriõpetaja Wienis, kuni ta 1816 Stuttgarti kapellmeisteriks kutsuti, kus ta iseäralise hoolega uuesti klaverimängimist harjutas, mida wiimajel ajal wähe hooletusese oli jätnud. Et see harjutamine wilja oli kandnud, seda nähti pea. Aastal 1820 kutsuti teda Weimarisje kapellmeisteriks. Waheajal oli ta ka hoolega komponeerinud ja palju tükka trükkida lastnud, mille seas iseäranis tema kontserdi-mängud nimetada on.

Aastal 1822 läks Hummel reisile kontsertifid andma. Wene suurwürstinna Maria Pawlowna wõttis teda enesega ühes Wene maale, kus teda igal pool, kui ta enese mängu kufagil kontserdil kuulda lastis, ära rääkimata waimustusega wastu wõeti, muidugi teada kõige rohkem Peterburis ja Moskwas. Mis iseäranis Hummelit ajas imets panema, see oli tema pääst-mängimine. Nagu mõnigi suuremate annetega kõnemees palju ilusamaid kõneshid pääst peab kui raamatust ette loeb, nii on ka klaveri-mängimisega lugu. Kellel selle tarwis annet on, see mängib (luuletab, fantaseerib) pääst palju paremini ja ilusamini kui nootidest. Niisugune anne oli ka Hummelil. Jutustame siin ühe tükikese tema elust.

Sellel ajal, kui Hummel Wene maal ja iseäranis Peterburis oma mänguga suurt waimustust oli äratanud, elas Moskwas teine kuulus klaveri-mängija nimega Field. Hummel reisis pärast ka Moskwasse. Mõlemad suured kunstnikud, Hummel ja Field, ei olnud üks teist weel ialgi näost näkku näinud, aga tundiswad üks teist nime kuulsuse järele küllalt. Ühel hommikul läks Hummel üsna lihtlabasel wiisil, nagu ta ikka nii hästi riiete kui ka kumbe poolest oli, Fieldi juurde, kes wäikeses ürikorteris elas. Field andis just ühele õppijale tundi, unikuub seljas ja pita warre-ga piip suus. „Mina soowitsin Fieldi herraga kokku saada,“ ütles Hummel — „Mi-

na olengi see," vastas Fjeld, „mis hääd kuulda?" — „Tahtsin Teiega tutwaks saada, kui Teil see lahtus on. Mina olen ka muusika armastaja — aga ma näen, Teil on praegu tund anda; palun, ärge jätke pooleli; mina wõin oodata." — Fjeld pakkus nüüd wõõrale istet ja küsis: „Kas Teie suitju kardate?" — „Ei sugugi, ma põletan ise ka piipu", vastas Hummel. Pea oli tund möödas, ja õppiia läts ära. Fjeld oli wahel ajal küllalt silmitsenud ja leidis teda iseäralise olemat. Nüüd hakkas mõlemate wahel jutt. Fjeld küsis: „Mis töö Teil Moskwas on?" — Hummel wastas: „Olen kauba-asjade pärast siia tulnud, aga et Teie suurest klawerimängu osawusest kuulsin, tulin siia Teid vaatama ja ei tahtnud linnast ilma Teid nägemata ja kuulmata ära minna." — Fjeld arwas nüüd oma küllalt mõneks rikkaks muusika-armastajaks kaupmehes ja mängis talle pääst ühe väga ilusa nocturno tüki ette, nagu üksi tema seda oma wiisil mõistis. Hummel tänas ja ütles: „Jah niisuguse osawusega ja tundmisega ei ole ma weel ialgi kuulnud klawerit mängitawat." Fjeld wastas nüüd oma poolt natuke pilkawa häälega: „Et Teie endid ka muusika-tõbra ütlete olemat, siis mängige minule ka midagi ette." — Hummel wabandas: „Ega mina tohi enamast niisuguse meistri järel kuulda lasta, olen kõigest mõne korra kodus orelit kääksutanud, klaweriga ei julge mängida." Aga Fjeld wastas: „Üks kõik! Muusika-tõbrad mõistawad enamasti alati midagi pääst." Selle juures naeris ta juba salaja seda puudulist mängu, mis ta kuulda saab. Hummel istus nüüd klaweri ette ja hakkas just sedajama põhjusemõtet mängima, mis Fjeld praegu oli mänginud: ta tegi selle mõtte nii helisewaks, elawaks ja kõlawaks ja tõi tema seest nii palju häälte ilu kuuldawale, et ime. Jäta ilusamalt ja kunstlikumalt kõlas põhjusemõte Hummeli mängust wälja. Fjeld jäi esiti nagu juhmilt seisma; mäng oli nii ilus, et ta piibu nurka wiskas, piisar filmas pärast mängu Hummeli kaela ümber hakkas ja täis liigutust hüüdis: „Teie olete Hummel! Üksnes Hummel mõistab nõnda pääst mängida." Nõnda saiwad need kaks suurt muusikamehtrit üks teisega tutwaks.

Nagu Fjeldi, nii waimustas ja elustas Hummel ifka oma kuulsaid. Üheksa aasta pärast läts ta Prantsuse ja Inglise maale, kus teda nagu mõnda fimiingat tõrgeks peeti, auustati ja imestati. Oma elutohta pidas Hummel ifka Weimaris. Siin suri ta 1837 aastal wiinakuu 16. päewal. Weel praegu on tema tehitud mängusid ja toonitööd ühe puhku mängu kontsertides kuulda, sest et ta neid oma eluajal palju sünnitas. Tema mängutükid on kõik raskemat wiisi ja nõrgad mängijad ei saa neist jagugi.

Gesti laulust ja mängust.

(Särg.)

Räägime siin mõne sõna ka noorematest Gesti laululoojatest. Neist on iseäranis nimetada M. Läte, kes laulude sünnitamises kaunid andeid awaldab. Temalt on aastal 1883 ilmunud: „Kuus laulu Tenori ja Baritoni Soolole." Need laulud on ilusad ja kõlawad hästi. Üksnes mõnes kohas on molaheliline kaaslaul wähe liig keeruline, sest molaheli kõlab siis hästi, kui ta wõimalikult piklade nootidega on. Mõned on ka üsna naljakad, ja laul „wäikesest mehest" on juba õige palju ja hää meeslega lauldud. Vääle jelle on Läte weel mõnes ajakirjas ja kalendris wiisifid awaldanud.

Siis on siin weel F. Säbelmann, tuntud komponisti M. Kunileidi wend, nimetada, kellest ka mõned ilusad lauluwiisid laulukogudes on ilmunud, kui ka just otse mitte iseraamatuis. Kõige tuttawamaks on tema laul „Kaunimad laulud pühitsen sulle" saanud. —

Musaid wiisifid on ka loonud neitsi Miina Hermann, kellest edespidi weel palju loota on, sest et ta muusika enese elu-ülesandeks on walinud ja Peterburi konservatoriumis jõudsa sammuga õppides täiuse poole tõttab. Iseäranis komponeerimises on noor neiu koguni osaw, ja Gesti lauljad on juba mõndagi tema wiisi hää meeslega lauldud. Wiisides on otse mehine waim.

Lõpetes on ka enesest, R. A. Hermannist, kõnelema. Raske on jeda teha, nagu üleüldse igeenesest kõnelemine raske on. Esmine raamat, mis temalt ilmus, kui veel pääle Hörshelmanni, Jannseni ja Kuniseidi keegi teine ei olnud Eesti keeles wiisifid loonud, oli „Eesti Rannel esimene wiht,“ mis aastal 1875 segafoorile ilmus. Et see rahwa poolest hää meelega vastu wõeti, siis ilmusiwad seni veel segafoorile II. wiht aastal 1882 ja III. wiht aastal 1884. Wiimastes kahes jaos on lauluwiisifid, mis ülemal juba nimetatud A. Grenzlein (Piirikivi), J. Jung, J. Kappel ja J. Säbelmann on teinud ja pääle on jälle veel ilmunud wiisid, mille loojad G. Keif, Testama õpetaja, J. Järw, „Wirulase“ toimetaja, ja J. Kruus, kooliõpetaja on. Laulukogu „Rõdumaa Laulja“ ilmus 1877. aastal meestefoorile: sees on kõik R. A. H. wiisid. Aastal 1875 ilmus juba ammu enne kokku pondud laulukogu „Koori ja Kooli Rannel“ I. anne, ja II. anne seistamast ilmus 1882. Teise suure Eesti üleüldise laulupidu tarwis ilmusiwad R. A. H. toimetusel „Eesti rahwa teise üleüldise Laulu-pidu Meestefoorid.“ Aasta 1884 lõpul ilmus „Laulu-taja. Solo-laulud koori- ja motaheliga meeste- ja segahäältel ühes laulda,“ ja aastal 1885 ilmusiwad „Rõltsama endise õpetaja E. Hörshelmanni laulud“ segafoorile (waimulikud). Pääle selle on pea neli aastakäiku „Eesti Postimehe Muusika Lisaleht“ R. A. H. toimetusel trükitud. Ka mujal, nagu kalendrites, on R. A. H. wiisifid ilmunud. Praegu ilmub R. A. Hermannist toimetusel uus muusikaline kuukiri „Laulu ja mängu leht“ (Järg jääb tulema.)

Michail Nikolajewitsch Glinka.

Jgal rahwal on enese isefaralised suured mehed, kelle waim nõnda ütelda rahwa waim oli ja kelle töö selle pärast ka selle rahwa omaks jäi. Wiisuguste meeste pääle mõtleb rahwas hää meelega, sest nemad on rahwuslise waimu elulised asemikud, ja neid peetakse ka suureks auuks selle rahwale, kellest nad on wälja tulnud. Ka muusika kunstis ei ole see teisiti. Mõned mehed on nagu taewalikud saatuse läbi määratud oma rahwa muusikat harima ja teda kõrgemale järjele tõstma. Wene rahwal on ka oma laulmise- ja muusikategemise kombe. Laulufid on Wene rahwal wanast ajast jaadid rohkesti olnud. Kuni selle aastajaja hatatuseni ei olnud aga ühtegi meist, kes oleks osanud Wene rahwa muusika suureks häälewõimu ilutõõts kokku wõtta. Sääil ilmus korraga üks mees, kellele selleks taewast oliwad anded antud.

Lehtawa leheküü 2. päewal aastal 1803 sündis Moscowpass'i mõisas Smolenski linna ligidal mõisa omanikul Nikolai Glinkal poeg, kelle nimi Michail pandi. Sellele oli õnneks antud kord Wene rahwa isemoodi muusikat kõrgele järjele tõsta. Juba enne jeda oli Glinka nimi Wene maal wäga tuntud: Nikolai Glinkal oli tats wenda, kes mõlemad kuulsaks Wene kirjameheks oliwad saanud. Müüd pidi ka Wene kõige suurem ja kuulsam muusikameister sellest perekonnast wälja tulema. Juba warakult awaldas wäite Michail suurt annet ja himu laulu ja mängu õppida. Mõistwas mõttis ta suure ja osawa klawerinängija Fjeldi käest mängimise tundisid. Siin oli selgesti näha, et Michail Glinkast suur meister saab, sest suurel sammul astus ta mängimises edasi. Ta walis muusika enesele elu-ülesandeks.

Et muusikas nii täieliseks tõusta kui wõimalik, siis reisis Glinka 1830. aastal Italia maale, laulu ja mängu kodupaika. Sääil õppis ta Zampony juhatusel hoollega komponeerimist. Kolme aasta pärast reisis ta Italiast Saksja maale Berliini linna, kus ta Saksja meistri Dehni juhatusel veel kõrgemat õpetust sai iluhäälte sünnitamises. Müüd pööras ta wõdralt maalt jälle Wene maale tagasi. Keiser Nikolai pani teda enese keiserliku koja kapellmeistriks, ooperi juhatajaks ja kiriku koori õpetajaks. Eht küll Glinka teiste rahwaste muusikat oli õppinud, siiski jäi ta oma terawa mõistusega warsti aru, mis wahel Wene ja teiste rahwaste muusika wahel on ning wõttis

nõuaks Wene muusikat kõrgemale järjele tõsta. Seba on ta ka teinud ja on enam kui üksigi teine mõistnud näidata, mis võim Wene laulus ja mängus warjul oli. Ta loi toonitöösid, mis tema nime küll igawesti Wene rahwa südamesse jätawad. Tema tööde kroom ja ilu on kuulus Wene rahwusline laulumäng „Elu zaari eest“ (Жизнь за царя), mille sarnast seni ajani üksigi teine meister ei ole osanud sünnitada. Teine laulumäng oli „Ruslan ja Lubmilla“ (Русланъ и Людмила). Need kaks tööd on tema nime suremataks teinud. Pääle selle kirjutas veel palju laulusid ja mängutükka.

Dma elu teisel poolel oli Glinka jagedasti reisidel. Ta käis Hispantias ja Prantsuse maal ja wahetajal oli ta itka Wene maal. Wiimaks tuli ka jälle aastal 1856 Berliini, kus ta uuesti Dehni juures muusikat studeeris. Wististi oletas suur Wene meister Glinka veel mõndagi rääkimata ilusat muusikaloodet sünnitanud, aga jääl tuli Berliinis aastal 1857 surm ja pani tema filmad igaweseks uneks kiini küünlakuu 3. päewal. Wene maa kõige suurem iluhääle sünnitaja oli wõõral maal hinge heitnud.

Tema tööd on aga veel nüüd ühte puhku Peterburis ja mujal Wene maal kuulda. Üksnes Peterburi Maria theatris on tema laulumäng „Elu zaari eest“ juba palju rohkem kui tuhat korda mängitud, rääkimata mis mujal. Suuresti auustab Wene rahwas oma muusikumeistrit ja laulab waimustusega tema laulusid. Alles hiljuti 1885. aastal pandi talle sünnimise linnas suur ilus mälestusfuku üles.

Gioachino Antonio Rossini.

Italia maa on laulu ja mängu kodumaa. Seba teab igauks, kes muusikast ial osa wõtab. Säält on laulumestrid wälja tulnud ja oma kuulsa nimega terwet haritud maailma täitnud, nagu neist kusagilt mujalt ei ole sünninud. Mees, kellest siin mõne sõna kõneleme, oli ka säält maalt pärit ja on Italia maa kõige suurem laulumängude (ooperite) looja käes olewal aastasajal.

Minewa aastasaja teisel poolel elas Pesaro linnas kaunis waejel wiisil trompetimängija Giuseppe Rossini oma naese Annaga. Meile sünnis liigaastal 1792 just küünlakuu 29. päewal poeg, kellest kord köit maailm pibi rääkima ja kelle laulumängud kuulsaid sagedasti waimustuse joowastusese pidiwad panema. Nagu poja sünnimispäew üksnes iga nelsa aasta pärast liigaastal nõnda siis harwa oli, nõnda sai taft ka harwa leida mees. Et isa muusikant ja ema theatri-laulja oli, siis sai ka poeg, kelle nimi oli Gioachino Antonio, juba kõige nooremast lapsepõlwest saadit laulmist ja mängimist kuulda. Pärast läkswad wäikse Rossini wanemad Bologna linna, kus poisike säälsesse muusikakooli pandi. Suurel sammul edenes säält noor muusikajünger ja tegi koolis tublisti komponeerimise katseid, mida tähele pandi. Aastal 1810 telliti tema käest esimene laulumäng, mis teisel aastal Benedigus suure kiitusega mängiti. Nüüd hakkas noore Rossini agar iluhääle sünnitamise töö. Weil ei ole sugugi wõimalik siin köiti tema laulumängusid nimetada ega läbi kõneleada, sest neid on enam kui pool sada, waid nimetame aga mõne ainsa, mis köikidest kõige ilusamaks peetakse. Rossini nime tegiwad kuulsats laulumängud: „Tancredi“ ja „Italia neitsi Algeris“ (L'Italiana in Algeri), mõlemad aastal 1813 tehtud aratastiwad ära rääkimata waimustust. Aastast 1815 kuni 1821 oli ta Neapeli linna näitemaja komponist ja sai umbes 5000 rubla wäärt aastas palka, mille eest ta igal aastal pibi tats uut laulumängu walmis tegema. Neide seas oli ka tema kõige kuulsam ooper „Sevilla habemeajaja“. Barbaja oli Neapeli näitemaja juhataja, kelle käest Rossini palka sai. Barbajaga ühes reisis ta 1821 Wieni. Siin sai ta lauljanna Jhabella Colbrandi'iga tutwaks. Seba hakkas Rossini kangesti armastama ja heitis temaga warsti abielusse. Et üks tema laulumängudest 1823 Italias kuulsatele meele

pärast ei olnud, siis töötas ta, et ta Italia maa tarwis enam ühtigi ei komponööri; ta pidas ka sõna.

Rosini reisis nüüd ühes abikaasaga kutse pääle Inglise maale. Parisis, kust ta läbi läks, mõeti teda väga suure auuga vastu. Londonis auustati teda veel rohkem, ja wiiel kuul teenis ta siin kontsertides ja tundisid andes määratu hulga raha. Selle pääle läks ta Pariisi, kus Italia laulumängu maja juhatajaks heitis, aga kahe aasta pärast pani selle ameti maha, ja nüüd 1825 andis Prantsuse kuningas temale iseäralise aunnime „Prantsuse maa laulu ülem ülewaataja.“ Selles ametis ei olnud tal nii hästi kui midagi tegemist, ja ometi sai ta 20,000 pranka (umbes 7000 rubla) aastas palka kuni surmani. Aastal 1829 komponeeris ta oma wiimase ooperi „Willem Tell“. Pärast teda on ta väga wähe komponeerinud, ei ole teada, miks. Mõned ütlevad, ta ütelnud: „Nüüd olen juba küllalt laulumängusid teinud; kui veel teen, siis ehk ei saa nad enam nii ilusad, ja see oleks mulle häbi.“ Ta läks juba 1829 Pariisist Bolognasse, kus ta wagaft elu elas. Kui pärast taheti tema palka, mis Prantsuse kuningas talle oli lubanud, ära wõtta, siis reisis ta veel korra Pariisi, kus ta 5 aastat jäi, siis Bolognasse elama läks. Aastal 1845 suri ta abikaas, ja ta heitis 1847 jälle abielusje. Aastal pääle jelle läks ta ilusasse Florenzi elama. Wiimaks 1865 muutis ta veel oma elukohta ja läks Pasty alemisje Pariisi ligibale elama, kus ta 1868 talwekuu 14. päewal suri. Tema jättis enam kui kaks miljonit pranka warandust järele, millest praegu Parisis üks jagu waeste muusikajingrite abirahaks pruugitakse. Tema oli siis üks neist harwa leida muusikameistritest olnud, kellele suur waga ja rikkus ofaks sai. Ülemal nimetatud ära ütlemata ilusaid laulumängusid lauldasje veel nüüd suuremate linnade näitemajades, kus nad ikka rääkimata suurt waimustust teewad.

~~~~~

Gaetano Donizetti.

Bergamo linnas Italia maal sündis aastal 1797 mihkkliku 22. päewal üks laps, kellest pärast Rosini kõrwal kõige suurem Italia laulumängude meister sai ja kelle töö wõimu veel praegu muusikaline maailm imestab. See oli Gaetano Donizetti. Esimest õpetust sai ta oma linna koolidest. Muusika-õpetust andsiwad temale Mayr ja paater Mattei, kelle wiimse käest Donizetti Bolognas tundisid wõttis.

Aastal 1814 sai ta Bergamos Santa Maria kirikus bassi-lauljaks. Oma wäitse teenistuse kõrwal komponeeris Donizetti mitmesuguseid laulusid, iseäranis tõelisi ja waimulikkusid. Wiimaks hakkas ta, Rosini kuulsast nimest äratatud, ka katsuma ooperid komponeerida. See katse läks õnneks, ja Benedigus mõeti tema esimene ooper kiitusega vastu. Nüüd loi Donizetti õige suure hulga laulumängusid, mis enamasti kõik hää-meelelist wastuwõtmist leiðsiwad, aga suurt kuulsust ei toonud need iluhelide tööd veel mitte. Alles siis, kui Rosini oli komponeerimise seisma jättnud, tunti tarwis olewat, et keegi jälle uusi ooperid looks.

Donizetti sünitas aastal 1831 laulumängu „Anna Bolena,“ mis tema nime tuulekirusel üle Italia isamaa piiri kandis, sest see iluhelide töö tegi rääkimata suurt waimustust. Nüüd alles hakkas Donizetti õieti tööle ja sünitas ühe laulumängu teise järele rääkimata rutuga. Tema komponeeris nii kergesti ja hõlpsasti, ja muusikalised mõtted forasiwad nii hästi tema pääst wälja, et üsna imekspanemise wäärt oli, kust ta neid wõttis. Donizetti oli nagu laulu ja mängu hallikas, kust iluhelid nagu rohked weejooned wälja woolasiwad. Teiste ooperite seast on iseäranis nimetada „Faust“ aastal 1832 tehtud, „Lucrezia Borgia“ 1834 ilmunud ja „Lucia di Lammermoor“ 1835 sünitatud. Kui suur tema tööjõud oli, näeme sest, et ta 5 aasta sees enam kui paari kümmend laulumängu tegi. Teised meistrid

pruugivad ühe ainja laulumängu üks ja teine mõni rohkemgi aastat. Muubugi ei ole salata, et nii rutulisel tööl oma jagu ka puudust oli.

Waheajal oli Donizetti 1834 Neapolis theatri kapellmeistriks ja jääs konse-
vatoriumi komponeerimise professoriks. Kui wana ja Italias wäga kõrgeks peetud
muusikameister Zingarelli 1838 suri, siis jai Donizetti tema asemele konservatoriumi
direktoriks. Aastal 1840 aga pani ta ametid maha ja läks Pariisi, kus teda hää
meelega wastu wõeti ja kus ta jälle hulga ooperid komponeeris, nende seas wäga ilus
„La Favorite“ ja kõige ilusam tema tööst „La fille du regiment“ (Rügemendi
tütar). Kaks aastat pärast seda sai ta ühe ooperi läbi, mis Wienis mängiti, Austria keiser-
liku foja kapellmeistriks. Aastal 1843 ilmus jälle wäga ilus laulumäng „Don
Pasquale“. Aasta pärast sõitis ta Neapolisse, kus ta oma ooperi „Catarina Cor-
naro“ laskis mängida. See oli suure meistri wiimane töö.

Ta läks Pariisi tagasi, hakkas uusi toonitöid tegema, aga sääl juhtus talle hir-
mus õnnetus, mis ial inimesele wõib juhtuda: Ta läks nõdrameeleliseks ja kaotas
mõistuse. Eiig suur waimutöö oli seda teinud, sest ta oli 26 aasta jookjul umbes
70 ooperit ja hulga muud muusikatööd teinud ja pääle selle ei mitte küllalt hoolega
korra pärast elanud. Küll püüti teda mõistusele tagasi saada ja tehti, mis arstiteadus
wõis, aga ei mõjunud. Sugulased wiiswad teda wiimaks weel kodulinna Bergamosse
ja tahtsiwad teda talitada, et ehk weel toibuks, aga ta heitis oma sündimise paigas
hinge aastal 1848 jürikuu 8. päewal. Tema iluhelilid aga kuulatakse täna päe-
wani suure waimustusega.

Vincenzo Bellini.

Italia kabe hülgawa tähe, Rossini ja Donizetti, kõrwas tõusis selle aastajaja
hakatusele weel kolmas hele täht muusika taemas nähtawale, see oli Vincenzo Bellini.
Tema sündis ilusal Sizilia jaarel Catania linnas aastal 1802 talwekuu 1. päewal.
Sääl ilusa looduse süles ja lehtawate lilledede ja õite keskel ärkas noorusele waim ju-
ba wara iluhääle jännitamisele, ja poistte tegi mõnegi laulumiisi, mis terna kuulba
oli. Täielisemat õpetust sai Bellini Neapeli konservatoriumis, kus ta jõudsa jannu-
ga muusika kunstis edenes. Pea mõttes ta ka, nagu teisedgi jellel ajal, laulumängu-
de loomise pääle.

Esimene Bellini laulumäng sai aastal 1824 walmis ja mängiti nii Neapolis
suure kiitusega, et temalt warsti teine laulumäng telliti, mis 1826 della Scala thea-
tris Mailandis etendati. Laulumäng tegi ka, et Bellini della Scala näitemaja ka-
pellmeistriks kutsuti. Suur kiitus, mis Bellini laulumängud leidfiwad, tegi, et ta
wähe päälfekaudselt komponeeris. Jsearonis ilusad ja kõlawad oliwad aga tema kaks
ooperit „Suntobine“ (Sonnambula), mis täis lauluwiiside ilu, ja „Norma“, mis täis
õrnu tundmusi. Neid kuulati ütlewata suure waimustusega. Igal õhtul, kui Belli-
ni laulumängusid etendati, oli näitemaja wiimse platini päältwatajaid täis. Bellini
nimi oli kõikide suus; temale tuli auu ja raha üpris rohkesti sisse; teda kanti kõigest
nõnda ütelda kätte pääl. Ühestegi õnnest ei olnud piindust, ja wiimaks oli weel kõige
ilusam tildruk, see oli della Scala theatri lauljanna Pasta, Bellini pruut. Waewalt
jõudis Bellini pehme ja õrn jüda oma õnne kanda.

Aastal 1833 kutsuti Bellini Pariisi, kus teda rääkimata suure auustusega was-
tu wõeti ja tema laulumängusid arwati mõnest tükist weel paremaks kui Rossini oma-
sid, wõib olla, et Rossini muist selle pärast enam ei kirjutanudgi, et ta Bellini kõr-
wal allajäämist kartis. Ühes wõidukomponeerimises jät Bellini ka Donizetti wastu
wõitjaks, sest Bellini laulumäng wõeti wastu etendada, kuna Donizetti oma kõrwa jäi.
Laulumäng „Burlan“id“ tõi Bellinile uut auu, sest see oli täis wäewõimulisi helisid.
Bellini seisis auu ja kuulsuse ladwal, sääl tuli korraga — surm ja pani suure meistri

filmad noores eas kinni ja tema meed helid wait. Bellini suri Parisis 1834 mihtlikuu 24. päewal; kõik leinawad teda taga, kes muusika jõbrad oliwad. Tema wiiskad ja heliskad laulud kolawad aga weel praegu. Lühike aga wiljarikas oli tema elu.

Sõnumid ja teatused.

(Lõituse- ja mihtlikuu 1885.)

Rakwere „Döpitik“ seltsi lauljate ja mängijate poolest oli mihtlikuu 22. päewal väga ilus kontsert „Wanemuise“ seltsis Tartus. Selle seltsi laulu- ja mängukoortist on edespäidi, kui nad kokku jääwad, palju oodata. — Waral, Üksis ja Sangastes on mihtlikuu 1. p. näitemängud olnud, mis enamasti üsna hästi forda läinud. — Ranapää meele lauluseltsile soowitakse suuremat osawõtmist, nimelt, et rohkem liikmeid tuleks. — Wäikeses Rõngus on mihtlikuu 8. p. näitemäng olnud, mis hästi forda läinud. Sisjetulet olnud mängukoorti hääks. — Tori kirikus olnud mihtlikuu 1. päewal kontsert Wändra tummade kooli kasuks. — Hiin-Kärdla mängukoort kosuda üsna hästi. — Isaku mängukoortil olla praegu 12 puhujat. — Muusike tulekustutajate selts on lõitusekuu 4. p. ilusat aastapüüdi pidanud, kus ka laulu ja kõnet ette tulnud. — Lõituse kuu 18. on Jaagu-i kihelkonnas näitemäng olnud; sääl pool alles uus asi. — Liganuse kihelkonnas minna laul ja mäng elawamaks. Hiljuti on sääl 8 mänguriista muretsetud. — Heinakuu 28. p. on Kärlal Saare maal üsna kena kontsert olnud. — Lõitusekuu 4. p. on Hiin-Kärdla wabriku omaniku 50-aastane ametipäew olnud, mis laulu- ja näitemänguga ilusasti peetud. — Lõitusekuu 25. p. on Narwa Jumarine seltsis lõbus näitemäng etendatud

„Wanemuise“ seltsis Tartus oli lõitusekuu 18. p. väga ilus ja suur rahwapüüdi, millest enam kui 10,000 inimest osa wõtsiwad. Laulu ja mängu oli sellel pidul ka palju kuulda, sest 15 laulukoori oliwad maalt linna tulnud pidu ilustama. Laulud läksiwad läbistittu üsna hästi. Iga pidi andis see pidu tunnistusi, et meie rahwas edeneb, sest määratu rahwa hulgas ei tulnud mitte kõige wähemat pahandust ette. „Wanemuise“ seltsis mängiti lõitusekuu 24. päewal „Korneville tellad“ ooper neljas waatuses. See oli juba teine ooper, mis Eesti keeles mängitakse. Selle ooperi muusika oja on Prantslase Blanquette tehtud. Rahwas oli jälle jaal puupüüdi täis; see on tunnistus, et meie rahwas hää meelega muusikat kuulab. — Ra näitemängustid on „Wanemuise“ seltsis wahel ajal mitu forda olnud.

Tõtt ja ualja.

Ühest talupojast kõneles wana Preisli kuningas Brits ise järgmise tüki. Kuningas olnud sõja ajal ühes Schlesia külas talumajas forteris ja mänginud, nagu see tema wiis oli, paha meele paktuajaniisjeks wilet. Üks talupoeg tulnud aina taha kuulama. Korraga teinud kuningas aina lahti ja hüüdnud: „Mis ta tahab?“ Ohmatanud talupoeg kokutanud: „Majesteedi — kõige alandlikum julane — tahsin armast muusikat kuulata — olen tema juur sõber — siis julgesin —“ Kuningas wõttis sõna otjast kinni ja ütles: „Noh kuulaku ta siis!“ ja mängis edasi. Talumees kuulas tüki aega, ja kui kuningas tahtis aina kinni panna, siis hüüdis waimustatud kuulaja: „Ei mina teid nii targaks arwanud!“

Koguni wõimata. Kolm Ameriklast istusiwad koos, ja kõne sisse puudusel hakkasiwad nad juttusid rääkima. Aga sääl Amerikas ei tehta midagi kihlweota. Ra meie kolm meest hakkasiwad kihla wedama, kes kõige parema niisuguse jutu räägiks, mis koguni wõimata on; nad paniwad raha kokku, mis sellele pidi antama, kes jäärase jutu kõneleks. „Mina westan niisuguse jutu, mida Teie omad ära ei wõida“,

hüüdis üks. „Noh, külap näeme“, ütlesivad teised. Jutumees algas: „Üks kord oli üks väga rikas ajalehe toimetaja“ — — „Pea kinni“, hüüdsivad teised, „raha on sinu oma; see on koguni mõimata, et ajalehe toimetaja väga rikas on.“

Franz Liszt'i elust jutustatakse järgmist. See kuulus klaveri kuningas oli teist kord Peterburis, ja keiser Nikolai lastis teda ette mängima tulla. Keisr mängus nägi Liszt, et keiser tema mängu ei kuulanud, vaid ühe oma kindraliga juttu ajas. Liszt mängis küll veel edasi, aga et keiser ei kuulanud, jättis ta korraga mängu seisma ja tõusis üles. Kõik panivad imeks, mis see pidi olema, ja keiser lastis küsida miks kunstnik enam ei mängi. Liszt vastas leelima näoga: „Kui Keisri Majesteet kõneleb, siis peab iga teine wait olema“. Nende sõnadega läks Liszt saalist välja. Aga keiser ei pahandanud mitte, vaid jaatis Lisztile teisel päeval ilusa kingituse.

Teist korda joovitaske tihti kontsertidel mõnda ilusat laulu kuulda ja hüütakse siis „bis“ ehk „da capo“, mis mõlemad „teist korda“ tähendavad. Frederik, Rootsi kuningas Saksja jugust, käis kord Saksja maal Ühes külas võttis teda kihelkonna kirikuõpetaja lauluga vastu, mis ta ise oli luuletanud, ja laulis ise kuningale ette. Kuningal oli häa meel, ja laul oli ta meele pärast. Laulu lõpul hüüdis kuningas: „bis“. Laulja tegi oma asja veel kord, ja kuningas kinkis talle 50 dukatit. Kuningarabades ja tänades ütles kirikuõpetaja: „bis“. Kuningas hakkas naerma ja kinkis veel 50 dukatit juurde.

Lüükene muusikalijest wanast warast. Mõne aja eest tagasi on üks kontserdi kuulutus üles leitud, mida kuulsja hääle looja Mozarti agar isa ilmutas, kui tema poeg ja selle öde 1764-dal aastal Frankfurti linnas awalikult rahwa ette astusivad. See kentsakas kuulutus käib nõnda: „Minu tütar, kaksteistkümmend aastat wana, ja minu poeg, kes seitsme aasta wanune on, jaawad kõige suuremate meistrite kontsertisid sabaga ja ilma sabata klaveri (Klavizin) pääl etendama, minu poisjs ta ühte kontserti wiikuliga. Minu poeg katab klaveri klahwid ühe rätiga kinni ja jaab tema pääl siiski mängima, nagu oleks ta kinni katmata. Kaugelt kui ligidalt jaab tema iga häält, iga affordi ära tundma, mis temale klaveri pääl, ühe kellaga ehk olgu mis tahes muu mänguriistaga mõista antakse. Lõppeks saab tema nii kaua wabalt omast pääst mängima, kuij aga himustatakse, ja nimelt joowi mõdda orelt ehk klaveri pääl, kõigis hääle töugudes, ta kõige raskemates, nõnda kui kästakse. Tema orelimäng on aga koguni teistjuguine, kui tema klaverimäng“. — Niisuguse turutrummi pörinaga pidi pärastene kõige forgewaimulijem ja kuulsam muusikameister esimejel awalikul etteastumisel, joowitatama!

Üks laulselts ühes Belgia linnas oli ijekeskes tülli läinud ja taheks pariteiks jaanud. Kord oli kuulus Liszt jäl linnas, ja kumbgi osa tõi temale lauluga äratuft. Kui see oli olnud, siis kuulis Liszt korraga atnaft üht bassi-lauljat, kes ühest ooperist suure pifa laulu pääst ära laulis. Liszt'il oli häa meel nii tublid bassi kuulda ja küsis läbi atna: „Kes Te olete?“ Wastus: „Min enne siit seltsi bassi-laulja, aga et selts taheks läinud, siis laulan mina üksi.“

Kõige suuremad ja kuulsamad lauljad on maailmas praegu Adolina Patti ja Bianca Bianchi Itaaliast, Paulina Lucca Austriast, Christine Nilsson Rootsi maalt, Pescha-Deutner ja Wallinger Saksja maalt ja Alma Fohström Soome maalt.

Moskini ja Meyerbeer, mõlemad on omal ajal väga kuulsad muusikameistrid, pidasivad kaugelt üks teisest palju lugu, aga üks teiseaga ümber käia nad ei armastanud mitte.

Laulu ja mängu leht.

Kuukiri Eesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. R. M. Hermann.

Uus kuu korra.

Sind aastas kätteaatmisega 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Sse ära tuua aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.

Tellimise wõtab

iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wastu. Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele kirjadele: „Dr. R. M. Hermann, Tartus.“

Armsad „Laulu ja mängu lehe“ sõbrad!

Selle numbriga on meie leht oma esimese pooleaasta ära elanud. Teie, kallid lugejad, olete teda toetanud ning armastusega wastu wõtnud. Tema on oma nõrka jõudu mööda kohust püüdnud täita nii hästi lugemist kui laulmist pakkudes. Et tema sellega õigel teel on olnud, seda näitab juba see, et suur hulk tema sõpru, kes esiti ühe ainsa lehe telliswad, pärast poole ühe wõi mitugi juurde lastiswad tulla. Nõnda on siis see uus ettevõtte pikkamisi aga kindlasti enesele armsa Eesti rahwa seas maad wõtmas. Siis oli kartust, et ehk uus lehele mitte nii palju tellijaid ei leia, et ta elusse wõib jääda. See kartus on nüüd kadunud. Küll ei anna leht oma kirjutajale weel kasu ega tulu, aga oma trükitulud kannab ta ära, ja see on esimese aasta kohta nii palju, et rohkem ei wõi nõudagi. Selle pärast jääb meie „Laulu ja mängu leht“ elama ja saab nii mitu aastat Eesti rahwa muusikat edendama, kui aga elu ja terwist on ja Eesti rahwa seas laul ja mäng heliseb.

Need laulukoorige juhatajad ja koorid ise, kes iga laulja jaoks ühe lehe telliswad, on oma rahulolemist selle kohta avaldanud ja tunnistanud: „Meile tuleb nüüd igal kuul wärstet lauluwara kogu; igal kooris lauljal on oma leht, ei ole üsikutute hääle ärakirjutamist ega muud ajawitumist, waid tuleme kokku ja laulame; seda wiisi on laulmine nii kerge, armas ja lõbus, et ta mingit waewa ega raskust ei tee. See üks rublakene ei ole ühelegi lauljale suur kulu aastas kanda, sest selle eest saab ta suure hulga lugemist ja lauluwara, mis talle terweks eluajaks tagawaraks jääb.“ Nõnda ja jarnajelt kõnelewad lauljad ja laulujuhatajad. Tõesti on asi nii, et küll keegi rubla eest nii palju nootisiid ära ei kirjuta, kui meie lehe 12 nummert annawad. Säär, kus laul õitseb, on ka „Laulu ja mängu leht“ palju sõpru leidnud. Suurte hullade kaupja tellinud on juba lehte palju koorisid ja kohtasid, kellest mõne nimetame: Wanemuine selts Tartus, Kõrweküla koor Tartu ligidal, Ellistwere ja Kõo koor, Paistu, Helme, Wõmmu, Märjamaa, Juuru, Kose ja Rakwere kihelkond, Tartu, Tallinna ja Narwa linn ja Hiiumaa saar. Meie lodame, et ka edespäi jeniised tellijad lehele truuks jääwad ja uusi sõpru soowivad.

„Laulu ja mängu lehe“ tellimise kohad on: Tartus R. Sackeri, A. Grenzsteini, B. Schmidti, E. J. Karowi ja H. Laakmanni raamatupoed, Tallinnas R. Buch, Th. Jakobson, Kluge ja Ströhm, Wassermann ja Naftal, Pärnus E. Dreufeldt ja Jacoby, Waides A. Seidelberg, Narwas Grigorjew, Haapjalus Hallberg, Rakweres G. Kuhu, Wõrus J. Bierose, Walgas Rudolph, Wiljandis E. J. Karom, ja Feldri, Kuresaares Schmidt, Põltsamaal Reihberg ja Buch, Ambias Kalpus,

Maakswil F. Kärner, Peterburis J. Seelandt ja K. Leopas. Toimetajaga saab kofku Tartus Westi uulits nr. 5 ja wõib jäl ka tellida.

Kindlal sammul saab meie leht oma teed edasi käima. Tema saab tuuma poolest weel täiemaks ja tublimaks minema ja lugejatele mõndagi meeletõbu tooma, mis tal seni kui algajal weel küllalt wõimalik ei olnud. Tema saab oma siisu mitmejulgusemaks muutma, et lugejate rahulolemist rohkem nõõdul ära teemida. Tuhat termist kõikidele meie lehe sõpradele!

Cesti laulust ja mängust.

(Järg.)

Olme lühedalt Cesti lauluwara, mis nootibes trükitud, läbi wõtmud. Küll ei ole ta suur, ka on mõndagi kehwa tera seas, aga siiski on juba õige kaunis jagu laulusid, mida wõib laulda. Nega mõõda saab Cesti keelde muudugi teada nii palju laulusid sündima, et neist naljalt enam puudust ei tule. — Pääle trükitud noodiraamatute on weel hulk laulunootisid rahwa seas ära kirjutatud. Meie aga ei ole selle poolt, et palju ära kirjutatakse, sest selle läbi sünnib rohkesti wigasid siise, siis ei kõla laul. Kõige parem on ikka, kui iga laulja neljahäälisest trükitud noodist laulab. Noodid on siis õiged, laul saab puhas.

Millest meie noodikirjanduses alles täieline puudus on, need on klaverinoodid, iseäranis laulud klaveri kaasmänguga. Aga ligemalt waadates ei ole see liig suur wiga: Iga neljahäälisest laulu wõib laulja väga hästi ka klaveriga ehk oreliga lauldes ühes mängida, sest kaasmäng on enamasti sedasama wiisi, nagu nelja häällega laul. Siis ei ole aga meie rahwa seas weel palju klaverisid leida, nõnda et siis ka seda noodipuudust väga liiga ei tunta. Kui rohkem klaverit hakatakse mängima, külap siis ta neid nootisid õigineb. Et Cesti rahwa seas palju klaverimängimist ei ole, see on ühelt poolt kasulik, selle läbi lauldaske rahwa seas seda rohkem voorilaulusid kas meeste- wõi segafooriga. Klaverimäng ei ole ilus, kui ta väga puuduline on; ta ei ole siis muud kui pilli paugutamine. Aga laul on alati armas kuulda, ja laulu wastu ei saa üksigi mänguriist. On laulujuhataja tubli ja mõistab laulusid õigelt ja puhtalt ära õpetada, siis ei ole jugugi wõimalik ilusamat heli maailmas kuulda saada. Igaast muust mänguriista häälest wõib inimene ära tüdineda, aga ilusast laulust ei ialgi.

Doota on, et meie rahwas ka edespidi lauluarmastajaks jääb ja et Cesti laul ikka puhtamaks, peenemaks, ilusamaks ja kõlawamaks läheb.

Et laul Cesti rahwa seas on helisema hakanud, see ei ole aga mitte üksnes noodikirjanduse läbi tulnud, waid laulujuhatajate läbi. Nimetame siis mõnda laulufoori ja meest, kes Cesti laulu iseäranis on edendanud.

(Järg jääb tulema.)

Georg Friedrich Händel.

Kaks jada aastat on mõõda läinud sest ajast saadit, mil üks kõige suuremaid muusikasünitajaid, nimega Georg Friedrich Händel, Halle linnas sündis. See oli küünlakuu 23. päewal 1685, et see suur iluhelide meister ilmale ilmus. Si tulnud see wõimuline wain kõrgetest kodadest: Tema isa oli Halle linnas habemeajaja ja haawatoherdaja ja elas waejel wiisil. Iga soowimine ei olnud mitte poega muusikandiks teha, waid ta soowis, et ta studeeritud mehiks saaks. Et aga poisil kange himu laulu ja mängu järele oli ja ka igauks hõlpjasti tema suuri andeid märkas, andis isa teda wimaks ometi F. W. Bachu hoole alla õpetada, kes Halles turukirikus organist oli. Wäike Händel oli siis alles 9 aastat wana ja katjus juba komponeerida, kuna ta klaverimängimises väga osaw oli. Ta oli Berlinis, kus teda teiste seas ka prints Friedrich I., pärastene kuningas, mängu poolest imeks pani. Iga tahtmise järele käis Händel aga ka usinasti koolis ja wõttis muul wiisil õpetust. Aastal 1700

läks ta Hamburgi, kus ta mängufoori juhatajaks sai. Aga isa ei jätnud oma soovi maha poejust õpetatud meest saada, ja selle pärast läks noor Händel 1702. aasta lõpul Halle linna ülikooli advokaadiks õppima. Waewalt aasta pärast suri tema isa ära, ja Händel jättis nüüd advokaadiks-õppimise maha ning walis muusika enesele elu-ülesandeks. Suur kasu oli aga tal kõrgemast õppimisest, sest et tema osawus ning haridus selle läbi tõusis ja ta ilusaid sõnu ostas oma tehtud toonitöödele alla panna ja üleüldse sügavamalt ka iluhelides mõelda.

Hamburgi linnas, kus Händel juba enne laulumängusid loonud, hakkas ta wiiumängijaks. Neeranis imestati tema osawust mänguriistade ostamises. Mitmed ooperid, mis Händel oli teinud, leidsiwad kõige waimustawamat kiitust. Aga noor meister ei tahtnud ka muusika kodumaad Italiat wamatama jätta ja läks selle pärast 1706 ilusasse Florenzi linna, selle-aegsesse Italia muusika keskpaika, ja pärast Wenebigu linna. Italias komponeeris Händel 5 laulumängu, millest suurem osa ära rääkimata waimustusi äratas ja tema nime ka Italias kõige kuulsamate sekka tõstis.

Aastal 1710 oli Händeli elus tähtjas: Tema läks Londoni, ja siin alles algas tema elu-aegne suur muusika-töö. Nagu imetegu oli see, et ta paljalt kase näbali sees uue ooperi sünnitas, mis Ingliseid nii suure waimustusega wastu wõtsiwad, nagu seda enne ei olnud kuulnud. Händel oli korraga Londoni linna kuulus mees. Ta läis weel 1712 lühikesteks ajaks Hannoveri linna Saksia maal vaatamas, kus teda suure auuga wasta wõeti, ja läks siis jälle Inglise maale, kuhu ta nüüd eluajaks ajuma jäi. Enamasti ajus ta Londonis, aga käis ka teistes Inglise maa linnades kontsertides andmas ja oma heli-tööd ja laulumängusid juhatamas. Nagu kuningas walitses ta pea üksi aina laulumängudes, ja ükski teine ei saanud tema wastu, kui ka küll katsumist oli teda kõrwale liikata.

Oli nüüd küll asi nii, et Händel laulumängudes Inglise maal kõige esimene meister oli, siiski ei jäänud need iluheli-tööd mitte nõnda meie päiwini kestma, kui tema oratoriumid ehk kõnelaulud: Nii suguseid waimulikka laule, millest igaüks terve kontserdi tarwis küllalt on, loi tema suure hulga, ja nende ära rääkimata ilu pindakse weel täna päewani imeks. Ei enne ega pärast ole ükski meister oratoriumide sünnitamises tema kõrgusele saanud, weel wähem temast mööda jõudnud. Kõigi tööde nimed, mis ta euajal teinud, täidaksiwad ise juba mitu poognat. Selle pärast ei ole meil wõimalik lugejaid tema tööde siuga tutwaks teha. Nimetame üksnes mõne ainja oratoriumi, mis weel nüüd meie ajalgi tihti lauldakse ja kõige kolawamate muusikatööde sekka loetakse: „Ester“ (aastal 1720 tehtud), „Debora“ (1735), „Issrael Egiptuses“ (1739), „Messias“ (1742), „Simson“ (1743), „Belshazar“ (1744), „Sufanna“ (1746), „Judas Matabeus“ ja „Jofep“ (1747), „Jofua“ (1749), „Salomon“ (1750), „Jehwta“ (1751). Selle wiimati nimetatud oratoriumi sünnitamisel juhtus kõrgele meistrile see õnnetus, et ta pimedaks jäi; ta oli oma elus liig palju tööd teinud ja kirjutanud. Sellega oli suure mehe jõud murtud. Ta loi siiski weel hulga laulusid, mis ta ilbele kirjutajale ette ütles. Kurwastus oma õnnetuse üle tegi teda nõrgaks, ja aastal 1759 jürifuu 13. päewal pani surm suure meistri igaweesse unesse uinuma.

Händel oli nagu kuwamata iluhäälte hallikas. Waewalt on keegi eluajal nii ruttu ja nii palju laulusid ja mängusid sünnitanud kui tema. Kõigi tema iluheli-tööde kroonid on „Messias“, „Simson“ ja „Jehwta“ ja nende kolme seas on esimene kõige ilusam ja täis närtsimata kõla. Waewalt on seda uskuda, et „Messias“, see hiilgaw diamant Händeli tööde seas, on 20 päewa sees walmis saanud. Nagu Kalew härjapõwelastest, nõnda käib Händel kõigist oma eelkäijatest Saksia komponistidest üle. Tema oli esimene, kes oratoriumisid komponeeris, aga kõhe nii täieliski, nagu seda keegi ei wõi täiemasti teha. Temal oli „Saksia sügawus“ ja „Italia ilubus“, nagu temast itka üteldud on. Igaüks, kes tema koori-laulusid wõi suuremaid

tõid on kuulnud, tunnistab teda suuremaks meistriks. Tema furnukeha hingab Londonis kõige suuremate meeste furnufabelis, aga tema iluhelid kõlawad weel täiel kõlal kirikutes kontsertides ja lodades inimeste südameid waimustades.

Uhte laulukunnu elust.

(Särg.)

Preili Gertrude Schmebling oli siis nüüd kuningliku ooperimaja esimene sopranilaulja. See oli armas ja hää koht. Palk oli selle aja kohta rohke. Muu ja inestust maitkis noor neitsi küllalt. Iga kord, kui ta ooperimajas laulis, leidis ta ära rääkimata suurt kiitust ja äratas joowastuse farnast waimustust. Neitsi oli täis õnne ja rõõmu. Ta oli oma eluga väga rahul. Wäga sagevasti käis ta kuningas ise teda kuulamas, ja kõrge herra nägu läikis rõõmuga ja meelehääd, kui armsad helid tema kõrwa kõlasiwad, ning ta silm waatas armulikult laulukunnu pääle. Neitsil oli küll oma jagu waenlast ja wastaseid, kes tema üle kadebab oliwad, aga selle eest austasiwad tõsised lauuarastajad teda seda rohkem. Oma õnne ja rõõmu awaldas neitsi kõige ilusamates lauluhelides.

Agas mitte ifka ei jäänud niisugune mureta elu, nagu taewasgi mitte alati pilmeta ei ole. Ooperimaja mängufooris oli üks violoncello-mängija niinega Luigi Mara, sündinute poolest Italia mees, nagu muiste pea kõik muusikumehed. Muu maal ei olnud weel palju muusikamehi leida, ja terve maailm sai pea üksnes Itaaliast muusikantistid. See Mara isand oli väga ilus noor mees, keda selle pärast naeste rahwad hää meelega salisid. See oleks muudu väga kena olnud, aga Mara elukombed ei kõlbanud kuhugi. Tema oli fergemeelne, prassiija, paha südamega ja kawal. Tema wiskas oma silmad Gertrude Schmebling'i pääle. Uhte puhku, kui neitsi laulis, siis heitis ta tuliseid pilkusi tema poole, nagu armastaks ta teda kõigest südamest. Et ka tema neitsit ineks pani, see oli tõsi, aga neitsi kunsti pärast ei hoidnud ta mitte tema poole, waid otse omajasi pärast. Tal oli nõuu noort neiu enesele naefeks wõtta, et siis tema palga enesele saada. Oh kui palju lustilist elu wõis selle rahaga elada, mis Gertrude teenis! Küll sai ka Mara ise hääd palka, aga see ei olnud ammugi nii suur kui Gertrude palk ja ei ulatanud nii prasiwal wiisil elamiseks. Kui suurt warandust wõis Gertrude weel pärast Pariisis, Londonis, Peterburis, Wienis ja teistes suurtes linnades leida! Nõnda mõttes Mara.

Sinasüüta tüdruk ei aimanudgi, mis nõuu Maral tema kohta oli. Ta mõlles, et Mara tulised pilgud selgest armastusest ja tema meelitamise sõnad leekiwast soojast südamest wälja tuliwad. Ei see olnud ka ime, kui neitsi jüda ilusa noore mehe wostu mitte külmaks ei jäänud. Kelle teise süda oleksgi seda wõinud! Neiu ja noor mees juhtusiwad ooperi proowidel ja konsertidel tihti kokku. Wastu tahtnisti kaswas neiu osawõttine ilusa fileda libeda mehe wastu. Päält näha koguni aralt ja tagasti-hoidwalt ja sellegi pärast parajal kohal palawalt ligines ta neiuile ifka lähemale. Et see kõik kawalus ja filmamoondus oli, seda ei teadnud neitsi lapselik meel aimatagi. Mara andis Gertrudele nõuu uuesti wiulit ebaft mängida, nagu ta lapselõlmes oli teinud. Noor neiu wõttis Mara käest õpetust, sest see oli tubli wiulimängija: Kuningas oleks Mara juba sandi elu pärast ammugi lahti lastnud, aga ei leitud nii pea jälle teist, kes tema aset oleks täitnud; selle pärast jäi ta ametisse. — Gertrudele wiuliõpetust andes sai Mara neiuaga tihti üksi kokku.

Neitsi sõbrad nägimad kumastusega ja tema waenlased hää meelega ja kahju rõõmuga, kuba noor mees end ifka enam neitsi südamesse warastas. Kõik teadsiwad, mis mees Mara oli, aga neiu armastus oli pime noore mehe wigade wastu, ja kui ta neist kuulis, siis wabandas ta neid ja ütles, nad tulla rahutust meelest. Enne kui weel arwati, sai Gertrude Mara pruudiks. Mara tunnistas pruudile päält näha kahetsewa meelega, et ta paha elu elanud, aga nüüd tahata ta kõige kiwatuste wastu panna,

Õwa olla ja end paha eest hoida, sest hää ingel olla ju pruudi näol temaga. — Waene Gertrude oli nii õnnelik, sest tema armastus oma peidmehe wastu oli õiglane. Mara õiskas, et tüdrukü ära oli mõitnud, ja tungis kängesti selle pääle, et laulatus pea tuleks. Gertrude tahtis weel aega pikendada, aga Mara ei olnud selle poolt.

Kõige raskem asi oli aga kuningale teada anda, sest et kuningas ju otsekohhe oli soowinud, et Gertrude mitte abielusje ei peaks heitma. Palwekiri anti theatri direktori läbi kuningale sisse. Pea tuli see tagasi, ja kirja randile oli kuninga enese käega kirjutatud: „Abielus elawaid lauljaid ei wõi mina tarwitada. Sellest kosjast ei saa midagi. Mina oletsin Schmeblingi neitsit mõistlikumaks pidanud Friedrich, kuningas.“ — Mara oli täis wiha, et niisugune tahtsus tuli. Ta nõudis, et Gertrude, nagu ta ise, peab end teenistusest lahti wõtma. Seda tegi Gertrude kurwa südamega, aga lahtiwõtmise kirja däre pääle oli jälle kuninga enese käega kirjutatud: „Kui kontrahi-aeg mööda, wõiwad nad minu pärast mõlemad minna kus kurat ja end laulatada lasta. Seni aga peawad nad oma kohust täitma. Theatri rahwaga on mul alati meelepaha; nad on kõik tühipaljad, ei wõi neid uskuda.“

Nüüd oli hää nõuu kallis, sest Gertrude kontraht oli wiie ja Mara oma kolme aasta pääle. Gertrude wõttis wiimaks nõuu ise kuninga palwele minna. Raske südamega sõitis ta see kord Potsdamisse. Tema tundis, et ta kuninga tahtmist ei olnud täitnud ega tema usaldust ära teeninud. Peagi seisis ta tormilise südamega jälle kuninga ees ja ei saanud hirmuga esiti suudgi lahti. Kuningas ise hakkas enne rääkima ja ütles: „Wõin juba küll arvata, miks ta on tulnud; tema ei taha jeda Mara üleantut maha jätta, ja mina pean tema enese õnnetust lubama.“

„Majesteet, tema armastab mind, ja armastus parandab teda“, hüüdis neiu.

„Uskugu ta mind, selle mehe juures lootust ei ole. Jätku ta tema maha!“

„Majesteet, ma ei wõi teda maha jätta,“ hüüdis neiu üsna meelt heites.

„Ja jah, armastus teeb inimeje pimedaks. Kas ma teda ei ole juba küllalt aeg-
fasti keelanud“, ütles kuningas.

„Jah, Majesteet, aga mu süda ei lasse teisiti —“

„Tühi sa, mingu ta metja oma südamega. Kuulgu ta paremini mõistuje sõna. Laske ta see tühipaljas mees joosta, kuhu tahab. Mina lasen selle mehikese teenistusest lahti. Kui ta teda enam ei näe, külap ta siis teda unustab. Kas ta mõistab?“

„Siis pean mina temaga ühes ära minema, Majesteet.“

„Minugi pärast wõiks ta tema järete joosta, kui ta aga nii kurabi moodi ilu-
fasti ei laulaks. Aga küll mina teda kinni mõistan pidada.“

Nüüd langes Gertrude põlwili ja palus nuttes: „Oh ärge lahutage meid mitte, Majesteet! Lubage meid ühte, ja meie teenime Teie Majesteeti truusti.“ — Kuningas kortsutas pahasel meelel otsaesist, wõttis ninatubakat ja ütles siis:

„Tõustu ta üles ja jätku nutt järele. Mina ei salli nuttu. Tahab ta enese õnnetusesse marsida, no siis wõtku see üleantetu pois enesele mehiks. Aga külap ta minu pääle mõtleb. Minul oli temaga wa hää mõte.“

Rende sõnadega läks kuningas teise tuppa. Neitsi tõusis üles ja läks wälja, ei teadnud isegi, kas oli õnnetu wõi õnnelik. Kuninga sõnad oliwad sügawasse tema südamesse mõjunud. Kui aga neitsi oli Berliini jõudnud, siis tegiwad Mara meelitamise sõnad teda jälle õnnelikuks, ja rõõmasti põkkuwal südamele ootas Gertrude oma laulatus, mis pea tuli, ja neitsi oli täis õnne joowastust oma pulmapäewal.

Gertrude oli nüüd abielus. Mõni päew oli ta wäga õnnelik. Aga see ei kest-
nud kaua. Mara oli eesmärgile saanud ja ei talitsenud enam sugugi, waid langes endisesse kõlwatusse elusse tagasi, prassis ja jõi ööd otja. Gertrude oli rääkimata õnnetu oma mehe inetu elu pärast, kannatas palju, tahtis teda tagasi hoida ja paremussele wita. Ei mees kuulunud. Sellest sündis tihti pahandust ja murinat. Waene Gertrude oli nii õnnetu, et ta pahanduste läbi haigeks jäi ja mõnigi kord ei

wõinud ooperis laulda, kui kuningasjoomis. Et see kuningat pahandas, on muudugi mõista. Gertrude märkas tihti, et kuninga film enam nii täis helbust tema pääle ei waadanud kui enne.

Juhatus nüüd, et üks Wene suurvürst Berlini kuninga külaliskes tuli. Selle auuks pidi näitemajas laulumäng etendatama, mis Gasse oli komponeerinud ja milles Gertrude Mara iseäranis ilusasti laulis ja tõikide südamed hääle ilul õistama pani. Oma õnnetu abielu pahandused ja südamevalud olivad Gertrude nii haigeks teinud, et ta woodisje pidi heitma, ja jagedasti oli haigus nii raske, et laululind palamises jampsis. Theatri juhatajal oli kartus ja ehmatus. Kuningas oli käskinud ooperit mängida. Teg jõudis kätte, aga päälauljanna oli haige. Nüüd oli kimbatus suur. Theatri juhataja läks kuninga juurde ja ütles: „Majesteet, Gertrude Mara on haige ka ei wõi täna õhtul laulda. Kuningas sai pahajeks ja ütles: „Tühi kõi! Naesterahwa tujub, muud midagi! Ütelbagu talle, et kui ta priitahlikult ei tule, mina teda ka sunnida wõin. Mina ei wõi enese kõrget külalist ilma lauluta ära minna lasta.“

— Seda üteldi Gertrudele, aga see ütles, et temal wõimalik ei ole laulda. Õhtu oli käes. Laululind aga oli haigemaks jäänud ja oli woodis maas. Korraga tõmmatakse ufjekella. Täis ehmatus jooksib toatüdruk haigetuppa ja hüüab: „Oh ja Jumal, mis meist naesterahwastest nüüd saab! Oh emand, oh emand!“

Mara emand tõusis waewaga üles ja ütles: „Jäta oma oigamine, ja ütle, mis jääb on?“

„Oh emand! Teie olete haige ja surete wiimaks! Mina juren ka!“

„Kõnele wiimaks, mis jääb siis õieti on juhtunud,“ manitses haige.

„Oh ja helbete, emand! Soldatid on eestwaas, üks leitnant, üks korporal — üsna ilus mees — kaks musketieri mõõkade- ja püüfidega! Ja ifandatgi ei ole kodus!“

„Ütle mulle warsti, mis need soldatid tahawad?“ küsis Gertrude.

„Seda tahawad nad üksnes emandale enesele ütelda,“ oli tüdruku wastus.

„Aga kas ja ei ole neile ütelnud, et ma haige olen ja woodis maas?“

„Jah, ütlesin küll, aga ohwitser ei hooli sest, tahab Teiega rääkida.“

„Anna mulle riided, tõmba woodi gardinad lahti, ja lasse siis ohwitser sisje!“

Ohwitser astus tuppa. Ta oli noor leitnant, kelle nägu täis häbipuna oli, et ta nii sisje pidi tulema. Mõndikult teretades ütles ta kokutades: „Andke andeks, emand, et mina sunnitud olen Teile koormaks olla.“

„Mis asi sunnib Teid ühe haige naesterahwa tuppa tungima?“

„Kuninga käst, mida mina soldatina pean täitma, kui ka see mulle küll raske on nii auustatud ja immestatud lauljanna wastu.“

„Kuda on see käst? Kas peate mind wangi wiima, et mul õnnetus on haige olla?“

„Jumal hoidku, ei seda! Minul on käst Teid ooperimajasje laulma wiia.“

„Ja kui ma ei lähe, waid wastu panen, mis siis?“

„Oh auulik emand, ärge tehke seda, sest ma pean kuninga käsku täitma.“

„See tähendab, et Teie mind wägisi wiite, kui ma ei taha tulla?“

„Paraku nõnda on minu käst, palun südamest andeks.“ (Õis jääb tulema.)

Sauluhäälst.

(Jätkuks.)

Hingetõmbamisest. Et laulja lahedasti hingata saaks, selle tarwis peab ta kõige päält oma teha sündsasti hoidma. Kõige sündsam on, et laulja püsti seisab: mitte ühe waid mõlemate jalgade pääle ühetaja toetades: rind ette, kõht ja õlad wähe tagasi; pää seisiku otsekohe, mitte otseti. Ka riided olgu lahedad, nimelt teha, rinna ja kaela ümber.

Sisje hingata on kolmel wiisil wõimalik: äkitjelt, parajasti, sügawalt. Äkilist hingetõmbamist tuleb wõõrutada, sest niisugune hingetõmbamine rikub

laulu ilu, rikub häält ja termist. Soomulikum ja sündsam on fergesti, parajasti, wagusi hingata, nõnda kui meie rääkides hingame. Kui pikemaid nootifid lauldaske, siis on waja sügawasti hinge tõmmata, aga wagusi ja parajasti peab see sündima. Et lauljal waja ei oleks äkitselt hingata ja juhtumise kohal, selle pärast peab ta parajal kohal hinge tõmbama.

Millal ehk kus kohal laulus hinge tõmmata sünnib, selle juhatajaks on laulu wiis ja laulu sõnad.

Hingata sünnib: pausi kohal; pikema, rõhuga noodi ees; mõtte ehk mõttejao lõpul jne.

Hingata ei sünni: sõna keskel; kahe sõna wahel, mis mõtte läbi koos seisawad jne.

Muusikast arusaaja laulujuhataja tähendagu hingetõmbamise kohad igas käsitähe wõetawas laulus nimelt ära.

Laulusõnade wäljarääkimisest. Sõnu peab laulja õigesti ja selgesti ja puhtasti wälja ütlemä ja kaunisti ja mõnufasti, nõnda et sõnad wiisiga kokku sulawad.

Mitte:	Waid:	Mitte:	Waid:	Mitte:	Waid:	Mitte:	Waid:
Toomet	Taawet	gui	kui	mias	mis	nae	naer
Tõhoowa	Tehoowa	dema	tema	mies	mis	kol	kolm
Teejus	Teejus	büha	püha	kuei	kui	nüüid	nüüd
mette	mitte	hina	šina	jea	ja	jne.	jne.

Mitte: Nau ngiitus nolgu nigawest -- nagu see mõnel harjunud wiisiks on, iga sõna algusel n- ehk m-häält kuulda anda.

Kaunis ja mõnus on sõnade ütlemine, kui üstikud hääled (häälikud) selgesti, aga mitte kudagistpidi ülesita terawasti, waid parajalt, mahedasti kuulda antakse. „Meie meeled falliwad töössepanemist ja äratamist, aga mitte liiga wirutamist, mis walufaks läheb, ja mitte liiga tööd, mis liialt ära wäsitab.“ Siig hele häälitamine paneb kõrwad huugama; liig tumedalt heliseses on hääled (täishäälikud) nagu õõnsed, ilutumad. (Dis jääb tulema.) —k.

Ruda komponeeritakse?

(Särg.)

On õppija hoolega kõik klahwide nimed orelil wõi klaweri pääl tundma saanud, siis ei ole sellest weel küll, waid ta peab niisama hoolega ka ära õppima, mis sügusel kriipsul ehk liinil iga klahw noodi järele seisab. Orelil ei ole enamasti rõhkem kui neli oktavi, aga klaweril on ikka 6 $\frac{1}{2}$ kuni 7 oktavi; need oktaivid on, kui alt poolt üles nimetame, järgmised: contra, juur, wäike, ühe-, kahe-, kolme- ja neljakriipsuline oktav. Igas oktaavis on ikka 7 tooni: c, d, e, f, g, a, h.

Pooltoonide märkimiseks pruugitakse kahte märki, need on rist (#) ja be (b). On rist ühe noodi ees, siis tähendab see, et seda noodi tooni peab pooltooni kõrgemalt mängitama wõi lauldama, aga on be ühe noodi ees, siis tähendab see, et seda noodi tooni peab pooltooni madalamalt mängitama wõi lauldama. Aga kui lahtimärk (h) mõne noodi ees on, siis tähendab see, et sellel noodil risti ega be'd ees ei tohi olla, waid alati peab lahtine täistoon olema. — Kui rist ühel noodil ees on, siis muutub ka noodi nimi nõnda, et ikka silp -is külge pandakse nii: #c on cis, #d on dis, #e on eis, #f on fis, #g on gis, #a on ais, #h on his. — Kui be ühel noodil ees on, siis pandakse silp -es noodi nime külge, ja üksnes kui h ees b on, siis hüütakse seda b (mitte hes), ja kui a ja e ees b on, siis hüütakse seda as ja es (mitte aes ja ees) nõnda: bc on ces, bh on b, ba on as, bg on ges, bf on fes, be on es, bd on des.

Rootide ülestkirjutamiseks pruugitakse 5 kriipsu ehk liini, mille pääl ja neljas

waheruumis noodid seisawad. Et aga toonid enam on, kui nende liinide pääle ja wahele mahub, siis tarwitatakse weel abiliinid all ja ülemal pool wiit liini, ja nende abiliinide pääle ja wahele pandakse madalamad ja kõrgemad toonid. Madalate toonide tarwis, meeste hääle piiris ja weel madalamal, on bassi-wõti ja kõrgete toonide tarwis, naeste hääle piiris ja weel kõrgemal, on soprani- eht wiituli-wõti.

Nootidel ja selle järele nende helidel on mitmesugune pikkus. Wõtame näituseks tunnikella, mis just parajasti tiksub, ei liig ruttu ega liig pikka. Selle järele wõime hõlpsasti toonide pikkust mõõta. Täisnoot on see, mille ajal tunnikell neli tiksu teeb; lauldes wõi mängides on siis täisnoodi pääl neli tiksu eht lööki kinni pidada. Poolnooti ($\frac{1}{2}$) on see, mille ajal tunnikell kaks tiksu teeb; nõnda on siis kaks poolnooti nii palju kui üks täisnoot. Weerand eht neljandik noot ($\frac{1}{4}$) on see, mille ajal tunnikell ühe tiksu teeb; nõnda siis on neli weerandit kokku nii pikad kui üks täisnoot ja kaks weerandit nii palju kui üks poolnooti. Kaheljärandik noot ($\frac{1}{8}$) on see, mida juba kaks tükki ühe tiksu eht löögi ajal peab lauldama eht mängitama, nõnda on siis ($\frac{2}{8}$) kahetja kaheljärandikku ühte kokku just nii pikad kui üks täisnoot, neli kaheljärandikku ($\frac{4}{8}$) nii pikad kui üks poolnooti ja kaks kaheljärandikku ($\frac{2}{8}$) läheb ühe weerandi pääle. Kuuteistkümmendik noot ($\frac{1}{16}$) on see, mida kuuteistkümmend tükki ühe täisnoodi, kahetja tükki ühe poolnoodi, neli tükki ühe weerandi ajal tuleb laulda eht mängida; nõnda käiwad siis kuuteistkümmendikud nii ruttu, et neid juba neli tükki tunnikella ühe tiksu ajal tuleb. Kolmekümmekahendik noot ($\frac{1}{32}$) on see, mida kolmkümmend kaks tükki ühe täisnoodi pääle käipe . . . wäga rutulised noodid, mida tunnikella ühe tiksu ajal 8 tükki on laulda eht mängida. Sarwa tuleb ka kuuteistkümmendikud ($\frac{1}{64}$) ette, mis juba hirmus rutulised on.

Punkt ühe noodi taga teeb noodi alati poole jagu endisest pikkusest pikemaks. Kui siis punkt täisnoodi taga on, siis on see noot juba kuus weerandit pikk; on punkt poolnoodi taga, siis on see noot kolm weerandit pikk; on punkt weerandnoodi taga, siis on see noot kolm kaheljärandikku pikk; on punkt kaheljärandiku taga, siis on see noot $\frac{3}{16}$ pikk; on punkt $\frac{1}{16}$ taga, siis on see noot $\frac{3}{32}$ pikk.

Laulmise ja mängimise wahel on tarwis tihti wait olla; selle tarwis on puhkamise märgid eht pausid. Need on just niisama pikad nagu noodidgi: täispaus, poolpaus, weerandpaus, kaheljärandik paus, kuuteistkümmendik paus ja kolmekümmekahendik paus. Nagu nootidega nõnda on pausidega lugu, kui neil punktid taga on.

Sagedasti juhtub seda, et laulu wõi mängutükki tegija on tarwis arwanud kake ühepikkuse noodi asemel kolm ühepikkust teha, nõnda näituseks kake poolnoodi asemel kolm poolnooti, kake weerandi, kake kaheljärandiku, kake kuuteistkümmendiku ja kake kolmekümmekahendiku asemel ikka kolm kohalist nooti. Mitmesuguseid kolme nooti hüütakse kolmikuts (mõdra keeli: triolits). Need kolm nooti, mis kake asemel, peawad just selle aja sees lauldama eht mängitama, mil muudu kaks lauldaks eht mängutaks.

Et mitte kõik laulud wõi mängutükid ühefõrgusel ei oleks, siis on nagu wahetusjaks ja iluks ja mitmesugusele kõrgusele kirjutamiseks iseäralised helitõud, mille nimi on „dur“ ja „moll“ (see tähendab „kõwa“ ja „pehme“). Duris on kõik toonitükid, mis enam rõõmulitid ning armjad, mollis kõik, mis enam haledad ning kurbliwad on. Dur ja moll hüütakse selle järele, kuida märksid (kas ♯ wõi ♭) ees on. Ilma ristija be-ta on c-dur ja a-moll, ühe ristiga g-dur ja e-moll, kake ristiga d-dur ja h-moll, kolme ristiga a-dur ja fis-moll, nelja ristiga e-dur ja cis-moll, wiie ristiga h-dur ja gis-moll, kuue ristiga fis-dur ja dis-moll; ühe be-ga f-dur ja d-moll, kake be-ga b-dur ja g-moll, kolme be-ga es-dur ja c-moll, nelja be-ga as-dur ja f-moll, wiie be-ga des-dur ja b-moll ja kuue be-ga ges-dur ja es-moll. Mitmesuguste tähtede ees need ristid ja be-d seisawad, on tabelis leida ja tuleb wäga hoollega päha õppida.

Sellega oleme noodiõpetuse lühedalt läbi wõtnud ja wõime nüüd juba otse komponeerimise enese juurde minna.

(Järg jääb tulema.)

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. A. Hermann.

Ilmus kuus korda.

Sind aastas kätteaatmisega 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Ise ära tulla aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wastu. Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele kirjadele: „Dr. K. A. Hermann, Tartus.“

üks kokujuhtumine.

Nii hästi laulude loomises kui ka muus isamaa-töös on itka mõned mehed olemas, kes iseäralist ja tähtsat osa seda tööd on jõudnud ära teha. Aga see aeg ei ole kaugel selja taga, mil Gesti rahwal weel ühtegi tähtsat laulude loojat ei olnud. Nasta neljakümne eest ei teadnud weel ükski sellest midagi, et ka Gesti keeles wõimalik oli laulufid luua. Aga jääl tuli suur laulupidu aastal 1869. Sellel pidul hakkas esimest korda Gesti waim end suuremal wiisil näitama ja nimelt Gesti laulus. Gesti laul oli see, milles Gesti waim esimest armsat kolumist sai.

Esimese suure Gesti laulupidu kontsertifid juhatas J. W. Jannseni kõrwal Gesti tuntud komponist A. Säbelmann, luulelise nimega Kunileid. Neist tuhandetest inimestest, kes selleks piduks igalt poolt Eesilaste maalt koku Tartu tuliwad Gesti esimest priiuse püha pidama, olin ka mina üks. Olin see kord alles pool poistkene, 19-aastane. Aga armastus ja osawõtmine Gesti asja wastu ei andnud mulle raha ära jääda. Suur oli mu rõõm, kui ühes tuttawatega wõisin Tartu tulla. Jah, need päewad ei lähe ialgi mu meelest ära. Küll paisus mu süda, kui määratu rahwahulk Tartu Doome alla ilusasse haljasse paika koku tuli pidujumalateenistust kuulma. See oli Gesti elu esimene wägew ärtamine. Rõõmuleet lõendas mu südames, kui suur pidukontsert Resjurje aias algas ja kui armsad iluhelid 800 laulja suust üles taewa poole kõlasiwad. Kaunis oli näha, kuda J. W. Jannsen ja A. Kunileid torda mööda lauljuhataja-paika astusiwad ja ühendatud Gesti suurt pidufoori oma taktiga ühes pidasiwad. Ja Jannsen oli see kord oma täies mehises eas. Laulude wahel käis tema suust wägew kõne, kord tõsiselt, kord naljakalt, wälja. Kunileid oli alles noor tugew mees. Tema oli esimeses pidulaulude raamatus paari oma tehtud laulufid awalbanud. Mina seisin kuuljate hulgas. Mu süda tulsus rõõmuse ja tundmusest, et mehi oli, kes ka Gesti rahwa pääle mõtlesiwad. Ma kiitsin end õnnelikuks, et neid näha sain. Ei see olnud siis ka ime, kui mu südames elaw soow tõusis nende meestega ligemalt tutwaks saada. See soow ei läinud mitte täide. Kui pidu möödas oli, siis reisisin jälle kodu poole.

Kolm aastat oli pärast esimest suurt laulupidu mööda läinud. Elusaatus oli mind isamaalt wälja wõinud. Mina olin Wene maa suurde uhkesse päälinna Peterburisise kooliõpetajaks kutjutud. Pool teist aastat olin juba jääl olnud ning ametit pidanud. Siis tuli suwine kooliwaheaeg. Mina wõtsin otsuseks Taaralasse linna Tartut vaatama tulla. Oli ju üks asi, mis mind iseäranis tõmbas: Gesti Kirjameeste selts oli elule astunud. Ta pidas Tartus Wanemuise seltsi jaalis esimest korda koosolekut. Kuida wõisin minagi sellest eemale jääda! Armastus ei andnud

püsti, olin peagi raudteel Pihkwa ja äärlt üle Peipsi järve Tartu jõudnud. Dtschkohest raudteed weel Tartu ja Peterburi wahel ei olnud.

Koosoleku päew tuli kätte. Mina ruttasin „Banemuise“ jaali. Siin oli juba juur hull Gesti mehi kokku tulnud. Kõikide näod oliwad täis waimustust ja rõõnu, et Gesti lastele mis selts oli juurde tulnud. Tuttaw J. Hurt astus kõnetooli presidendina seltsi juhatajama. Wõimuka sõnaga seletas ta seltsi eesmärti ja waimustas Gesti kirjariõde. Siis tuliwad mitmed ilusad õpetlikud kõned. Jällegi oli minu süda täis rõõnu, ja õnnelik tundmus täitis rinda. Nüüd tuli wäike wahisaeg. Kõik läksiwad Banemuise maja ette aeda, mina ka.

Min oli ütlemata ilus. Puud oliwad lopsakas lehes. Leht täitis õhku. Oli ju alles kewade poolne suwi. Lilled oliwad õitsemas, rohi haljendamas. Gesti elu oli niisama lopsakas õitsumises. Koosolijad ajasiwad üks teisega lahkest juttu. Üks ütles mulle: „Waadake, see kehakas mees, kes sääl seisab, on meie kuulus kirjanik Jannsen.“ Ruttu astusin mina ligemale. Wõisin ju nüüd seda enese laua kantud soowi täita ja temaga tutwaks saada, kes meie Gesti rahwa hääks nii palju oli teinud. Lahkest ja hää meelega andis ta mulle kätt. Pea oli jutt sorinal jooksmas. Magusast jutust ei ole isal Jannsenil ial puudust olnud. Waimustus ja rõõm tõusis minu südamesse, et Gesti tähtjas ja kuulus kirjanik ühes ka lahse ja sõbralik mees oli.

Uga ka teise Gesti mehega oli mu soow tutwaks saada, see oli nimelt Kuni-leidiga. Küsisin warsti, kas tema siin oleks. Muulle wastati: „Jah sääl ta on-gi.“ Jällegi oli mul rõõm ja hää meel, et sellega kokku sain, keda juba enne olin tundma saada igatsenud. Läksin tema juurde ja tegin end temaga tutwaks enese nime nime-tades. Ka siin sündis lahse jutt. Ma küsisin: „Muus herra, Teie olete Gesti keeles laulusid komponerinud, kas ei mõtle Te selle pääle ühte ooperit Gesti keeles teha?“ Minu küsimus ei olnud temale sugugi ootamata; ta wastas: „Jah, selle pääle olen mina ise ka mõtelnud, aga raste on ilusaid sõnu saada. Kui pealstin saama, siis hak-tan tööle.“ Nõnda läts meie jutt weel tüki aega edasi.

Korraga anti nõuu: „Hakkame laulma!“ Ruttu kogusiwad kõik kokku õue hal-jaste puude alla. Pea oli kahetordne koor koos. Mina olin tenoris, Kunileid laulis bassi, pääle selle weel mitmed teised koosolijad, kes laulutundjad ja kelle nime ma enam ei mäleta. Tugewalt kostis laul: „Sind surmani küll tahan ma kalliks pidada, mu hiilgaw Gesti rada, mu õitsew isamaa,“ ja siis: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm, kui kaunis oled sa“ ja weel mitugi teist. Waimustus täitis nii hästi lauljate kui kuuljate südant. Mina olin ühte oma igatsust jõudnud täita: olin nende meestega kokku saanud, kellega mu palaw soow oli tutwaks ja kokku saada. Mul oli koguni õnn olnud nendega kõnelelda ja laulda. See jäi mulle eluajaks armsaks mälestuseks.

Miks olen juba siin jutustanud? Ei muu pärast, kui tahtsin Gesti elu ilusast ärka-misest ühte ainust wäikest mälestuse pildikest anda. See oli mu nõuu.

Konradin Kreuzer.

Konradin Kreuzer oli kuulus laulude ja ooperite meister. Tema nimi ja tööd on täna päewani terwes maailmas tuntud, ja ta Gesti lauljad tunnewad teda wäga hästi ja laulawad wäga hää meelega tema laulusid, mis pea igas trükitud noodi-raamatus leida. Tema laulud on täis tajaduse ja armsuse ilu.

Kreuzer sündis aastal 1782 talwekuu 22. päewal Baden'i maal Messtirch'i linnakeses. Juba lapsepõlmes oli tal juur himu muusikat õppida. Aastal 1804 tuli ta Wiener linna, ja talle läts õnneks kuulsa muusikadepetaja Albrechtsbergerti juures õpetust wõtta. Wieneris komponeeris Kreuzer usinasti laulusid ja ooperid, ja tema nimi sai ikka kuulsamaks. Ta kutsuti 1812 Stuttgarti, kus ta kuningliku toja kapell-meistriks sai ja 5 aasta jooksul mitmed enese tehtud ooperid etendas. Siis läts ta Donaueschingen'i würst Fürstenbergi kapellmeistriks ja jälle 5 aasta pärast Wieneri,

kus ta 1822 kuni 1840 theatre muusikajuhataja oli. Selleksajaks ametmehets kututi ta ka Kölni linna, kus ta 1840 kuni 1846 oli. Iseäranis on tähele panna, et ta 1843 aastal suurt Saksa Niederheini laulupidu juhatas. Selle suure pidu laulujuhatajaks waliti teda selle pärast, et teda kõige osavamaks muusikameistriks arwati, ja seda usaldust oli ta ka ära teeninud. Veel tahets aastats läts ta endisesse kodupaika Wiener linna. Siis tuli ta 1848. aastal meie maale Riia linna, kus tema tütar ooperilaulja oli, kellega ta juba enne oli kontsertisid andmas käinud. Riiaist ei saanud kuulus muusikameister enam Saksa maale tagasi, Ta käsi käis siin kaunis waekesti. Päälegi jäi ta põduriks, ja jõulukuu 14. päewal 1849 pani surm suure laulumeistri filmad kinni. Kes waewaks wõtab Riia linna kirikuaiale minna ja otsida, see leiab üffitult seisma risti Konradin Kreuzeri ninega hõlpsasti üles.

Kreuzeri muusik on väga õrn ja tundlik, helisew ja täis wiiklist ilu. Tema ooperitest on weel praegu tihti Saksa näitemajades kuulda „Granada õõmaja“ ja „Pillaja.“ Mis aga iseäranis kõigile muusiku-armastajatele tuntud on, need on tema väga ilusad ning armsad laulud, mis iga kord iffa jälle uuesti südant rõõmustawad ehk liigutawad, kui neid hästi ja puhtasti laulakse.

Ühe laululinnu elust.

(Dts.)

Noore ohwitseri näost oli näha, et talle see käst raste täita oli. Ta ei saanud liigutuse pärast sõna suust wälja. Paluwal filmal waatas ta kuulsa laulja pääle, nagu ütles: „Heitke armu minu pääle ja ärge pange pahaks, et Teid pean wae-wama!“ Seda nägi ka Mara emand ja sai aru. Siis ütles ta ohwitserile: „Ande mulle pool tundi aega, kui end riidesse panen.“

Täis rõõmu hüüdis noor mees: „Tänan, oh tänan südamest. Müüd on hää.“ Poole tunni pärast astus haige laululind waarumal sammul tüdrukut najal ette tuppa, kus ohwitser solbatitega teda ootas. Ohwitser wiis teda kae kõrwal auupatlikult nagu mõnda printsessi maja ees seiswasse tõlda. Üks soldat pukil ees, teine taga, sõitis tõld müriinal laulumängumaja poole uulitsatel imestamisil äratades. Doperimaja trepil tuli ülem juhataja wastu, waatas kurwal näol lauljanna otsa, awitas teda sisse minna ja ütles siis: „Oh emand, uskuge mind, ma tegin, mis mul mõimalik oli, et lugu teistil lähets, aga kuningas ei kuulnud ega hoolinud sest midagi ja hüüdis ühte puhku.“ „Tujub, muud ei midagi kui tujub; küll ma need wälja fihutan!“ Nii ei jäänud siis muud üle kui nõnda teha. Wõtte wiimane jõud kofku, ehk lähed ometi!“

„Ma püüan teha, mis jõuan,“ wastas Gertrude; „muu jätan Jumala teha.“

Nende sõnadega waarus ta riidesse-panemise tuppa. — Waheajal oli end suur tore ooperimaja kõige hülglwamate päältwaatajatega täitnub. Kõik kuninglik perekond oli fääl, ja wiimaks astus kuningas ise ühes oma kõrge kullalifega oma istmele. Päältkuuljad oliwad rahutud. Sgal pool oli teada saadud, et Gertrude wägisi oli laulma sunnitud. Mõniqi süda oli kartlik tema pärast. Waewalt wõeti awamängu (ouverturi) kuulda. Kõik ootasiwad põnewusel Gertrude Mara ilmumist näitelawal.

Wiimaks astus kuulus laululind ette. Teda nähti wanfuwat, ja ta hingus waewaga. Laul algas, aga oli tuim, helita ja tundmuseta. Sgast helist oli haigus kuulda. Päältkuuljatel oli hale meel. Kuninga elatanud õde suur muusikutundja printsess Amalie wapustas pääd. Kuningas kortsutas kulmusid ja otsaest. Suur-würst, kes kõigest sest midagi ei teadnud, tegi ootamata näo. Nõnda läts esimene järk mööda. — Kõige kibedamini tundis laululind ise seda enese õnnetust. Waheajal wõeti tema haigusest väga osa. Printsess Amalie saatis temale wäikese karbi täie rohu-pätsikese, mida kõigi tõbede wastu hää ütles olewat. See tegi laululinnule meele-hääb. Ta jõi klaasi wett ja wõttis nõuaks kõik teha, mis weel tema wiimases jõuus

jaakats, et teine järf paremini lähets. Tema jõud oli toibunud, kui etenbus jälle algas. Suur aaria oli laulda. Waimustus tuli tema üle, ja wiimast jõudu koku wõttes wiristas ta ära rääkimata ilusad helid läbi theatri maja toredate läikivate ruumide. Kõik päätkuuljad kuulastiwad hinge tagasi hoides, et üksigi hää kaduma ei lähets.

Waewalt oli laululind oma lugu lõpetanud, siis tõusis ooperimajas käeplastamine, mis nagu müristamine kõrwu kuulbus. Wene suurwürist firutas käed üle kuningliku istme ääre ja plaskutas kõikide nähes, ehk küll niisugusel kuninglikul etenbusel kombe wasta oli plaskutada. Printsefs Amalie arwas seda kõik oma pätsikeste wõimust tulnud, ja kuningal enesel oliwad läikivad filmad meelehääst, ja ta wõttis rahul olles tubli näputäie ninatubakat, kuna haige laululind waewalt juutis jalal seista.

Doperi kõige ilusam koht oli möödas, ja kuningas ning tema kõrge külaline läksiwad ära. Kõik teised tegiwad niisamati ja läksiwad ooperimajast kodu, sest et nad suure lauljanna nõrkust märkasiwad. Selle läbi oli wõimalik mängu pooleli jätta, ja puruhaige Mara wõis kodu jõita ja woodisje heita. Wene suurwürist saatis teisel päewal temale wäga kallid brillant-ehte, ja kuningas lastis temale meelehää pärafi, et asi nii hästi läinud, 100 dukatit „waluraha“ wälja maksta.

See lugu ei tõstnud muidugi laululinnu lusti Berlini jääda, kus temale mõni kord liiga tehti ja teda nii wägisi laulma pandi. Ta soowis nüüd ka ise Berlinist ära minna, mis aga muidugi forda ei läinud. Tema mees andis nõuu salaja ära minna, mis Gertrude wiimaks ka kuulda wõttis. Aga kuningas terawad wahid tõiwad laululinnu jälle tagasi. Si aidanud: Ta pidi koirahi-aja täis teenima ja teenis ka. Siis aga ei pidanud teda üksigi finni. Ta läks mehe jeltfis Wiini, Turini, Benedigu, Parisi ja wiimaks Londoni, kus wiimases linnas ta 1790 kuni 1800 laulis ja kus surm teda tema pahaft mehest päästis. Igal pool kanti laulukunstinikunmale kõige suuremat inestamist ja auu wastu. Aastal 1803 tuli ta kutse pääle Wene maale ja laulis korda mööda Peterburis ja Moskwas. Moskwas ostis ta enesele ilusa maja ja tahtis sinna wanaks eaks koguni elama jääda. Aga Napoleon I. tuli sõjawäega sinna. Moskwa elanikud põgenesiwad ära ja linn põletati puruks. Tuleleegid neelastiwad Mara emanda maja ära, ja ta ise põgenes Tallinnasse, meietutwasse Eesti maa-päälinna.

Sõja läbi oli Mara emand ka kõik oma muu wara kaotanud. Nüüd pidi ta Tallinnas wanal eal waewaga leiba teenima. Ta andis laulutundisid. Sellega jõudis ta nii palju saada, et enesele leiba muretsees. Ka Tallinnas oli teada, et Gertrude Mara maailma-kuulus laulukõõle oli olnud, ja teda peeti kõrgeks kõikidest, kellega ta koku juhtus. Ta täis Tallinna kõrgemate kodanikkudega läbi. Üks baron Ungern-Sternberg jutustas temast weel järgmise tüükese. Kord mängiti Tallinna theatri Mozarti „Don Juan.“ Mara emand oli ka kuulamas olnud. Lähemal õhtul olbi tutwas perefonnas koos, ja Gertrude Mara oli ka sääl. Temalt küsiti, kuda ka eilne laulumängu etenbus tema meele pärafi olnud. Siis tõusis elatanud Gertrude püsti, astus test tuba, ja tema filmad läikisiwad, kui ta hüüdis: „Si nii olnud õige. Seda on tarwis nõnda teha.“ Siis laulis ta, ehk küll nõrga murtud häälega, aga nii wõimsa ja südamesse mõjuwa wäega kõige ilusama koha Mozarti laulumängust ette, uagu tahaks ta taewasi ja pörgut aratada. Kõikide südamed oliwad üpris liigutatud.

Ka kõige suurem Saksa maa luuletaja Goethe oli täis inestpanemist noorest põlwest saadit Gertrude wastu olnud ja oli temale waimustatud salmid pühendanud. Ka Tallinnasse saatis Gõthe 1 aasta enne enese ja 2 aastat enne Mara surma weel salmiku. Imelik juhumine oli, et Saksa kõige suurem luuletaja just ühel ajal Saksa kõige suurema lauljannaga elas (Gõthe 1749—1832 ja Gertrude Mara 1749—1833). Tallinnas heitis Gertrude Mara näärifun 8. päewal 1833 hinge ja ta maeti Telliskopli furnuaeda maha. Praegu leiab igaüks üsna wäheje waewaga tema haua üles, mis ühel haljal kingul seisab. Wäite mälestusefammias, mis kivist on tehtud, on haua päitsis leida. Kiwi pääl on ka niferdatud loorberi-pärg ühel ja tammlehe-pärg teisel

pool. Kiwi püäl on ka tema nimi: Gertrude Elisabeth Schmebling, abielu-nimega Mara, sündinud Caselis küünlakuu 23. päewal 1749 ja surinud Tallinnas ülemal üteldud päewal. Hauakirjil on järgmine Saksa keeli päälkiri: „Hier ruht die Sängerin Mara, Sie, die einst ganz Europa in Entzücken und Bewunderung versetzte. Heilig sei diese Stätte jedem Freunde des Schönen und der Kunst!“ (Eesti keeli: Siin hingab lauljanna Mara, tema, kes kord terwe Europa rõõmujoowastusse ja imestusse pani. Püha olgu see paik igale iluduse ja kunsti sõbrale.“ — Rõnda hingab siis Saksa maa kuulsam laulukind, kes omal ajal lauluhelil künigate ja keisrite südameid ilutsema ajas, Tallinna suruaial igawest und.

Tants wasta tahtmist.

Ühe wäitse kõrtsi ukse ees Aquilla linnas seisis 1834 üks postwanter, mis iga päew Aquilast Vietisse sõitis. Kõrtsis eneses oli hull talumehi ja soldatisid, pääle selle weel paar meest, kellest midagi hääd ei wõinud armata. Kõige tähtsamad oliwad kõrtsis kaks noort naesterahwast, kes kallid riideid kandiswad ja laua ääres sõiwad. Naesterahwastega ühes istus weel üks herra lauas, aga nagu ta olemine ja tegumood näitas, oli ta wist nende teener.

Kui postipois kõrtsmikuga magusat juttu puhus, wiina-klaasi wiina-klaasi järele tühjendas ja sõidu pääle ei mõtelnudgi, ütles wanem naesterahwas lauas istuwale meesterahwale: „Giovanni, see oleks wäga hääd, kui te postipoisile meelde tuletaksite, et me enne päikese loojaminekut Vietis peame olema.“

Giovanni täitis soowi. Postipois aga arwas, et palawa ilma päraft enne sõitu weel paar klaasi marjawiina tarwis juua. Wiimaks jättis postipois kõrtsmiku ometi jumalaga, astus naesterahwaste juurde ja ütles enese walimis olerwat sõitma.

Naesterahwad tõusiwad piisti ja walmistasiwad endid sõidu wasta. Nagu kogemata läks kõrtsnik neist mööda, peatas wähe ja küsis siis tafakesti, eumast wanema naesterahwa poole pöördes: „Kas herrased weel täna Vietisse tahawad sõita!“

„Mis see teie puudub?“ kostis naesterahwas umbusklikult kõrtsniku pääle waadates.

„Ma tahtsin teid manitseda ette waadata. Tee ääres on palju rõõwliid. Ker- gesti wõiks teile õnnetust juhtuda.“

„Mis nõuu te siis mulle annate? Mis pean ma tegema?“

„Jääge täna õhjekse siia ja sõitke homme hommiku edasi,“ wastas kõrtsnik tafakesti ja ruttas oma pudelite juurde tagasi.

Naesterahwas wangutas põlglikult pääd. „Wõi nii! Wõi meie peame siia jääma, et kelmil aega oleks mõrtskuid meile kaela saata! Ei, meie peame just nüüd edasi sõitma. Ma olen ustawast suust kuulnud, et nüüd midagi farta ei olla.“

„See on otse ka minu arwamine, armuline grahwinna,“ kostis teener. „Mis kõrtsmik kõneleb, seda ei wõi meie ustuda. Kõige parem on, kui me aiwa tema nõuu wastu teeme.“

Naesterahwad istusiwad tõlda, ja postipois sõitis edasi. Pea aga läks sõit raskeks. Iffa rohkem ja rohkem mägesid tuli neile teel ette. Rohad, kusti läbi sõideti, oliwad nii kaunid, et teekäijad nende iludust küllalt inestelebda ei wõinud.

Kui grahwinna looduse kenadust küllalt oli tähele pannud, alustas ta wiimaks postipoisiga juttu.

„Teie olete wäga rõõmus, noor mees, ehk teie teenistus küll sugugi kerge ei ole.“

„Giuseppi on ifka rõõmus,“ kostis postipois piitsa plaksutades.

„Teie rõõmulik meel aga ei ole üsna loomulik. Teie olete kõrtsis liig sügawalt klaasi põhja waadanud. Kõrtsmik on küll teie sõber?“

„Nii pool tehti, signora! (proua). Temal on väga hääd joogid.“

Grahwinna naeratas. „Dististi armastavad ka Abruzziide mägestiku rüütlib selle pärast kõrtsnikku.“

„Ei!“ kostis postipois. „Röövlid ei käi sugugi tema juures. Nemad ei falli teha ja tema neid film otsaegi. Sest saadid kui nad tema ilusa noore naese ära on rööwinud, on ta nende weriwaenlane. Ta on neid kõiki ähwardanud wõlla puua lasta.“

„Mis?“ hüüdis grahwinna. „Kõrtsmik on mõrtsukate waenlane?“

„Eõber iga pidi mitte. Tema katsub neile kahju teha, kuidas wõib.“

Grahwinna jäi wait. Temal tuli hirm ja kartus pääle. Kuidas lugu näitas, oli kõrtsmik auusal nõuul neid hoitanud. Ja nad ei olnud ta nõuni kuulda wõtnud.

Tõlb oli illesse mäe otsa jõudnud, kust väga kaugele wõis waadata. Nende ees seisewad imeilusad orud. Kaunimat pilli wõis waemalt weel soowida.

Kiiresti muras tõlb mööda mäe alla. Korraga käis piiskpauk, mis orgudest kümne kordfekt wastu kõlas. Postipois andis hobustele piitsa, ehk küll hobused tuhat nelja mööda mäe alla kihutasiwad.

Korraga kuuldasse walju karjatust. Üks hobune on pikali kukunud ja tõlb ümber läinud. Teine hobune weab tõlda weel tüki maad edasi, kuni ta wiimaks seisma jääb.

Tõlb on ära purustatud. Postipois katsub hobust jalule aidata, Giovanni päähaawa kinni siduda. Naesterahwad seisawad ehmatanud nägudega tõlla juures, etea, mis teha.

Ärkisti kuuldasse kolebat kisa ja kära. Kõik waatawad nüüd hirmuga eneste ümber. Umbes tosin kolebate nägudega mehi piirab neid ümber. Nende päämees, telkel punane pael öla pääl, astub naesterahwasie juurde, kumardab ja ütleb:

„Ma olen väga rõõmus, et teile, signora, niisugune õnnetus juhtunud. Selle läbi on mul wõimalik tähtsa kunstnikuga tuttawaks saada.“

Grahwinna tahtis rööwlite päämehele foolase wastuse anda, aga nägi, et kolm wõi neli piiski otsa tema poole hõiti. Selle pärast arwas ta kõige paremaks hoopis wait olla.

„Signora saab sellest aru, et see sugugi imelik ei ole, kui meie niisugust tutwust otsime. Meie elu on mägestikus väga igaw.“

„Küll saan aru,“ kostis grahwinna rahulikult. „Teie wiidate igawat aega seega, et teekäitjad riisute, neid mägestikus piinates tapate ehk jälle piinamiste järele omaste juurde tagasi saadate.“

„Seba juhtub mõne korra küll,“ wastas rööwle naerdes, „aga see pole meie amet. Teie peate meid liig werejänuliseks. Kes meile lunastuse hinna maksab, wõib minna, kuhu tahab.“

„Aga kes lunastuse hinda maksata ei jõua?“ küsis grahwinna nii rahulikult kui iganes wõimalik.

„Sellele ei tee me midagi wiga,“ kostis rööwlite päämees. „Matule on ifka iaaba. Meie peame selle nii kaua oma juures wangis, kuni sugulased nõutud summa kokku on kogunud, ehk kõige wähemalt osa. Uskuge, signora, meie oleme ju ka inimesed!“

„Teeme asja lihebal,“ ütles grahwinna. „Kui palju nõuate te, kui te meid edasi lasete sõita, ka meie tõlda kohendate ning meile uue hobuse muretsete?“

Rööwlite päämees naeratas ja kostis siis: „Kuidas näha, arwate teie, et meie hirmus palju nõuame: Aga teie ekkite väga, signora!“

„Minu Jumal! Mis te siis tahate?“ hüüdis grahwinna kartma lüües.

„Ma arwan teile juba tähendanud olewat, et meie kunstnikkudega teistti ümber käime. Neilt ei päri meie ialgi lunastuse hinda, waid ainult, et nad meid oma kunstiga rõõmustawad.“

„Nagu ma näen,“ kostis grahwinna, „teawad rööwlid, kes ma olen.“

„Minu nimi on Giganto Titani,“ wastas rööwlite päämees käega wasta

rindu lüües. „Minu käsu all on 60 meest. Nad on siit natukese maad eemal. Kui ma aga korra wilistan, on nad kõik siin. Ühtegi ei ole nende seas, kes teist kuulsast tantsijast Maria Taglionist ei olets kuulnud ja soovinud teie kunsti näha saada. Nüüd on tund tulnud. Igaüks teab, et ilus grahwinna Maria de Boissin, kes oma abikaasa juurde sõidab, üle maailma kuulus endine tantsija Maria Taglioni on.“

„Siis tahate, et ma teile ette pean tantsima?“

„Jah signora, muud nõuu teil ei ole.“

„Kga kui ma selle wasta panen?“

„Siis ei wõiks ma jügugi selle eest seista, et teile siin tergesti paha ei juhtuks.“

„Ilma muusikata? Lauja taewa all? Teie saate ometi aru, et see korda ei lähe, rööwlite päämees!“

„Küll see läheb, kui aga tõsine tahtmine on. Teil on 24 tundi aega ennast ette walmistada. All orus on küla, kuhu lähe tunni ajaga hõlpsasti võib jõuda. Külarahwas on osalt meie hulgast, osalt jälle meie sõbrad. Wana Mattini wõtab teid jääl lahtesti wasta. Säält leiate ka poisi eest, kes walmis on teie soovisid täitma ka tarwilikta riideid muretsema. Küla taga õhtu pool küljes o. mägestikus juur koobas. See on meie koostäimise loht. Säält peate ka meile oma kunsti näitama.“

Weel oli grahwinna lähe wahel, mis ta tegema pidi. Juba tahtis ta rööw-
litele terawa wastuse anda, et ta talgi nende ees ei tantsi, kui ta oma seltsilise pääle waatas, kes hädaliku häälega grahwinnale Sakja teeli hüüdis:

„Päästke meid, grahwinna. Urge ärritage neid kolemaid inimesi wihale. Tättke nende soovisid!“

„Olgu siis!“ hüüdis endine tantsija, nüüd abielusse = heitmise läbi grahwinnaks jaanud naesterahwas julgesti: „Lähme teele!“

Pidi üsna imets pandama, kui kiiresti rööwolid kõik korrale aitasiwad jeadida. Tõlba kohenitati natuke, ja warsti selle järele istus üks rööwel juba pufis postipoisi kõrvas ja sõitis edasi.

Rähe tunnise sõidu järele jõuti külasse. Rööwel wiis naesterahwad oma tutta-
wa juurde, kus neile õige tena tuba korteriks anti.

Bahal tujul istus grahwinna toas. Demal oli peaaegu nutt waraks. Ei ai-
dannud mingi asi, ta pidi siis rööwlite sõna kuulma ja tegema, mida need nõudsiwad.

Kuna ta nõnda oma õnnetust hukta mõistis, astus maja peremees tuppä, tähen-
das, et keegi linna jõita, ja küsis, kas grahwinna midagi ei tarwitada.

Grahwinna rebis lehe taskuraamatust wälja ja kirjutas jelle pääle nende riiete
nimed ülesse, mida ta tantsu ülitomats tarwitas. Oma seltsilisele õpetas ta kätte,
kudas see rubeid walmistataks, kes siis ka enam kui pooleni õõni õmbles, kui soovitud
riided linnast sinna jõudnud.

Teise päewa pärast lõunat sõitis tõld seatud ajal ukse ette. Grahwinna astus
sisse ja nüüd sõideti edasi. Kitka tee juures peeti kinni ja paluti grahwinnat tõlka-
st wälja astuda. Rööwlite päämees wotas siin juba ees ja wiis teda mõned sammud
kivist teed mööda edasi. Siis jõudsiwad nad kõrge kaljuseina juurde, mille kitsast praost
80 jala kõrgusesse ja 2000 jala pikkusesse koopasse mindi.

Wali jutu kõnin kostis koopast wastu, kus arutu palju küünlaib põlema oli
süüdatud. Koopa taha otja oli näitelama walmistatud.

Kuue pingi pääl istusiwad rööwolid, põletasiwad sigarid ja kõnelesiwad tasafesti.
Kõit oliwad tantsija auuks nüstad kalewist riided selga pannud. Wuupattumise poo-
lest mõis grahwinna rööwlitega täiesti rahul olla.

Grahwinna wiidi näitelama juurde. Ta astus treppi mööda ülesse laudade
pääle. Tema kartus, et lauad liig wähe ühetasajad on, kadus, kui ta nägi, et lauad
wahariidega üle oliwad tõmmatud. Naer aga tahtis talle pääle tippuda, kui ta
mängutoori filmas.

Kümme muusikanti oliwad mängima toodud. Nende mänguriistad oliwad pa-
sunad, wiulid, trompetid, gitarrid ja trumun.

Ja nüüd algasivad mängijad oma mängu. Igamees katjus nõnda waljusti
puhuda, et tema häält kõige rohkemini peaks kuulbama. Seega sündis siis niisugune
lära ja müra, et hoiat kas kõrwad kinni.

Gesmängu lõpetuse järele alustas grahwinna lühikese eestawa järele, mis ta
õhtu enne seda paberi-lehekese pääle oli kirjutanud, tumma näitemängu: Noor tütar-
laps jätab oma peigu jumalaga. Peig läheb üle mere wõõrale maale õnne otsima,
et tagasi tulles pruuti ära kofida. Tema nõuu läheb korda. Bruut kuuleb ometi
kirja läbi, mis üks ära põlatud kofilane talle kirjutab, et ta päris peigmees wõõral
maal enam tema pääle ei mõtelda. Bruut on meelt ära heitmas, tahab oma elule
otsa teha, arwab wiimaks ometi paremaks peigmehe uut pruuti siit ilmaf teise ilma jaata.

Lugu lõpeb wiimaks jellega, et peigmees rikkana wõõralt maalt tagasi tuleb,
selgesti üles näitab, et ta ilma süüta on, ja siis endise pruudi enesele abikaasaks wõtab.

Seda kõik etendas Maria Taglioni tantsides ja tummalt näideldes, kus juures
ta seltsiline meesterahwa riides peigmehe osa mängis. Ilus grahwinnaks saanud
kunstnik ei olnud oma kunstist weel midagi ära unustanud. Oli tal ka ehk hafatuses
tahtmine oma asja halwemini teha kui linnades suurt sugu rahwa ees, siis unustas
ta seda tantsu tujus ja tegi kõik meistri kombel. Rõwõlid ei jõudnud küllalt imeste-
leda ega käfi plaksutada.

Kella kahetja ajal lõppis etendus. Rõwõlrite päämees tõusis püsti ja awalbas
tantsijale kõigi rõwõlrite nimel tänu. Siis jaatis ta grahwinna tööla juurde, kus
Giovanni juba ootas. Mõne minuti pärast oliwad nad juba külas, kus nüüd edasi-
jõitmise wasta walmistati.

Kui grahwinna teised riided selga oli pannud, tuli üks mees wäikese pakikesega tema
juurde. Ta tegi pakikese lahti ja leidis jäält kalli brillant-ehete seest. Sedamaid tahtis
grahwinna ehete tagasi anda, aga wõõras oli niisama ruttu kadunud kui ta tulnud.

Maria de Boifins jõudis ilma mingisuguse muu ratsistusega Dietise ja jäält
oma abikaaja juurde.

Nästad läksivad mööda, enne kui kuulus tantsija seda imelikku juhtumist kõne-
les ja brillant-ehete omastele näitas. „Ei see olnud kerge töö,“ ütles ta lugu lõ-
petades. „Weel täna pean ma seda õhtut kõige raskemaks oma elus. Aga mis ma
pidin tegema? Rõwõlid tahtsivad minu tantsimist niisama näha nagu linna saksad.
Ei aidanud, ma pidin oma uhtust alandama ja nende ees kaks tundi tantsima, otsegu
janditüdruk laadal. Üks asi on aga kõige selle juures iseäranis tähelepanemise wäärt,
nimelt et ka need hukka läinud inimesed, kes Abruzzide mägestikus rõwõli-ametit pea-
wad, kunstist lugu ostawad pidada!“

M. J. Eijen. Saksa keelest.

Wanemuise hääl.

Kord Wanemuine mureta
Käis kalju taarel kandlega,
Ta laulis wajud palmideks,
Ja saared siidi = salmideks.
Täis miha tormas Tuusula,
Ja hakkas süügi naerama,
Seft hunt, kui waga lamba = tall,
Nüüd õifi noppis kandle all.

Ja Tuusula ja Tornila
Ei jõudnud naeru pidada,
Kui näkid urgu uhawad,
Et juuksed kosel kuhawad.
Nad naersid nupud tõrrele
Ja laulu-linnud õrrele,
Siin sammetwaiba walgele,
Sääl roofi-puna palgele.

Nad naersid marjad murule,

Ja helme-kivid kurule —

Ja seda kõike kalju pääl

On teinud Wanemuise hääl.

Mangu Siid.

Laulu ja mängu leht.

Ruukiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. A. Hermann.

Ilmub kuus korra.

Sind aastas kätteaatmisega 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Ise ära tuua aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wastu. Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele kirjadele: „Dr. K. A. Hermann, Tartus.“

Ühel jõulu laupäewa õhtul.

Jah, kallid jõulu laupäewa õhtu oli kätte tulnud! Aga kus pool ja millal? See oli suures määratus toredas Wene maa päälinnas Peterburis aastal 1872. Ilm oli launis talwine, aga ei mitte liiga külm. Taewast järeastiwad heledad tähed laialise linna majade merele maha. Õht oli õige wagane, puhas ja selge, mis Peterburis harwa juhtub. Näis, nagu pühitseks ta põhjamaa loodus maailma ärapääftja sündimise pidu. Woormeeste sõitgi oli nagu püha moodi. Uulitsate laternates heledad gaasituled paistsiwad waguasti waataja silma. Kirikutes hiilgas küünlate ja jõulupuude sätenaw heledus. Igaüks, kellel wõimalik ja tahtmist, ruttas jõulu jumalateenistust kuulama.

Ra Gesti kirik Dhwitseri uulitsas läikis täis jõulu helendawat ilutuld, ja launis jõulupuu ehtis armsa paistusega Jumala koda. Gesticlased, kes Wene riigi suures päälinnas leiba ning asupaika leidnud ja kes oma ilusat armast emakeelt ja sündimiseft saadik armsaks jäänud pruuki kalliks pidasiwad, tõttasiwad sinna kottu, nii et launi-ehtene kirik wäiks jäi. Sää! kuulastiwad nad, mis altarilt ja kantselilt kuulutati, ja nende südamed oliwad rõõmsad, kui kõlaw nelja häälega Gesti keelne jõulu laul herra Nachmanni osawal juhatusel oreikoorilt ilul maha helitses.

Ra üks Gesti noor mees ruttas sinna poole. Tema elas juba kaks aastat Peterburis ja pidas kooliõpetaja ametit, kui ta teises keeles. Aga kus ta Gesti keelt kuulis wõi sooja südamega suguwendi teadis leida, sinna tõttas tema. Ei olnud see fits ta imeks panna, et ta mööda uulitsat Gesti kiriku poole sammus. Paljudest majadest hiilgas küünaltega ja kingitustega ehitud jõulupuu aknast läbi wälja. Noor mees ei pannud jeda tähele, waid sammus edasi, kuni Gesti kirikusse oli jõudnud. Siin rõõmustas ja liigutas ta teda jõulujutlus ja kena kõlaw koorilaul, nagu teisi sadandeid suguwendi ja -õdesid. Oli see mööda, siis läks ta ühe Gesti sõbra juurde, kellel Peterburis perekond ja amet oli. See oli feesjama, kelle juhatusel koorilt jõulu laul oli kõlanud. Sää! oli kena jõulupuu; sää! kõlas ta ilus Gesti laul; jää! oli armas olla, ja süda sai soojust ning waim sai rõõmu.

Aeg oli juba kesk-õõsse jõudnud, kui noor mees läbi linna koda poole tagasi hakkas kõndima. Jõulupuud oliwad igal pool juba kustunud, üksnes paaris ainjas kohas oli neid weel näha. Noor mees oli täis liigutust, mis talle kirikust ja sõbra juurest südamesse oli jäänud. Liigutus tekkis itka elawamaks tundmuseks ja tundmus helideks ning helid — lauliks. Oli ta ju õppinud oma jagu helisid nootidesse panema ja lauluwisiks tooma. Umbes kesk-öö ajal wiis tee koda poole noort meest juurest Jisaku kirikust ja selle platsist mööda. Siin mõltus lauluwits kõige kõwemalt ja selgemalt meeles, nagu ihabaks ta ilma sündida.

Noor mees jõudis oma korterisse, kus ta aina üksi elas, ei olnud kedagi, kellega ta oleks võinud mõtteid vahetada. Ta istus, kui end riidest lahti oli võtnud, natukese aega laua ääres. Siis ta plaanil meelde algatanud lauluviis käis ifka pääs ümber. Viimaks puhus noor mees küünla ära ja heitis puhkama; aga uni — ei tulnud! Ühte puhku mõlkus meeles uus lauluviis, mis praegu kodu tules oli südamesse sattunud, ei andnud rahu magadagi. Juba kaalus öö hommiku poole, ifka ei tahtnud unejalumil ilmuda ega noort meest enese kaenlasse võtta. Ta oli woodis unesti waba, ja luulemäes walmis wäike laul, mis tõesti nüüd ilmale-tulemist ihaldas.

Ei jäänud ta noorel mehel muud nõuu üle, kui tõusis üles ja pani küünla uuesti põlema, wõttis paberi ja sule kätte ning tähendas nooti noodi järele üles, kuni laul walmis oli. Laul oli aga ilma sõnadeta. Neid oli tarwis pärast alla panna. Nõnda sündis üks lauluviis. Nii pea kui ta nootidesse oli märgitud, siis oli noorel mehel rahu. Pärast wõttis ta Gesti kuulsa kirjaniku Dr. Kreuzwaldi tehtud salmitud ette, mis „Wiru laulit'u“ nime all on trükitud. Ta luges jäält seest:

Ma teretan sind, hommit,
Sind fast, jumeõht,
Sind waitne metja kofin,
Sind õhus puude leht!
Ma küsin: Örnad lilled,
Kas mulle õist te?
Ma küsin: Linnulised,
Kas mulle laulate?

Kes teretab mind jälle
Sui õhus, kaste sees?
Kes waatab, kui ma nutan,
Mis minul filmades?
Kes ütleb mulle: Kille,
Et mulle õist ja!
Kes küsib, kui ma laulan:
Kas mulle laulab ja?

Jää rahul, jüda,
Keda ei üksigi tereta,
Ja laula rõõmsad laulud,
Eht küll ei sunnita,
Küll tahab üksi õitsta,
Sind laulab endale,
Seepärast õitse, laula
Ka sina endale!

Nõnda on ilus Kreuzwaldi salmit, uus noore mehe filma juhtus Siin räägitakse küll jumeõjast, linnust, lillest ja metjast, kuma wäljas wali Peterburi tali oli. Aga sellest ei olnud wiga, sest südames oli noorel mehel suwi.

Seda salmitut lugeedes ju uut sõnadeta wusi kõrwu pannes märkas noor mees rõõmuga, et mõlemad, salmit ja wiis, wäga hästi kottu sünniwad. Paremat ei võinud enam soowida, et uus wiis just suremata laulja Kreuzwaldi sõnadele seltsis. Päälegi käis ta laulu tuum noore mehe oletuga ühte: Ka tema õitstis ja laulis — endale. Ei olnud temal kuuljaid, waib üksi elas ta oma toateses, kus klaveritgi leida ei olnud, millel ta oleks uut laulu võinud proowida. — Laul oli aga nüüd noobis, wäsimus wõttis wõdimust, ja noor mees uinus magusasti esimese püha hommikul, kuni jälle ärkas. — Nüüd on see laul juba mitmelgi kontserdil kolanud. (Ta on leida „Kodumaa Lauljas“ nummer 27. Segatooris juba laulu weel ei ole, aga saab siin lehes ilmuma).

Gesti laulust ja mängust.

(Järg.)

Kas minewal aastajal ja enne seda Gesti rahwal ta laulukoorisid on olnud, selle üle teatusi saada on raske ja wõimatugi. Waewalt on seda arwata. Esimesed Gesti laulukoorid, sellest meie oleme sõna saanud, ajutati selle aastajaja esimesel poolal kahetümne ja wiietümne aasta wahel. Ka nende üle on raske teatust saada, ja meie tahame mõnda koori järgmises nimetada. Juurde lisada on üksnes siin, et esimesed Gesti laulukoorid peaaegu ühel ajal esimeste mängukooridega tõusiwad.

Üks esimisi Gesti laulukoorisid, sellest sõnumid meile on ulatanud, oli Tartu lähedal Tähtweres säälse laulutundja koolmeistri all. Seft on nüüd juba enam kui wiiskümne aastat mööda läinud, kui see koor asus ja lauluga kuuljaid hakkas rõõmustama. Gesti oliwad muidugi üksnes waimulikud wiisid, mida lauldi, sest lauljad oliwad Wennaste koguduse liikmed. Seft saadit an Tähtweres ifka laulu kuulda olnud.

Pea selsamal ajal asus Tartu Maarja kihelkonda Wägwere külasse säälse wäga tubli laulutundja koolmeister Wirtkhausi juhatusel all kahetõrdu muusikatogu, see on laulu- ja mängukoor. Mängukoorist räägime pärast. Siin teatame, et ta laulu-

foor mängukoori kõrval Wäegweres ikka on imetublisti õitsunud ja tihti kuuljaid rõõmustanud. Pärast asutaja surma wõttis tema poeg David Wirtkhaus kooride juhatamise enese kätte ja on seda täna päewani suure osawusega toimetanud. Wäegwere laulufoor on nüüd ka ligi pool sada aastat wana.

Kolmas laulufoor, kes ka wanaduse poolest nimetatud kahe ligi ulatab, on Torma kihelkonnas. Ka see asus ühes mängukooriga elule, ja tema juhataja oli kuulsa G. R. Jakobsoni isa, kes Tormas kõstriks oli. Suure osawusega on tema laulu ja mängu Tormas harinud, ja praegu on sellest jäält rahwa seas mälestust järele jäänud.

Neljäs foor, kes ka kõigest natuke ülemaal nimetatudest noorem, on juba enne meelde tuletatud Põltsamaa laulufoor, kus endine õpetaja G. Hirschmann ise seda koori juhatas ja kõster M. Wilberg tema tööd edasi tegi. Ka selle lehe toimetaja on jääl kooris kaua ligi laulnud ja pärast ka teda mõne aasta juhatanud.

Üks kõige wanematest laulukoорidest on see foor, mis Eesti kuulus kirjanik J. W. Jannsen-Pärnus asutas ja juhatas. Tema tegi seda laulujuhatamise tööd siis edasi, kui ta Tartusse tuli ja esiofta Wanemuise seltsi laulu edendas. (Järg jääb tulema.)

Mozart ja Salieri.

Wene keelest A. Puschkini järele ümber pannud G. Siis.

Esimene etendus. (Toas.)

Salieri. Kõik räägivad: Digust ei olegi maa pääl. Kuib digust ei ole ka ülewal taewas. Minul on see niisama selge kui liht-toonirebel. Juba sündimisest aadik õhkus mu rinnas armastus kunsti vastu; kui alles laps olin ja wait olles kuulasin, kuda orel meie manas kirikus helises, siis unustasin ma kõik ilma, ja tahtmata tuliwad mu silma pisarad — palawad, magusad pisarad. Ju wara jätfin sma tühjad wallatused ja mängud maha; teadused, mis muusikale wõõrad, oliwad mulle surnud; uhkelt heitfin ma nad kõrwale ja elasin üksinda sulle, oh taewatütar muusik! Esimene samm on raske ja esimene tee igaw, kuib rõõmuga wõisfin ma neid wiletsufed. Ma panin oma ameti kunsti jalgade alla ja hakkasin muusikas töötama, nagu käsitöeline oma kambriis. Ma harjutasin sõrmed wilebastei klawwisid mõõda jooksmata ja kõrwa toonifid tundma. Ma surmasin hääled ja käisfin muusiklaga nagu furnukehaga ümber. Siis tuli mulle ka juba see ülekanetu mõte midagi omas omast luua ja muusikas ilmale sünnitaba. Ma hakkasin komponeerima, ja ma komponeerifin wagusalt ja salaja ega mõtelnud auu ei kuuluse pääle. Kui mitu kord istufin ma tats, kolm päewa omas kambriis, sööki ja und unustades; kui mitu kord maifin ma selle juures rõõmu, kui mitu kord walafin ma selle juures waimus-tuse pisaraid, ja siisgi ei olnud ma oma tööga rahul: tulde wistafin ma noodid ja waatafin külmaki päält, kuda mu mõtted ja südamet hääled kõrwesifwad ning wiimaks kerge fuitfu kombel kadufifwad! . . . Kuib mis ma räägin? Kui kuulus Gluck ilmud ja oma saladused meile awaldas, sügawad — wangistawad saladused — siis jätfin ma kõik, mis ma enne teadfin, mis ma nii palawastei armastafin, mis ma nii kindlasti ufufin, siis jätfin ma kõik ja läffin nurifemata tema järele, nagu sõna-kuulelik lapfukene. Wäffimata hoolet ja kõitumata kindlusega sain ma wiimati muusika kunstis nii kõrgele järjele. Mulle naeratas auu ja kuulsus; mu waimu sünnitufed leidfifwad inimeste südames wafufutaja, ja ma olin õnnelik. Mind meelitas ja õnnestaf mu töö, mu kuulsus ja mu auu; ka teiste auu ja töö tõi mulle rõõmu. Ei ilmasgi tundnud ma kadefust! Ei ilmasgi! Ei siis, kui kuulus Pitschini (Piccini) Parislaste meeli oma nõiduwata mänguga wangistas, ei siis, kui efimest kord ma Glucki „Phygenia“ algufhääli kuulfin. Kes wõib ütelda, et Salieri kunagi uhke on olnud; kes wõib tõendaba, et Salieri südames kadefust on olnud, kadefust, mida inimesed nagu madu põlgawad ja põrmus purufs talla-

wad, kes wihha pärast maad ja muba hammustab? Si keegi! . . . Ruid nüüd — ah ma ise ütlen -- nüüd olen ma kade! Mul on kade meel wõdra auu pärast; oh, sügam, piinaw tadebus keeb mu rinnus! — D, taewas! Kus on siis õigus, kui su püha and, kui su suremata imeilus and mitte palawa armastuse, iseenese ohwerdamise, waewa ja hooltuse, palwete ja õhkamiste palgaks ei ole ontub, waid ühe narri, ühe hullu hulguse hinges elutseb? . . . D Mozart, Mozart! (Mozart tuleb sisse.)

Mozart. Aha! Wõi ära nägid! Ma tahtsin sind ootamata naljaga rõõmustada.

Salieri. Sa oled siin! — Kas ammu juba?

Mozart. Just praegu tulin. Ma tahtsin sulle midagi näidata; kui ma ühest trahterist mööda sammusin, kuulsin jäl jäl wiulisti häält . . . Si, mu sõber, Salieri! Naljafamat ei ole ja eluilmasgi enam kuulnud! . . . Pime wiulisti-mängija mängis minu ooperist „Don Juanist“ üht aariat. Ime! Ma ei kannatanud kauem, waid tõin wiulimängija enesega ühes, et sind tema kunstiga trööstida. Tule sisse! (Pime wanamees tuleb wiuliga sisse.) Mängi meile midagi Mozartist! (Wanamees mängib üht aariat „Don Juanist“; Mozart naerab suure häälega.)

Salieri. Ja sina wõid veel naerda?

Mozart. Oh, Salieri! Kas sina siis ise ei naera?

Salieri. Ei, ma ei wõi mitte naerda, kui mõni maalri-sell Raphaeli Madonna määrima hakkab; ma ei wõi mitte naerda, kui mõni tembutaja püha Dante jalniskid hakkab järele tegema wõi parodeerima. Wanamees, kasi minema!

Mozart. Pea! Säb, siin on sulle mõni kopikas, wõid minu terwiseks mõne klaasi tühendada. (Wanamees läheb ära.) Salieri, sa ei ole täna mitte häas tujus. Ma tulen teine kord siia.

Salieri. Mis sa töid mulle?

Mozart. Ei midagi! Wõi ei tulnud mulle und silma; kawa, kawa lamasin ma uneta süngis; jäl leidsin paar mõtet, mis ma täna paberi pääle pistsin. Nüüd tulin siia, et sinu arwamist nende üle kuulda saada; aga täna ei taha sa minuga tegemist teha.

Salieri. Ah, Mozart, Mozart! Mikal ei taha ma sinuga tegemist teha? Istu, ma kuulan!

Mozart. (Istub klaveri ette.) Noh, kujuta nüüd enesele wainus ette — kuid keda? Noh, wõi mind ennast — aga natuke nooremalt; mõtle, nagu armastaksin ma kedagi, aga mitte palawalt, waid aga natuke; kujuta, nagu oleksin ma ühe noore nägusa neuu seltsis ehk sõbra juures — wõi sinu enese kõrwal; ma olen rõõmus . . . Sääl äkisti tõuseb me ees üks wain, wõi pillane pimebus, ehk mõnd niisugust . . . Noh kuula ometi. (Mängib.)

Salieri. Sa tulid niisuguse muusika-sünnitusega minu juurde ja wõisid siisgi trahteri ees peatada ja pimedat wiulimängijat kuulata! — Oh Jumal! Mozart, sa ei ole mitte iseenest wäärt.

Mozart. Noh, kas on mu tili häa?

Salieri. Misjugune sügawus! Mäherdune julgus ja lohkukõla! Mozart, sa oled jumal, ja sa ise ei tea seda mitte, kuid mina tean seda, mina.

Mozart. Aha! Dige? Wõib olla . . . Ruid mu jumaluse kõht on tühi.

Salieri. Kuule, Mozart! Eedme täna „Ruid-lõwi“ trahteris ühes lõunat.

Mozart. Ükskõik, ma olen väga rõõmus. Ruid luba, et ma enne kodu lähen ja naesele ütlen, et ta mind mitte lõuna lauale ei oota. (Läheb.)

Salieri. Ma ootan sind, kuid waata ette! — Ei! ma ei wõi enam kauem oma saatusele wastu seista: ma olen selle tarwis tähendatud, et ma tema pean kinni pidama — ei tee ma seda mitte, siis oleme kõik kadunud; — me kõik, kes ju-

malikku muusikat teenime, mitte mina üksi oma tühja auru ja kuulufega . . . Mis katsu on siis sest, kui Mozart elama jääb ja ikka kõrgemale tõukub? Kas tõstab ta sellega ka muusikat? Ei! Ta langeb jälle, nii pea kui Mozart on kadunud: järeltulijad temast meile ei jää! Ehk mis katsu on siis temast? Nagu ingel on ta meile mõne paradiisliku laulu loonud, millega ta meie põrmulaste jalajoomist on rahutanud; kuid kord peab ta nagu ingel jällegi ära lendama! Siis lenda ära! Mida warem, seda parem! Siin on kihwt mu Zfore (naesterahwa nimi) wiimane anne. Ju kahetsateistkümnend aastat olen ma teba laasas kandnud — ja sagedasti oli elu mulle sest ajast saadik nagu raste hääw; sagedasti istusin ma oma hooletu waenlasega ühes lauas ja ei andnud millalgi kiusawale häälele järele, ehk ma küll arg ei ole ega elu ei armasta. Ikka wiimistasin ma, kuna mind suremise himu piinas. — Miskpärašt furra? Ma mõtlešin: wõib olla, ehk toob elu mulle weel mõne ootamata rõõmu; wõib olla, ehk tulewad mind wainustus ja õnn waatama; wõib olla, ehk loob weel uus Haydn mõne suremata tüki — ja mina wõin siis jälle end õnnestada . . . Kuis pidustasin ma oma wahatava wõõraga! Ma mõtlešin: ehk leiab ma oma wahatama waenlase, ehk tuleb mulle kurbem kiusatus — siis ei ole sa, Zfore and, mitte asjata. Ja mul oli õigus! Ma — leidisin wiimati oma wahatama waenlase — ja uus Haydn täitis mind otsata rõõmuga! Kuid nüüd on aeg! Mu endine armastuse and, lange nüüd sõpruse karikasse!

Teine etendus.

(Stseeriline tuba trahteris, Kamber. — Mozart ja Salieri istuwad lauas.)

Salieri. Miks sa täna nii tufane oled?

Mozart. Mina? Mitte sugugi!

Salieri. Mozart, sul on wist mõni salamure südame pääl? Kaminus fööl ja kuulus wiin on meil laua pääl, ja sina wõid siisgi nii tufane olla.

Mozart. Tõtt tunnistada, teeb mu Requiem mulle muret.

Salieri. Ah! Sa oled siis Requiemil talal töds? Kas ammu juba?

Mozart. Ju ammugi, saab ehk näbalit kolm, kui ta algasin. Kuid ime-line asi . . . Kas ma sulle sest ei rääkinud?

Salieri. Ei.

Mozart. Siis kuula: Kolme näbali eest tuln ma kord hilja kodu. Sääls teatati mulle, et mu äraoleku ajal mind keegi taga otsinud. Miskpärašt, seda ei tea ma mitte; kõige õõ mõtlešin ma ja murdsin pääd, kes see wõõras ometi oli? Ja miskpärašt ta minu juurde tuli? Teisel päewal tulnud see sama wõõras ja ei leidnud mind jällegi kodust. Kolmandal päewal mängisin ma oma poissiletega põrandal, kui mulle teatati, et keegi mind ootawat. Ma läksin wälja. Üks inimene mustas riides kumardas mind wiisakalt ja rääkis minu käest Requiem. Kõhe istusin lauda ja hakkasin kirjutama — kuid sest ajast saadik ei ole ma seda musta meest enam näinud; hirmu see mulle küll ei tee, olen weel rõõmus, et nui tarwis pole omast tööst lahuda, ehk ta küll täiesti walmis on. Aga siisgi on mul nagu . . .

Salieri. Mida?

Mozart. Sest saadik ei anna see must mees mulle enam rahu. Nagu wari läib ta ikka mu järel. Ra nüüdgi on mul, nagu istuks ta meiega ühes lauas.

Salieri. Ah tühja! Kadugu niisugune lapselik kartus. Beaumarchais (Prantsuse kirjanik, „Figaro pulma“ kirjutaja) ütles mulle: „Kuule, wend Salieri, kui mustad mõtted sind piinawad, siis tee šampanja pudel lahti wõi loe „Figaro pulma“ läbi.

Mozart. Jah! Beaumarchais oli ju minu sõber: sa tegid tema tükkile ju imeilusa wiisi. Sääls sees on üks koht . . . Ma wilistan teid ikka, kui ma õnnelik.

olen . . . La — la — la — la . . . Ah, Salieri, on see tõsi, et Beaumarchais ühe inimese ära kihwtitas?

Salieri. Seda ma ei usu; tema oli seesuguse teo jaoks liig naljakas.

Mozart. Ta oli niisama suur waim, nagu sina ja mina. Kuid suur waim ja kurjategu, need on kats kokku sündimata asja. Kas pole tõsi?

Salieri. Sa arwad? (Wistab Mozarti klaasi sala kihwti.) Noh, joo siis!

Mozart. Sinu terwiseks, sõber, ja selle tõsi se sõpruse terwiseks, mis kahte muusikalasti, Salierit ja Mozartit, ühendab. (Joob).

Salieri. Pea, pea, pea. . . Sa jõid klaasi tühjaks . . . ja ilma minuta?

Mozart. (Wistab salwrätiku laua pääle). Küllalt ma olen jõonud. (Läheb klaveri juurde.) Kuule siis nüüd mu Requemi. (Mängib). Sa nutad, Salieri?

Salieri. Need on esimesed pisarad, mis ma walan; mu südamel on walus ja hää, just nagu oleksin mõne raske süü ära tasunud, just nagu oleks arstinuga mõne wigase liitme mu küljest ära lõiganud! Sõber Mozart, need pisarad . . . ära pane neid tähele! Mängi edasi ja täida mu hinge taewahäältega. . .

Mozart. Kui kõik nii muusika mõju tunneksiwad! Aga ei; siis ei võiks ilm enam ülewal seista; keegi ei muretseks siis enam igapäewase elu tarwituste eest — kõik kummarbaksiwad siis aga sind, ja waba kunst, muusika! Meid ärawalitub on aga wähe, meid õnnelikka, kes elufaju taga ei aja, waid hoolimataalt kunsti kasuks töötame, meid on aga mõned; üks ole nii, Salieri? Täna ei ole ma aga terwe: mu meel on raske, lähen õige kogu ja heidan magama. Jumalaga.

Salieri. Jällenagemiseks. (Üks). O, Mozart, ja heidab igawesti hingama! Aga kas on tal siis õigus, ja mina ei ole mitte suur waim? Suur waim ja kurjategu on kats kokku sündimata asja, nii ütles ta. Wale! Aga Buonarotti? (kuulus Italia kunstnik, kes rahwa jutu järele Raphaeli kihwtiga ära surmas). . . Eht on see aga paljas rumala rahwa jutt ning püha Buonarotti ei olnud mitte mõrtsufas.

Pawlu häälest.

(Jätkuks.)

Täishäälikud nõuawad igaüks oma isefugust suuhoidmist. Kolme liiki wõib neid jaotada, mis kõik a-st algawad:

1) a — ä — e — i   2) a — õ — ö — ü   3) a — o — u.

Selge on, et igaal häälikul oma isefugune kaja on. Täiesti ja oma parajal mõõdul heledasti helisegu iga täishäälik suust wälja.

Umbhäälikuteft mindagu lauldes kindlasti, lühedalt, mahedasti läbi

Kakssit-täishäälikuid lauldagu nii, et ainult üks (enamasti esimene) häälik pifaks wenib, nagu täishäälik tunagi; teine häälik jäägu lühitefeks, nagu oleks ta umbhäälik. (Täishäälikud, mis kakssit-häälikutes lühitefeks peawad jääma, on nimelt i ja e.) Tähtede jaotamine silpide järele on laulus teisiti kui keeles ja kirjas: laulusõnades lõpeb iga silp täishäälikuga. Kui näitufeks laulda oleks: oh kui raskeb on mu päewad, siis nõnda:

 o = htu   = ira   = ste   = do = nmu   = pä = ewad

Kokkumõte. Siamaale oleme tähele pannud, et lauljal, kui laul peab kõlama, umbes järgmisi tingimisi waja täita on:

1) Pawlu riistab (suu, keel jne.) olgu parajasti seatud, et häälik kõigiti laisufeta suust wälja wõiks heliseba.

2) Eht peab kopsust pikkamisi wälja woolama; teda ei sünni kaelast mitte tõugates wälja ajada, waid sünnib nagu wälja eietada. Ohuwoole peab suust kõhest teed läbi pääsma ja sihil päälmistest ešhammaste igemete wastu jõudma. Ohku

ei pea suust mitte enam välja woolama, kui hääle tarwis kulub; sedamööda ei tohi hääle wahel ega kõrwal mitte kahinat ega jostinat kuulda olla. Dju fisehjin gamine peab nõnda sündima, et seda kuulbahi ei ole.

3) Laulusõnade järele peab juu ja teel nõnda painduma, et iga sõna, siip ja häälik tema seabust mööda selgesti ja parajasti kuuldawale tuleks.

Lõpeks paneme siia ühe tabeli kirja, mille järele lauljuhatajad oma lauljate hääli mõivad proowida:

Laulja nimi (ja wanadus).	Hääle piir.	Hääle wähe hääle laulja.	Hääle k-ft- mine g pää.	Hääle waljus.	Hääle kaja.	Muusika kuulmine.	Tähenäused.
N. N. (24)	F—e(g)	IV.	8"	2°	tume	on olemas	ei tee suud parajas- ti lahti.
N. N. (20)	A—F(a)	I.	10"	3°	hele (täre)	hää	tõmbab äkitselt hinge.
N. N. (18)	H—f(g)	II.	8"	1°	tunefas	ei ole teraw	kahistab läbi ham- maste.

Märkide seletamine. Radina numbrid tähendagu: Meestekoori kohta: I: esimene tenor; II: teine tenor; III: esimene bass; IV: teine bass. Segakoori kohta: I: sopran ehk diskant; II: alt; III: tenor; IV: bass. Naistekoori kohta: I: esimene ehk kõrge sopran; II: teine sopran; III: esimene alt; IV: teine (madal) alt.

Märk " tähendab sekundi (8" = 8 sek. jõuab laulja ühe hingega g pääle kuulda).

Märk ° tähendab graadi; kui hääle waljust kolme graadiga tähendatakse, siis 1° = tawane, wäike hääle; 2° = keskmine hääle; 3° = wäli, suur hääle.

Näisugust hääleproowi on waja pidada, kui koorjuhatajal lauljate (ehk koolmeistril laste) hääled alles tundmata, et ta selle järele mõistaks iga lauljat tema parajat hääle laulma panna ja laulusid välja walida, mis tema koori kohta kõrguse ja madaluse poolest parajad. Aga mitte üksnes esioftja, waid mõne aja pärast sünnib seda hääleproowi jälle uuesti pidada, kas mõne ühtku lauljaga ehk kõrtidega.

—k.

Sõnumid ja teatufed.

(Wiina- ja talwekuust 1885).

Tartus Wanemuise seltsis on wahajal mitu korda uut operit „Kornemille kellad“ mängitud. Iga kord oli osawõtmine suur ja seltsi ruumid rahwasti puupüsti täis. Ka muud näitemängu on seltsis wahajal olnud. Siis andis proua L. Becker, Moskwa konservatoriumi õpilane, seltsi saalis ilusa kontserdi. — „Wanemuise“ selts pühitfes wiinakuul oma 20-aastast mälestusepäewa, niisama ka „Estonia“ selts Tallinnas. Mõlematele seltsidele tuli palju õnnesoowisid. — Tallinnas „Sootufe“ seltsis on ka wahajal mõndagi näitemängu ja lõbuõhtut olnud, millest rohketi osa wõeti. — Peterburi Gesti, selts on oma lõbuõhtuid jälle alanud, ja neid on sääl pea igal püha- ja laupäewa õhtul. — Wihlikuu 29. oli Narwas „Jlmarine“ seltsis näitemäng, mis hästi läks. Seltsi armastajad ja Gesti elu edendajad soowiwad, et seltsist rohkem osa wõetaks. — Kanapää uuele lauluseltsile soowitakse rohkem edendamist. Sääl on nõuu ka näitemängu teha. — Wiinakuul 6. mängiti Karulas näitemängu. „Särane mull“. — Mustwee „Sõprufe“ selts elab ka tublisti edasi ja on wiimasel ajal näitemängusid etendanud, nõnda nimelt talwekuul 10. ja 11. p., mil õige lõbusad õhtud oliwad; ja 14. p. oli tulekustutaja seltsi aastapäew laulu- ja mänguga. — Põltsamaa Gesti Põllumeeste seltsis oli talwekuul 10. ka näitemäng.

Mujalt muusika üle teated.

Rõige kuulsamad praeguse aja wiulimängijad on: Pablo de Sarasate, sündinud Hispanias Pamplona linnas 1844; Joseph Joachim, sündinud Ungari maal Presburgis 1831; August Wilhelmj, sündinud Nassaus Usingeni linnas 1845; Leopold Auer, sündinud Beszpremi's Ungari maal 1845. — Neist mees-
teft on raste ütelda, kes kõige suurem on, sest kõik mõistawad ära mõistmata ilusasti oma instrumendi mängida.

Pablo de Sarasate oli alles hiljuti Saksa maal kontsertistid andmas, kus igailks, kellel wähegi kopikat oli, teda kuulama läks. Tema mängis tunamullu ka Tartus.

Joachim elab Berliinis, kus ta Saksa keisri wiulimängijaks on.

Wilhelmj annab nüüd praegu Peterburis ja mujal Wene linnades kontsertistid. Neil päwil annab ta end ka Tartus kuulda.

Auer elab ikka Peterburis ja on ka neil päwil sääl konsertides mänginud.

Kuulus Rootsi laulukind proua Nilsson käib kas aastas korra wõi harwenimni kodumaad waatamas. Nihklikuul tänawu oli ta jälle Stochholmis ja laulis, nagu see tema wiis, ühelt balkonilt rahwale ilma hinnata mõned laulud ette. Inimest oli nii kui murdu koku tulnud, ja tungimine läinud ära minnes nii suureks, et 18 inimest surma saanud. Sirmus õnnetus!

Tõtt ja nalja.

Philadelphia linna kõrgema seisuse naesterahwa seas on wiul õige armsaks ja moepäraliseks mänguriistaks saanud. Keegi neist naesterahwastest, kelle määratsemine juba naeruwääriliseks lähed, oli, nagu ta ise tõendas, ühe wiuli omanik, mis kuulsa Italia wiulilisepa Stradivari enese tööd pidi olema. Hiljuti on nüüd selle kalli wiuli omanik teda oma ahtalese aru järele kalliste pärlitega ehitada lastnud, mille hind 700 dollari pääle arwatakse. Aga mänguriist on selle läbi oma jumaliku hääle kaotanud ja kurbab nüüd kinnudes ja kääksudes oma endist kuulsust.

Täitendus. „Laulu ja mängu lehes“ nr. 3 lehek. 9 seisab: „Laulu wara teises andes leiame mõned D. v. Samsoni laulud . . . Siin meie teada on eelmest korda üks Riimi maa rüütli-jugu mõisnik Cesti keeles laulusid teinud.“ . . . Meie wõime siia juurde lisada, et Aleksander v. Rennentampff Helmjast, kes nüüd palju aastaid tagasi kui Döbenburgi sunnhertzjogi maja-ametnik ära suri, omas raamatus „Skizzen“, mis tema ilma oma nimeta awaldanud, ka Cesti keeli laulusid on wälja andnud. Üks Rennentampffi lauludest lauldi meie teada ju enam 50 aasta eest Cestlaste maal ja kõlab veel tänagi Cesti rahwa suus, see on: „Tiiu tafane ja helde“.

Kuulutus.

Osawõtjatele teatuseks olgu minu poolt, et mul nõuiks on uuel aastal „Laulu ja mängu lehe“ kõrwal ka lihte politika-lehte wälja anda. See leht saab Tartus ilmuma. Miua olen nimelt „Wärnu Postimehe“ enesele omandanud, ja see leht saab, nii pea kui Wlema trükiwalituse luba ja kiinitus on siia jõudnud, lugejate ette astuma. Muudugi saab ta Tartus wähe muudetud nime all wälja tulema. Uuendatud lehe hind saab aastas postiga 2 rubla olema, postita 1 rbl. 60 kop.

Tartus jõulukuul 1885.

Dr. R. A. Hermann.

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. R. A. Hermann.

Jlhub kuus torra.

Sind aastaks kättesaamiseks 1 rubla, pooles aastaks 80 kop. — Sse ära tuua aastaks 80 kop., pooles aastaks 80 kop.

Tellimisi wõtab

iga waamatukauplus ja muusikaedendaja wastu. Toimetuse adreßs tellimise, raha- ja muudele kirjadele: „Dr. R. A. Hermann, Tartus.“

Üks lillekimp.

Üks lillekimp? Mis see tähendab? See tähendab, et mul nõuu on lühedalt kõige kuulsamate lauljate naesterahwaste elu meelde tuletada, kes enne meid on elanud. Jlujamat lillekimpu ei wõi küll olla kui nende õrna sugu laululindude kaunid kujud meie waimu silma ees. Nad oliwad tõesti lilled, kes inimeste rõõmiks ja lõbuts õitsiwad, nad oliwad aga ka linnud, kelle kurgust iluhelid kuulajate kõrwu kõlastiwad. Küll ei ole nende hääle kõla Gesti rahwale helisenud, aga ininene wõtab ka sellest hää meelega osa, mis teistele on rõõmu teinud. Kes oliwad siis nüüd need lilled, mida siin mõne sõnaga tutwaks tahame teha? Neid oli mitu ja mitu, ja meil on üksnes nõuu mõnda ainukest mälestada.

Italia maal on juba mitme saja aasta eest kuni seni ajani väga ilusa häälega ja kõrgesti haritud ja õppinud lauljaid olnud. Aga nende nimed ei ole küllalt meie ajani seisma jäänud. Njääranis kuulus ja imets pandub oli Rooma linna neitsi Catarina Marbinelli, kes oma iluheliga ka kimitõwad südamed soojaks tegi ja seda tema näo jumeduse järele granatidieks hüüti. Neapolis laulis metsaroom Margherita di Salicola, kes kõik kuuljad iluhelide joowastusesse pani ja Dresdenis ka külma- de Sakslaste südames ära-ütlemata waimustust sünnitas.

Prantsuse maalt ulatab enam meie kõrwu. Sääls elas 1550 aasta ümber lehetuu- dis Louise Labé, ühe kõieteerataja ilus naene, näo nägususe poolest ilus nagu ingel ja hääle poolest nagu ilma-ime. Pariisi linn ja terme Prantsuse maa pidas teda kõrgetks. Tema laulu mõnu ja kaunidus pani kõige suuremad mehed, luuletaja ja õpetlased, imestama ja kumardama. Seda nimetati alati lühedalt „la belle cordière“ (ilus kõieteerutaja naene). — Egi poolteist sada aastat pärast seda 1678 oli teise lille nimi Marthe le Rochois (ütle: roshua) kõifide suus. Kuulus Prantsuse laulumängude looja Sully on tema hääle tarwis oma kõige ilusamad laulud loonud. Üksnes Marthe tohtis suure meistri tooni-tõõdes mõnda kohta muuta joowida wõi mõnda ka koguni laita. Keegi teine ei julgenud seda teha. Kord wõttis üks wiulimängija südame rinda ja joowis, et Sully ühte kohta mängus wähe muudaks: Sully oli just juhatajaks, ta wõttis wiuli selle mängija käest ära ja lõi ta mõõda mängija selga puruks. Aga Marthe wastu oli Sully kannatlik nagu taol. Ühte puhku käis ta oma uusi laulusid ja tooni-tõõsid tujutale laululinnule ette mängimas ja oli väga õnnelik, kui Marthe temale oma rahul-olemist awaldas. Tihti läks Sully juda hommiku wara Marthe korterisse ja mängis ees-toas nii kaua, kui tema ilus laulik wälja tuli ja temale oma mõtled uue laulu üle ütles. Mõni kord testis üsna kaua, kuni tujufas neiu tunnistas: „Nüüd on hää.“ Sully ütles tihti, et ilma Martheta tema mitte ühte laulu ei teeks. Nagu loofese laul üle haljaste

wäljabe, nii õõtsub Marthe heli Prantsuse laulumängude isa tööde üle. Marthe sülesse pääb pannes lahkus kuulus mees ka maailmast paastukuu 22. p. 1687. ja Marthe laulis temale weel wiimasel tunnil ühe aaria ette, mis ta ise komponeerinud oli. Siis langes laulit põlvili ja jäi pisaraid walades nõnda, kuni sõbra surmavõitlus oli lõpnud. Kõige suurem Prantsuse laululind ei laulnud pärast enam awalikult, waib andis üksnes weel eraseltsfondades oma iluheli kuulda ja õpetas mitmed noored neid suurteks lauljateks. Nende seas peeti kõrgeks „purpuri-päewalil,“ ilus Fanchon Morreau (ütle: whangshong morroo), siis weel „uhke tulilill“ Marie Antvier (ütle: marii angtree) ja „ell roosiväät“ Marie Favart (ütle: whawaar) kuuljaid waimustaswad. Wiimase hõbehääl ja finised filmad wõitswad wiimaks Sakteni uhke marshali südame.

Inglise maal hiilgas 1727 ümber üks „tähelil“ nimega Lavinia Fenton, ühe kõrtsimehe tütar, kelle imehäääl niisamati kõikide südameid liigutas. Kõige juuremad Inglise kirjamehed ja häälte sünnitajad, nende wiimaste seas ka maailma-kuulus Händel ja Pehusch, oliwad tõbuja laululinnu auustajad ja sõbrad. Kõige paremad maalijad maaliswad Lavinia lahket ilusat nägu. — Teine sarnane laululind Elisabets Lindey, „wärske õunadis“, nagu teda nimetati, liigutas oma ilusa lauluga luuletaja Richard Sheridan'i südant ja sai tema naefeks 1776.

Nagu kuldne appelfini-dis tõuseb meie filma ees Faustina Bordon-Gasse, Benedigu linna uhke tütar, üles, ja tema kõrwas jasmini-lill Francesca Cuzzoni Parma linnast, mõlemad ilusa Italia maa tüed. Mõlemad oliwad ühel ajal koos Londonis ja laulsiwad mõidu, nagu faks lõkkest — just siis, kui juur häälte meister Händel kuninglik laulujuhataja oli, ja Inglise päälinna suurt sugu inimesed oliwad sahes waenlikus jaos: Üks ütles: „Bordoni laulab ilusamini“, teine tõendas: „Cuzzoni heli kõlab kaunimini“. Aga juba lühitese liig rõõmuliku elu järele kadus Cuzzoni laulu-põrandalt. Tema läks pärast tujukalt orelimängijale Sandonile naefeks, wiskas sahe käega oma kottu lauldub kümmed ja sajad tuhanded raha wälja ja juri, wana ja uuustatud, pärast Bologna linnas, kus ta nõõbtegižaks oli hakanud ja waesel wiisil enesele leiba teenis. Aga Bordoni andis Benedigus oma palju ihaldatud kae ja südame Saksa komponistile Gasse'le, kes pärast Dresdeni elama jäi. Säääl sünnitas mees ilusaid wiisid, ja naene laulis neid nii südame-joowastawalt ette, et kõik kuuljad täis waimustust jäiwad. Bordoni jäi elu otjani kõikidest auustatud laulukuningannaks. Oma isalinnas Benedigus suri ta pärast oma kuulsat meest.

Warsti pärast seda 1740 tuli üks tume roos nähtawale, see oli laulja neitsi Tesi jälle Italia maalt. Kõige armsam kesk-sopran kõlas tema kurgust, ja ta ise oli kõige nägusam ja elusam loom, kellele Italia kuulus luuletaja Metastasio oma ilusamad salmid loi ja kes weel 50. eluaastas mehi end armastama sundis. Kõik tema armastajad jäiwad pärast tema sõbraks, mis muudu harwa juhtub. Seda wiisi oli tal hull sõpru, kes tema eest weest ja tulest läbi läkfiwad. Üks waga preester olla teda tema elu pärast noominud. Palawate kahetsuse pisaratega lubanud siis Tesi neitsi end parandada ja ruttu mehele minna. Ta pidas sõna ja wõttis meheks enese — juufelõitaja Truamontani. Aga et see kammits teda liig palju ei peaks, saatis ta mehe ikka mõnda teise linna, kuhu ta mõne aja pärast kontserti andma wõi näitemajas laulma läks ja siis end mehest wana wiisi käärida ja kaminida laskis. Raha saatis ta mehele rohkesti. Daani kuningas andis aastal 1775 sellele imelisele laululinnule ja naesele „Truuduse ja jäädawuse“ ordo. Kas ta seda oli tõesti teeninud, ei seisa muidugi kufagil üteldud.

Aastal 1780 ilmus Parisis „kuumaw narziisi-lill“ alto-laulja neitsi Todi. Tema õpetaja ja kuulus laulumeister Perez tõi ta Prantsuse päälinna. Todi oli Portugali maa neitsi. Kus ta iganes laulis, säääl ei kuulbud muud kui waimustust ja imestust, ja tema käit oma õpetaja selfis kõigist maadest läbi oli otje südamete wõitja

föit. Nagu hiilgam täht paistis ta igal pool ja tõmbas oma juurde kõik, mis ial inimene kullast, kalliskividest niug auust wõis unesgi näha. Kõik imestas ja kummardas teda nagu mõnda teise ilma imet.

Nüüd on ka koht, kus kahte Saksa maa lille meelde tuletame, need on uhke kullertupp Corona Schröter ja tuntud jaanilill Mara ehk neitsi nimega Gertrude Schmeling. Esmene oli jumekas ilus naesterahwas, nagu taewane kuju, teine wäheste kehaga ja wäheste iluga aga jeda kaunimalt kõlawa heliga, mõlemad Leipzigi kuulsu lauluõpetaja Hilleri õpilased. Corona sütitas jüdameid, kus ta iganes oma häält kuulda andis, aga Mara kõrwas ei suutnud ta seisma jääda. Selle pärast ei laulnud ta hääl meelel Maraga wõidu. Corona pilt on veel praegu maalijatele iluduse eeskujuks. Ruda Mara Friedrich Suure ooperilaulja oli, kuda ta kuninga käsu wastu kergemeelsele mehele läts ja jelles abielus palju kannatas, kuda ta rahuta ühest kohast teise rändas, Moskwas aset wõtta tahtis, aga oma maja sõja läbi kaotas ja wiimaks Tallinnas suri, see on teada. Aga „kullertupu“ ja „jaanilille“ mälestus jääb kaua jseisma.

(Särg tuleb.)

Giacomo Meyerbeer.

Harwa juhtub inimesi, kes elumuret raha ja ülespidamise poolest ei tunne. Kõikidel on siin oma koorem kanda, ja sagebaste astub toidu puudus inimesele meelewastalifeks külalifeks. Üks niisugustest harwa leida meestest, kes ial elumuret ei ole tundnud, oli kuulus laulumängude looja Meyerbeer. Tema oli kõik ühendatud, mis ühele loulude sünnitajale tarwis, kui ta suurt soowib luma: rikkus, haridus, raha.

Meyerbeer on sündinud aastal 179 Berlinis. Tema oli Juudi sugu wane-mate laps, ja ta pärisnimi oli dieti Jakob Meier Beer. Ja oli rikas rahapanga pidaja, kellel jõudu küllalt kõiki kuulsaid mehi enese ümber koguda. Noorel Meyerbeeril oli siis wõimalik kõige paremaid õpetajaid saada, kes tema hääd muusikalist annet hariswad. Et siiski poifikese õppimine esiti pikka mööda läts, tuli sellest, et rikka mehe pojale küllalt parajat õpetajat ei leitud. Wiimaks wiidi 15-aastane Meyerbeer kuulsu Dogleri õppufesse, kus ta 2 aastat hoolega klawerit ja komponeerimist ebasi õppis.

Selsamal ajal komponceris Meyerbeer ka oma esimesed ooperid ja laulud. Aga need ei leidnud mitte waimustatud wastuwõtmist, nagu ta oli lootnud. Üks ooper teise järele kukkus läbi. Selle üle sai Meyerbeer pahaseks ja kurwaks. Ta läks Italia maale Italia komponcerimise wiisi õppima ja heitis end iga pidi Salieri juhatusse alla. Tõesti mõjus ka see, sest järgmised ooperid, mida Wenedigus ja mujal mängiti, leidsiwad palju lahket wastawõtmist.

Aastal 1826 heitis Meyerbeer oma ema õe tütreaga abielusse ja läks Pariisi, kust ta tihti Berliinis käis. Täht aega ei teinud nüüd Meyerbeer awalikult midagi, ja inimesed ei kuulnudgi temast. Siis korraga ilmus ta ja oli ühe ooperi walmis teinud, mille nimi oli „Robert le Diable“ (Robert Kurat), mis aastal 1831 Pariisi theatris mängiti. Ara rääkimata kiitus ja waimustus oli tema pall jelles laulumängus. Ühe korraga oli Meyerbeer laulumängude kuningaks saanud, ja tema endised ooperid jäiwad nagu warjud selle uue töö ees unustufesse. Wie aasta pärast mängiti ooper „Les Huguenots“ (Hugenotid), mis tema nime weel kuulsamaks tegi. Siis tuli aastal 1849 pääle enne ilmunud muude tööde jälle kuulus ooper „Prophet“ (Prowhet), mis niisama suure waimustusega wastu wõeti.

Weel ühe ooperi kallal töötas suur meister. See oli „L'Africaine“ (Afrika neiu). Raua, wäga kaua tegi häälte meister selle kallal tööd. Aga tal ei olnud enam jeda õnne näha saada, kuda tema töd muusika sõprade poolt wastu wõeti. Surm tuli ja pani suure meistri filmad aastal 1864 lehekuu 2. päewal igaweseks uneks finni. Tema keha maeti Berliini Juudi kirikuaiale. Wiimane Meyerbeeri suur ooper mängiti alles ligi aasta pärast tema surma ja leidis waimustatud kiitust.

Meyerbeeri töösid kõiki siin nimetada wiiks pikale. Neid on väga palju. Tema on üks kõige suurematest häälte meistritest maailmas, ja praegu on pea igas suure linna theatris tema laulumängusid jägebasti kuulda. Et tema rikkuses elas, siis oli suremine tal raske. Ta seadis testamendis, et tema teha pärast surma mitu kuud pidi pääl maa seisma, sest ta kartis, et ta warjusurma sureb ja elusalt maetakse. Nii on lühedalt Juuda rahwa kuulsa poja elulugu.

Raimondi „Ave Maria“.

Aasta 1805 ilus kowadene päew jõudis lõpu poole. Juba läksiwad pilwed itka enam ja enam kullakarwaliseks.

Mõnda aega kõndis üks noor mees kauni tee pääl Albani mägedes. Rooma, kuhu noore mehe püüd minna, on oma teega temast enam pahemale pool jäänud, noor mees tõttab, ilma et ta eksitusest aru oleks saanud, otsekohse Neema linna-keste poole. Nooremehe riided on waeled ja tolmused ja meel kurw. Noor mees on nii jõgawas mõttes, et ta looduse ilu ega teed tähele ei pane.

Kes ta oli?

Üks suur muusiku-jünger, kes hiljem väga kuulsa sai, nimelt Pietro Rai-
mondi. Meie jutustuse ajal ei olnud wanemateta noor mees wanem kui 20 aastat.

Et tal jõudu ei olnud edasi õppida, pidi ta Neapeli konservatoriumis õppimist pooleli jätma ja koju poole tagasi minema, kus ta ühe sugulase juures ulualust lootis leida. Jah, tema oli nii kehwa, et ta enesele hobustgi ei wõinud palgata, waid oma teekonna jala pidi ära käima.

Ilma tähele panemata oli ta teed mööda ühe wäikese ilusa maja poole sammunud. Korraga kostis väga kena laul tema kõrwa. Nüüd alles ärkas ta nagu unest ülesse. Mis nüüd teha? Kes ümber pöörda?

Õigidal ei nähtud muud maja; õhtu jõudis kätte; mis muud kui edasi, eht leidis ses nägusas majas ometi õforterit. Laul wakis, noor mees seisatas.

Pea kostis laulu heli uuesti noore mehe kõrwa. Noor mees sammus usinasti edasi. Kes oleks teda wõinud tagasi hoida; üks olnud ju siin tema tööpõld.

Tajakesti sammus ta maja ukse ette ja toetas ennast ühe posti najale, mis eesruumi katust kandis. Natuke maad enesest eemal nägi ta wäärtiskawude taga, mis endid postide ümber keerutasiwad, klaweri juures ütlemata nägusa neiu, kes õigusega weel lapse nime kandis. Neiu ei aimanud sugugi, et mõni samm temast eemal üks wõõras iga nooti ja iga lauluheli kuulas ja et wõõra mõtled tema mõtetega otse kui ühte tahtiswad sulada.

Wiimaks wakis klaweri ja laulu hääl. Neiu tõusis istme päält ülesse ja tahtis tuppä minna. „Wõitsin ma ometi igawesti ses puhtuses elada, mis mu ümber!“ Raimondi ütles neid sõnad waljumalt kui tahtis. Neiu waatas tagasi. Weel ei olnud ta Raimondit silmanud, kui ta küsis: „Kes jääb on?“

„Üks teekäija, kes õigelt teelt ära eesinud ja teba sinu mäng siia on kutsunud. Anna andets ja luba mulle tänaõks õõks korterit.“

„Tule tuppä, ja oleb wiist wäsinud.“

Üks seisis lahti, noor mees astus neiu järele tuppä.

„Minu ema ei ole kowus,“ ütles neiu lapselikul wiisil. „Ema on ühe sugulase juurde läinud, kes väga raskesti haige. Siisgi tahan mina sinu eest hooldanda, nii hästi kui wõin, kui sa selle pistuga, mida sulle pakun, rahul oled.“

„Sina oled üsna üffi?“

„Wana ümardaja on minu juures, muudu kedagi. Ega ema liig kauaks ei jää.“

„Aga kas sa ei kardad?“

„Sind?“ küsis ta ja ta nägu läks naerule. „Sinu kulm on küll kortsus, ja

minu arvates on su paa mõtteid täis, aga mis ma sind sellepärast kardan? Ega sa mulle ometi kurja ei tee?"

Noor mees vaatas natukesi imeflemisega seda ilma süüta neiud ja hüüdis siis waimustuslega: „Argu rikkuga mingisugune inimlik mure ja igatsus sinu hinge rahu!“ Selle päale ruttas ta klaveri juurde, et päd mõtetest fergitada. Ja lohe kõlastamad imeilusad hääled, täis õnne ja kannatust ja igatsust, Raimondi „Ave Maria“.

Neiu langes põlwilt. Palubes pani ta käed risti. Esimesi korda sai ta kunsti taewalikust teretusest aru.

Rõõmuga waatas noor mees. kudas neiu ta mängust waimustatud oli. Ta mängis uuesti ja tahtis nagu kõik oma tundmusi kokku walada oma uude laulu Ave Maria = Tere Maria!

„Kes sa oled?“ küsis neiu imestledes.

Noor mees oli uisuguses waimustuse tuhinas, et ta esimest küsimist ei kuulnudgi.

„Kes sa oled?“ küsis neiu teist korda.

„Raimondi on minu nimi!“ wastas noor mees. „Aga mis on siis sinu nimi?“

„Maria!“ wastas neiu.

Hää meelega tahtis noor mees teada, kelle majasse ta juhtunud, ja küsis selle pärast edasi:

„Kes on see meister, kes sind nii ilusasti laulma õpetanud?“

„Keegi ei ole mind laulma õpetanud,“ kostis neiu. „Lauluhääle sain ma ülewalt ja ülesse saadan ma ta jälle. Selle klaveri pääl on minu wanaisa „Dido“, „Zenobia“ ja mõne muu tüki walmistanud. Neid mängin ma sagedasti, need teewad mulle suurt rõõmu.“

„Sinu wanaisa? Siis oled sina ju kuulsa kunstiniku Piccini lapselaps, Piccini, kellest enne kõik Paris waimustuslega kõneles.“

See ma olen!“

Täiskuu paistis täies selguses noore mehe ja neiu pääle. Noor mees tahtis küll neiule magusaid sõnu ütelda, aga ometi mõtles ta luugu järele ja ütles: „Maria, sa oled mind waest teekäijast lahkesti wastu wõtnud! Südamest tänan sind ega unusta sind ialgi ära. Jäägu mure ja kurbtus sinust alati kaugele! Niid aga lae mind mõni tund puhata, homme päewa tõusuga tahan ma Rooma rännata. — Ave Maria! — — —

Teisel hommikul olivad majarahwas juba waratult ülewal. Ummardaja kandis rooga lauale, Maria kõndis aias lillede seas. Ise nagu praegu puhkele paisunud roos noppis ta peo-täie tõsiheid loobuse õdesid, pani klaasi sisse ja seadis nad siis laua pääle.

Rahutult käis ta toas edasi, tagasi.

„Ma pean teda äratama,“ ütles neiu wimaks. „Ta tahtis wara teele minna, et aegjasti Rooma jõuda.“

Rärmesti ruttas ta selle toa ukse taha, kuhu noor mees õhtul magama saadetud, ja koputas. Ta koputas korra, kaks, kolm, aga ei ühtegi wastust. Wimati awas ta pisut ust, et waadata, kas noor mees tõesti magab. Wõõrast polnud kuşagilgi. Kartlikult waatas ta toas ümber. Sääli leidis ta laua päält wähe aja eest kirjutatud noobilehe, mis temale pühandatud: „Ave Maria, grazia plena, Tere Maria!“

Noor mees oli Jumalaga jätmata oma teed läinud, kartes, et kui ta kauemaks neiu seltsi jääb, iseäralikud tunded tema südames leegitfema hakkawad

* * *

Rui kahe aasta pärast Florenzi theatris Raimondi „Eliosat“ mängiti ja rahwa poolt suure waimnustusega wastu wõeti, sai Raimondi esimese loorberi-pärja ühe

ülilkena naesterahwa käest, kes esimeses reas oma abikaaja kõrvas istus. Ei see olnud paljas juhtumine, kui Raimondi tänades tajofesti ütles: Ave Maria.

Kui Raimondi nimi ikka kuulsamaks sai ja Raimondi mujalgi kui Italias tuttav oli, kui kõik Raimondi „Joosepit“ kiitsivad, siis hülilgas noore proua nägu Neemi tee ääres alati rõõmust, ja ta mõtles ilma tahtmata Ave Maria ja selle meistri pääle.

Ametnikkude sõna peab kuulma.

Üliõpilane Paks elas just noore kena neiu wasta, kes theatris ooperi laulja oli, teine pool uulitsjat. Aga nii wäga kui Paks ta neiu aknast sisse tahtis waadata, ei näinud ta, kahju küll, neiu ometigi mitte, sest neiu oli palju lillesid akna pääl. Nii ei wõinud Paks oma nägusat naabrit fugugi näha. Ühel päewal tuli meie üliõpilasele seltsimees Raks wõõrats. Paks kaebas sõbrale häda. Aga Raks ei olnud nõuu näljane.

„Mis sääl muud,“ ütles Raks, „kui wõtame lilled akna päält eest ära.“

„Aga kudas see wõimalik?“ päris Paks.

„See lasse minu mure olla,“ kostis Raks. „Täna õhtu tulen sinu juurde. Ole siis walmis, küll siis lilled kätte saama.“

Rekõõ jõudis kätte. Paks ja Raks arwastivad nüüd paraja aja olemat ja läksiwad nüüd rebeliga uulitsale. Raks pani rebeli naabri maja seinu wasta laulja akende äärde, awas akna ja hakkas lillesid säält wälja wõtma. Paks jeisis rebeli pääl selja taga ja wõttis lilled wasta. Pool tööd oli juba tehtud, kui korraga õwwaht sinna juhtus.

„Mis te siin teete?“ käritas õwwaht.

Paks ei teadnud esimesel silmapilgul midagi kosta, aga jeda agaram oli Raks.

„Wait, wait, sõber!“ kostis Raks waigistabes. „Meil on siin wäike nali ees. Siin ilsewal elab üks naesterahwas, kes homme oma sündinisepäewa peab. Meie tahame temale hääd meelt teha ja seks mõned lilled kinkida. Muist on juba ilsewal akna pääl.“

„Nii fuguseid tempuseid ma ei jalli!“ pahandab õwwaht. „Silinapilt lilled akna päält maha eht muidu —“

Raks õhkas . . . „Noh, kui te jeda fugugi ei luba, siis sündigu. Ametnikkude käsku peab kuulma!“

Kärmosti wõtsiwad nüüd mõlemad kõik lilled akna päält maha. Õwwaht aga ei jäänud enne rahule, kui ametnikkude käjukuuljad kõigi lilledega oma teed oliwad läinud.

Tõtt ja nalja.

Maailma-kuulus laulja proua Lucca käib ikka kontsertisid andmas. Tema on Austria keisri poolest tuna-mullu ka kuldse aurristi saanud.

Sofia Crubelli, endine kuulus laululind, on ühel Brantsuse grahwil Bigier'il mehel. Abielu-paar on waheajal õnnetuste läbi waejeks jäänud ja kõik oma wara kaotanud. Paar elas ikka Nizzas rikkal suurel kombel; nüüd peawad lehwusega hääts wõtma, Crubelli on määratu palju raha teeninud. Ta oli päris talutidur, aga oli aqaruse ja õppuse läbi kaugele jõudnud.

Kunstnikkude sissetulekud. Kui ku jagil kuulsast nimest midagi kasu on, siis on see muusika sees. Ilma kuusja nineta ei saa palju teha. Selle rahaga, mis üks laulja naesterahwas ühel õhtul on teeninud, wõib terve eluueg inimesele toitu anda. Rõnda saab nättuseks proua Adelina Patti tihti 15000 rubla ja weel enamgi ühe õhtu laulmise eest ühel kontserdil. Teised laululinnud ei saa ka palju wähem.

Meyerbeerist, kes kolmkümnen aastat järjimeõõda iga aasta suwistel kuudel Spa linnas elas, teab teegi, kes temaga sääl jagedamini toffu puutunud

oli, järgmist jutustada: Meyerbeer täis alati ühe musta ülitkuuega, mille wõõd nagu mõne teise mehe pihtade päält näis wõetud olewat, ja kaela ümber oli temal mitmel korral üks must rätik kätistatud. Kaelatagused oliwad temal kõrged ja kauged ja jalas õige kitsad püksid. Tema kindad oliwad alati liig suured ja pääwarjuts kandis tema suurt musta siibi-kübarat, mis enamasti kufilas asus. Etta oli temal puuwillane wihmawari kaapas, mida tema kaenlas kandis, kui ta teda just mitte reisifitse ei tarwitawanud. Tema tõnnik oli hüppaw ja tuikuw, kohmetu, nagu seda pimedate juures näikse. Kõige sagedamalt raiutas ta Spa linnas eesli seljas. Harjunud kombel nähti teda iga päew pääle lõunat nõnda wiisi du Marteau ridaspuestitus. Jules Jonin jutustas wähest naerdes, kudas tema ükskord ühe wäikese reisi päält tagasi tulles oma teenija-tüdrukult küsinud, kas wast mõni külaline tema juures ei olla käinud. „Ei ole suuremat kedagi käinud,“ olnud põlastawa häälega antud wastus, „ainult üks wana kentšakas mehikene oli siin, kes eesli seljas sõitis ja kellel suur wihma wari kaenlas oli.“ Selle häälteeadja ijeäralikkude omaduste jekka tuleb ka weel tema kasfide kartus lugeda. Nii pea kui ta neid hiirekoeri aga silmas, siis käiswad temal juba jubinad üle ihu. Wõõras feltstonnas oli Meyerbeer enamasti jutuuhjer ja uudishimulisi inimesi, kes wähest pool wägi, temaga tutwustama tungiswad, ei wõinud ta silma otjaski jallida. Ükskord jai tema Pariisi linna Glyjee wäljadel niisuguse pääletungijaga kolku, kes kõhe nagu tafjas meie nutrameelise häälteeadja küljes kinni oli ja temalt tungiwalt küsima hakkas, kunas tema komposition „Afrikanlane“ edeneb. Wiimaks tahtis tema weel teada, kas see tütt pea walmis jaab. „Herra,“ wastas temale selle pääle Meyerbeer äritatud tujul, „Glyjee wäljad on küll igale ühele awatud, aga minu jalabused ei ole mitte Glyjee wäljad!“ Sellega pööras Meyerbeer kufumata küsijale selja ja jättis teda pika ninaga sinna paigale.

Paganini ja woorimees. Kuulsast wiili-kunstnikust Paganinist järele jäänud kirjades leitakse järgmine kena lugu: „Ühel päewal“, nõnda jutustab Paganini, „rändasin mina Wiini linna uulitjaid mööda, kui äkitselt kangesti pikse wihma walama hakkas. Wett tuli taewast nagu ämbritega maha ja ilm läks ikka halwemaks. Mina olin üksi, mis muidu üksnes harwasti juhtus, sest et minul enamsati ikka teender kaapas oli. Oma elu korterini oli minul pikk tee ja mina olin juba nii mürjaks saanud, et ma oma terwise pärast kartma hakkasin. Mina waatasin selle pärast ümberringi, kas wähest kusagilt ühte woorimeest kaetud trostaga saada ei oleks; kolm trostat sõitis minust mööda, aga kufjarid ei mõistnud Italia ja mina mitte Saksa keelt. Neljas trosta jai wiimaks minu hüüdmise pääle seisma, sest tema omanik oli ka Italia maa mees! Enne sisseastumist küsijin mina, mis sõidu-hind on. „Wiis guldnat — nii palju kui Paganini oma kontjerdi pileti eest wõtab“, ütles woorimees. „Ah, sina kelm“, hüüdsin mina südame-täiega, „jelle lühikese maa eest nõuad sina wiis guldnat? Paganini mängib ühe keele pääl, aga ega sina ometi oma trostat ühe rattaga edasi wurišeda lasta ei saa“. — „Oh, herra, ega see ühe keele pääl mängimine nii raske ei olegi, kui räägitakse. Mina olen ka muusika sõber ja täna wõtan mina kahetordse sõiduhinna, sest et ma ford ka ise seda muusika meistrit kuulda tahan, keda Paganiniks kufjutakse“. Mina ei hakanud temagu piletmalt tingima, sõit läks edasi, ja kümne minuti pärast olin mina selle wõõrastemaja ufse ees, kus ma korteris olin. Mafsin siis oma sõidatajale wiis guldnat pihtu ja kintsin temale weel ühe sisseastumise-pileti minu kontjerdi tarwis pääle kauba. Teisel paewal enne kontjerdi algamist oli kontjerti maja ufse ees rahwa hulga seas suur tungimine. Mina astusin just sisse, kui keegi pileti-wastawõtjatest mulle hüüdis: „Wäljas ufse ees seisab üks määrdunud selle ufhe feltstonna kohta tõlwatumate riie-tega mees, kes wägisi sisse tahab tiktuda. See oli minu woorimees, kellega ma päew enne seda olin sõitnud. Ma lubasin teda tema poristest jaabastest hoolimata sisse,

lootes, et tema suure hulga jekka ära kaob. Kui mina aga kontserdi hakatusele mängulawale ilmusin, seisis tema just minu ees toredasti ehitud prouade ja preilide keskel, kes esimestes ridades istusiwad. Ka siin leidsin mina suurt kiitust, et käteplakjutamine lõppeda ei tahtnud; aga kõigi teiste eel awaldas mulle minu woormees kõige tormiliselmal kombel oma meelehääd, nõnda et tema teistest kuuljatest, kelle maguja muusika maitemisi tema rikkus, mitu korda karebastei noomitada sai. Harwasti on minu üks nii waimustatud kuulja olnud. Teisel päewal hommiku wara tuli woormees jälle minu korterisse. „Herra“, ütles tema mulle auupakkilul häälel, „Teie wõiksite küll ühte armutegu minule teha. Mina olen naesemees ja mitme lapse isa, olen waene ja Teiega ühe maa mees, aga Teie olete rikas ja kuulus. Minu õnn seisab Teie käes.“ — „Paganana päralt, mis sa siis öieti mõtleb?“ — „Subage mulle, et ma oma wankri pära päale üksnes need kaks sõna tohin panna: Paganini troska.“ — „Minugi päralt!“ kostsin mina naerdes, „kirjuta sinna päale, mis sa tahad.“ — See mees oli targem, kui ma mõtlesin. Mõne kuu päralt oli tema Wiini linna rahwale tuttawam kui mina, sest tema „Paganini-troska“ äratas igal pool suurt tähelepanemist. Temal oli sellega palju õnne, kõik tahtsiwad temaga sõita, ja mees wõttis auusat hinda. Kui mina kahe aasta päralt Wiini linna tagasi tuln, siis oli minu endine sõidataja juba sellesama wõõrastemaja omanik, kus mina jell korraleolin korteris olnud; aga üks Englane oli selle troska tema käest tuhande naela sterlingi- (ehk umbes 10,000 rubla) eest ära ostnud.

Ühes kõige parematest kontsertidest, mis **Beethoven** ial on andnud, oli temal nõuu ühte uut muusikatööd, mis tema klaweri ja orkestri jaoks oli walmistanud, awalikult etendada. Sest aga, et tuttawaks oli saanud, et kuulja mehe kõrwakuulmine ifka kehewemaks jäi ja wiimaks täieline kurtus tema kõrwu lukutada ähwardas, oli ta karta, et see kontsert ehk tema wiimseks jääks. Selle päralt oodati juba kontserti suure põnewusega, ja kuuljad oliwad täis waimustust, kui kuulus hääldemeister klaweri ette istus. Äkitselt tuli aga Beethovenile säherdune weider tuju päale, et tema kõik ära unustas ja iseennast orkestri juhatajaks pidas. Kui tema ühe koha päale jõudis, kus muusika fortissimo ehk kõige waljemini pidi mängima, laotas tema korraga käed laiali ja hakkas nii suure tuhinaaga paremale ja pahemale poole wehkides takti lööma, et kumbalgi pool klaweri pääl seiswad lühtrid kuuljate jekka saali lendasiwad. Beethoven sai selle juhtumise üle küll pahajets, aga õnneks ei märganud tema kuuljate naerulistest nägudest mitte, kui snurt nalja tema neile oli sünnitanud, ja hakkas ebasi mängima. Waheajal oliwad kaks poisiti ennast teine teisele poole klawerit seadnud, kes nüüd küünla-jalgu ette waatlikult käes hoidsiwad, et mitte uuesti lendu ei lähets. Kui Beethoven sedasama tükki jälle kordas, juhtus temale jällegi seesamane äpardus. Teine lühtrihoidja oli nii eitewaalik, et tema weel aegjasti kõrwale pörgata sai, teine ei olnud aga nii õnnelik ja sai nüüd nagu hullustuse tujus enese ümber wehkiwa Beethoveni käest takti kepiga mõne hooi mööda pääd ja tuhu aga juhtus. See kord ei tundnud naljatatud kuuljate rõõmustus enam piiri ega määra, kuna Beethoven ise nagu maru tujus klaweri pääl oma wiha lahutas ja rohkem poole tosinat mänguti. Kõikid nagu ära weristas. Aga just kõige sihawamas mängus kargas ta äkitselt ijmelt üles ja läks täis wiha saalist wälja, ilma et ta oleks tihtanud kuuljate päale waadatagi, ja jättis oma kaasmängijate hooleks, kas ehk kuda nad kuuljaid lepitada jaiwad.

Sündel oli kangelase tegumoeaga mees ja ei põlanud ialgi tublid leha-kinni tuft ei kuima ega märja toidu näol. Ükskord tuli tema ühte Londoni linna sõõgi majasse ja käskis kolme mehe tarwis lõunat anda. Ta pidi nii kaua ootama, et ta wiimaks kprtituts läks. „Miks siis süüa ei tooda?“ küsis tema. „Meie toome road siis laua päale, kui Teie seltskond tuleb,“ wastas trahteripidaja. — „Ahh, siis tooge aga omad road prestissimo (õige ruttu); mina ise olengi see seltskond.“

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. M. Hermann.

Ilmus kuus korra.

Sind aastas kättesaamiseks 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Ise ära tuua aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wastu. Toimetuse aadress tellimise-, raha- ja muudele kirjadele: „Dr. K. M. Hermann, Tartus.“

Wida peame laulma?

Mus ning armas on see, kui ühest majast meile helkim lauluhääl kõrwa kõlab. Tahtmata jääme teel seisma ja kuulama, ja meie süda on warsti liigutatud. Wilets on see inimene, kes laulu ei armasta ega ise ei laula. Ega asjata ütles wana kuulus tõsine sõna: Kus lauldakse, jääb istu maha, ei kurtjad inimesed laulda taha. Just selle poolest on siis ka meie rahwas õnnelikult kiita, et tema seas annugi rohkem oja inimesi laulmist armastab. Seni kaua kui see armas ihalbus meie rahwa südames on, laulda ja laulu kuulda, seni kaua saab tema ikka rõõmulik rahwas olema, kes ennast igapäewasest murest mitte rusuiks muljuda ei lase, waid saab ka kõige raskemal ajal pääd kõrgel hoidma ja tulewikule julgesti filma vaatama.

Et näid meie rahwas laulmist armastab, siis on see jeda rohkem igaihele armsaks kohuseks küsida: „Mis peame laulma? See on teise sõnaga: Mis sugused laulud on kõige sündjamad meie rahwale laulda? See küsimus ei ole küll wäga raske wastata, siiski on ta tähtjas: Ka laulus näitab ju üks rahwas üles, kas ta midagi olla tahab wõi ei, kas temast on midagi lugu pidada wõi ei ole; ka laul on suureks tunnistuseks, kas üks rahwas juba nii kaugele on jõudnud, et teda haritud rahwa sekka wõib armata.

Uga kudas on kõige jeda laulust ära tunda? Nõnda wõiks eht mõni küsida. Siin wastame: See on üsna hõlbus: Kui ühel rahwal enesel laulusid on ja ta neid laulab, siis on see temale märgiks, et ta juba kõrgemale hariduse järjele on jõudnud; aga kui ühel rahwal enese käest midagi laulda ei ole, wõi kui tal ka on ja ta ei laula enese laulusid, waid üksi wõõraste rahwaste omastid, siis on see madala wäheise hariduse märk. Kui näituseks Italia rahwa pääle wantame, siis näeme, et Italia maal õige wähe muude rahwaste laulusid lauldakse, aga Italia oma meistrite tehtud laulusid jeda rohkem. Italia rahwas peab siis oma laululoojateist lugu ja auustab neid selle läbi, et ta rohkesti nende laulusid laulab. Just seefama lugu on ka Saksa, Prantsuse, Inglise, Wõõmi, Wene, Ungari ja muude rahwastega. Nad laulawad kõige jagedamini kõigist lauludest ikka oma laulusid. Kõige suurema himuga lauldakse weel neid laulusid, mis täiesti rahwawiisid on, see on, nad on aega mööda rahwa suus tõusnud ja kõlanud, ja wiimaks kirjutab mõni nad üles, siis on jälle üks laul rohkem.

Siin tuleb meile iseäranis elawalt ka meie Gesti rahwas meelde tuletada. Kui teised rahwad kõik hää meelega eneste laulusid laulawad, siis ei wõi ka Gesti rahwas teisiti teha, kui ta mitte üleüldisest hariduse käigust ei taha järele jääda. Küll ei ole sellega milgi kombel üteldud, et selle pärast sugugi teiste rahwaste wii-

siis ei peaks laulama. Iga wiis kõlab hästi, kui teda hästi lauldas. Iga wanafõna ütleb: Parema enese haganane kui wõõra wõi-leib. See sõna näitab meie esivanemate isamaa-armastust, ja kui wäga nad kõige on armastanud, mis nende eneste oma oli. Kas meie peame nendest maha jääma, kes nende lapsed olime? Ärgu seda sündigu! Nende palaw Eesti auu armastus peab meid ka eneste laulust armastama panema, et meie nende wäärilised oleksime. Ka meie peame oma Eesti laulust laulma, kui meist peab lugu peetama. Kui meie kõik laulud wõõraste rahwaste käest wõtame, siis jääme wiimaks küll paljaks wõõraste warjaks.

Iga kas meil ka Eesti wiisid on, mida wõiksime laulda? Nii on efiti küsida. Siin wõime aga ka rõõmuga wastata: Jah on! Meil on mõnigi Eesti wiis, mida küll wõime laulda. Meil on mõndagi Eesti laululoojat olnud, kes meile wiisid on sünnitanud. Miks nad on neid sünnitanud? Et muidugi selleks, et neid lauldas! Jah just selleks! Et see ole siis enam kui ime, kui mõnigi kontsert antakse, mille programmis asjata üht Eesti laulu otseme wõi eht hädalt waewalt ühe wõi paari leiame! Kõige wähem pool aja igast kontserdi programmist peaks Eesti laulust olema. Küll ei ole meil rohkem neid mehi, kes Eesti laulust on teinud, aga kes neid on teinud, nende laulust peaks siis ka tähele pandama. Meil on wiisid, mis Jannsen, Hörshelmann, Kunileid, Kappel, Säbelmann, Läte, Miina Hermann ja mitmed nooremad on loonud. Ka julgeb nende riidade kirjutaja ja selle lehe toimetaja ennast meelde tuletada.

Leidku siis praegu nimetatud mitme mehe lauluwiisid meie rahwa kodus, koolis, kontserdis ja kirikus ifta rohkem ja rohkem tähelepanemist. Kõlaga nemad teiste seas kuuljate rõõmuks. Olgu nad meile nagu koduseks kõrwa-kostiks armjad. Peetagu meeles, et laul ifta ilusasti kõlab, kui teda ka ilusasti lauldas. Ärgu antagu kontsertid, millal Eesti laulust jalgugi ei ole! Kõlaga Eesti laulud Juna-lale auuks, rahwale rõõmuks, isamaale iluks!

Eesti laulust ja mängust.

(Järg.)

Eht küll meie alles edespäi tahame ka Eesti mängukoorigest pikemalt kõnelema, siisgi arwame sünda olewat kõige wanematest mängukoorigest juba siin rääkida, sest et, nagu juba üteldud, nemad pea ühel ajal esimeste laulukooridega on tekinud.

Ka mängimises on meie teada Tartu linn ja tema ümberkaudsus kõige esimene olnud. Seda on ammugi rohkem kui pool sada aastat, kui Tartus „Wennaste seltsi“ pafuna-koor ajutati. See koor mängis siis ja mängib täna päewani üksnes waimulikku laulust ja mängust. Kirikus on tema häält suurteil pühadel ka kuulda, mil kirikuwiisid mänguriistadega ühes mängitakse.

Raiemale pani teine mängukoor oma mängimise piirid, ja see oli enne nimetatud Wäegwere mängukoor, kes ka nüüd umbes pool sada aastat ära on elanud. See koor ajus, nagu teada, tuntud ja tubli koolmeisteri Wirthausi juhatusel all. Wäsimata on koor sellel hulgal ajal kuni seni ajani oma iluhelidega kuuljate südameid juitanud. Alustaja Wirthausi poeg David juhatab juba rohkem kui kaks kümme wiis aastat seda mängukoorige pärast oma isa jurma. David Wirthausil on ka see auu, et tema suurema aja Eesti mängukoorige jalale-awitaja ja seadja on olnud. Kus uus mängukoor ajutati, jaal tarwitati enamasti ifta David Wirthausi nõuu. Wäegwere mängukoor sejab meel praegu meie teada Eesti kooride ees otjas ja mängib nii hästi waimulikku kui ilmalikku mängust ja laulust iga seltsi.

Teine koor, kes Eesti mängukoorige seas ka üks esimestest oli, on Tormas. See koor on, nagu jätne laulukoori, kuulsa C. R. Jakobsoni isa, tõster Jakobsoni 1848 ümber ajutatud. Jakobsoni ajal on see mängukoor wäga täielik olnud ja ilusasti mänginud. Kõit, kes seda aega mälestawad ja selle koori mängu on kuulnud, on täis kiitust selle

üle. Selles kooris on väga rohkesti mänguriistafid olnud. Koor mängib meie teada täna päevani üsna ilufasti. Kus märk on, et nii wanad koorid ikka veel tublisti edasi elavad.

(Särg jääb tutema.)

Franz Liszt.

Oh kui lihtlabane on see nimi, Franz Liszt, lugeda! Kaks ainukest lühikest ühefilbist sõna on tema sees, ja ometi teab iga muusikatundja, mis see nimi tähendab. Ta tähendab kõige suuremat klaverimängijat, kes ial maailmas on elanud. Si ole enne teda tema jarnast olnud, ja kas pärast tema jarnast saab olema, seda saab tulewile tõendada. Liszt on nagu Jumalast iseäralisel kombel õnnistatud ja temale sõrmedesse koguni aru-jaamata wõim ja jõud pandud, mis päätkuulajaid waimustab, elustab, imestufesse ja lõbudufesse langetab.

Franz Liszt on sündinud wiinakuu 22. päewal 1811 Ungari maal Raidingi külas. Tema on were poolest Ungarlane, nõnda siis Soome sugu ja selle pärast ka Eesti rahwale oma jagu tähelepanemise wäärt. Tema isa Adam Liszt oli hästi koolitatud mees ja muusika-armastaja, nimelt ofaw klaverimängija. Isa oli ka poja esimene koolmeister. Juba 6. eluaastal algas õpetus, ja 9. eluaastal wõis Liszt Odenburgi linnas ühel kontserdil nii väga ilufasti mängida, et kõik kuuljad täis imekspeanemist oliwad. Mikaste Ungarlaste poolest sai Liszt nii palju abi, et ta weel rohkem wõis õppida. Ta mõttis õpetust Czerny, Randhartingeri ja Salieri juures. Aastal 1823 läts isa pojakesega kaugemale kontsertisid andma. Igal pool äratas Liszt suurt imestamist, ja tema kontsertidele tuli väga palju kuulajaid, nii et tal enam ülespidamisest puudu ei olnud.

Suurt sugu inimeste kodades oli nooruke Liszt igal pool väga soowitud ja armas külaline. Tema elaw ja terane olek mõttis kõikide südamed. Et aga liig warane auustamine mitte poega laifaks ega üleemeelseks ei teeks, pidas isa tema eest wäimata hoolt ja lastis poisskest Pariisis, kuhu ta wahemaal oli läinud, weel ikka tublisti õpetust wõtta. Pariisis komponeeris Liszt, alles 14 aastat wana, oma esimene ooperi (laulumängu), mis tegija nooruse pärast suurt imestust äratas, kui ta suures ooperimajas mängiti. Schweizis, kus ta kontsertisid andis, tuli talle uut auu. Aastal 1827 suri Boulogne linnas tema isa äkisti ära, mis noorele mehele suureks õnnetuseks oli. Iiüüd jäi ta ükki ja langes mitme kergemeelilise ja mõtlemata teo sisse, sest et ta liig noor oli. Kord oli liig waga, teine kord üleaanetu. — Aastal 1831 tuli maailmakuulus wiulimängija Paganini üles ja pani, nagu Liszt klaverimängus, nõnda wiulimängus kõiki täis imestust.

See ajas ka Lishti uuesti end harjutama ja ikka kõrgemale muusikatunsti järjele tõusma. Ka Saksa klaverimängija Thalberg, kes ka wahemaal oma mänguga kõiki waimustas, ajas Lishti weel rohkem õppima, et ta maha ei jääks. Aastast 1835 kuni 39 elas ta wogafelt mängimist harjutades ja üksnes harwa kontsertisid andes. Grahinna d'Agoult'i oli ta enesele teijeks pooleks walinud, kes talle kolm last sünditas, kellest aga üks ainus elama jäi.

Aastatel 1840 kuni 1848 käis Liszt läbi terve Eurõpa kontsertisid andmas. See aeg tõi temale määramata suurt auu ja ka rikkust. Kõik, kes teda kuulsiwad, tunnistasiwad, et niisugust mängu enam kuulda ei saa. Nagu mõnda poolt-jumalat wõeti suurt mängijat igal pool vastu, ning raha ja auupärgasid tuli mõõtmata koftu. Liszt sai sellel ajal rikkaks meheks, ja tema nime nimetati terwes Eurõpas auufartusega ja nimetatatse praegugi weel. Pärast oma reisid sai tema Weimaris herzolikuks kapellmeisteriks. Ta püüdis siin iseäranis Sakslase Richard Wagneri ja Prantselase Victor Berliõzi toonitõõfid laialti laotada ja loi ka ise palju muusikat. Pärast läts ta Rooma linna ja on sääl suurt jagu oma eluaega elanud, siis ka Pestis linnas, kus teda ka selle lehe toimetaja aasta 1879 lõpul nägi. Meis kolmes linnas, Roo-

mas, Weimaris ja Pestis, on korda mööda suure muusikameistri lodu kuni täna päevani. Aastal 1885 elas ta jälle Weimaris, ja praegu, mil seda kirjutame, on ta Roomas talveforterit pidamas. Siht on igal pool tuntud ja auustatud. Waheajal on ta wanaks meheks jaanud ja ei mäugi enam palju awalikult, waid ütnes tuitawate seas, ehk siis, kui tal just himu on.

Auu ja kõrguse märkide poolest on siht küll rikkam kui keegi teine ial on olnud. Ta on arwamata palju ordude kandja ja seltside auuliige, nagu ka hulga linnade auufodanik. Königsbergi linna ülikool finkis talle auuks doktori-aunime, Austria keiser tõstis teda rüütli-seijusesse, Weimari suurherzog tegi ta kammerherrats. Lühedalt: waewalt on weel võimalik, et üks inimene suurema auu osaliseks saaks.

Tema iluhelide töösid ja laulusid on nii palju, et see asjata oleks neid kõiki üles lugeda. Kõik on täis iseäraldusi ja nii suurt ilu, et asjata oleks neid weel kiitma hakata. Weel praegu, mil seda kirjutame, on ajalehtede teatuste järel, kuulus mees ühe väga ilusa oratoriumi (pifa waimuliku laulu) walmis teinud, mis wiist pea igal pool saab lauldama.

Nõnda on lühedalt maailma kõige suurema flawerimängija elu, kes weel praegu elawate seas wiibib.

Henri Etienne Mehul.

Kõige tähtsamate wanemate Prantsuse komponistide sekka peame Henri Etienne Mehuli (ütle: Mehüli) arwama. Tema sündis jaanikuu 24. päewal 1773 wäikeses Givetis kindluses, kus ta isa soldatite koka ametit pidas. Poja suurt laulu ja mängimise armastust nähes saatis isa poja pimedada orelimängija juurde õppima. Poisi koolmeisteri enese tundmises mängimises ei ulatanud aga kuigi kaugele. Poiss õppis ometi nii wirgasti, et ta juba 11 aasta wanaduses kirjutas jumalateenistuse ajal oreleid wõis mängida. Paremat laulu- ja mängu-õpetust sai ta kloostris koolis. Jõudsamini sai ta edasi, kui üks kroonu ülem tema tublid mängimist tähele pani ja selle otsuse pääle tuli, et poisist suur laulumeister wõib saada. Ta wõttis poisi enesega Pariisi kaasa, kus ta noorele Mehulile osawad lauluõpetajad õpetust laskis anda. 16. aastane poisike sai siin peagi Gluckiga tuttawaks, selle filma all ta mitmed ooperid kirjutas. Need esimesed ooperid kirjutas ta aga ainult harjutamiseks. Alles kahesümne aasta wanaduses andis ta ühe suurema ooperi „Alonzo et Cora“ theatri walitusele näitlemiseks. Aga kuus aastat ootas ta ilma-aegu näitlemist. Waheajal näideldi teisel kohal teine tema ooper, ja see wõeti rahwa poolt suure kiitusega wasta. Wiimaks jõudis ka „Alonzo et Cora“ näitelawale, aga see ei leidnud sugugi sõpru. Nüüd kirjutas ta hulga ooperisid, millest mõned rahwale väga meele-pärast oliwad, teised jälle wähe. 1792 sai Mehul Pariisis uue konserwatoriumi ülewaatajaks ja järgmisel aastal säälsamas komponeerimise koolmeistriks. Uus amet andis Mehulile palju tööd. Sellegi pärast saatis ta weel selfamal aastal ühe ja hiljem weel mitu ooperit näitelawale, mis kõik keefimist wastawõtmist leidsiwad. 1807 ilmus tema kõige tähtsam ooper „Joosep Egiptuses“ 1810 wõttis ta ennast ametist lahti, aga komponeerimist ei jätnud ta siiski seisma. Tema wanaduse päewad ei olnud nii lõbusad kui nab oleksiwad pidanud olema. Mehul oli mäsämise aja mees ja suur priiuse armastaja; selle pärast pidi ta Bourbonide poolt mõndagi paha kannatama. Wabadriiklased auustasiwad selle wastu väga tema isamaalisi laulusid. Tema suri wiinakuu 18. päewal 1817. M. J. C.

Üks lillekimp.

(Järg.)

Jälle läheme Italia maale, ja jälle kostab meile minewase aastajaja wiimisel pooltel väga hülgaw „kamelja-lille“ nimi Angelica Catalani heli wasta. See naeste-

rahmas oli küll kõige suurem ostaja ja meister selle imeliku pilli pääl, mis inimesele loojast kurku loodud on. Tema hääl on kõige suuremast mängufoorist üle kõlanud ja ei fiitsgi sugugi tant ega inetu kirjane kuulda olnud, waid alati armas, ilus, helisew nagu jumalik kandle hääl, ja tema wiristused (trillerid) olnud nii pikad, et nad üsna hirmu pääle ajanud, mis kõit inimese hääl wõib teha. Saksa luulja Goethe kirjutas salmides: „Doas ja kõrges saalis ei jaska teda küllalt kuulda, efimest korda teda kuuldes märkab inime, miis tal kõrwad on.“ Kui see neitsi Leipzigiis kuulsas „Gewandhaus'is“ efimesi korda laulis, siis ei ole talle teppih, mis jalgade alla, küllalt tallis ja peenike olnud. Kontserdi-rahwa ees wisanud ellitatud tüdruk ise-eneise talli shalli jalgade alla ja laulnud siis. Uga Catalanist üteldakse, tema äratanud küll imestamist, aga ei ialgi waimustust, sest et südant sütitaw soojus temal puudunud. — Catalaniga ühel ajal oli ka kuulus Catarina Gabriella imestamist äratamas, sellest pea kõit jedafama kõneldakse ja keda lugejad juba tunnewad.

Selle aastasaja efimesel poolel pani kõiti lauluarmastajaid, kes kuulda saiwad, kõige rohkem waimustusesse „purpuri-nelt“ Malibrani, ka sündimise poolest Italia maalt. Tema aja teatajad teatawad otse, et „õnnelik igauks, kes Malibrani kuuleb.“ Küll ei ole ta kurgu-osaluse poolest Catalani wasta saanud, aga tema hääl käinud palju enam südamesse jääb iga kaunist tundmuist äratades. Tema isa Garcia olnud ta efimene õpetaja jumalikus laulwõimus. Kõit, mis ial selle naesterahwa küljes leida, see olnud armas. Ta olnud rõõmsa meelega ja lahke nagu laps ja ometi julge küllalt ka kõige peruma hobuse selga istuma. Tema ära-rääkimata ilu ja armsus, õrnus ja tark terane sütitaja waim wõitnud temale ka kõige külmemad südameb. Ta olnud naesterahwas, nagu kõige ilusam till maal. Londonis ja Yorkis olnud teda waimustusega wastu wõetud. Wiis aasta pärast efimest laulmiste läks ta Amerikasse New-Yorki, kus teda isa wägisi sündis ühele Brantelasele, nimega Malibrani, mehele minema, kelle nimi temale ka jäi. See mees pidi põhjatu rikas olema, aga jäi warsti pärast pulma pankrotiks. Naene katkus jälle õnne lauljannana. Ta tuli Europasse tagasi, ja igal pool wõeti teda rõõmu õiskamisega wasta. Kuulsamad laulumängude loojad, Rossini ja Bellini, oliwad tema kõige suuremad auustajad ja otse tumardadajad. Kõneldakse koguni, et Bellini selle pärast furnudgi, et ta Malibrani armastanud ja see teda jälle wasta ei ole armastanud, sest ta olnud oma efimesest mehest lahutatud ja juba teise pruut. Malibrani olnud ka wäga häa südamega ja lahke meelega inimene. Ta teinud hääd, kus ial wõinud ja mahti olnud, ja ilmunud sagedasti päästjaks inglits waestele, sest oma sajatuhandetega, mis talle ta laulu eest kottu tulnud, ei ole ta sugugi ahne ega ihnus olnud. Teises abielus elanud ta wäga õnnelikult, aga juba ühe aasta pärast, miisklikuu 25. päewal, tuli surm äkisti ja pani laululinnu suu igawesti kinni. Rahetsus ja kurwastus oli üleilbdine. — Temal oli aga teine õde, kes just niisama osaw ja ilusasti haritud oli. Kõit, mis tema kohta sündis, see sündis ka õe kohta, ja see õde elab weel praegu Pariisis — juba nüüd enam kui 70 aastat wana. Ta on pärast oma õe surma oma ilusa häälega tühandete südomeid waimustanud. Nüüd õpetab ta nooremaid naesterahwaid laulma ja ei laula enam ise awalikult. Igauks naesterahwas, kellel nõuu on suureks lauljaks õppida, püüab ikka nii palju saada, et ta tema käest mõne aja õpetust wõtab. Tema nimi on Biardot-Garcia.

(Järg tuleb.)

Ruda komponeeritajic?

(Järg.)

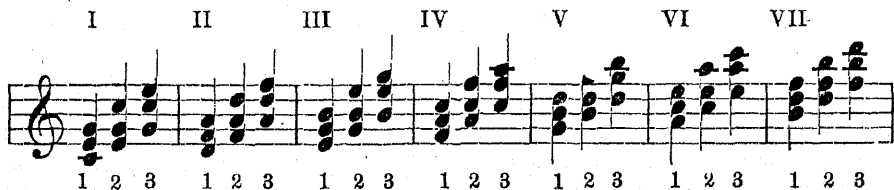
Komponeerimise juures on kõige päält waja harmonia- see on kottukõla- õpetust põhjast põhjani tunda. See õpetus teeb meid akordidega see on üsikute kottukõlaidega tutmaks. Sellest ei wõi fiis ka meie mõõda minna, waid saame kottukõlaid ühes häälte sünnitamisega õpetama. Siin olgu aga efiti nimetatud, et kom-

poneerimine kahefugune on: 1) wiifi-loomine (melodiseerimine) ja 2) kookufolastamine (harmoniseerimine).

Wiifi-loomine sünnib selle läbi, et hääle looja (see on kouponist) oma pääst ühe koguni uue hääle (wiifi, melodia) kas sõnade (texti) laulmise wõi ka pillide (instrumentide) mängimise tarwis wälja mõtleb. See wiis ei tohi muidugi ühe teise jarnane olla, mis teised meistrid enne on loonud. Et wiifi-loojal kõigest 7 tooni ja 5 poolt tooni tarwitada on, siis peab ta muidugi osaw ja kõrgeandeline inimene olema, et ta neist helidest itka ostab uusi armsaid hääli wälja leida. Wiis on enamast jaost alati soprani eht diskandi hääles olemas, aga on ka sedita, et wiifi altos, tenoris ja bassis leitakse, kui komponist teda sinna paneb. On soprani wiis, siis on teised hääled nagu saatjad, niisamati on lugu, kui wiis mõnes teises hääles on.

Kookufolastamine sünnib selle läbi, et wiifile teised hääled komponerimise seaduse järele kõrwa pandakse. Need hääled, mis wiifi kõrwa seatakse, on saatjad hääled, ja nemad wõimad üksnes nõnda kõrwa pandud olla, et nad wiifiga ilusasti kookufolawad. Iga heli kohta wiifi sees tuleb kas üks afford eht mitu.

Kõigi affordide põhi ja ülem kookuheli on kolmfõla. Teda hüütakse selle pärast nõnda, et temas kolm tooni üks teise üle kõlawad ja iga wahelt üks ära jääb. Igal kolmfõlal on kaks ümberpõret. Meie paneme kõit kolmfõlad ühes ümberpõretega c-duris jüa üles

Neis nootides on iga takti wahel kolm affordi. Igal pool, kus 1 seisab jääb, on kolmfõla ise; igal pool, kus 2 seisab, jääb on kolmfõla esimene ümberpõre; igal pool, kus 3 seisab, jääb on kolmfõla teine ümberpõre.

Kõigi kolmfõlade põhi on I (1) all ja rimelt alt lugeda: c, e, g. Tema esimene ümberpõre (2) sünnib selle läbi, et alumine toon c üks oktaw kõrgemale pandakse: e, g, c, ja teine ümberpõre sünnib jällegi selle läbi, et esimese ümberpõrde alumine toon e üks oktaw kõrgemale pandakse: g, c, e. Just niisamati on lugu II (1) all olema kolmfõlaga: d, f, a, mille esimene ümberpõre (2): f, a, d, ja teine ümberpõre (3): a, d, f. Kõigi teiste kolmfõladega on itka jälle lugu nõnda, et alumine toon esimeses ja teises ümberpõrdes oktaw ülemale pandakse.

Weel on aga tähele panna, et ülemaal antud nootides kolmfõla I all esimesel astmel eht prima pääl, kolmfõla II all teisel astmel eht sekunda pääl, kolmfõla III all kolmandal astmel eht terzi pääl, kolmfõla IV all neljandal astmel eht quarta pääl, kolmfõla V all wiendal astmel eht quinta pääl, kolmfõla VI all kuendal astmel eht sexta pääl, kolmfõla VII all seitsmendal astmel eht septima pääl seisab.

Ülemaal nootides antud kolmfõlades, nagu üleüldse kõigis toonitõugude kolmfõlades, on kolme jugu kolmfõlasid, ja need on: 1) dur-kolmfõlad: I, IV ja V, 2) moll-kolmfõlad: II, III ja VI all ja 3) wähenatud kolmfõla: VII all. Mis wahel on aga dur-kolmfõla ja moll-kolmfõla wahel? See wahel, et duril kolmas toon 5 poolt tooni alt lugeda kõrges seisab, aga mollil kõigest 4 pool tooni. Wõtame näituseks I kolmfõla: c, e, g; selles on c-st lugeda e just wites pool toon (c, cis, d, dis, e); just seesama lugu on kolmfõlaga IV ja V all (f, fis, g, gis, a — ja g, gis, a, ais, h); aga II kolmfõla d, f, a on hoopis teist wiisi, ja jellel on paljalt d ja f wahel 4 poolt tooni (d, dis, e, f); seesama lugu on ka kolmfõlades III ja VI all (e, f, fis, g, gis ja a, ais, h, c). Nõnda leiame siis järgmise wäga selge wahel: dur-kolmfõ-

las on alumisest kestmise toonini lugeda 5 poolt tooni (c, cis, d, dis, e — I all) ja kestmisest kõrgema toonini 4 poolt tooni (e, f, fis, g); aga moll-kolmfölas on lugu just ümber-pöördud, sest sääl on alumisest kestmise toonini 4 poolt tooni (d, dis, e, f II all); ja kestmisest toonist kõrgema toonini 5 poolt tooni (f, fis, g, gis, a II all). — Kõrguni teist sugu kolmföla on XVII all wähenдатud kolmföla; sellel on alamast toonist kestmiseni 4 poolt tooni (h, c, cis, d); ja kestmisest kõrgemani jälle 4 poolt tooni (d, dis, e, f).

Need kolmfölad on sellel, kes komponeerimist tahab õppida, väga hoolega ära õppida. Ruda neid ja teisi affordisid kokkufölastamise juures tarwitada, sellest räägime edespidi.

(Järg jääb tulema.)

Sõnumid ja teatused.

(Joulukuust 1885 ja näärikuust 1886.)

Jätka rohkem leiab osawõtmist laulumäng Eesti rahwa seas. Seda on iseäranis „Wanemuise“ seltsis Tartus. Eht küll ooperid „Preciosa“ ja „Kornewille kellad“ juba kumbgi paarikümneks korda on mängitud, sellegi pärast on iga kord jaal uuesti puupüsti kuuljaid täis, kui neid tükka jälle ette toodakse, nagu see wiimasel kahel kuul tihhti on sündinud. — Pääle selle on „Wanemuises“ mitmed lõbuõhtud ja kaunid kontserdid olnud. Proua Becker Wiljandist on kolm korda laulnud. Tema hääl on väga ilus. Siis andis näärikuu 24. tuntuud ja kuulus tenorilaulja H. Kann Wõrust ühes oma lauljatega väga ilusa kontserdi. Kanni hääl on alles niisama mõjus ja fölaw kui enne. — Ka Tallinnas „Dootuse“ seltsis on waheajal näitemängu, laulmist ja muud lõbustust sagedasti näha ja kuulda olnud. — Niisama on Peterburi Eesti selts hoolega Eesti näitemängu etendamud ja päälinna Eestlastele meelejahutust ja lõbu isamaalises waimus pakunud. — Jõhwis andnud Wõrnu lauluföör jõulukuu 26. kena kontserdi. — Kärknaas Ässi kih. olnud jõulukuu 27. kontsert. — Muustwees on Rubina lauluföör näärikuu 5. ja 6. p. kontserti andnud ja väga ilusasti laulnud. Ka näitemängu teinud nad hästi ja mänginud „Tuhalabida walitsust“ ja „Kadri“.

Mujalt maade muusikast.

(Joulukuust 1885 ja näärikuust 1886.)

Anton Rubinstein, praeguse aja suurem klawerimängija, andis näärikul Peterburis 7 kontserti järgi mödda. Kõikidel oli nii rohkesti kuuljaid, nagu ruum talgi enesesse mahutas. Kui see kunstnik klawerit mängib, siis arwab igatiks end õnnelikuks, kui pileti saab. Alfred Grünfeld, teine kuulus klawerimängija, oli waheajal Tartus ja andis siin kaks kontserti, millest rääkimata palju osa wõeti. — Mullu täis Tartus ja mängib nüüd Saksa maal kolmas kuulus klawerimängija Eugen d'Albert, kes alles 20-aastane noor mees, aga juba kõikidest imeks pandud mängumeister on. — Suur wiulimängija Aug. Wilhelmj andis Tartus wana aasta lõpul kaks kontserti, mis väga palju osawõtmist leidsiwad, eht küll piletid kallid (2 rubla) oliwad. Wäike 17-aastane Italia tüdruk Teresina Tua, kena nagu kann ja ilus nagu ingel, pani mullu siin Tartus kõikide südamed oma helisewa mänguga ilutsema, ja nüüd mängib ta Saksa maal, kus teda rääkimata suure waimustusega vastu wõetatse.

Soome maa kuulsam tütar Alma Fohström, kuulus põhjamaa õppik, on hiljuti Amerikasse jõudnud ja paneb sääl oma rääkimata ilusa lauluga ühendatud riikide miljonärیده südamed liituma. Et laulukind selle juures muidugi tuhandete kaupa raha ja kallid kiwa saab, see on muidugi mõista. (Diendame siin ka seda, et Eesti studendid Alma Fohströmile, kui ta tunamullu Tartus laulis, hõbedast lillekimburõnga kinkisiwad, ei mitte käerõnga, nagu meie lehes Alma Fohströmi eluloos üteldud.)

— Suur kunstlauljanna Lucca käis wana aasta lõpul Wene maal, aga jäi Moskwas raskesti haigeks ja sõitis ruttu Wiener tagasi.

Tõtt ja nalja.

Naljafad nimetused. Üks mees kes jooanud näis olemat, peeti hiliselt ööl uulitsa pääl öowahtidest kinni.

„Mis Teie nimi on?“

„Minu nimi maksab nii wähe, et nimetamise waewagi wäärt ei ole.“

„Millest Teie ennast toidate?“

„Tuulest.“

„Kus Teie elate?“

„Surnute juures.“

Säherduste puuduliste ja häbemata kostuste pääle wõeti wõõras wangi. Öwahaid andsiwad politsei ametnikule asja teada ja see hakkas protofolli kirjutama. Wangi wõetaw oli selle toimetuse juures aga koguni rahulik ja ütles külma werega:

„Lugu on tõesti ja iga pibi nõnda õige, nagu ma jutustanud olen, kui Te waewaks wõtate mind ligemalt üle kuulata. Minu nimi on Kroos, ma olen Jaani kiriku orelitallaja ja elan surnuaia pääl, kus mul ühes wäikeses majas korter on üüritud.“

Üks noores põlwes õppis kuulus Saksa luuletaja Schiller kannelt mängima. Üks naaber, kes teda mitte sallida ei wõinud, ütles üksford temale: „Ennäh, Schilleri herra! Teie mängite ju nagu kuningas Taamet, muud kui mitte nii ilujasti!“ — „Ja Teie,“ wastas Schiller ruttu, „Teie kõnelete kui Salomo, muud kui mitte nii targasti!“

Teatuseks.

„Saulu ja mängu lehe“ lugejatele! „Saulu ja mängu lehe“ esimene aastakäik kestab selle pärast weel uue aasta sisse, et ta hilja mullu suwel ilmuma hakkas. Kui 12 nummert wäljas on, siis on I. aastakäik täis, ja siis alles, nimelt kätte tulnud aasta Märtsi kuul, algab uus 1886 aastakäik ja sellega uus tellimine. Et nüüd nummer 9. ja 10. korraga lugejatele kätte tuleb, siis saawad nad weel 2 nummert. Tellimisi II. aastakäigu pääle wõetakse juba nüüd vastu.

Annan ta siin teada, et politika-leht „Postimees“ (endine Pärnu Postimees) nüüd igal nädalil Tartus minu toimetusel ilmub ja postiga kõigest 2 rubla aastas maksab. Wälja tulnud numbrid saadetakse igale uuele tellijale ka kodu kätte. Adress Dr. R. A. Hermann Tartus. — Tuhat termist kõigile tõstetele isamaa poegadele!

Dr. R. A. Hermann.

Mõne aja eest ilmus R. A. Hermannini kuuluga:

S a u l u k a j a .

Solo-laulud koori- ja mõheligaga meeste- ja segahäälitel ühes lau'da. Hind 30 kop. Saada raamatupoobides ja R. A. Hermannini juures.

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. A. A. Hermann.

Slnub kuis korra. Sind aastas kätteaatmisega 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Ise ära tuua aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.	✠ ✠	Tellimisi wõtab iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wästu. Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele kir- jatele: „Dr. A. A. Hermann, Tartus.“
---	--------------	---

Ruda sünnib häääl ja heli?

Uuema aja teadus on mõnegi asja üsna loomulikul ja lihtlabasel wiisil ära seletanud, mis enne otse imeasjaks peeti. Nii on lugu nimelt hääle- ja heliga. Oli aeg, mil mitte teada ei olnud, mis häääl ja heli on, just niisamati, nagu palju teisi asju ei teatud, mis nüüd wäga selgesti teada on. — Enne aga kui seletame, kuida häääl ja heli sünnib, seletame lühedalt, mis ta on ja mis wahel hääle ja heli wahel on. Gesti on ütelda, et iga heli on küll häääl, aga iga häääl ei ole mitte heli. Häääl on üleüldise iga sugu hüüdmine, mis meie kõrwu käib. Nõnda on laulu- ja pilli-heli häääl, aga ka lehma ammumine, foera haukumine, kassi näumine, hobuse hirnumine. Aga heli on üksnes see häääl, mis laulmisest ja pillist kuulda ja mis kõrwale lõbus ning armas, aga lehma ammumine, hobuse hirnumine ei ole mitte heli.

Waatame nüüd, kuida häääl ja heli tekib. Wõtame näituseks wiuli-keele. Kui poogen üle käib, siis läheb keel wärtsema ehk wõbijema. Keel käib poogna all nii ruttu edasi tagasi, et õhu liikuma paneb. Just sellest keele wõbijemisest ja õhu liikumisest sünnib heli: Keel wõbijeb nii ruttu õhust läbi edasi tagasi, et keele lõikamisest läbi õhu heli tekib. Just selsamal kombel sünnib ka iga teisel mänguriistal (pillil) heli, et õht milgi kombel pandakse liikuma. Orel-i-wiles tekib heli niisamati nagu papupillisigi selle läbi, et õhtu praost läbi kiilu-sarnase keele pääle woolab; kii lõikab õhu wägiwallal kahets ja see sünnitab heli. Nõnda sünnib lugu iga pilli juures. Sõnes ruum, mis jääb ligi, teeb, et kõla palju suuremaks läheb, mis taja kombel sünnib.

Nüüd tuleb ilma tahtmata küsimine keelele: Kuida sünnib häääl ehk heli inimese kurgus? Kuida ta sinna juhtub? Mis paneb inimese kurgus hääle hüüdma? Siin saab küll mõnelegi kena kuulda olema, et inimese kurgus wõi, õigemini ütelda, kõris heli just selsamal kombel tekib, nagu ta ka mänguriistades sünnib. Inimese kõrisse on looja poolest otse mänguriist ehk pill loodud, ja sellel pillil on kaks keelt, mida arstid häälepaelteks hüüawad. Inimene paneb oma tahtmise sundmuseel õhtu ja selle läbi häälepaelad liikuma, ning — heli on walmis.

Mida pikem ja lõwem wiuli-keel on, seda madalam on tema häääl, kuna lühike ja pingule tõmmatud keel kõrget heli sünnitab. Smelik on, et inimese kõris lugu just niisama on: Mida pikemad inimese häälepaelad, seda sügawam ja jämedam on ta häääl, mida peenemad ja lühemad häälepaelad, seda kõrgem häääl. Tenori-lauljal on ikka lühemad häälepaelad kui bassi-lauljal; meesterahwal on alati palju pikemad häälepaelad kui naesterahwal, ja selle pärast on mehe häääl sügaw ja jäme, aga naesterahwa häääl hele ja kõrge. — Nõnda on lugu selle imelise pilliga, mis

inimesele kõrisse on loodud. — Et naesterahwa häälepaelad palju lühemad on, siis võib tema neid ka palju rutemini tarvitada, sest nende võibemine sünnib palju hõlpsamini. Selle pärast jõuab naesterahwas palju kunstlikumaid keerutusi ja wirtsutusi laulus teha kui meesterahwas.

Nõnda sünnib siis hääli ja heli üksnes õhu wärsemise või võibemise läbi, ja liikuma pandud õht kannab teda meie kõrwa. Imeline ja ometi nii lihtlabane lugu!

Üks lillering.

(Järg ja ots.)

Sugulane nende lõunamaa kabe lillega oli „kurekullus“, kelle nimi oli Henriette Sontag, Saffa maa laps. Tema oli waeste ümberrändajate kometiantide tütar, aga oma ilusa hääle ja õnnelikkude juhtumiste läbi, mis talle võimalikuks tegiwad end kõrgesti harida, tõusis ta maailma-kullaks laululinnuks, kes suurt fugu rahwa ja kuningate kodades igal pool armas külaline oli. Angelica Catalani tunnistas temast: „Tema kombe ja wiis on wäike, nagu ta teha, aga tema on ainus oma kombes ja wiisis.“ Ta pani Brantsuse päälinnas oma heliga kõitide südamed ilutsenta, ja tema laulmise magusus ja taundus oli rääkimata ning tegi Suure ooperi kuuljad joobnuks. Üks kord, kui lauljanna just parajasti wäga ilusti oli laulnud, hüüdis Suure ooperi majas ärtsti keegi nagu müristamise häälega: „Hätkame sõda pidama Preisi kuningaga!“ Kõik ehmataswad, ei teadnud, mis sellest arwata; tõusiwad üles kiskendajat finni wõtma. Aga see karjus uuesti nagu pajuha häälega: „Ei mitte Rheini jõe pärast, maid selle pärast, et tema käest ilusat laululindu Henriette Sontagi ära wõita.“ See ütetus oli kõik jälle hääks teinud. Suur käeplaksutus tõusis ja waimustuses hüüti uuesti Sontagi nime. — Oma üliarmsa häälega pani ta ühe suurt fugu mehe, ühe grahwii, südame täis armastuse tuld enese wastu, ja ta jai tema abikaasaks. Mõne aasta kestis see abielu, siis läks laululind Amerika maale, aga jääl tuli korraga — surm ja pani helisewa kurgu alles üsna noores eas finni.

Tema järele haljendab ja õitseb meile iluroos Wilhelmine Schröder-Devrient filma. Sellele oli jaatus üpris jumeta näo ja ärarääkimata ilusa yääle kinkimind. Temal oli ka võimalik laulukunsti kõige kõrgemale pulgale jõuda. Tema ilusus ning armsus ei jätnud kedagi külmaks, ei suutnud ka keegi tema wastu kall olla. Kõik imestaswad ja auustaswad neiu nagu jumaliku olemust. Tema ilus nägu, tore kufal ja kullatarwaline juuks tegi ka teda sellesarnajeks. Ei ükski wõinud seda unustada, kuida tema laulis ja mängis. Brantsuse komponist Auber (üttele: obäär) oli ooperi teinud, mille tuum järgmine oli: Kord elas rüütel Sinihabe. Tema wõttis ühe naese teise järele, kõik furiwad liihikese aja pärast ära, aga keegi ei teadnud, kus nende kehad jäiwad. Kõik oliwad noored ilusad naesterahwad, üks armsam kui teine. Kui rüütli kasteistikümmed naist oli õlnud, siis wõttis ta jälle ühe wäga ilusa naese, suurt fugu perekonnast. Sellele ütles ta, nagu teistelegi enne, et ta ei pea mitte ühte tuppä minema, mis losi teises otjas oli, midu on tal ots käes. Aga ilus naene läks ometi ja waatas korra keelatud tuppä. Ja mis ta nägi jääl? Hirmsat asja: Toas oliwad endiste kaheteistikümne naese werises furnutehad, pääd otjast maha löödud. Koledas ehmatuses jooksis noor naene tagasi. Sellel filmapilgul tuli ka rüütel kodu ja tahtis ka selle oma noore naese ära tappa. Aga naese sugulased jaiwad weel õigel ajal appi tulla. — Selle noore naese lugu näitas Wilhelmine Schröder-Devrient nii ilusasti kui seda weel wähe võimalik. Kuida rüütli noor ilus naene koledest hirmu-toast wälja jookses, kuida ta nägu kahwatanud nagu lubjatud sein, kuida ta filmad ahastusest ja jäledusest keelewad, seda oskas neiu nii wägawal wõimsal wiisil teha, et päältwaatajalgi kartuse wärin üle teha käis. Lõuldes näitas ta kõik seda nii kõlawalt, ja ta hääli mõjus

siigawasti südamesse. Ja ometi kirjutas selle laululinnu käsi: „Oh kui kurw on laulja lugu! Ta laulab oma südame werd kuuljatele ette ja on ometi jäljeta unustatud, kui ta enam ei juuda laulda — niisama ruttu kui jala aste liiwa sees tuulest puhutud. Temal oli õigus, sest ka tema ununed meelest ära.“

Weel räägime ühest laululinnust mõne sõna. — See oli mõni kümmeaastane aastaid tagasi, kui Leipzigi linna Nikolai kirikust üks ilus noor paar wälja tuli. Kuulus tenorilaulja Kindermann oli jälle konservatoriumi sõstrafilmaalse õpilase, neiu Helene Kneisel'iga paari laulatatud. Noored tüdrukud ajaswad isekeskes juttu, kas küll noorik saaks õnnelik olema laulja ja näitleja kõrwas, kes näitelamal tihti teistele ilusatele naesterahwastele peab tuliseid armastuse sõnu ütleva. Tüdrukute otsus oli, et parem on, kui mees mitte näitleja ei ole, sest siis on ta enam oma naese pärast. Aga siin ei läinud noorte neiuude kartus täide. Kindermann läks noorikuga Müncheni. Küll mängis ta siäl näitelawal mõndagi armastuse lugu ja oli filmatirjaks päältwaotajate ees mõnegi noore neiu peidmees ning armastaja, aga enese noorikule jäi ta truuks. Noorik laulis tihti temaga ühes ja äratas waimustust ja ja rõõmu. Si tulnud ialgi paha meel ega riid nende abielu õnne rikkuma. Nendel oli üks tütar, ilus nagu õis, nimega Hedwig. See päris wanemate andi weel suuremal määral, kui wanematel enestel oli. Pea terve haritud maailm oli tema kiitust ja imestust täis. Tema põlewad sõstrafilmad ärataswad meeste südames põhsumist, tema ilus hääl pani kõikide meeled ilutsema, tema mäng tegi kõige suuremat põnewust. Tema oli ehets ja iluks Saksa laulumängule. Loomu poolest oli neiu tuline ja täis rõõmulist oleskut. Ta heitis wiimaks tenorilaulja Reicher'iga paari, aga ei olnud abielus nii õnnelik, nagu tema wanemad oliwad. Paar aastat kestis abielu, mil üks poeg sündis, ja siis lahutati nende laulatus. See pidi nõnda sündima, sest see abielu oli, nagu nii mitmed tuhanded, eeskitus ning üle kaela tegu. Üksnes poja wastu jäi ema süda ifka soojaks. — Kuu ei jäänud Hedwig Reicher-Kindermanni — nii nimetas ta end pärast — hääl mitte kõlama. Surm tuli ka temale noores eas ja lõpetas tema ilulaulu.

Nõnda oleme siis lühedalt suuremate laululindude lugusid ära jutustanud, kes enne meid on elanud ja nüüd kõik hauas hingawad. Edespidi saame — selle lehe teises aastakäigus — ka nende laululindude lugusid jutustama, kes weel elus on ja praegugi oma iluhelidega maailmas imestust äratawad.

Maene muusikant ja tema seltsimees.

Saksa keelest G. Diis.

Ühel ilusal suwisel päewal oli Wieneri linna Brateris suur rahwapidu. Brater on suur aed, täis ilusaid puud ja kohte, kus Wieneri linna elanikud kõige enam armastawad jalutada ja pidusid pidada. Palju rahwast woolas ka täna siia kofku; noori ja wana, alamaid ja ülemaid. Palju tuli ka rahwapidule wõõraid. Kus aga palju rõõmsaid inimesi koos, siäl ei puudu ka heldus ja waeste aitamine.

Selle pärast oli ka siia suur hulk kerjajaid, leierlastimehi, kandlemängijaid naesterahwaid j. n. e. kofku kogunud, kes siin omale andeid lootsiwad saada.

Sellel ajal oli Wieneris ka üks wana soldat, kes oma paiukast mitte elada ei wõinud. Kerjata ta aga ei tahtnud. Sa hakkas selle pärast wiulit mängima, mis ta oma isa käest oli õppinud. Täna mängis ta ühe suure puu all Brateris, ja ta wana koer istus ta kõrwal ning hoidis suus muusikandi kübarat, tuhu mõõdaminejad omad anded wistasiwad.

Kõik inimesed läksiwad aga täna mööda, ning muusikandi kübar jäi tühjaks. Oleskivad need mõõdaminejad teda enam tähele pannud, nad oleskivad tõesti armuslikumad olnud. Gallid juuksed katkivad ta pääd ja üks wana soldati sinel ta koha. Mitmes lahingus oli ta ühes wõidelnud, ning igaküts neist oli talle armisid mäles-

tufeks jätnud. Minult kolm sõrme oli paremal käel poogent pidamas. Üks suurtükki kuul oli faks teist lahingus kaasa võtnud, ja pea felsamal kombel oli ta ka teise jala kaotanud. Kuid siiski ei waadanud inimesed tema pääle, ehk ta küll wiimaste kapiitule eest omale wiivuli oli olnud ning sellega oma maršsa ja tantfutiikka kõigest jõuust mängis.

Kurwalt waatas wanake mööda-woolawa rahwa pääle; kurwalt wiibis ta film nende rõõmsatel nägudel ja torebatel riitel. Nende naer tungis talle walujalt südamesse; — täna õhtu pidi ta siis pööningutoas õlgede pääl nälga kannatama, kuna ilm õnnes ja rõõmus, külluses ja kauniduses õiskas. Tema koeral oli ka parem õnn, ta leidis ehk mõnest rennisti luukondi, mille kallal ta oma nälga wõis kustutada.

Pääw hakkas juba õhtule kalduma. Meie muusikandi lootus oli aga alla wõtnud, nagu weerew päike taewa telgil; sest pidulised hakkaswad juba kodu minema. Sügaw kurbtus afus wanatse näole. Ta ei näinud mitte, et tema lähedal üks torebas riides herra seisis, kes juba kawa tema mängu kuulsa ning ofawõtikult waatles.

Kui aga kõik asjata näitas olewat ning mängija käsi enam poogent ei jõudnud liigutada ega jalga käia ei juutnud, istus ta ühe kivi pääle ning toetas oma pää käte wahel; tawo langeswad pisarad ta filmast emaliku mulla pinnale, kes neid ahnelt siisse imes.

Torebas riides herra oli aga näinud, kuida wanatse käsi pisaraid pühkis, et mitte ilmale oma kurbtust awaldada. Nagu põlewad südamed oliwad need pisarad wõdrasse herrasse mõjunud. Ta astus ruttu wanatse juurde, pistis talle ühe kuldraha pihta ja ütles: „Saena oma wiivul pilgufeks minule!“

Wanake waatas tänuliku pilguga wõdra herra otja; mis jellel mõttes oli, mõistis wanake ja andis talle oma wiivuli. Mänguriist ei olnud mitte fant, aga wanake ei mõistnud wist talle oma kuirwand käega elu siisse-ajada. Wõdras herra seadis ta hääle, istus siis wanatse kõrwale ja ütles: „Seltfimees, nüüd wõta sina raha, mina mängin.“

Seda üteldes hakkas wõdras mängima, aga nii ilufasti, et wanamees oma mänguriista enam omaks ei arwanud; sest ta hääle tungis imelikult südamesse ja aratas säääl wõimsat mastukõla. Nagu inglihbääled heljusiwad wiivulikeeltelt: wahel rõõmsalt, kui tahaksiwad kõike ilma ühes õiskama ajada; wahel kurwalt, nagu nutaksiwad nad kadunud õnne taga; sügawale tungisiwad nad südamesse, pisarad paisatsiwad nad palgele.

Nüüd jäiwad möödaminejad seisima, waatasiwad wõdrast herrad ja kuulatsiwad hinge kinnipidabes ta mängu; igauks märkas, et ta waele wanatse hääks mängis, aga teegi ei tundnud teda. Enam ikka enam kogus kuulajaid kokku. Sfegi ülemate wantrib peatasiwad. Ja mis pää-asi, igauks märkas mängija nõuu ning awas heldelt oma kätt.

Säääl langes siis kulda ja hõbedat, wafke ja paberit wanatse kübarasse. Oli see rõõm wõi kurbtus? Wanake ei jõudnud teda enam ülewal hoida, nii raskeks oli ta ju läinud. „See ta tühjaks, wanake!“ ütlesiwad inimesed, „ta saab weel korra täis.“ Wanake tegi nii, ja õige! ta pidi teda weel üks kord tühjerdama. Wõdra filmades hiilgas waimustus, ta mängis meistrilikult edasi. Üks bravo hüüti teise järele. Kõik oliwad waimustatud. Wilmaks mängis wõdras Austria ilusat rahwahymnet: „Gott erhalte Franz den Kaiser!“ Kõikide kübarad lendasiwad pääst, sest Austriafahed armastawad wäga oma keisert Franzit, mis see ka täiesti ära on teeninud. Wiimati läks rahwa rõõm nii suureks, et nad kõik ühes laulma hakkasiwad. Wõdras mängis kõige suuremas waimustuses laulu otsani ära; siis andis ta wiivuli õnneliku wanatse kätte, ja enne kui see üht sõnagi sai ütelda, oli ta rahwa sekka kadunud.

„Kes see oli?“ küsis rahwas. Sää! astus üks herra ette ja ütles: „Ma tunnen teda väga hästi, ta oli kuulius wiulimängija Aleksander Boucher. Meie ei wõi aga tema ilusat eeskujut mitte unustada!“

Herra tõstis kübara üles, ja uuesti lendaswad kreuzerid ja kuldnad kübarasse, mis muidugi wana wiulimängija herra sai. Kõik andiswad, ja kui herra raha wana naise kotti raputas, hüüdis ta: „Boucher elagu!“ „Elagu!“ öistas rahwas. Ja wanake pani käed kokku ja palwetas: „Issand õnnistagu teda heldesti?“

Ja ma usun, et sellel õhtul kaks õnnelikku Wieni enami oli kui enne. Üks oli wiulimängija wanake, kes müüd kõigest päätoiduse nurest päästetud oli; teine oli aga Boucher, kes ühe inimese õnnelikuks oli teinud.

Billimehe koer.

Minewa aastajaja lõpul elas Prantsuse maal üks waene mehikene, nimega Sulpitius. Raswu poolest oli ta härjapõlwelane, tegumoe poolest kõwer kui Labina 3, rammus kui kirikurot, küüras eest ja tagant, inetu kui ämblik; seda nägu oli selle wägilase wälimine. Weriwaene, nagu mõni ilmatarf, ei olnud sellel isjandal muud abinõu oma elu ülespidamiseks, kui ainuke wilespill; seda oskas ta aga ka peaaegu niisama ilusasti puhuda kui kuulius Philibert, nõnda et ta üffigi selle mänguriistaga kontserti anda wõis.

Nüüd on aga tuttav, et häälekunstnikud märjusest armastawad. Ükskord, kui meie nurga-Dryheus omale tubli osa peenikest raha kokku oli kogunud, läks ta ühte trahterisse; tema sõi nelja mehe eest ja jõi kümne eest, weeres wiimaks laua alla, kuhu tema oma koera seltsis magama jäi. Mii pea kui mehikene uinumud oli, krabistas üks muusiku sõber, kes jää! ligilad oma wiina oli joonud, tafatesti, wõttis wile salaja enese kätte ja läks wagusi oma teed.

Kui joobnud mees magusa une katus oma pääd oli selitanud, tõusis ta üles. Tema efinene mõte oli oma wilet wälja wõtta, mis talle juba mõnikord jooma wõlga oli tasuda aidanud. Ta pistab käe kalitsasse, ta otsib ja pöörab kalitsa wiimaks pahurpidi — aga wilet ei ole kufagil! — Noh nüüd oli wesi ahjus. Wile oli iseeneft tubli olnud ja tema käes juba rohkemad kahkümme aastat teeninud. Muusikujumari nägu lööb lõtendama. Tema küsib trahteri talitajalt ja teistelt jookjatest, ta küsib igahelst, kas keegi tema wilet ei ole näinud. „Ei wilet ega trurami,“ wastatakse temale naerdes. Selle päale hakkab wäike mehikene suurt kisa ja käre tõstma; ta wistab kõik maha, mis tema kätte puutub; ta karjub, wannub, möllab; tahab oma talitsatus wihatujus kõik pihuks ja puruks peksta. Mga kõik märatsimine ja mäsamine on ilmaegu; mis ära — see ära. Kes taotab, see weel muidu kahju kannab. Wilespilli puhujat ahwardatakse wiimaks weel wälja wifata ehk koguni kinni panna lasta, kui tema oma larmitsemist ei jäta, wõlga ei taju ja koju ei lähe. Pidi siis mehikene maksma ja minema.

Et koertel enamasti väga peenikene haijumine on, on küll teada. Siin aga saame näha, et neil ka väga teraw kuulmine wõib olla. Sulpitius oli juba hää tüki maad koju poole läinud, kui tema koer saba liputama hakkas, just kui oleks üks teber tema nina ees. Siis seab ta enmast oma peremehe ette, kargab rõõmsasti temale rindu ja püüab teda iga pidi edasi-minemast takistada. Peremees, rõõmus ja pahane ühel hobil, lükkab teda tagasi ja lööb weel päalegi. Koer aga ei jäta järele ja teeb sedasama tempu ühte soodu edasi.

Sulpitius paneb seda lugu imeks ja ei tea mitte, mis ta niisugusest jonnist peab arwama; sügawas mõttes jääb ta seisma — ja kuuleb enese selja taga wilespilli häält; ta süda hakkab põsumas, ilma et ta isegi sellele põhjust teaks. Uudishimu, praegu alles kannatanud kahju ja mõned umbarwamisefid sunnivad teda wiimaks natuke maad tagasi minema. Tema koer läheb seda nähes weel palju rõõmsamaks ja

näib oma peremeest tungivalt manitsewat, et ta tagasi pööraks; ta jookseb eel ja haugub, mis kõrist mahub, just selle maja sees, kust muusikad wilespilli hääled wälja kõlawad.

Põnewusega jääb meie muusikameister kuulama, — taga järele ikka juurema tähelepanemisega — ja tema kahilus muutub peagi nagu kindlamaks mõtteks. „Kas ma küll siise peatfin minema?“ küsib ta iseneiselt. Ta läheb majasse. Tema koer, selle agarus ikka tulifemats läheb ja kes täis rõõmu selle üle näib olema, et peremees tema mõttest aru on saanud, tikub jälle ette ja kaabib kui hull oma käppadega tundmata wilespilkipuhuja ust. Enamasti ikka on kelmid kogemata juhtumiste eht jagedasti ka nende oma süü läbi tabatud. Nõnda ka siin. Wilespilli puhuja kuuleb kobinat ja teeb uffe lahti wilet weel käes hoides. „See on minu wile!“ karjub Sulpitius täis wiha, „kõige pühama neitsi nimel! see on minu wile. Minu nimi seisab weel tema klahwi pääl!“ Ja nõndap lugu oligi. — Wastust ei olnud ühtegi. Tabatud kelm ei mõinud oma lausa awalikuse saanud kurjategu salata. Ta oli ise süüdi ja himuline wilepuhujaja juba annugi Sulpitiusse kõrgete waimu-annete pääle kade olnud. Selle läbi, et ta tema pille ära warastas, oli ta arwanud ka oma wastalise osawuse enese kätte riisuda. Häbige kaetud ja segaselt mõnda wabandusejõna kogeledes andis ta warastatud riista omanikule warsti kätte.

Sulpitius, kes niisugust kogemata õnne aimatagi ei olnud mõistnud, ei nõua ka muud midagi; ta wõtab rõõmutujul oma koera kaisju, tormab trepist alla ja siis täiel jooksul uulitsat mööda edasi!

M. P.

Trio Pariisi linna Tivoli-aias.

Wene keelest G. Siisi.

Kord woolas palju rahwast Tivoli toredasse aeda. Sellel päewal oli jäl suur pidu: muusika-mängud, tantsud — igal pool kees lust ja rõõm. Wa warawa juures seisis üks wana mees wiieteistkümnne-aastase tütreaga: neiu mängis kannelt, ning wanake laulis. Nendest läks kuulus lauljanna Damoro-Tschinti ja Martin ning Ponghär mööda. Kuulus lauljanna waatas uudishimuliselt wanakese puukruusise ja nägi, et selles kopikutgi ei olnud. Palju rahwast woolas säält küll edasi tagasi, aga keegi ei waadanud waese wanakese pääle.

„Muu mõte! päris kunstniku nõuu!“ ütles Damoro-Tschinti oma kaaskäijate wastu, „aga teie peate mind selle juures aitama. Wanakese kurwad laulud ei ole talle weel kuuljaid ega andeid mõtnud; katsume, kas meie mitte õnnelikumad ei ole!“

Martin ja Ponghär oliwad hää meelega selles nõuus. Damoro wõttis siis neiu käest kandle, ja kuulsad kunstnikud hakkasiwad imeilusat triod. Mõõdaminijad jäiwad seisma; suur hull inimesi kogus wanakese ümber, kes ise ka imestusega päält kuulas. Kui lauljate nimed teada saadi, siis lahkutati igalt poolt käja ning hüüti bravo bravo järele. Pea saadi sellest kõiges Tivoli aias teatus: tantsud jäeti kõr wale, mängud katki, kõik ruttasiwad sinna, kus kolm kunstniku laulsiwad, nii et rahwa-hull wiimati arwamata suureks kaswis.

Kui mõned aariad läbi oli laulnud, wõttis Damoro wanakese kübara ja läks rahwa sekka armuandeid korjama. Suure rõõmuga andis igauks nii palju kui tal kae pärast oli; säält jadas siis wast, hõbe- ja ka kulbraha wanakese kübarasse. Waimustuse tuhini läks wiimati nii suureks, et ka kõige kibsimad omad käed awasiwad; wiimati tahtis igauks midagi anda, aga et rahwahulk liig suur oli, siis tõugati, hüpati üle teiste, roniti ja tungiti, et aga ligemale saada ja kübarasse mõnd' andi heita. Wanakese kübar sai mitu kord ühjäendatud ja siis jälle täis kogutud.

Kui Damoro rahwa seas kübaraga tagasi tuli, astus ta oma selfiliste juurde, kes seda lugu imestades päält waatasiwad. „Müüd on meie kord waese hääks midagi ohwerdada,“ ütles ta nende wastu. Siis pani ta kulbraha wanakese kruusise;

Martin ja Ponchar tegivad niisama. Damoro wõttis aga kruusi, andis ta tütarlapsel kätte ja ütles temale: „See on sinu jaoks hää laps; ija ei tohi seda raha mitte sinu käest ära wõtta; selle eest ostad sa omale uued riided, uue kübara ja rätiku; sinu praegused riided on juba wanad ja ära kulunud, kuna ja ije noor ja ilus oled . . . jumalaga, mu laps! . . .”

Kolm kunstnikku wõtsiwad üts teise käest kinni ja jalutasiwad edasi; wanafese õnnistus ja rahwa rõõmuhõiskamine kõlas neile järele.

Kindral Tom Pouce.

Misjuguft effitust ja segadust see wõib teha, kui teist inimest ei tunta ja see enesele koguni wõõra nime annab, näitab järgmine lugu, mis pisukesel naljaloo kuulja põialpoisi Tom Pouce (üttele: paujs'e) elust awaldab.

11. Januaril 1832 sündis Amerikas üts poeglapsuke Charles Stratton, kellest keegi arwata ei wõinud, et ta ford kuulsats meheks saab. Tema oli iga pidi nagu muud lapsed, kaswis küürra-pikkujeks, aga siis, oh õnnetust, ei sirgunud ta enam tolligi pikemaks. Pois awaldas kaunid waimuandeid ja kihilas kõigiti wanemate käsku, aga ainult mitte pikemaks-kaswamises.

Niisugune põialpois ei wõinud kaua warjule jääda. Ta wiidi New-Yorki, kus kuulus Barnum ta oma teenistusesse palkas, teda ilusasti laulma õpetas ja temale „kindral Tom Pouce“ nime andis. Noor kindral astus nüüd ühte lugu näitewõrandale, kus rahwas teda hulga kaupa kuulamas ja waatamas käis.

Nagu suur wõitja rändas ta läbi Ühendatud Riikide ja jõudis wiimaks Pariisi, kus ta kõigi Parislaste keeled liikuma pani. Mitu kuud kestiwad tema etendused järgi mööda, aga siiski ei wäsinud inimesed ära teda waatamas käia ja tema häält imestleda. Koguni kaugelt maalt sõitisiwad mitmed Pariisi põialpoissi waatama, kus fellega mõndagi nalja juhtus, millest siin ühe jutustame.

Ühel päewal oli üts niisugune mees maalt Pariisi jõudnud ja waatas ühe poe afende taga just poe ilusaid asju, kui ta korraga hääle selja taga kuulis ütlewat: „Mis? Minu muusikasõber Patroklus Galuchet (üttele: galüšsee) Pariisis? Tere tulemast!“ Waataja pööras ümber ja nägi selja taga umbes neljakümne-aastase Parislase. „Tuhat korda tere!“ hüüdis wõõras. „Ütle mata kaunis, et ma oma maa kuulsama mehega kokku saan, kellest teine Beethoven saab. Tere, herra Dektor Berlioz!“

Berlioz kummardas auupakkikult ja ütles: „Mulle antakse liig palju auu, mida ma pole teeninud. „Mis päraft olete aga teie Pariisi tulnud?“ — „Mis, kas te wõite seda veel küsida, armas ametiwend? Kelle muu kui kindral Tom Pouce päraft, seda ju wanad kui noored nüüd näha tahawad!“

„Mul on wäga tahju teie päraft, ametiwend! Teie ei saa kindrali mitte näha!“ — „Mis? Kudas? Mina ei saa kindrali näha? Mis päraft siis mitte?“

„Selle päraft mitte, et kindral etenduste andmistest liig wäsinud on ja nüüd mõne aja puhkab!“ — „Oh seda õnnetust! Ma langen kodus kõikide filmades häbisje. Mis nüüd teha?“

„Seda wõin armata, kui paha meelt see teile teeb. Te olete pifa tee ära käinud ja täiesti ilma asjata!“ — „Kas te siis mingijuguft abi ei tea, kudas kindrali wõiks näha saada?“

Berlioz mõtles. Korraga tuli talle selm nõuu meelde. „Nõuu on käes!“ hüüdis ta siis. „Kui ka Tom etendus ei anna, on ta ometi Pariisis, ja ime oleks, kui teda siin näha ei saaks. Minge koju tema korterisse, tema on lahke pois, wõtab teid wististi sõbralikult wasta ja laulab teile eht paari laulugi ette.“

„Tehke, sõber Dektor, mida wõite, aga aidake, et kindrali näen!“ — „Ma tahan omalt poolt kirja kaasa anda, see aitab wististi!“

Berlioz wöttis taskuraamatust lehe wälja, kirjutas mõned sõnad Inglise keeli sinna pääle ja andis siis lehe Patrokluse kätte, kus juures ta jellele ka kindrali elu-kohta ära juhatas.

„Mul on suur igatsus seda tähtsat maja näha saada!“

„Nah, see maja on tõesti tähtjas. Sää! on wäga mitmed kuuljad kumstrinud sees elanud. Aga ärge kojamehe käest kuulake, kus kindral elab. Temal on kõwa käst käes ei kedagi kindrali juurde lasta. Minge parem ilma kellegi käest küsimata trepist ülesse ja koputage esimese ukse pääle paremat kätt. Siis oletegi parajal paigal!“

„Tänan teid wäga lahke nõuu eest. Tähan kohe sinna minna. Sumalaga, armas Berlioz!“

Patroklus läks, leidis peagi õige maja, astus trepist ülesse, koputas esimese ukse pääle paremat kätt ja ootas nüüd waljult tulsuwa südamega, mis tuleb.

Uks tehti lahti, ja üks kole suur mees tuli nähtawale, niisugune Kalewi poeg, nagu sõber Patroklus jelle-sarnasti enne ialgi ei olnud näinud. Ja ometi käis ja astus see Kalew nii kärmasti, nagu oleks ta sibilikas. See kalew oli kuulus bassi-laulja Louis Lablache (üttele: lui lablaxh), kelle juurde naljahammas Hektor sõbra Patrokluse saatnud.

„Mida te tahate?“ küsis Kalew nii jämeda, sügawa häälega, et wõdras üsna kohkus. Patroklus kogeldas mõne sõna wastuseks ja andis siis Hektori kirja Kalewi kätte. Lablache luges kirjakehe läbi ja hakkas waljusti naerma. Selle läbi sai wõdras wähe rohkem julgust ja ütles: „Andke andeks, auus herra, minu sõber Berlioz andis mulle kuulsa kindral Pouce adressi. Seda kindrali tahaksin ma hää meelega näha.“

„See ma olen!“ mastas Lablache müristamise häälega.

Patroklus astus kohkudes kolm sammu tagasi. „Teie? — Palun andeks, kindral olla ju ometi küünrapikkune, ja tema hää! olla koguni peenike wile sarnane. Teie aga —“

„Mis?“ kostis Lablache wägewalt. „Teie ei taha mind kindral Tom Pouceks pibada? Ei aita midagi, see kuulus mees olen ma ometigi. Minu keha suurus ja hääle jämedus on küll teist moodi, kui teie seda arwanud, aga waigistage ennast, põialpoissi suurune ja peenikese häälega olen ma ainult näitelawal inimeste ees. Kas saate aru? Kodus aga elan ma nii, kudas mul kõige mõnusam ja parem ega taha mitte siin igauhe põialpoissi olla. Kas saate aru?“

Seda üteldes jammus Lablache uhkesti eesitoast tahatuppa, kust weel tütt aega tema walju naeru kuuldi.

Patroklus Galuchet aga ruttas õue, wöttis warsti posthobused, sõitis koju tagasi ja kõneles tee pääl ja kodus igal pool kindral Tom Poucest. Tema olla uhke selle pääle, et kuulust „wäikesi“ kodu näinud, kus see nii elanud, kudas kõige mõnusam ja parem ja kus see oma diges tegumoes olnud.

M. J. E.

Tött ja nalja.

Moosetikantide kindral. Saksi kuninga kapellmeister Naumann reisis üks-kord Rootsi päälinna Stokholmi. Tõimesesse Rootsi linnakesesse jõudes küsiti temalt wahikorra pääl olewast unterohwitserist, kes ta on? — „Saksi kuninglik kapellmeister olen mina ameti poolest ja reisin Stokholmi linna kuninga juurde! Unterohwitser, kes mitte ei teadnud, mis sõna kapellmeister tähendab, ei tahtnud teda mitte edasi lasta. Naumann läks selle üle pahaseks ja ütles wiimaks: „Mina olen Saksi kuninga moosetikantide kindral ja reisin Stokholmi tõiki Rootsi kuninga moosetikantide utsitama.“ „Poissid wälja, pääsi alla!“ karjus nüüd unterohwitser tätest kõrist, „tema on Saksi kuninga moosetikantide kindral!“ Naumannile patuti nüüd auu, nagu oleks ta päris sõjawäe kindral olnud. Naetatades sõitis ta oma teed edasi.

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja väljaandja Dr. K. M. Hermann.

Jumub kuus korra.

Sind aastas kätteaatmisega 1 rubla, pooles aastas 60 kop. — Ise ära tuua aastas 80 kop., pooles aastas 50 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusikaedendaja wastu. Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele kirjadele: „Dr. K. M. Hermann, Tartus.“

Esimehe aastakäigu lõpuniõna.

Armsad lauljad ja mängijad ning muusikajõbrad! Selle numbriga lõpeb meie kuufirja esimene aastakäik: 12 nummert on ilmunud. Teie olete lehekese jõbraks heitnud ja teda oma tellimistega elul hoidnud, nii et ta esimehed rasked sammud on jõudnud astuda. Nüüd on uus tellimine käes. Meie lootus on, et Teie ka edasi oma tellimisega lehekesele truuts jääte ja Gesti rahwale wäikse muusikalise lehe alles hoiate. Leht saab ka uuel aastakäigul niisama truul ja korrapäralisel kombel väljatulema ennemalt waremini kui hiljemini, nii et nüüd aasta lõput aegsasti walmis saame.

Mis leht Teile pakub, seda teate juba. Tema ülem eesmärk on ju laulu ja mängu edada. Seda ta on teinud ja saab ka edespidi tegema. Aga et laulu- ja mänguga nii mitmed kunstid sugulased on, siis tahame ka neid tulewikus tähele panna. Siin on nimetada kõige esitiis luuletuse kunst, mis muusikaga otse ühte sulab. Ka temast tahame kõneleda ja maailma rahwaste kõige tähtsamate luuletajate elu lugejatele teatada ja nende tööst proowisid anda. Niisama tahame näitemänguist hooliga osa wõtta, sest see on ka muusikakunsti lähem wend. Siis ei arwa me ka üleliigselt, kui maalijatest mõnda teatame ja kooli ja kirjanduse külge puudume. Muusika enese kohta on meil ütelda, et tulewal aastakäigul muusika üleüldist ajalugu tahame ära jutustada, et lugeja weel sügawamalt wõiks jelle jumaliku kunsti tuuma sisse tungida. Ka saame püüdma lehekesele mõne kuulsa mehe pildiga ehitada, kui wähe jõud ulatab. Mõnda saab siis meie leht laiendatud eestawaga olema ja jelle kõrwal ka wanal põhjal wainuiööb awaldama. Saame kõigest jõuist hoolt kandma, et leheke meie armsa Gesti rahwa lahteks ja hää meelega soowitud jõbraks jääks.

Wau me siis weel kord meie praeguseid lugejaid lehekese kaitsta ja tellimise läbi edendada ning teda ka oma jõpradele soojalt soowida. Kui iga lugeja weel ühe tellija pääle iseenele juurde toots, siis wõiks meie leheke mureta oma teed käia. Wististi on see laulu ja mängu kaitsetele wõimalik. Südamelisi terwisid ja rohket lauluhimu soowime siis oma lugejatele ja loodame nendega teisel aastakäigul ka käsi käes käia. Elagu Gesti laul ja mäng, lauljad ja mängijad ja laulu ja mängu armastajad!

Ruda üks tuntud Gesti laul siindis.

See oli küünlakuul ühel päewal aastal 1867 kui Wõltsamaa kihelkonna-koolis poisid wagusasti koo-ilaudade ääres istusiwad ja seda õppisiwad, mis neil õppida oli, nagu see itka koolides kohusets ja wiisits. Igaüks tegi oma koolitööd. Iku oli

isena ilus ja talvine pehme, selle pärast olivad mõned koolipoisid ka wälja läinud, kuna teised sellest osa ei wõtnud.

Teiste seas koolitoas istus ka üks pois, kes küll enam selles koolis ei käinud, aga sääl ka korteris oli ja õppis. Tema oli juba kõige õrnemast põlwest saadil laulu ja mängu armastanud, ja tema oli ka see, kes Põltsamaa kihelkonna-koolis esimest katset tegi midagi komponeerida. Ta oli palju laulusid laulnud ja ka mõnda muusika-tükki mängima õppinud, mis ta just nootidest kätte sai. Ka rahwa lauluwiisid ja mängu-tükid mõistis ta mõnegi pääst. Need just olivadgi tema äratajad. Ta hakkas järele mõtlema: Kas ei oleks võimalik ka Eesti rahwa wiisid ja mängutükid nootidesse panna? See mõte oli temal juba paari aasta eest olnud, ja ta oli kohe katsumud seda teoks teha. Ta oli laua äärde istunud ja püüdnud rahwa mängutükid nootidesse panna. See katse äratas teiste koolipoiste seas suurt imetspanemist. Kõnin läks läbi koolipoiste: „Waadake imet! Tema kirjutab otse oma pääst nootid ja ei waata sugugi mõne noodi pääle.“ Teda imestati ja silmitseti nootid. See tegi, nagu kerge armata, temale ka suurt rõõmu, et jeda kooliwendadest imestati. Ta püüdis edasi katseid teha. Ja waata imet! See läks tal lorda, ja pea ostas ta kõrwa kuulnud helid wäga hõlpsasti ja õigesti nootidesse üles kirjutada. Ei teatud ka kaua, siis püüdis ta ka oma südamest wälja tulnud helid nooti panna ja neist kas laulu wõi mängu sünnitada. Teised panid jeda imets ja pidawad teda iseäraliseks poisiks.

Ülemal nimetatud päewal istus ta, nagu wõeldub, laua ääres ja tegi oma õpütööd. Üks tema kooliwend astus wiimaks tema juurde ja ütles: „Kuule, sina oled nüisugune, kes ikka laulusid püüab teha. Minul on siin ilusad sõnad, mis rahwa suust olen saanud. Neid oleks wäga ilus laulda, aga ei ole wiisi. Endine wiis, mis sõnadel rahwa suus oli, on meelest ära läinud. Tee sina õige koguni uus wiis neile sõnadele juurde!“

Laulu-tegija waatas waewalt soowija otja ja ütles: „Minul ei ole praegu aega. Mul on palju koolitööd, ja ei ma saa sellega toime. Ega mul ju lauluwiisi kohe käitsest wälja ei ole puistata.“ Aga kooliwend ei jätnud järele, waid ajas pääle: „Tee nüüd ikka! Minu wemal on pea pulmad. Mina sõidan sinna, ja siis wõik-sime jääd jeda laulu laulda!“

Noor laulutegija ei pääsnud. Ta wõttis wiimaks tükkese noodi paberit kätte ja püüdis lauluwiisi sõnadele luua, mis talle ette pandi. Sõnad olivad tõesti wäga ilusad ja waimustawad teda nii, et talle üks wiis meelde tuli. See oli küll lihtlabane ja ilma kunstita, aga ta oli ometi wiis. Ruttu kirjutas ta wiisi üles nootidesse ja pani ka teised hääled juurde. Ei olnud enam aega jeda wiisi orell ega klaweril ülegi mängida, sest kooliwend wõttis noodid ja läks nendega wenna pulma.

Lugeja küsib wist küll: „Aga mis laul see oli? Kas ehk mina teda tunnen? Selle pääle on wastata, et küll iga lugeja jeda wiisi tunneb, sest see algab nende sõnadega: „Süda tujukub tuts, tuts, tuts; Wine lahti üks, üks, üks! jne.“

Wiis läks, nii pea kui ta oli sündinud, pulma tupp. Sääl lauldi teda noodi järele. Et ta kerge ja lihtlabane oli, jäi ta hõlpsasti meelde, ja pea lagunes ta rahwa jekka laiali. Laulu sünnitaja, see noor mehekene, läks pärast Peterburi ametisse, ja wahelajal oli laul paljude suus ikka tuttawamaks saanud. Üks Eesti mees, see kord kooliõpetaja ja nüüd kirikuõpetaja Walgas, herra R. Kallas, kuulis jeda rahwa suust ja kirjutas ta üles, arwates, et ta täiesti rahwawiis on, mis rahwa suus tekkinud. Dnnis A. Kunileid pani teised hääled juurde, ja nõnda ilmus see wiis ilma tema sünnitaja teadmata „Eesti Postimehe“ kalendris aastal 1873. Koguni imets pani jeda wiisi enese sünnitaja, kui ta oma waimulapsuse trükitud leidis olewat. Mõnigi kord on selle pärast noodiraamatutes leida, et see wiis rahwawiis on. Oli ka tema sünnitajal mõni kord waewalt võimalik tunnistada, et see tema wiis oli, sest ikka

usuti, et wiis rahwa suus tekkinud. Wiis kõlab weel praegu igal pool rahwa suus. Tema tegija, kes see kord noor oli, on nüüd ligi paarkümme aastat wanemaks läinud ja on — K. A. Hermann, teda ehk ju mõni Eesti meel tunneb.

Felix Mendelsjõn-Bartholdy.

Küll iga lauluarmastaja tunneb seda laulu „Tere nüüd, sa kallis päew“. Sõnad on Eesti kuulus kirjanik F. W. Jannsen luuletanud, aga wiis on maailma-kuulsa komponisti Felix Mendelsjõn-Bartholdy tehtud. Selle wiimase elulugu tahame lüheldalt tähele panna.

Mendelsjõn Bartholdy oli Suudi rahwa sugu, aga kuulsasti perekonnast, sest juba tema wana-isa oli Saksa kuulus mõttetark. Felix oli sündinud küünlakuu 3. p. 1809 Hamburgi linnas. Ema oli Felix'il ka väga õppinud ja koolitatud naesterahwas. Ema oli ka poja esimene koolitaja ja õpetaja kallis muusikatunneis ning andis pojale klaveritundisid juba väga wارا. Aastast 1811 saadik elosiwad wanemad Berlinis. Siin sai noor Felix nii hästi Berger'i kui ka emand Bigoti juures weel paremat õpetust. Wanemate juures käiswad mitmed selle aja kuulsamad muusika-mehed külasteks. Neist õppis Felix ka palju, iseäranis rohkesti Moscheles'e juhatusel, kes tema sõbraks jäi. Noor Felix oli üks neist harwa leida inimestest, kelle klaveri-mängu osawus juba maast madalast kõige suuremat imestamist leidis. Zelter arwas teda oma kõige paremate õpilaste sekka. Ka kuulus luuletaja Goethega sai Felix Zelteri läbi tutwaks. Aga ehk küll poisike igalt poolt kõige suuremat kiitust sai, ei tahtnud isa teda siiski muusikameheteks saada lasta. Alles Cherubini soovil, kellega isa ja poeg 1825 Pariisis tutwaks saiwad, lastis ta seda sündida. Rahetordjelt läks noor Felix õppimises edasi: nii hästi muusikas kui ka muus tarkuses. Hoolsa ettevalmistamise järele läks noor mees Berlini ülikooli mõtteteadust ja ajalugu siudeerima. Waheajal kaswas ka ta komponeerimise wõim. Juba mitmesuguseid laulusid ja muusikatükke oli ta teinud, kuna ta alles 20 aastat wana oli.

Aastal 1829 tuli ka see aeg, mil noor Mendelsjõn ka mujal maadel oma kunsti tahtis näidata, nimelt kõige rohkem klaverimängus. Ta läks Londoni, kus nii mitmed juba enne teda waimustusega oliwad wasta mõetud. See läks temale ka korda, ja nii hästi mängijana kui komponistina sai ta kõige suuremat auu. Oma rõõmiks reisis ta weel Inglise, Wales'i ja Shoti maalt läbi ja tuli weel jelsamal aastal Saksa maale tagasi. Siit läks ta teisel aastal Itaaliasse, päält Schweizi ja wiimaks 1832 Pariisi, kus ta mitmeid enese toonitõõsid kuulda andis. Siit läks ta teist korda Inglise maale, igal pool auu saades. Berlini tagasi tulnud soovis ta lauluakademia juhataja kohta, aga ei saanud. Läks siis kolmandat korda Londoni, kust teda wiimaks Düsseldorfis linna muusikujuhatajaks kutsuti 1833 sügisel. Siin oli ta juba suurt laulupidu juhatanud ja Kölnis aastal 1835 jälle. Selle aasta sügisel läks ta Leipzigigi, kus ta kuulsa Gewandhaus'i kontsertide juhatusse enese pääle wõttis.

Leipzigis oli muusikameistri kõige kuulsam aeg. Üks kontsert teise järele sai tema juhatusel kuuldamale, üks ilusam kui teine. Waheajal käis ta ka mitmel reisil, aga ta päris elukoht oli alati Leipzigis. Preisi kuningas püüdis teda kauemaks ajaks Berlini saada, aga see ei läinud. Mõne nädali wõi kuu pärast läks ta iffa jälle Leipzigigi. Siin tekkiswad Mendelsjõni kõige ilusamad iluhelitõõd, mille seas oratorium „Paulus“ nimetada ja väga palju teisi suuremaid ja wähemaid tööid.

Leipzigis heitis Mendelsjõn ka abieluusse. Ülikool auustas teda selle läbi, et talle mõttetarkuse Doktori auunime andis. Rohkesti sissetulekut oli temal Leipzigis. Kontserdid, mis ta reisidel andis, tõiwad tuhandete kaupa temale raha sisse. Elumuret enam ei olnud. Aastal 1844 oli kuulus meister jälle Londonis. Sääli andis ta kontsertisid. Siis tuli ta Preisi kuninga Friedrich Willemi soovil Berlini. Siin anti talle generalmuusikadirektori auu kuninga poolest, sellegi pärast ei jäänud ta jäl-

legi Berliini, maid läks Leipzigi tagasi. Siin juhatas ta ühes Daani muusikameister Gade'ga jälle Gewandhaus'i kontsertisid. Läks pärast jälle Inglise maale reisima, kus ta mitmes linnas kõige suurema auuga kontsertisid andis ja rääkimata wainustust nimelt oratoriumi „Elija“ läbi äratas, siis jälle Leipzigis ja wiimaks jällegi Londonis kontsertisid andis.

Nastal 1847 sügisel miisklikul jäi ta Leipzigis raskesti haigeks. Pärast sai küll paremaks, aga talwekuu 4. päewal 1847 tuli surm ja pani suure meistri suu kinni, kui ta alles 38 aastat wana oli. — Ara rääkimata hull suuremaid ja wähemaid toonitsid, laulusid ja mängutükke on temast järele jäänud, ja neid pruugitakse weel praegu.

Mängu-feltilised.

Südannt joomastawal ilul hülgas Italia taewas lehekuul 1793, nagu seda üksnes jääl paradüüsi sarnasel maal tihti juhtub ja näha võib. Ja omelt oli ühel üpris ilusal päewal üks poisike nagu täis kurnastust. Tema oli umbes kümme aastat wana, peenike aga kahwa näoga, tumeda juuksega, sõstra karwa silmadega, mis koguni ise sugu tules läikisid. Poisike oli nagu unenäos mere äärel, ja tema filmad waatasid mere poole.

Korraga segas hele hõbedane hääl noort unistajat. See tuli ühe armsa ilusa wäike tütarlapse suust, kes poisikese kaela ümber hakkas ja hüüdis: „Naha Nicolo! Kus ja olid terve poole päewa? Küll mina sind otsisin, aga ei leidnud.“ Selle juures andis wäike waewalt 8-aastane tüdrukute seltsilisele palawalt suud ja waatas oma suurte tõmmude filmadega ta otsa. Wiimaks raputas ta hulga lilleid poisikese ette. Nicolo wõttis tütarlapse kaisu, naeratas rõõmsalt, silitas õrnalt pisutene neiu juukse-tukkasid ja ütles siis: „Ootsin isa juurest ära, Gianetta. Tahtsin lühikest aega mere äärel õnnelik olla ja mere filedat selget pinda waadates und näha. Tunned ju oma seltsilise armsamat paika.“ — Nüüd hakkas wäike tüdruk Nicolo isast kõnelema ja laitis teda üteldes: „Sinu isa on armuta ning liig wali sinu wastu. Ta waewab sind liig palju ja wiib sind seda wiisi enne aegu hauda. Sina ei ole mitte keha poolest tugew.“ Nuttu wastas poisike: „Ara jeda ial arwa! Mina ei sure mitte, maid saan weel suureks meheks. Iõrk ei ole ma ka mitte. Waata!“ Seda üteldes ajas pois end sirgeks ja tõstis Gianetta kätel õige kõrgesse üles. Selle juures läikisid poisil sõstra-filmad eht Italia dögwat tuld. Kui ta tüdrukutse järele maha oli pannud, siis jäi see wähe wagafeks ja juhmetanuks, aga pea sai ta jälle rõõmsaks, noeris ja naljatas jälle Mikologa, trööstis teda, ja kui poisike tahtis jälle unistama jääda, siis musutas ja silitas wäike neiu teda ja jõudis nõnda temale rõõmsat meelt äratada.

Nõnda istusidwad mõlemad lapsed üks teise kõrwal mere kaldal, ja ülewal sinas ilus Italia taewas. Wäike tüdruk Gianetta ostas itka oma kurnameelelist seltsimeest rõõmustada. Pärast läksidwad mõlemad käsi käes kodus, mis läbi Genua linna teises otjas oli. Mikolo's ootas kodus wali kalk isa, kuna Gianettal armas ema hoolekandjaks oli. Tütarlapse ema wõttis ka nüüd oma lapse juuandmisega wastu ja Nicolo soomis hääd ööd.

Kui Nicolo jälle kodus enese wäsesse tuppa oli jõudnud, awas ta akna, et ka-rastaw lehtaw õhk sisse woolas. Siis wõttis ühest puufärgi-sarnasest kastist ühe wiulu wälja ning hakkas pääst mängima. Aga oh need oliwad helid! Küll paninimad nad oma puhujega südamelutsema ja kõlastidwad kõige armsamalt wälja wagaesje wõsse. Aga waewalt oliwad esimesed toonid helisenud, siis tuli hüpates üks ijeäralik suur ilu-triibuline rist-õmblik wiinamarja okstest akna tagast wälja ja läbi akna tuppa. „Tere tulemast! oled ju wäike Gianetta kõrwal mu ainus sõber. Sina ei salli mind, ja muid sõpru mul ei ole!“ Õmblik tuli warsti poisikese kõrre

pääle, kes teda tase oma wiulil kaela otsale pani. Poistite mängis edasi, ja õmblik seisis nagu pool röömu minestuses kuulates, kuda iluhelid pillist wälja woolaswad. Nicolo mängis nii kaua, kui käsi ära wäsis ja ta ise ka uimaseks jäi. Hommik oli käes, kui ta wiulil käest ära pani. Siis sai ta õmblik jälle elawaks, tuli poistite fõrme pääle, kes teda atna pääle tõstis. Säält ronis ta ise jälle oma pesja. Nicolo waatas kaua tema järele, ja kui õmblik ära, siis tuli talle see kurw tundmus, et ta üksi on. — Jmelik oli see õmblik küll. Ta oli poistitelega nii ära harjunud, et ta iga kord wälja tuli, kui ta wiulil häält kuulis, ja nagu magusas unenäos wiibis, kui poistite armsaid helisid wiulist kõlaba laskis. Sagedasti, kui Nicolo kogemata wiulil keelte külge puutus, tuli õmblik ruttu ja tõditas tema kätt. Seda tundis Nicolo nagu suuandmist ja unustas oma üffikut elu. Jsa oli, nagu teame, wäga wali ja karistas teda tihti, ema, kes teda oli armastanud, hingas annugi hauas, teised poistid ei armastanud teda ei tea mispärast mitte. Nõnda ei olnud tal siis muud jõpra kui Gianetta ja õmblik. Neid armastas ta mõlemaid ühel kombel. Üksnes Gianetta ei armastanud õmblikku ja ütles: „Õmblikud on nõiad!“ Õmblik märkas seda ka pea, et tüdrukute teda ei sallinud, ja ei tulnud wäljagi, kui tüdrukute Nicolo juurde tuli mängu kuulama. Ja kui poistitega käsi wäsinud oli mängimast, siis tuli weel armas jutustamise aeg. Siis westis Nicolo oma ilusale selfilisele koledaid muinasjutte, aga ka armsaid jutustusi ning oma nõuu, kuda ta kord tahab juureks kuuljaks meheks jaada ja mis ta siis tahab teha. Gianetta ei wastanud midagi, waid waotas selfimehe kätt südamekult ning waatas armsalt ja mõistwalt tema filma. Nicolo jutustas Saffa juurest meistrist Mozartist, kuda ta juba kuueaastases wanaduses kontsertisid andnud ja kõiki waimustusesse pannud. Siin põlesiwad poistite filmad, ja ta õhtas: „Waata! Mina olen juba kümne aastat wana, aga ei ole weel kusagil midagi teinud, waid olen Mozarti kõrwal alles sol-tija!“ Ja Gianetta ei teadnud siin teda trööstida.

Ühel päewal oli Nicolo oma walju isa wahi all kõige libedamal piinal kõige raskemaid harjutusi mänginud; tema käed oliwad lõdwad, tema ots õhetas, kõik jõud ja elu oli ära, üksnes filmad särasiwad imelikusti. Siis kuulis ta korraga, et Gianetta ema üle uulitsa tema nime hüüdis. Mõlemad majad oliwad üks teise ligi. Ema hääli oli täis ahastust, hirmu ja kartust. Nicolo läks ruttu sinna. Gianetta oli ärtsti haigeks jäänud; palawik waewas teda. Ehmatades tõttas Nicolo enese armsa selfilise woobi ette. Kaua waatas tüdrukutene oma sõbra otsa. Nicolo mõistis teda, wõttis wiulil ja mängis oma kallile neiuksiele kõige ilusamad meelitatamamad unelaulud, kuna ta südames kurbtuse maru mõllas. Jlus tüdrukute naeratas. Siis jälle laulis wiulil kõige pehmemad õrnemad helid. Kui need otjas, siis tõstis Gianetta ärtisti piisti, nimetas Nicolo nime, kes teda ruttu julle wõttis. Nüüd ütles neitsikene tase: „Tänu sulle, mu armsam! Nicolo, mina heidan hingama ja magan magusasti, aga sina ei tohi maha heita. Sina pead maa pääl hülgama, nagu läikiw täht. Mine siit kaugele ära, koguni kaugele! Mõttele minu ja mu sõnade pääle!“ — Jlus laps wangutas pääd ja heitis hinge.

See tuli äkijelt ja hirmjasti. Terwel õöl ei läinud Nicolo kalli jurnu juurest ära. Teisel päewal jooksis ta nagu arust nõder ümber, ei teadnud isegi kus. Kui ta õhtul oma waitjese tuppa tuli, siis ehmatas ta. Üksast paistis üle uulitsa Gianetta surmukscha küllede ja küünalde seas, ilus nagu ingel. „Jää Jumalaga!“ hüüdis poiss, ja palawad pisarad woolasiwad üle tema kurwade palgete „Jah, ma lähen siit kaugele ära. Siin mind keegi ei armasta. Ma olen üffi.“ Ta langes põlwili ja nuutsus ilma troostita nagu krampides.

Selamal filmapillgus tundis ta wäikest tõditamist käes. Õmblik oli äknast sisse teda nagu teretama tulnud. Nõõmu jumi lendas üle poisti näo, ja ta hüüdis: „Oh ja truu loom! Nõnda ei ole ma siis weel koguni üffi. Siis ütles ta nagu enesele:

„Küüd mängin veel viimase lahkumise terwituse Gianettale ja siis lähen sinuga, mu armas pruut, kaugele ära.“ Nende sõnadega maotas ta oma wiulki vastu rindu. Siis hakkas ta mängima. Galebad südamelikud helid woolasivad wiulist välja, ära mõtlemata ilusad ja liigutatavad. Need kõlasivad üle uulitsa Gianetta surma-woodile. Surnu näis naeratavat. Nõnda mängis Nicolo, kuni ta wäsis.

Kui teisel hommikul päike aknast sisse paistis, siis oli poisike kambriteses pool nines- tuses põrandal maas. Aga wiulki kaela küljes rippus õmblik ja oli — surunud! — poisikese wimne jeltfiline. — Aga mis sai Nicolost, kes oma mänguga neitsikese ja õmblikugi südant oli liigutanud? Kas läks Gianetta kuulutus täide? — Selle pääle on wastata: Nicolo ei olnud keegi muu kui pärastene Nicolo Paganini, kes oma wiulikmänguga terwet maailma inestutesse pani, ja meie ajani ei ole keegi jõudnud nii armsaid helisid wiulist välja meelitada kui tema.

See oli tükkene Paganini lapsepõlwest; edespidi saame tema elulugu täiesti ette panema.

Unustatud muusikant.

Aastal 1700 kuni 1710 elas Venedigu linnas üks mees, teda „naljakaks kaimuks“ hüüti. Tema oli ameti poolest habemeajaja, ja tal oli tööd küllalt, ta teenistus oli hääd, ja ta tegi asja nõnda, et igauks rahul oli, kes tema juures käisi- mad. Habemeajaja pidas enesel hulga papagoisid ja muud lindu, kes tema toas lahti ümber lendasivad, juurt kára tegiwad ja igal jäälolijal üle pää ja õla laterdasivad, mis iga kord just mitte meele pärast ei olnud. Sellegi pärast läks igauks hääl meelel habemeajaja juurde, sest mees ostas alati naljatlikasid, uudiseid ja kõit sugu naljakaid juttusid ajada, kui ta habet maha niitis. Mõni kord juhtus küll ka, et ta pahal tujul oli, ja siis ei olnud lõbus temaga kõneleda. Juhtus ka siin ja sääl, et habemeajaja just parajasti, kui wõõra lõug wahuga oli wõitnud, sügawasse mõttesse jäi wõi ka pahema käe sõrmedega wõõra nina nii näpistas, et mees kiljatas, nagu nõelamifest, ruttu ismelt üles kargas ja putkama pani. Niisugusel päewal ei olnud habemeajajaga midagi enam teha. Naabrid ütlesiwad siis: „Apollini on täna jälle pahas tujus ja sügawas mõttes“ sest habemeajaja nimi oli Apollini. Siis ei läinud ka keegi sellel päewal enam teda elstama, aga teisel päewal jälle jeda rohkem, kui tuju jälle hääks oli läinud.

Mis aga iseäranis Apollinist ütelda, oli jee, et ta õõsel, kui kõit magasivad, wäga tihiti kuni hommikuni oma wana ja õige waewaseks jäänud klaveri ees istus ja mängis. Mõni wiis ja mängutükk läks puudulikelt, aga mõni, mis hästi õpitud, läks wäga tundnuisega. Apollini olli kõit ise õppinud raamatust ja nootidest, mida ta hoolega oma kocku hoitud kopikute eest ostis, sest nii palju raha ei olnud temal, et ta oleks tundisid wõinud wõtta. Aga tema pääs ja südames woolas wiiside meri, mis välja igatses tulla ja tuli ka: sest hoolsa õppimise järele jõudis ta nii kaugele, et ta komponeerida oskas. Ja kui armsatel juwistel wõõdel kuu hiitgusus mere laineid kailjutas ja rõõmu pärast läikima pani, siis paisus ka noore Apollini rind, ja ta kirjutas ilusaid helisid paberisse ja nootideesse.

Snimesed, kes Apollini juures habet ajada lastmas käiswad, märkasivad, et tema itka waitemaks, lahwatumaks, kurrumaks ja pahasemaks läks. Arwati teda haigeks jäänud olewat, ja ühel päewal jäi habeme-ajamise tuba kinni. Aga ühes tungis ka imelik jutt läbi linna: Apollini olla muusikandiks saanud ja koguni ühe ooperi walmis komponeerinud, mis õhtul näitemajas pidada mängitama. Kellel aga ial wõimalik ja kes pileti sai, see ruttas näitemajasse. Jah, tõsi! Sääl mängiti ka Apollini ooperit, millel nii ilusad helid ja wiisid sees oliwad, et kõikide südamed su- lastiwad. Ja siis mängiti teine, kolmas ja neljasgi ooper, mis tema oli teinud. Tema ooperid lagunesiwad pea terwele Stalia maale laiali, ja neid mängiti igas

linna teatris. Apollini oli korraga kuulsaks meheks saanud. Kuuljad ei jõudnud tema muusikat küllalt kuulda.

Uga kõik, kes tema viisidest waimustust ja rõõmu tundsiwad, unustasiwad ära, et inimene ka süüa tahab. Waene Apollini oli habemenoa, mis teda jeni auustati toitis, ära wisanud, aga ooperiwiisid ei toitnud mitte tema kõhtu. Näitemajade juhatajad mõtsiwad küll tuhandete kaupa raha sisse, Apollini ei jaanud seft krossigi. Pea sli tema enne korjatud kopik otjas ja — nälg käes. Temale jai kiitust ja auustust küllalt; teda peeti kõrgeks nagu poolt jumalat ja tanti kätel, aga tema — kõht oli tühi ja nälg piinas waest noort meest. Kerjata ei suutnud ta, tema, kes kõitidest auustatud oli. See ei jündinud tema auuga kokku. Nälast jai waene Apollini tiisikuise rinda. Ulega mõõda jai ta ikka kurwemaks ja waiksemaks. Ta ei tulnud enam toast wälja. Keegi ei julgenud ka suurt meistrit eeskitada. Igaüks arwas teda külluses elawat ja lusti pärast tuppä jääwat ehk mõnda uut ooperit komponeerivat. Jah, ta komponeeris ka ja — nälgis!

Tema toast aga kõlasiwad iluhelid wälja, täis waimu ja elu, täis hinge ja tundmust, kurwad ja liigutawad. Ühel sügisesel ööl kuulsiwad naabrid Apollini toas mürrinat, enam kui muudu ial, et inimesi hulk seisma jai muitsjal kuulama. Siis jai korraga kõik wagaheks. Teisel hommikul jai Apollini toa uks tinni, ja kui mingit elu märki ei olnud, tuli kohus ja murdis wägiwallaga ukse lahti, nagu jeda maja peremees soowis. Mis nähti? Waene Apollini istus klaveri ees — jurnud! Tema tardumaks jäänud silmad oliwad ühe noodiraamatu pääle waatamas, ja see noodiraamat oli tema — wiies ooper!

See on tõesti jündinud lugu Salvator Apollinist, kes ligi kahe saja aasta eest oma hästi õitswa habeme-ajaniise ameti maha jättis, muusikameistriks heitis ja selle läbi — nälgä juri!

Kõige ilusam laul.

See oli widewikul. Tuba oli tore ja ilus. Patsud kaitsid alna-eesriided keelasiwad sedagi walgust, mis weel wäljas oli, sisse tulemast. Üksnes lambiwalgus helendas wähe soojas lahedas toas. Selles ajal uinutawad muudu emad lapsi magama wõi jutustawad õnneliste lastele muinasjuttusid, mida need nii hääd meelega kuulawad, et rõõmu wärinal ootawad.

Uga siin ilusas toredas toas ei olnud lapsi. Punaesed pehmed padjad oliwad sohwade üle tõmmatud ja meelitasiwad istuma. Jhusad pilbid oliwad seinadel, hästi korra pärast seatud. Wäiksed kujud ehtisiwad simpsid. Kõik nii rikkal kaunil wiisil oma kohta pandud, et tuba nagu wäike paradüis oli. — Jhusa-helilise klaveri ees istus täis-ealine mees, kunstnik läbi ja läbi, waimustus läitis ta uäol. Mõistes ja kottukõlades mängis ta laulu kõrwa, mis tema ilus noor abikaas jüdamelikü häälega laulis. Mõlemad oliwad rõõmsad, ja nende õim ja saatja oli jumalik muusikatunust, mida nad rõõmuga maitsiwad. Kamina hiilgawalt weerelt waatas üks ilus wäike lapse pilt kuldraamis nagu küsides mõlemate abikaasade poole klaveri ees, aga see ei olnud mitte nende laps, waid sugulaste oma.

Laul oli mõõda. Mees naeratas ja kiitis oma noort abikaasa. „Süjuti, armas abikaas.“ ütles ta „kõnelestime selle üle, mis sugune muusik on kõige ilusam. Minul ei lähe see meelest. Kuulen sinu jüdamelikku armsat heli, siis mõtlen, et ilusamat ei olegi; kuulen mina ühte hästi õppinud mängufoori, mõtlen ka niisamati; kuulen kirikus täielisel jõul ofawat orelimängijat, jällegi tuleb mõte, et wist ilusamat ei olegi. Kaske on otsust teha.“

„Selle pärast mõtlen ka, armas mees,“ ütles nüüd noorik wähele, „et igast hääst muusikast on wõimalik iõõmu tunda, ilma et üks alam oleks kui teine. Kes tahaks ütelda, mis muusik kõige ilusam on. Iga laul, iga mäng, mis õigelt ja puhalt ette toodakse, on ilus kuulda.“

Mees mängis klaverit nagu mõttes edasi. Noorik wõttis ühe raamatu kätte, hakkas lugema. Kogemata tuli järgmine koht tema filma ette: „Kõige ilusam laul, mis ial olen kuulnud, oli minn enese lapse esimene karjumine.“ Noorik pani raamatu kinni, nagu löi tal kurwaks. Ta ei tahtnugi täna enam laulda. Juba mitu aastat oli ta oma mehega õnnelikus abielus, aga lapsi neil ei olnud. See oli plekk õime taewas. Alles siis on laul ja mäng tõesti maja lõbustaja, kui ta laste häälega end segab, alles siis on muusikal kõige juurem ning armsam wõim, kui wanemad ja lapsed ühes koos oskawad oma heli kõlada lasta.

Kuda komponeeritakse?

(Järg.)

Kolmfõla kõrwas on kõige tähtsam afford see, mida muusikamehed septimi- ja dominant-affordiks nimetawad, mida meie aga lihtlabaselt nelifõlaks hüüame, sest et tema sees loomulikult ifka neli heli üks teise üle on. Nelifõlasid on, nagu kolmfõlasidgi, 7 tükki, see on iga tooni jaoks üks. Kõige tähtsam nelifõla on see, mis wiendal astmel — kui c-duri wõtame, siis g püäl — seisab. See on-gi, mis dominant-affordiks nimetatakse, kuna teised üksi septimi-affordid on.

V	VI	VII	I	II	III	IV
---	----	-----	---	----	-----	----

Selles tabelis on nelifõlad kõik näha. Dominant-afford (V see on wiendal astmel ehk g püäl) on siin kõige enne pandud, sest et see kõige tähtsam nelifõla on. Selles tabelis on 1 kohal igal pool nelifõla ise, aga 2 kohal esimene, 3 kohal teine ja 4 kohal kolmas ümberpöörde. Nelifõladest VII, I ja IV on ümberpöörded väga wähe pruugitawad, selle pärast ei ole me neid siia üles pannud.

Kes komponeerimist soovib õppida, peab ka need kottuhelid väga hoollega tundma jaama. Kuda neid ja endiseid laulu liines tarwitada, jaame edespidi seletama.

(Järg jääb tulema.)

Teated mujalt muusikast.

Anton Rubinstein on, nagu teame, Peterburis 7 kontserti klaveri püäl andnud ja pärast 7 kontserti Moskwas. Neist kontseretidest on see kuulus klaverimängija ühte kottu 85,000 rbl. vuhast kasu saanud ja kingib 25,000 rbl. selle tarwis, et seist kõigeparematele komponistidele ja klaverimängijatele auhindasid antaks.

Franz Liszt pidada Aprili kuul ka Peterburi tulema. Terwe Peterburi linn ootab suurt muusikameistert rõõmu- ja põnewusega. (Tulewas 1. numbris enam.)

Kuulutus.

„Laulu ja mängu lehe“ lugejatele. Palume aulisi lugejaid pea jälle uut aastakäitu tellida. Snd saab, nagu jeni, 1 rubla posti kaudu ja 80 kop. ise ära tuua. — See aastakäit, mis selle numbriga lõpeb, on weel täiesti (kõik 12 nummert) saada, maksab Märzi kuul weel 1 rubla, aga edespidi 1 rubla 20 kop.

Paunus- ja wiinli-koorid palume, et nad endid meile teada annatšivad ja kirjutasčivad, mis riistad neil on. — Kui iga mängija „Laulu ja mängu lehte“ tellib, nii et iga koor neid mitu tükki saab, siis laseme mängutooride jaoks eralija trükitida, mille läbi koorid rohkem nootšid saawad, mida kohe wõimad mängida.